

ANTHROPOMETRIC MEASUREMENTS

11

12

13

14

15

16

17

БЕЛАРУСКАЯ
НАРОДНАЯ
ТВОРЧАСЦЬ

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСКАЙ ССР
ІНСТЫТУТ МАСТАЦТВАЗНАЎСТВА, ЭТНАГРАФІІ І ФАЛЬКЛОРУ

**БЕЛАРУСКАЯ
НАРОДНАЯ
ТВОРЧАСЦЬ**

ВЫДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА» МІНСК 1971

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСКАЙ ССР
ІНСТЫТУТ МАСТАЎТВАЗНАЎСТВА, ЭТНАГРАФІІ І ФАЛЬКЛОРУ

РАДЗІШНЯЯ
ШАЭЗІЯ

ВЫДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА» МІНСК 1971

Рэдакцыйная калегія:

В. К. Бандарчык, М. Я. Грынблат,
К. П. Кабашнікаў, А. С. Фядосік,
В. І. Ялатаў

Укладанне, сістэматызацыя тэкстаў,
уступны артыкул і каментарыі
М. Я. Грынבלата

Падбор нот, характарыстыка напеваў
і музычны каментарый
В. І. Ялатава

Рэдактар тома

Г. І. Цітовіч

Р15 Радзінная паэзія. Рэд. Г. І. Цітовіч. Мн., «Навука і тэхніка», 1971.

784 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. Беларус. нар. творчасць). 4100 экз. 2 р. 53 к.
У перапл.

Кніга з'яўляецца першым навуковым сістэматызаваным зводам беларускіх вуснапаэтычных твораў, якія прымеркаваны да нараджэння дзіцяці і сямейнага свята з гэтай прычыны. У том уключаны лепшыя паэтычныя ўзоры радзінных, ці хрэсьбінных, песень, хрэсьбінныя прыпеўкі, прыгаворкі бабкі і кума, застольныя жарты, тосты, прыказкі, прымаўкі. Асноўная частка запісаў публікуецца ўпершыню. Том забяспечаны ўступам і навуковым каментарыем. Бібліягр.: с. 653—656 і ў падрадж. заўваг.

7-4-3

42-71

Бел Ф

БЕЛАРУСКАЯ РАДЗІННАЯ ПАЭЗІЯ

Беларускую радзінную паэзію складаюць тыя народныя вуснапаэтычныя творы, якія звязаны з нараджэннем дзіцяці і сямейнай урачыстасцю з гэтай прычыны — хрэсьбінамі. Асноўнымі відамі радзіннай паэзіі з'яўляюцца хрэсьбінныя песні, хрэсьбінныя прыпеўкі, а таксама застольныя прыгаворкі, жарты і добразычлівыя тосты.

У багатым абрадавым фальклору беларусаў сямейна-абрадавая паэзія займала вельмі прыкметнае месца. У ёй асабліва вылучаліся радзінныя, хрэсьбінныя, або ксцінныя, песні. Яны належаць да спецыфічных асаблівацей беларускай народнапаэтычнай творчасці.

У большасці вучэбных дапаможнікаў па рускаму фальклору радзінныя, або хрэсьбінныя, песні нават не ўпамінаюцца. Ні слова пра іх не сказана, напрыклад, у курсе рускага фальклору для студэнтаў-філолагаў Ю. М. Сакалова (1941). Нічога не гаворыць аб наяўнасці хрэсьбінных песень у рускай абрадавай паэзіі А. А. Кайеў, хаця ў яго падручніку па рускай літаратуры (1953) ёсць раздзел «Сямейна-бытавыя абрады і песні», але разглядаюцца ў ім толькі пахавальныя абрады і галашэнні, вясельныя абрады і песні, рэкруцкія абрады і плачы. Ніводнага тэксту хрэсьбіннай песні не змешчана таксама ў хрэстаматых па рускаму фальклору М. П. Андрэева (1938), С. І. Васілёнка і В. М. Сідзельнікава (1954), Э. В. Памяранцавай і С. І. Мінец (1959). Не называюцца гэтыя песні і ў вучэбным дапаможніку С. Ф. Баранова (1962).

Толькі У. І. Чычараў у курсе лекцый па рускаму фальклору, пералічваючы цыклы сямейных абрадаў, поруч з абрадасцю вясельнай і пахавальнай адзначае «нешматлікія радзінныя і хрэсьбінныя абрады», якія «найменш цікавы ў фальклорных адносінах», але затое важныя ў этнаграфічных¹. Абмежаваўшыся сціслай і агульнай характарыстыкай радзінных абрадаў, У. І. Чычараў нават не ўпамінуў аб існаванні ў рускім фальклору хрэсьбінных песень.

У вучэбным дапаможніку па рускаму фальклору пад рэдакцыяй П. Р. Багатырова сямейнай абрадавай паэзіі прысвечан спецыяльны раздзел, і, хаця ў ім вылучаны асобным невялікім пунктам «Радзільныя і хрэсьбін-

¹ В. И. Чичеров. Русское народное творчество. М., 1959, стар. 382.

ныя абрады і песні», гаворка там ідзе толькі пра магічны сэнс радзіннай абраднасці і зусім не закранаецца пытанне аб існаванні рускіх хрэсьбінных песень. Змешчаны ж урывак з «велічання нованароджанага» больш нагадвае рускую калядку-вінаграддзё, чым радзінную песню².

Няма ўказанняў на наяўнасць рускіх радзінных песень і ў больш новых вучэбных дапаможніках па рускаму фальклору для студэнтаў. К. В. Чыстоў у раздзеле пра сямейна-абрадавую паэзію падкрэслівае, што традыцыйныя радзінныя і хрэсьбінныя абрады ў рускіх «не мелі развітага славесна-паэтычнага суправаджэння і больш цікавы ў этнаграфічных, чым у фальклорных адносінах»³. Ён адзначае толькі некаторыя прымаўкі, паэтычныя формулы і замовы, якія вымаўляліся ў час гэтых абрадаў, але нават не ўпамінае радзінныя песні.

Зусім не называюцца радзінныя абрады і песні ў падручніку рускага фальклору пад рэдакцыяй А. М. Новікавай і А. В. Кокарава (1969).

Такім чынам, зварот да спецыяльнай літаратуры пераконвае, што рускаму фальклору хрэсьбінныя песні не ўласцівы, ва ўсякім разе не захаваліся ў ім ад старажытных часоў. Тое ж можна сказаць і пра ўкраінскі фальклор. У агульных курсах і аглядах вуснапаэтычнай творчасці ўкраінскага народа хрэсьбінныя песні таксама не фігуруюць.

Калі ж у Расіі і на Украіне хрэсьбінныя песні часам і фіксаваліся збіральнікамі фальклору XIX — пачатку XX ст., дык толькі ў суседніх з Беларуссю раёнах. Так, «кхцінныя» песні выконваліся ў заходніх паветах Смаленскай губерні. Запісы іх змясціў У. М. Дабравольскі ў «Смаленскім этнаграфічным зборніку» (1893). Адзінаццаць хрэсьбінных песень разам з этнаграфічным апісаннем радзін і хрэсьбін з паўночных паветаў Украіны і часткова паўднёвых паветаў Беларусі апублікаваў П. П. Чубінскі ў «Працах этнаграфічна-статыстычнай экспедыцыі ў Заходне-рускі край» (т. IV, 1877). У нядаўна выдадзеным зборніку К. Світавай «Народныя песні Бранскай вобласці» (1966) змешчаны дзве «кхцінныя» песні са Старадубскага раёна (былой Чарнігаўскай губерні).

Тут неабходна падкрэсліць адну важную акалічнасць. У той час як у рускіх і ўкраінцаў хрэсьбінныя песні адзначаны галоўным чынам у блізкіх да Беларусі раёнах, у беларусаў гэты від абрадавай паэзіі пашыран амаль на ўсёй іх этнічнай тэрыторыі. Прытым вядомыя ў невялікай колькасці тэксты рускіх і ўкраінскіх хрэсьбінных песень выяўляюць прыкметную блізкасць да беларускіх узораў і бяспрэчную залежнасць ад іх. Гэта

² Русское народное поэтическое творчество. Пособие для вузов. Под ред. П. Г. Богатырева. М., 1954, стар. 172.

³ П. Г. Богатырев, В. Е. Гусев, И. М. Колесницкая, Э. В. Померанцева, Н. С. Полищук, И. С. Правдина, Ю. Н. Сидорова, К. В. Чистов. Русское народное творчество. М., 1966, стар. 74.

дазваляе гаварыць аб пэўным уплыве беларускага фальклору на вуснапаэтычны рэпертуар рускага і ўкраінскага насельніцтва сумежных раёнаў, з якім беларускі народ на працягу сваёй гісторыі знаходзіўся ў шчыльных узаемаадносінах, адчуваючы ў той жа час сустрэчнае культурнае ўздзеянне суседзяў.

Беларускім уплывам, відаць, можна тлумачыць бытаванне хрэсьбінных песень у бліжэйшых заходніх суседзяў беларусаў — палякаў-мазаўшан. Польскі даследчык сямейных абрадаў і звычаяў С. Дваракоўскі выявіў на ўсходзе былой Ломжынскай губерні, у раёне Тыкоцына, у пераходнай паласе паміж Мазоўшам і Падляшшам, рысы сямейнай абраднасці і хрэсьбінныя песні, якія блізкія да беларускіх. На захад ад Тыкоцына такія абрады і песні ўжо невядомы ⁴.

Хрэсьбінныя песні як асобны від абрадавай творчасці вядомы таксама ва Усходняй і Паўднёва-Усходняй Літве — Аўкштайціі і Дзукіі (*gimintines* або *krikštines dainos*) і ў латышоў (*dzimtas dziesmas*). Аднак у фальклоры суседніх балтыйскіх народаў хрэсьбінная паэзія займае далёка не такое прыкметнае месца, як у фальклоры беларусаў. Так, у даволі фундаментальным зборы літоўскага фальклору, які быў выдадзены Акадэміяй навук Літоўскай ССР у 1957 г., хрэсьбінныя песні зусім не прадстаўлены, а спецыяльны артыкул В. Крэве-Міцкевічуса ⁵ разглядае толькі хрэсьбінныя абрады Дзукіі. У латышоў жа вядомы пераважна кароткія чатырохрадкоўі пра роды, хрэсьбіны і кумаўство, якія фалькларыстамі аднесены да раздзелу сямейна-бытавых ⁶.

З прыведзеных фактаў бачым, што арэалам хрэсьбіннай абрадавай паэзіі на тэрыторыі рассялення ўсходняга славянства з'яўляецца Беларусь. Хрэсьбінныя песні, такім чынам, як валачобныя песні і некаторыя іншыя віды вуснай паэзіі, належаць да характэрных спецыфічных з'яў беларускага абрадавага фальклору.

Аднак усё гэта яшчэ не азначае, што рускім і ўкраінцам ніколі не былі вядомы радзінныя або хрэсьбінныя песні. Наяўнасць многіх супольных абрадаў і магічных дзеянняў, якія звязаны з нараджэннем дзіцяці, у быце беларусаў, рускіх і ўкраінцаў дазваляе меркаваць, што і радзінны рытуал і радзінная паэзія ў якасці агульнай спадчыны старажытнарускага адзінства першапачаткова былі ўласцівы ўсім усходнеславянскім народнасцям. Пра гэта захаваліся дастаткова выразныя сляды ў рускім і ўкраінскім фальклоры.

⁴ St. Dworakowski. Zwyczaje rodzinne w pow. Wysoko-Mazowieckim. Warszawa, 1936, стар. 37.

⁵ V. Kréve-Mickevičius. Krikštynų apeigos Dzūkijoje. «Mūsų Tautosaka», VII. Kaunas, 1935.

⁶ Latviešu tautdziesmas. Izlase I. Riga, 1955, стар. 35—38.

У адной рускай песні, напрыклад, мы знаходзім упамінанне хрэсьбіннага гасцявання на «Шарамецьевым двары»:

Не вейте, не вейте, ветры буйныя,
Не раскачивайте звошки колоколы,
Не будите у Василья жену,
Не будите у Владимирича;
Вечор его жена на пиру была,
По утру рано сына родила.
Бабушка была с Шереметьего двора,
Кумом был Долгоруков сын,
Кумою была Трубецкого жена...⁷

Змест гэтай песні дазваляе лічыць, што ў свой час яна магла быць хрэсьбінай.

Вядомыя ўкраінскія жартоўныя песні пра кума і куму могуць служыць сведчаннем таго, што і ўкраінскі фальклор ведаў радзінную паэзію. У беларускай абрадавай паэзіі песні пра кумоў, як будзе паказана ніжэй, належаць да характэрнай катэгорыі хрэсьбінных песень. Аднак ва ўкраінскім фальклоры хрэсьбічныя песні, відаць, рана адпалі ад абраду і захаваліся толькі як бытавыя пазаабрадавыя песні гумарыстычнага характару.

Пра адзінства паходжання радзіннай абраднасці і паэзіі ва ўсходніх славян сведчаць таксама зафіксаваныя яшчэ ў сярэдзіне XIX ст. аднолькавыя элементы хрэсьбіннага рытуалу ў беларусаў, рускіх і ўкраінцаў. Гэта перш за ўсё наяўнасць асноўнай абрадавай стравы, якой абавязкова завяршаўся хрэсьбіны абед, так званай бабінай кашы — звычай, згодна з якім бацьку нованароджанага прымушалі з'есці вялікую лыжку кашы, празмерна пасоленай, змешанай з перцам, хрэнам і іншай не менш вострай «закрасай» (даследчыкі звычайна ўгледжвалі тут перажытак кувады)⁸; прыгаворкі бабкі і кума, звязаныя пераважна з аграрнай магіяй, выказванні пажаданняў шчаслівай долі нованароджанаму і поўнага дабрабыту ўсёй сям'і і рад іншых момантаў. Усё гэта было ўласціва не толькі беларускай сямейнай абраднасці, але адзначана таксама ў этнаграфічных апісаннях хрэсьбін у многіх паветах Калужскай губерні, у Лівенскім і Малаархангельскім паветах Арлоўскай губерні, у Холмскім павеце Пскоўскай губерні, у Ровенскім і Оўруцкім паветах Валынскай губерні і некаторых іншых месцах Расіі і Украіны.

⁷ Песни, собранные П. В. Киреевским. Под ред. П. А. Бессонова. Вып. 9. М., 1892, стар. 1.

⁸ Гл.: Н. Сумцов. О славянских народных воззрениях на новорожденного ребенка. ЖМНП, ч. ССХІІ, 1880, стар. 76—77.

Кувада—перажытак вельмі старадаўніх абрадаў, што былі вядомы многім плямёнам і народам свету: калі жанчына раджала, муж імітаваў яе пакуты — стагнаў, курчыўся і г. д.

Прыгаворкі бабкі-павітухі і кума на хрэсьбінным застоллі, якія захаваліся не толькі ў беларусаў, але і ў рускіх і ўкраінцаў, служаць жывым сведчаннем існавання радзіннага фальклору ў мінулым ва ўсіх усходнеславянскіх народаў. Апрача таго, у хрэсьбінных застольных прыгаворках праявілася супольнасць, якая заўважаецца і ў іншых з'явах фальклору ўсходніх славян, пацвярджаючы старажытнасць гэтых славесных паэтычных формул і іх паходжанне ад сямейнай абраднасці часоў старажытнарускага адзінства.

Асноўны ж від радзіннай паэзіі — хрэсьбінныя песні — застаўся здабыткам толькі беларусаў. Відаць, адпаведныя гістарычныя і сацыяльна-эканамічныя ўмовы, а магчыма і фактары этнічнага характару, у адным выпадку прывялі да знікнення хрэсьбінных песень у рускіх і ўкраінцаў, а ў другім выпадку спрыялі захаванню іх у беларусаў. У гэтым асаблівае навуковае значэнне абрадавых хрэсьбінных песень: яны дазваляюць на беларускім матэрыяле даследаваць той раздзел старажытнага фальклору, які ўжо даўно невядомы ні ў рускай, ні ва ўкраінскай народнай творчасці. Але па свайму паходжанню хрэсьбінныя песні, хаця яны аказаліся больш жывучымі ў беларускім фальклору, бяспрэчна належаць гісторыі культуры ўсіх усходнеславянскіх народаў і дапаўняюць шматлікія рысы іх духоўнага адзінства. Вось чаму вялікую вартасць набывае збіранне і публікацыя беларускіх хрэсьбінных песень.

На тэрыторыі Беларусі хрэсьбінныя песні запісаны ў даволі значнай колькасці. Калі ўзяць некаторыя з буйнейшых старых зборнікаў беларускага фальклору, то ў адным VIII выпуску «Беларускага зборніка» Е. Р. Раманава мы знойдзем 68 тэкстаў хрэсьбінных песень, якія запісаны толькі ў былой Магілёўскай і часткова Віцебскай губернях; у зборніку «Беларускія народныя песні» П. В. Шэйна — 25 тэкстаў, у першым томе яго ж «Матэрыялаў» апублікавана 20 тэкстаў з розных месц Беларусі; у другім томе зборніка Р. Р. Шырмы «Беларускія народныя песні» (1960) — 21 песня, з якіх 11 запісаны ў адной вёсцы Шакуны Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці, на радзіме збіральніка, а астатнія — у іншых вёсках заходніх абласцей Беларусі; М. Федароўскі ў выданні «Люд беларускі» (т. VI) змяшчае 36 хрэсьбінных песень і прыпеваў, сабраных амаль выключна ў паўночна-заходняй частцы былой Гродзенскай губерні; 25 хрэсьбінных песень з Віцебшчыны апублікаваў А. Шлюбскі (1926), і нават на параўнальна невялікай тэрыторыі Усходняй Латвіі, сярод беларускага насельніцтва Латгаліі, С. П. Сахараў сабраў і змясціў у сваім зборніку 13 хрэсьбінных песень⁹.

⁹ С. П. Сахараў. Народная творчасць Латгальскіх і Ілукстэньскіх беларусаў, вып. I. Рыга, 1940, стар. 67—71.

Такім чынам, толькі ў сямі названых тут зборніках беларускага фальклору мы налічылі 208 тэкстаў хрэсьбінных песень разам з варыянтамі. Пэўная колькасць іх маецца і ў іншых зборніках, этнаграфічных апісаннях, асобных публікацыях, што раскіданы па старых часопісах і газетах, або ў рукапісах захоўваюцца ў навуковых архівах.

Тым не менш творы беларускай радзіннай паэзіі яшчэ далёка недастаткова сабраны і яшчэ менш даследаваны. Не ўсе дарэвалюцыйныя фалькларысты аддавалі ім належную ўвагу. Нават у вядомых фальклорна-этнаграфічных зборніках і значных публікацыях Бяссонава, Булгакоўскага, Бычко-Машко, Дзмітрыева, Крачкоўскага, Малевіча, Радчанкі, Разенфельда, Сэрбава, Бадуэна дэ Куртэнэ, Чэрнага і іншых хрэсьбічныя песні зусім не прадстаўлены. І не таму, што яны ў тых мясцовасцях, дзе рабіліся запісы, не бытуюць. Хрэсьбінная паэзія проста незаслужана засталася па-за ўвагай многіх збіральнікаў.

Значна павялічылі колькасць запісаў хрэсьбінных песень савецкія збіральнікі, хаця новых публікацый тэкстаў з'явілася вельмі мала. Некалькі сот навейшых запісаў тэкстаў хрэсьбінных песень разам з варыянтамі, якія яшчэ нідзе не публікаваліся, захоўваецца ў архіве Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР. Яны прыкметна папоўнілі даны том.

Больш запісаў з Магілёўшчыны і Віцебшчыны, нямала і з іншых абласцей БССР, але зусім недастаткова тэкстаў з паўднёвых раёнаў, і амаль няма іх з паўднёва-ўсходніх раёнаў Гомельскай вобласці. Адсюль і адпаведныя задачы, што паўстаюць перад збіральнікамі беларускага традыцыйнага фальклору.

Як сама радзінная абраднасць, так і народная паэтычная творчасць, якая з ёю спалучалася, складаныя па свайму паходжанню, прызначэнню і формах праяўлення. Мы знаходзім у іх напластаванні розных гістарычных эпох. Народныя абрады і абрадавы фальклор нясуць на сабе адбіткі матэрыяльнага быту, сацыяльных інстытуцый і светапогляду нашых продкаў на розных этапах развіцця грамадства. Таму старажытная абраднасць наогул і сямейна-бытавыя абрады і паэзія ў прыватнасці прадстаўляюць значную гісторыка-культурную, этнаграфічную цікакасць — яны маюць важнае гісторыка-пазнавальнае значэнне. Апрача таго, зразумела, абрадавая паэзія — гэта славесная творчасць народа, якая належыць да яго духоўнай спадчыны, да скарбаў яго культуры. Многія творы абрадавай паэзіі, у тым ліку і радзіннай, з'яўляюцца класічнымі ўзорамі сапраўднага народнага мастацтва слова.

Вывучэнне беларускай абраднасці і звязанай з ёю вуснай паэзіі, іх паходжання і развіцця, нацыянальнай спецыфікі і супольнасці з абраднасцю і фальклорам блізкародных і суседніх народаў можа служыць высвятленню

рада пытанняў гісторыі беларускага народа, яго культуры і мастацтва. Асабліва плённым можа аказацца выкарыстанне матэрыялаў сямейнай абраднасці і сямейна-абрадавай паэзіі ў якасці гістарычнай крыніцы для вывучэння этна-культурнай гісторыі беларускай народнасці.

Між тым беларуская сямейна-бытавая абраднасць і паэзія не з'явіліся аб'ектамі грунтоўнага даследавання. У дарэвалюцыйнай гістарыяграфіі амаль адзінай агульнай работай даследчага характару аб гэтым комплексе беларускага фальклору з'яўляецца спецыяльны раздзел у манаграфіі Я. Ф. Карскага «Беларусы». У першай кнізе трэцяга тома «Беларусаў», цалкам прысвечанай народнай паэзіі, у раздзеле «Абрадавыя песні, якія суправаджаюць розныя падзеі з жыцця чалавека», асобна разглядаюцца «абрады і песні пры нараджэнні чалавека», «вясельныя абрады і песні» і «абрады пры пахаванні і хаўтурныя галашэнні». Кніга гэта наогул з'яўляецца першай спробай сістэматызаванага навуковага агляду асноўных жанраў і цыклаў беларускай вуснапаэтычнай творчасці, яе зместу, мастацкай формы і гісторыі. Аднак, як падкрэсліў Карскі, «не задаючыся вельмі шырокімі мэтамі глыбокага і деталёвага даследавання тых або іншых народных паэтычных твораў..., аўтар, не ўхіляючыся ад карыстання параўнальнымі метадамі..., стараўся галоўным чынам звярнуць увагу вучонага свету, а таксама інтэлігентных чытачоў наогул на тыя каштоўныя ў розных адносінах залежы сырых матэрыялаў, якія назбіраны ў друку пераважна за XIX ст. па беларускаму фальклору і чакаюць працавітых даследчыкаў»¹⁰.

Радзінная ж абраднасць і радзінная паэзія, калі не лічыць названага кароткага агляду Я. Ф. Карскага, зусім не былі прадметам вывучэння. Апрача апублікаваных этнаграфічных апісанняў абрадаў і саміх тэкстаў народных твораў, раскіданых па фальклорных зборніках і розных перыядычных выданнях, мы да гэтага часу не мелі спецыяльнага даследавання беларускай радзіннай паэзіі, беларускіх хрэсьбінных песень. Яны несправядліва абыдзены даследчыкамі беларускага фальклору. Між тым гэты від вуснай народнай творчасці па сваёй гісторыка-пазнавальнай вартасці, па свайму сацыяльнаму напам'яненню і мастацка-эмацыянальнаму гучанню не ўступае іншым раздзелам беларускай абрадавай паэзіі.

Не знайшлося яшчэ належнага месца для гэтага жанру і ў савецкай фалькларыстычнай літаратуры. У вучэбных дапаможніках па беларускаму фальклору аб хрэсьбінных песнях толькі бегла ўпамінаецца. Беларуская сямейная абраднасць у цэлым паслужыла тэмай кандыдацкай дысертацыі (1966) А. М. Міцкевіча, да гэтага часу, на жаль, яшчэ не апублікаванай.

---

¹⁰ Е. Ф. Карскі. Беларусы. Том III. Очерки словесности белорусского племени. 1. Народная поэзия. М., 1916, стар. 111.

Першы раздзел яе прысвечан радзіннай абраднасці («Абрады беларускага народа, якія звязаны з нараджэннем чалавека»). Але і тут разглядаюцца толькі абрады, аўтар амаль цалкам абмінуў багатую радзінную паэзію беларусаў.

Больш шырокае вывучэнне радзіннай паэзіі распачалося ў апошні час у сувязі з напісаннем калектыўнай манаграфіі аб беларускай народнай творчасці (1967) і падрыхтоўкай спецыяльнага тома шматтомнага выдання беларускага фальклору.

Радзінная паэзія, звязаная з актам нараджэння чалавека і ўрачыстым адзначэннем гэтай падзеі родам, сям'ёй, з даўнейшых часоў спалучалася з адпаведнымі абрадамі і звычаямі.

Радзінная паэзія ў яе найбольш даўніх узорах, як і іншыя цыклы абрадавай творчасці, стане больш зразумелай, калі папярэдне хаця б коратка разгледзець сутнасць саміх абрадаў, якім яна спадарожнічала. А радзінная абраднасць, якая ўласціва ў розных этнічных праяўленнях усім народам свету, прайшла доўгі і складаны шлях развіцця, увабраўшы ў сябе адзнакі ўсіх этапаў гісторыі грамадства. Скрозь тоўшчу стагоддзяў данесла яна жывы подых людзей родавага ладу, дала адчуць іх клопаты, светаадчуванне і непасрэдную паэзію.

У аснове радзіннай абраднасці ляжала натуральнае імкненне бліжэйшых родзічаў аблегчыць пакуты парадзіхі, а таксама абараніць яе і нова-народжанага ад згубнага ўздзеяння злых, варожых «нячыстых» сіл. Многія «захады» ў гэтым напрамку сама жанчына рабіла ўжо задоўга да наступлення родаў. Можна сказаць, што ўвесь перыяд цяжарнасці быў насычан безліччу забабонаў, прыкмет, абмежаванняў і забаронаў, якія рэгулявалі паводзіны цяжарнай, засцерагалі ад дзеянняў, небяспечных для яе самой і будучага дзіцяці. Так, народныя ўстанаўленні раілі цяжарнай пазбягаць спалоху, а калі спужаецца, не хапацца рукамі за твар, каб у дзіцяці, якое народзіцца, не было бачных плям; цяжарнай забаранялася глядзець на нябожчыка, каб дзіця не было хваравітым і бледным, насіць адзенне з вузельчыкамі, каб не наклікаць цяжкія роды, і г. д. Трэба зазначыць, што некаторыя забароны мелі рацыянальны характар і вынікалі з жыццёвага вопыту.

Клопаты і непакой узрасталі і дасягалі найбольшага напружання к моманту наступлення родаў. Перш за ўсё імкнуліся засцерагчы парадзіху ад чужых вачэй, каб унікнуць урокаў і злоснага чаравання. Само наступленне родаў утойвалася ад старонніх і нават блізкіх людзей. Ідэальным лічылася, калі аб гэтым ніхто не ведаў, апрача мужа і запрошанай ім бабкі-павітухі. Каб утаіць роды, жанчына раджала часцей не ў хаце, а ў якой-небудзь гаспадарчай будыніне або ў сенцах. У хаце месца парадзікі завешвалася полагам.

Для аблягчэння родаў выкарыстоўвалі прыёмы прасцейшай магіі, якім аднолькава служылі розныя рэчы хатняга ўжытку і прадметы царкоўнага культу. Найбольш пашыраным магічным сродкам аблягчэння родаў было развязванне ўсіх вузлоў. «Дзейнымі» сродкамі лічыліся таксама адмыканне замкоў, распусканне паясоў, расшпільванне каўнерыкаў, адчыненне дзвярэй і іншыя падобныя дзеянні, а таксама замовы. Пры асабліва цяжкіх і зацяжных родах ішлі да папа прасіць, каб ён раскрыў у царкве царскія вароты¹¹. Тут свяшчэннік — служыцель Хрыста — падпарадкоўваўся законам той жа першабытнай язычніцкай магіі, на якіх грунтаваліся развязванне вузлоў і іншыя чарадзейныя прыёмы.

На дапамогу прыходзілі таксама розныя практычныя прыёмы народнай медыцыны, пазбаўленыя элементаў знахарскай магіі, заснаваныя на жыццёвым вопыце. Бабка прымушала парадзіху, напрыклад, саскокваць з невысокай калодкі або ўслончыка, пераскокваць цераз парог, падымаць цяжар, ёй сцісквалі і расціралі живот.

У абрадах пасляродавага перыяду асноўнае месца зноў-такі займалі дзеянні, што павінны былі абараніць нованароджанае дзіця ад варожай «нячыстай» сілы. Абарону дзіцяці і маці ад злых сіл павінны былі забяспечыць ачышчальныя абрады, сярод якіх важнейшую ролю адыгрывала абмыванне вадой.

Са старажытнейшых часоў ва ўсіх плямён і народаў вада лічылася наймацнейшым ачышчальным і ахоўным магічным сродкам. Гэта сваё значэнне вада захавала ў многіх абрадах, якія дайшлі да нашых часоў. Можна прыгадаць хаця б купанне ў рацэ і качанне ў росным аўсе ў купальскую ноч, абрадавы выган скаціны на юраўскую расу, якой прыпісвалася значэнне засцерагальнага сродку, і іншае.

Абмыванне вадой або апусканне ў яе таксама з'яўлялася абрадам ахоўнага прызначэння. Ён утвараўся над нованароджанымі і існаваў задоўга да ўвядзення ў пачатку II ст. хрысціянскага таінства хрышчэння. Больш таго, абрад хрышчэння ўвабраў у сябе першабытныя вераванні старажытных людзей, якія надавалі вадзе цудадзейную сілу, што здольна адганяць варожых духаў. «У інтарэсах пануючай царквы, — адзначае знаўца ўсходне-славянскіх старажытнасцей Б. А. Рыбакоў, — было паказаць язычніцкі светапогляд нібыта дыяметральна супрацьлеглым хрысціянству, і язычніцтва разглядалася як больш прымітыўнае мысленне. У нас няма падстаў да такога супрацьстаўлення. І хрысціянства, і розныя формы дахрысціян-

---

¹¹ Е. Р. Романов. Белорусский сборник, вып. VIII. Вильна, 1912, стар. 324; Н. Я. Никифоровский. Простонародные приметы и поверья, суеверия и обычаи, легендарные сказания о лицах и местах. Витебск, 1897, стар. 9.

скіх вераванняў, якія ўмоўна называюцца «язычніцтвам», аднолькава вядуць свой пачатак ад першабытнага дзікунскага мыслення»¹².

Хрысціянства амаль не змяніла сутнасці язычніцкага абраду абмывання нованароджанага. Захаваўшы значэнне ачышчальнага і ахоўнага магічнага сродку, хрысціянства надало гэтаму старажытнаму народнаму абраду царкоўную форму хрышчэння і прыстасавала яго да сваіх рэлігійных догматаў і сваёй ідэалогіі. Таінства хрышчэння царква звязала з вучэннем аб граху, ад якога абрад нібыта вызваляў; абрад хрышчэння зрабіўся актам прылучэння нованароджанага чалавека да царквы, адзнакай прыналежнасці яго да хрысціянскай веры.

Царкоўны абрад хрышчэння з'явіўся адным з першых абрадаў, які пачаў укараняцца хрысціянствам сярод старажытнарускага насельніцтва. Уласна кажучы, праз гэты абрад («хрышчэнне Русі») новая рэлігія, не без гвалту і прымусу, з'явілася ў Кіеўскай Русі і ўкаранілася ў ёй.

Як ні працівіліся народныя масы сілком укараняемай чужой ім рэлігіі і абраднасці, яны вымушаны былі ўрэшце скарыцца перад сілай. Паступова ў народны быт праніклі абрады, што патрабавала царква — хрышчэнне, вячанне, адпяванне, — у вычварным перапляценні са старой язычніцкай традыцыяй, з якой народ доўга не мог расстацца.

Упартымі і настойлівымі намаганнямі царкве ўдалося замацаваць веру ў тое, што толькі ахрышчанае дзіця будзе жыць і расці здаровым, не будзе хварэць.

Да таго ж з абрадам хрышчэння было звязана наданне імя нованароджанаму, што стала справай свяшчэнніка. Усё гэта вызначыла тыя жыццёвыя меркаванні, якія ўрэшце схілілі аблытаныя рэлігійнымі забабонамі народныя масы да выканання патрабаванняў царкоўнага культу. Але вядома, што царкоўнае хрышчэнне не толькі не прыносіла маці заспакаення за лёс свайго дзіцяці, але часта, наадварот, шкодзіла яго здароўю. Здаралася неаднаразова, што гэты царкоўны абрад канчаўся трагічна для жыцця дзіцяці. Асабліва частымі сталі няшчасныя выпадкі пры хрышчэнні ў часы, калі на Беларусі насаджалася унія. Праціўнікі уніі, жадаючы хрысціць дзяцей па праваслаўнаму рытуалу, вымушаны былі гэта рабіць патаемна і, зразумела, у яшчэ больш неспрыяльных для дзіцяці ўмовах.

У нататках М. Ф. Крывашапкіна пра Палессе адзначаецца, што яшчэ ў канцы XIX ст. «у Тураўскай і Пінскай старонцы» захавалася памяць аб уніі. У народных сказах-апавяданнях расказваецца, як паны «нагаямі заганялі» людзей ва уніяцкую царкву: «Було ляхі як набіжаць, тогды правіцца ў царкве унія, а як іх вынесе нечыста, тогды благачэсціе адпраў-

---

¹² Тезисы докладов на заседаниях, посвященных итогам полевых исследований 1961 г. М., 1962, стар. 11.

ляюць... А як урадзіўся ў каго дзіцяна, так у піўноч сядзе на коня і пабіжыць у манастыр акрэсціці»¹³.

Царкоўны абрад хрышчэння, які вядомы на Беларусі ў двух відах,— у праваслаўных: спосабам апускання дзіцяці ў ваду, а ў католікаў: аблівання яго,— з'яўляўся працягам радзінных абрадаў і згладжваўся традыцыйным народным святкаваннем, якое пасля ўвядзення царкоўнага хрышчэння пачалі называць хрэсьбінамі або ксцінамі. У нас ёсць меркаванне, што дахрысціянскай назвай гэтага святкавання магла быць назва «бабіны», якая захавалася ў адной радзіннай песні.

Святкуючы хрэсьбіны, выконвалі творы абрадавай паэзіі, звязанай з нараджэннем дзіцяці. Важнейшым жанрам радзіннай паэзіі беларусаў былі хрэсьбінныя песні. Але, як ужо адзначалася, гэта не адзіны фальклорны жанр, дапасаваны да беларускай радзіннай абраднасці. Апрача песень, за хрэсьбінным святочным сталом гучалі прыяворкі кума і бабкі, а таксама хрэсьбінныя прыпеўкі, відаць, больш позняга паходжання.

Сярод беларускіх хрэсьбінных песень, якія вядомы нам па параўнальна позніх запісах, знойдзецца не так ужо многа твораў, што захавалі сляды даўняй радзіннай абраднасці. Па асноўнай масе тэкстаў можна меркаваць, што адносна рана пачаўся працэс аддалення радзінных песень ад абрадава-магічных дзеянняў, якія яны непасрэдна суправаджалі. Паступова круг уласна абрадавых песень звужаўся, і засталіся песні велічальнага, гулівага і жартоўнага характару, што выконваліся толькі ў аднаведныя моманты хрэсьбінага святочнага застолля. У большасці вядомых хрэсьбінных песень знайшлі мастацкае адлюстраванне народныя звычайныя хрэсьбін і стаўленне народа да асноўных іх удзельнікаў.

Пэўнае ўяўленне аб характары беларускіх хрэсьбінных песень можа даць належная іх класіфікацыя. На жаль, навуковай класіфікацыі і сістэматызацыі беларускай радзіннай паэзіі да гэтага часу не было. Не знаходзім мы яе нават у грунтоўным даследаванні Я. Ф. Карскага «Беларусы». Ён спыняецца толькі на характарыстыцы некаторых тэм хрэсьбінных песень.

Спробу класіфікацыі беларускай радзіннай паэзіі нам давалося зрабіць пры складанні данага тома. У аснову яе мы паклалі прынцып тэматычна-функцыянальны, на нашу думку, адзіна прыгодны пры класіфікацыі твораў любога раздзела абрадавага фальклору. Праўда, класіфікацыя радзіннай паэзіі ўскладняецца тым, што ў святкаванні хрэсьбін асобныя абрадавыя моманты, або асобныя «этапы», выяўляюцца далёка не так выразна, як, напрыклад, у каляднай або вясельнай абраднасці.

¹³ М. Ф. Кривошапки н. Поездка в Минское Полесье в 1897 г. АГГ, разр. XX, № 12, л. 161.

Больш акрэслена выступаюць толькі сам хрэсьбіны абед, адорванне парадзіхай бабкі і кумоў, цырымонія раздачы «бабінай кашы» і некаторыя іншыя моманты. Затое склад хрэсьбінных песень мае іншую асаблівасць. Яны групуюцца пераважна вакол важнейшых дзеючых асоб сямейнай урачыстасці: саміх яе «віпоўнікаў» — бацькоў і нованароджанага і асабліва бабкі, кума і кумы. Такім чынам, вялікая колькасць хрэсьбінных песень мае свае функцыі, сваіх «адрасатаў», да якіх яны накіраваны.

Перш за ўсё па тэматыцы і ў пэўнай ступені па свайму прызначэнню сярод беларускіх хрэсьбінных песень можна вылучыць некалькі груп: песні-велічанні да парадзікі і бацькі дзіцяці; песні-зычэнні да народжанага дзіцяці; песні апавядальнага характару пра бабку-павітуху і яе дапамогу пры родах; песні-велічанні да бабкі і кумоў на хрэсьбінах; жартоўныя песні да бабкі і кумоў; хрэсьбінныя застольныя і бяседныя песні.

У кожнай з гэтых груп вылучаюцца яшчэ некаторыя паасобныя тэматычныя і функцыянальныя падгрупы. Такая класіфікацыя беларускіх хрэсьбінных песень у пэўнай меры ўмоўная, але ў той жа час дастаткова вычарпальна характарызуе склад хрэсьбіннай песеннай творчасці.

У велічальных песнях пра парадзіху і бацьку дзіцяці апавядаецца пра абставіны родаў, якія адбываліся, у адпаведнасці з даўнімі народнымі звычаямі і маральнымі нормамі, ізалявана ад членаў сям'і і ўсіх старонніх; пра родавыя пакуты і радасць мацярынства; пра няроўныя адносіны да нараджэння сына і дачкі ў старым сялянскім быццё. Але асабліва ўслаўляецца маці, да якой у песнях выказваецца шчырая павага. Песні гэтай групы прасякнуты таксама любоўю і замілаваннем чалавека працы да дзяцей.

Шчаслівая маці радуецца нараджэнню сына:

Хоць набралася мукі,
Дык прарэйміць ёй рукі.

Хоць нанылася душка,
Будзіць верная служка.¹⁴

У адрас бацькі, які таксама ўслаўляецца ў песнях, накіравана нямала празрыстых намёкаў аб яго дачыненні да прычыны хрэсьбін:

Дзякуй таму кавальку,
Што нам хрэсьбінкі скаваў.

У песнях-велічаннях бацькоў і ў іншых хрэсьбінных песнях любоў да дзяцей выступае як адна з адметных рыс беларускага сялянства. У мно-

¹⁴ Большасць песенных прыкладаў узятая з тэкстаў, што публікуюцца ў даным томе.

гіх варыянтах муж з жонкай упадабляюцца «селязенечку» і «вутачцы», якія водзяць «вуцянятачак» — маленькіх дзетачак. Сялянская сям'я часта ўяўляецца як сям'я мнагадзетная. Перавага ў ёй аддаецца хлопчыкам. Муж просіць сваю жонку:

— Радзі сем сыноў і дачушак
І не будзь ты старанькай.

Песні, што ўшаноўваюць парадзіху і бацьку дзіцяці, розныя па часе свайго паходжання. Некаторыя з іх захавалі вельмі старажытныя рысы быту і светапогляду — рэшткі кувады, мядзведжага культу, рэгламентацыі шлюбных адносін і інш.— і вядуць свае каранні з глыбін першабытна-абшчыннага грамадства. Іншыя ж песні змяшчаюць выразныя адзнакі феадальнай эпохі, напрыклад, песні пра князя Васіля і паслоў або пра Іванічку і яго «чалядачку», песні, у якіх услаўляецца «знатны» род і «багацці» парадзіхі або ў якіх сустракаюцца вобразы хрысціянскага культу — бог і «прачыстая».

Старажытнасць паходжання многіх хрэсьбінных песень праглядвае і з іх паэтычных сродкаў, хаця б з традыцыйнага прыёму паралелізму ў будове песні і ўласцівых усім усходнім славянам вобразаў песеннай лірыкі:

Па сінем мору селязенюшка
Да паплавываець.

. . . . .

Па новых сянёх Арсенічка
Да пахажываець.

Прыём паэтычнага паралелізму аказаўся настолькі трывалым, што захаваў сваю ролю і ў пазнейшых хрысціянізаваных радзінных песнях:

Хораша свята прачыстая..
Добрая жана наша Кандрашыха.

Гэта група песень аб'ядноўвае звыш 70 выяўленых тэкстаў разам з варыянтамі.

Песні пра нованароджанага належаць, відаць, да найбольш ранніх хрэсьбінных песень. Аб гэтым сведчаць рэшткі даўняй веры ў долю, якія захаваліся ў іх.

Народныя ўяўленні аб долі, лёсе звязаны з даўнейшымі ўяўленнямі аб душы, смерці, хваробе, злыднях, дэманах, якія вынікалі з анімістычнага светапогляду чалавека першабытнаабшчыннага грамадства. Ад тых далёкіх часоў паходзіць перакананне, што доля-лёс з'яўляецца прыроджанай. Чалавек нараджаецца з нібыта вызначанай яму на ўсё жыццё доляй, якую надзяляе яго маці.

Глыбокую цікавасць да народнага разумення долі і лёсу праяўляў А. М. Горкі. Гэта пытанне не раз закраналася ім у артыкулах і мастацкіх творах. Ён бачыў развіццё паняццяў долі і лёсу яшчэ ў эпоху матрыярхату. «У гэты перыяд развіцця чалавечага грамадства,— пісаў А. М. Горкі,— павяга да жанчыны і аўтарытэт яе ў грамадскіх справах, пераходзячы нярэдка ў страх перад жанчынай, былі настолькі вялікія, што і да гэтага часу не толькі сярод малакультурных плямён, але і ў быту Еўропы захаваліся вобразы маці-зямлі, «лёсу», «долі» і т. п. Адсюль жа ідуць уяўленні, скалечаныя наступным ходам падзей, аб чараўніцах, «вешчых дзевах», «добрых феях» і да г. п., якія ператварыліся ў вобразы «Бабы-Ягі», ведзьмы і інш.»¹⁵.

Пасля нашырэння і ўсталявання новай, хрысціянскай рэлігіі ў класавым грамадстве пад уздзеяннем пануючай царкоўнай ідэалогіі ў народных уяўленнях аб долі паступова адбыліся прыкметныя змены. Пазней, навеянае хрысціянствам, з'явілася перакананне ў тым, што доляй надзяляе бог. Клопатам бацькоў, кумоў, бабкі поруч з выкананнем старых абрадаў і забабонаў стала выпрошванне, вымольванне ў бога шчаслівай долі дзіцяці.

Уяўленні аб долі нованароджанага і клопаты аб ёй выражаны ў радзе хрэсьбінных песень. Да «долі» прад'яўляліся самыя сціплыя патрабаванні, але ў той жа час і самыя жыццёва неабходныя:

— А дай, божа, етай дзіцяці
Усякую долю ўзяці:
І хлебавую, і салявую,
Трэцяю — здаровейкую.

З развіццём таварна-грашовых адносін і павелічэннем грашовай часткі прыгонных павіннасцей — чыншу — і асабліва ў капіталістычную эпоху ўсё большае значэнне набывала доля «грашова», якую пачалі выпрошваць у бога разам з доляй «хлебавой» і здароўем.

Гаспадарча-матэрыяльныя меркаванні абумовілі і многія магічныя дзеянні, якія павінны былі «забяспечыць» будучыню дзіцяці. Таму ў дзяўчынкі часта адразалі пупавіну на верацяне, а ў хлопчыка — на сякеры, каб яны былі гаспадарлівымі і працавітымі.

З верай у прыроджаную долю непасрэдна звязаны павер'і ў шчаслівыя і нешчаслівыя дні, якія нібыта таксама вызначалі долю дзіцяці. Па таму, калі нарадзілася дзіця, у які дзень, у які час сутак, у які месяц або пару года і г. д., меркавалі аб яго будучыні.

---

¹⁵ М. Горький. О женщинах. У зб.: О литературе. М., 1937, стар. 392.

Гэтыя даўнія народныя павер'і знайшлі сваё адлюстраванне і ў мастацкай літаратуры. Прыгадаем хаця б паэму Францішка Багушэвіча «Кепска будзе!» Як толькі нарадзіўся герой паэмы, бацька яго адразу сказаў: «Кепска будзе!»

А чым кепска? — бо на марцы
Я радзіўся (пост праўдзівы,
Цяжкі месяц гаспадарцы.
Як пражыў хто, — будзе жывы).

. . . . .
Што сказаў у кепскім часе,
Ці хто кінуў такім вокам?..
Ну і доля ж удалася!¹⁶

Таму час нараджэння дзіцяці прыцягваў да сябе пільную ўвагу. У старадаўнія часы ён нярэдка вызначаў нават асабовае імя або мянушку дзіцяці, што пазней замацоўваліся ў прозвішчах. Многія падобныя прозвішчы захаваліся ў беларусаў да сённяшняга дня: Пятніца, Субота, Серада, Ліпень, Лістапад, Зіма, Каляда, Шчэдрык, Сёмуха, Мароз, Холад, Цяпло, Пагода, Непагода, Мяцеліца, Сухавей, Заранка, Полудзень, Вечар, а таксама Вакар (ад літ. *vakaras* — вечар), Месячык, Вечарок і інш. Усё гэта разам і вызначыла з'яўленне хрэсьбінных песень пра долю дзіцяці.

Пашыраным матывам у гэтай групе песень з'яўляецца пажаданне дачакацца вяселля народжанага дзіцяці, яго даўгавечча:

— Судзі, божа, майму дзіцяці да хросту,
Ад хросту судзі, божа, да вянца,
Да ад вянца судзі, божа, да жыцця.

Адсюль і шматлікія добрыя зычэнні дзіцяці, якімі напоўненыя песні гэтай групы:

Каб наша ягодка
А вяліка расла,
А вяліка расла
І шчасліва была.

Песні-зычэнні да нованароджанага пераклікаюцца з прыгаворкамі бабкі і кума і застольнымі тостамі хрэсьбінных гасцей, напрыклад: «Каб ты быў крэпак, як вада, багат, як зямля, вясёл, як пчала, а красен, як вясна».

З усіх хрэсьбінных песень песні пра нованароджанага, бадай, найбольш адзначаны вонкавым налётам хрысціянства. Тлумачыць гэта трэба, як ужо адзначалася, верай у тое, што «доляй» нібы надзяляе бог пры ўдзеле

¹⁶ Францішак Багушэвіч. Творы. Мінск, 1967, стар. 55.

багародзіцы («божай маці», «прачыстай»), якая выступае ў гэтай справе пэўнай «хадайніцай» і «дарадчыцай» у карысць дзіцяці. «Сам гасподзь»

У багародзіцы ды пытаецца,
Якую долю даці
Етаму дзіцяці:

Багародзіца
Ды адказаіць:
— Дай, божа, ўсякую.

Песень-зычэнняў да народжанага дзіцяці захавалася параўнальна нямнога, пакуль што выяўлена да 20 тэкстаў.

Бадай, больш за ўсё хрэсьбінных песень прысвечана бабцы і кумам (раздзелы 3—5), галоўным фігурам святкавання хрэсьбін. Асаблівай павагай на хрэсьбінах карысталася бабка. Адносіны да бабкі-павітухі, якія знайшлі сваё адлюстраванне ў песнях, мелі сваю жыццёвую аснову ва ўмовах сямейна-грамадскага быту беларускага сялянства старой вёскі. Пашанай былі акружаны на хрэсьбінах і кум з кумой. Прычына такіх адносін да іх не ў іх удзеле ў царкоўным абрадзе хрышчэння, а таксама вынікае з умоў даўняга сельскага абшчыннага быту.

У мінулыя часы, калі беларуская вёска не ведала сапраўднай медыцынскай дапамогі, практычная дапамога парадзісе і прыязная падтрымка яе з боку старой, умудронай жыццёвым вопытам жанчыны набывалі асаблівую вартасць пры з'яўленні на свет новага чалавека. Бабка прымала дзіця, першы раз купала яго, вучыла маладую маці абыходзіцца з ім, выхоўваць яго. Таму ў хрэсьбінных песнях бабку славілі як судзішальніцу, якая палягчае пакуты парадзіхі. Колькі ўдзячнасці бабцы за тое, што «дзяржала бабулічка за белыя ручкі», бо:

Была б жа я ў сырой зямлі гніўшы,
Каб гэту ночку бабулькі не быўшы.

Песні пра бабку-павітуху, якая дапамагае парадзісе і судзішае яе пры родах, вылучаюцца ў асобную групу.

У радзе песень вобразна апавядаецца, з якой паспешлівасцю пры набліжэнні родаў муж бяжыць па бабку. Хрэсьбінная песня тут часта не прапускае зручнай магчымасці пасмяяцца са збянтэжанага мужа, на якога зваліліся такія нязвыклыя для яго «клопаты»:

Ай, стучыць-гручыць
Удоль па улiцы,
Там бяжыць, бяжыць
Андрэй маладэй.

Ён абосы і праставалосы,
А без шапкі і без пояса.
А бяжыць ён па бабусіньку:
— Ты хадзі, бабусь, перабаб дзіця!
Маё дзіця наражоная,
А тваё дзіця а сужоная!

Так жа гратэскна абмаляваны муж парадзіхі ў другой песні:

Бяжыць Якімка па бабулічку
Без пояса, у адным чобаці.

У адным варыянце песні падобная спешка прыпісана самой бабцы.
Угледзеўшы, як

Бяжыць Іван к сваёй бабусеньке;
Бабусенька дагадалася,
У адзін чобат адзявалася.

І хаця яна таксама імчыць «боса і без пояса», абмалявана гэта ў песні без іроніі. Калі справа датычыць бабкі, якая паспяшае на дапамогу сваёй «унучцы», песня адразу настройваецца на сур'ёзны лад:

Бяжыць яна скарэсенька,
Просіць бога шчырэсенька:
— Дай жа, бог, маёй унучцы
Лягесенька, дабрэсенька, скарэсенька.

У велічальных песнях, адрасаваных бабцы, асабліва падкрэсліваецца яе гатоўнасць своечасова прыйсці на дапамогу і пазбавіць парадзіху ад празмерных пакут.

Хадзі, хадзі, ды бабусечка,
Ратуй маю ты Ганусечку
З вялікай мукі,
З вялікай мукі, —

упрошвае бабку муж парадзіхі, абяцаючы за гэта «квартоўку мукі» і «квартоўку канпель».

Аб тым жа просіць-моліць бабку і сама парадзіха, таксама абяцаючы аддзякаваць ёй «мерачкай проса» за тое, што «прыйшла ка мне боса»:

Дам жа табе, бабусенька,
Я каробку мукі,
Да прылажы ж, бабусенька,
Ка мне свае рукі.

Гэта была не звычайная плата за паслугу, а выражэнне сапраўднай і шчырай удзячнасці да бабкі за бескарысліваю і добразычлівую дапамо-

гу ў цяжкі для яе час. Парадзіха, якая перажыла «спаражэйнічка цяжкос», просіць таксама і сваіх родных аддзякаваць «бабуліцы» ў яўна перабольшаных, гіпербалізаваных памерах, далёка недаступных для сялянскай сям'і,— даць ёй «сем мер качапель» і «сем мер мукі»¹⁷.

Да найбольш характэрных хрэсьбінных песень беларусаў належаць песні-велічанні, якія спяваліся бабуцы і кумам.

У велічальных песнях бабуку не толькі ўслаўляюць і шчодро адорваюць, але ўзнагароджваюць самымі пяшчотнымі эпітэтамі, ласкавымі зваротамі; бабуку інакш не называюць, як бабулінька, бабусічка, бабусінька, любусінька, бабачка, бабуля, бабка-любка, старэнькая.

У песнях, як і сапраўды на хрэсьбінах, бабуку садзяць на найбольш пачэсным месцы ў хаце — «ды на самым куце», яе ўшаноўваюць, як самага дарагога госця. Бабка зьяе на куце, «як золат персцень на руцэ», яна весялей і ясней, «як сонца на небе», яна, як «чырвоная рожа», ля яе «сядзеці прыгожа», на ёй багатае адзенне, на ёй саян, «ён шоўкам вышыван», на ёй фартух, ён «сто рублей стоіць». Бабуку на хрэсьбінах увесь час частуюць віном, мёдам, яна ў цэнтры ўвагі ўсіх гасцей.

Пасля хрэсьбін бабуку, як дарагога госця, урачыста і з пашанай адвозілі дадому:

Запражыце, запражыце
А дванаццаць валоў,
Адвязіце, адвязіце
Ды бабульку дамоў.

Па звычайу па дарозе спыняліся ў карчме і зноў частавалі бабуку. Аб гэтым, як аб асаблівым выражэнні пашаны да бабкі, таксама спявалася ў песнях:

Запрагіця бабкі шасцярык вараны,
Адвязіця бабуку паціхусеньку,
Прывязіця бабуку у карчомачку,
Напаіця бабуку ды гарэлачкай,
Напаіця бабуку ды п'янюсенька.

У некаторых месцах бабуку адвозілі ў карчму на баране або летам на санках. Гэта вясёлае завяршэнне хрэсьбін захавалася, відаць, як рэшткі нейкага старадаўняга аграрнага абраду, што страціў свой першародны сэнс.

Песні пра бабуку і яе ролю ў быцце даўняй беларускай вёскі прасякнуты гуманнымі пачуццямі, любоўю да дзяцей і чалавека наогул.

Такая ж павага, як і да бабкі, праяўлялася ў хрэсьбінных песнях да кумоў. Розніца толькі ў тым, што калі бабуцы былі прысвечаны і спецыяльныя

¹⁷ Мера і мерка — адзінкі вымярэння сыпкіх цел пераважна ў форме кадкі, ёмістасць якой у некаторых мясцовасцях дасягала некалькі пудоў.

песні, толькі ёй адной адрасаванья, то кумоў часцей услаўлялі не асобна ад бабкі, а сумесна з ёю, у агульных песнях. Звычайна ў песні па чарзе звярталіся да бабкі, кума і кумы (часам у адваротным парадку, пачынаючы з кума або кумы). У такім разе ў песні тройчы паўтаралася адна і тая ж страфа, адпаведна змяняўся толькі зварот (бабулінька — кумочак — кумачка), адказ на запытанне (калі страфа здаралася ў форме дыялога) або іншая якая-небудзь дэталі.

Вось адзін са шматлікіх прыкладаў:

А ўчора бабка, а ўчора любка
На радзінках была,
А сягоння бабка, а сягоння любка
На хрэсьбінкі прыйшла.

Далей даслоўна паўтараецца тое ж, толькі замест бабкі-любкі дзейнічаюць ужо кума-галубка і кумок-галубок.

Песні, што пабудаваны па прынцыпу тройчага паўтарэння аднолькавых строф з адпаведнымі невялікімі зменамі, належаць да найбольш тыповых велічальных песень на хрэсьбінах.

Такі кампазіцыйны прыём, які заключаецца ў даслоўных паўторах, з'яўляецца, відаць, адным з даўніх у паэтыцы вуснай народнай творчасці, паколькі ён уласцівы і некаторым іншым старажытным жанрам фальклору — казкам, асабліва гераічна-чарадзсінным і жывёльным, а таксама былінам. Для многіх казак пра жывёл, напрыклад, характэрна неаднаразовае паўтарэнне асобных эпізодаў, апісанняў з адпаведным нарошчваннем тэксту або з некаторымі яго зменамі па меры разгортвання падзей і з'яўлення новых персанажаў. Тое ж наглядаецца ў многіх багатырскіх былінах.

Як бачым, асноўны змест і прызначэнне велічальных песень, якія займаюць вельмі значнае месца ў хрэсьбіннай паэзіі, — гэта ўслаўленне бабкі, кума і кумы.

На хрэсьбінах бацькі праяўляюць асаблівую гасціннасць да бабкі і кумоў, просяць, каб яны не спяшаліся дадому, а болей гасцявалі ў іх ды частаваліся. У адной песні сама парадзіха ўпрощае бабку, куму і кума, кожнага паасобку:

А скочыла наша радзіха
З полу далоў,
Як ударыцца сваёй кумачцы
У ножкі чалом:
-- Гуляй, гуляй, мая кумачка,
Буду й я, буду й я,
Наварыла бочку мядочку,
А дзве піна.

Нягледзячы на такія паважлівыя адносіны да бабкі і кумоў, пра іх жа спяваецца нямала жартоўных песень, якія ў радзіннай паэзіі складаюць даволі значную групу і належаць да яе адметных асаблівасцей.

Беларус любіць жарт, тонка адчувае дасціпнае слова, не прапусціць выпадку лагодна пасмяяцца з каго-небудзь і трапіа адпарыруе любую колкасць. Такі ўжо ў яго характар. А дзе ж больш было разгарнуцца народнаму гумару, як не на хрэсьбінах або вяселлі?

Беларускі этнограф і фалькларыст А. Разенфельд, які наглядаў быт сялян Мінскай губерні ў канцы XIX ст., пісаў адносна хрэсьбіні і вяселля: «Пры ўсіх гэтых святкаваннях беларус нібы хоча сябе ўзнагародзіць за ўстрыманне ў іншы час, за катаржную, мала аплочваемую працу, якою занята ўсё яго жыццё»¹⁸.

Хрэсьбіны заўсёды былі надзвычай вясёлым святкаваннем. Здавалася, жартам і весялосці не будзе канца, лёгкіх «кпінаў» не ўнікалі нават самыя паважаныя госці — бабка і кумы.

Аб'ектам «насмешкі» часта з'яўляецца залішне падпіўшая бабка:

Упілася бабка, упілася,
За столікам звілася, звілася.
Мышы-шышы шалелі, шалелі,
Хвартух бабцы праелі, праелі.

З бабкі падсмейваюцца, што яна «скупая», «не дае гасцінчыкаў», што яна «лянная», рабіць не хоча, прыкідваецца нядужай, а па падарункі аж бяжыць, што яна нібы стараецца прыхапіць з гасціны дадому пачастунак і наогул — яна «нягодная»:

Я б гэту бабку,
Я бы ў бабкі не ўзяў,
Я б гэтай бабцы
Чаркі гарэлкі не даў.
Я б гэту бабку
За вароты прагнаў.

Такія ж кпіны адрасуюцца куму і куме.

Жарты і весялосць дасягаюць кульмінацыі пад канец хрэсьбіннага абеду, калі

Бабка кашку нясець,
А кум казной трасець.

---

¹⁸ А. Розенфельд. Этнографические наблюдения в Минской губернии 1897 г. (Краткое содержание реферата). АГТ, ф. 54, спр. 24, л. 1.

Як вядома, кум і кума, або хросны бацька і хросная маці нованароджанага (па царкоўнай тэрміналогіі — васпрыемнікі),¹⁹ разам з бабкай былі галоўнымі ўдзельнікамі святкавання хрэсьбін. Кумы неслі дзіця да папа або ксяндза хрысціць, прысутнічалі пры гэтым царкоўным абрадзе, прымалі з рук свяшчэнніка ахрышчанае дзіця, а вярнуўшыся дадому, перадавалі свайго хросніка бацькам. Быць кумамі звычайна запрашалі добрых суседзяў, сваякоў, знаёмых (адмаўленне быць кумам або кумой лічылася грахам). За хрэсьбінным сталом кумоў усаджвалі побач з бабкай, як самых шануюных гасцей, на пачэсным месцы — у покуці. Кумоў абдорвалі, да іх спявалі песні, на працягу ўсіх хрэсьбін яны заставаліся ў цэнтры ўвагі гасцей.

Усё гэта — і фігуры кумоў-васпрыемнікаў, і характар іх удзелу ў хрэсьбінным рытуале — адзначана выразным налётам хрысціянскай рэлігіі, якая панавала ўжо з X ст. на Беларусі. Але як і самі хрэсьбіны, хоць і звязаныя з царкоўным абрадам, мелі сваёй асновай дахрысціянскія абрады ачышчэння і рытуал прыняцця нованароджанага ў род, абшчыну, так і кумы не былі параджэннем хрысціянства. Царква прыпісвала кумам-васпрыемнікам духоўную роднасць. Але тут, як і ў іншых выпадках прыстасавання новай рэлігіі да дахрысціянскіх вераванняў, народных звычаяў і грамадскіх інстытуцый, яна імкнулася «хрысціянізаваць», надаць больш «высакароднасці» такой старажытнай грамадскай з'яве, якой быў інстытут кумоў.

Можна меркаваць, што ўдзел кума і кумы ў царкоўным абрадзе змяніў нейкія іншыя, вельмі даўнія функцыі, якія кумы, як прадстаўнікі роду або абшчыны, некалі выконвалі ў цырымоніі пасвячэння новага члена роду. Аб вельмі старадаўнім паходжанні інстытута кумоў сведчаць ужо тыя даволі празрыстыя намёкі на іх узаемаадносіны, пра якія гаворыцца ў многіх хрэсьбінных песнях. Намёкі на вольныя паводзіны кумоў, на фізічную блізкасць паміж імі маглі захавацца ў песнях як далёкі водгук ранніх форм шлюбу, пры якіх яшчэ не былі належным чынам упарадкаваны шлюбныя адносіны і не існавалі строгія абмежаванні ў гэтай сферы, што былі пазней устаноўлены ва ўмовах рода-племяннога ладу і замацаваны звычайным правам.

Вельмі верагодна, што падобныя паводзіны кумоў некалі маглі выконваць пэўную магічную ролю прадудыруючага характару. Пацвярджэннем гэтаму можа служыць адна істотная дэталёвая хрэсьбінная абраднасць, якая зафіксавана ў вёсцы Маскалі Мастоўскага раёна Гродзенскай вобласці.

¹⁹ Ад рус. *воспринимать* — браць, прымаць, атрымліваць. *Восприятие от купели*. (Владимир Даль. Толковый словарь живого великорусского языка, т. I. М., 1955, стар. 250). *Васпрыемнікі* — тыя, што прымалі дзіця пасля царкоўнага абраду хрышчэння.

За хрэсьбінным сталом кума і куму прымушаюць пацалавацца. Гавораць, што «калі кумы не пацалуюцца, то памрэ дзіця»²⁰.

Ускосным сведчаннем старажытнага паходжання кумаўства могуць служыць і некаторыя абрады і звычаі каляндарнага круга. Так, у рускіх яшчэ да канца XIX ст. захаваўся звычай заплятання і расплятання галінак бярозкі напярэдадні і ў час вясновага свята тройцы. Падобныя абрады на сёмуху вядомы і ва ўсходніх раёнах Беларусі. Вакол заплеценай у вярці бярозкі дзяўчаты вадзілі карагод і «куміліся» — цалаваліся праз вянок і прысягалі адна другой у верным сяброўстве. Пры гэтым спявалі:

Покумимся, кума, покумимся,
Полюбимся, кума, полюбимся...
. . . . .
Помиримся, кума, помиримся,
Покумимся, кума, покумимся.

Пасля гэтага дзяўчаты, што «пакуміліся», станавіліся вернымі прыяцелькамі, «кумамі» і лічыліся нібы роднымі²¹.

Некаторыя гісторыкі разглядалі звычай кумавання як перажытак сезонных абрадавых зносін палоў, што адбываліся ў старажытныя часы асабліва вясной і ўлетку²².

Сутнасць абраду кумавання, само кумаўство і гісторыя іх паходжання патрабуюць яшчэ далейшага даследавання. Адно ўяўляецца бясспрэчным: хрэсьбічныя кумы, якім хрысціянская рэлігія надала святасць непасрэдных удзельнікаў таінства хрышчэння, былі вядомы яшчэ задоўга да ўзнікнення хрысціянства як выканаўцы старадаўніх язычаскіх рытуалаў і перш за ўсё пасвяціцельных радзінных абрадаў. Ад гэтага паходзіць і тая павага, якой акружаны хрэсьбічныя кумы. Яна мае глыбокія карані ў гісторыі народнага быту і грамадскіх адносін.

Таму, калі значэнне бабкі пры нараджэнні дзіцяці зусім зразумела, то не павінна быць памылковых поглядаў і на месца кумоў у сямейным сялянскім быце мінулых эпох. Іх роля як «васпрыемнікаў», як «хросных бацькоў», што дапамагалі свяшчэнніку ў абрадзе прылучэння дзіцяці да «ісцінай» хрысціянскай царквы, зразумела, значна больш позняя паходжання, і не яна вызначыла тую павагу, якой карысталіся кумы ў народзе, увогуле даволі абыякавага да догматаў і таінстваў афіцыйнай рэлігіі.

²⁰ Запіс Н. М. Буйніцкай 1966 г. АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 27, сш. 14, л. 8—10.

²¹ А. Б. З е р н о в а. Материалы по сельскохозяйственной магии в Дмитровском крае. «Советская этнография», 1932, № 3, стар. 17, 27 і інш.

²² Гл., напр., А. В е с е л о в с к и й. Гетеризм, побратимство и кумовство в купальской обрядности. ЖМНП, 1894, кн. 2.

Царква надала інстытуту кумоў толькі вонкавую хрысціянскую афарбоўку. Функцыі ж кумоў, як ужо адзначалася, вядуць сваё паходжанне ад старадаўніх пластоў дакласавага грамадства. Кіруючы рытуалам прыняцця нованароджанага ў члены роду, абшчыны, кумы, а, магчыма, першапачаткова толькі адзін кум, гэтым самым прымалі на сябе, відаць, пэўныя абавязкі ў адносінах да дзіцяці і на пазнейшы час. Апошняя акалічнасць у класавым грамадстве пры паступовым аслабленні сваяцкіх сувязей і павелічэнні ролі суседскіх, абшчынных адносін набывала вялікае значэнне ў сялянскім быцце. Кумы ў новых умовах класавага грамадства працягвалі несці свайго роду патранажныя абавязкі — наглядалі за гадаваннем і выхаваннем свайго «хросніка», у асобных выпадках дапамагалі яму.

М. О. Касвен у спецыяльным даследаванні «Хто такі хросны бацька?» адзначае: «Роля хроснага бацькі далёка не абмяжоўваецца толькі васыпрыемніцтвам. Выяўляючыся ў розных адносінах і формах, роля гэта працягваецца праз усё жыццё хроснага бацькі і яго хроснікаў. У прыватнасці, на працягу ўсяго жыцця, па розных прычынах — з нагоды свята, дня нараджэння і інш., хросныя бацькі павінны рабіць сваім хроснікам падарункі. У цэлым, выдаткі хросных, асабліва выдаткі хроснага бацькі, пачынаючы з хрэсьбіна... бываюць нярэдка даволі вялікія»²³.

У сваю чаргу і «хроснік» адпаведна ставіцца да сваіх хросных бацькоў.

Такім чынам, генетычна кумаўство зусім не звязана з хрысціянскай рэлігіяй і яе культамі.

М. О. Касвен вядзе генетычную ніць ад кума-васыпрыемніка да архаічнага дзядзькі з матчынага боку. Ён піша: «Этнаграфічна, у народным быцце, хросны бацька і матчын дзядзька — персанажы ў вышэйшай ступені блізкія». І далей: «Персанаж матчынага дзядзькі, з усім яго грамадскім значэннем, з яго роллю і яго ўплывовасцю, існаваў у народным быцце значна раней, чым з'явілася хрышчэнне, васыпрыемніцтва, кумаўство і інш.»²⁴.

Ад хрысціянства кум і кума толькі і набылі функцыі «васыпрыемніцтва», удзелу ў царкоўным абрадзе хрышчэння. Захоўвалася ж кумаўство ў вёсцы на зусім рэальнай, жыццёвай аснове, з'яўляючыся там своеасаблівай формай суседскай, міжсямейнай пастаяннай узаемадапамогі і ўзаемападтрымкі. Таму да выбару кумоў ставіліся вельмі сур'ёзна. У кумы з меркаванняў жыццёва-практычных бацькі стараліся запрасіць, па-першае, людзей маладога веку, а па-другое, больш багацейшых, каб надоўга забяспечыць свайму дзіцяці належную падтрымку і дапамогу ў жыцці. Гэта заўважана радамі этнографамі. Так, у адным апісанні са Смаленшчыны

²³ «Советская этнография», 1963, № 3, стар. 97—98.

²⁴ Там жа, стар. 104.

чытаем: «Пыганне аб выбары для нованароджанага васыпрыемнікаў адыгрывае немалаважную ролю ў жыцці смаленскага селяніна»... Яны «павішы быць людзі маладыя..., не старэй 35-гадовага ўзросту... Таксама і замо кнасьць васыпрыемнікаў служыць у вачах сялян парукай таму, што дзіця бязбедна пражыве на зямлі»²⁵. Тое, што пры выбары кумоў перавага аддаецца «багатым суседзям», адзначана і на Віцебшчыне²⁶.

Усе гэтыя жыццёвыя прычыны і абумовілі даўнюю павагу да кумоў, якая ў такой апаэтызаванай форме праявілася ў беларускіх хрэсьцінскіх песнях, аднолькава адрасаваных куму, куме і бабцы.

Аднак стаўленне да кумоў у песнях у той жа час супярэчлівае. Мы маем на ўвазе групу хрэсьцінскіх песень спецыяльна пра кумоў, якая стаіць асобна ад хрэсьцінскіх велічальных. Гэта песні пераважна жартоўнага характару аб адносінах паміж кумам і кумою.

Да адносна «бязвінных» песень пра кумоў можна аднесці песні, у якіх апавядаецца, як кумы, што жывуць «цераз тын», «цераз гулачку» або «цераз рэчку», адзін да аднаго ў гасці ходзяць, кум куму частуе арэхамі, ягадамі. Найбольш вядомая песня «Кума мая, кумачка, дзе жывеш?» Кум пытаецца ў сваёй кумкі, чаму яго ў гасці не заве? Кума ў адказ:

Ці ты, куме, розуму
Пытаеш?
Ці ты маёй хатачкі
Не знаеш?

А далей аб'яцае:

Тады цябе ў гасцейкі
Пазаву,
Як свежае рыбачкі
Навару.
А свежая рыбачка —
Акунёк,
А любенькі гасцічак —
Мой кумок.

Песня гэта шырока вядома ў многіх месцах як пазаабрадавая жартоўная песня. На Украіне так здарылася амаль з усімі даўнейшымі хрэсьцінскімі песнямі пра кумоў.

У іншай песні кум запрашае куму частавацца ў садзе ягадамі,

²⁵ М. А. Дроздов. Из этнографии Смоленского края. I. Крестинск. «Смоленский вестник», 1896, № 44.

²⁶ П. Ф. А л ь х и м о в и ч. Сборник белорусских народных легенд, былин, песен, с описанием некоторых обрядов, обычаев, праздников и игр крестьян Себежского уезда Витебской губ. 1882—1890. АГТ, ф. V, спр. 7, л. 68.

Каторыя салодкі,
А каторы горкі, —
Гэта для мае жонкі.

Толькі пасварыўшыся, кумы перастаюць хадзіць адзін да аднаго ў
дзі, аб чым пасля дужа шкадуюць:

Чараз бор сасна павалілася,
А кума з кумам пасварылася.
Чараз тын жывём — мы не знаемся:
Да ні ты ка мне, да ні я к табе.

Ужо гэтыя найбольш «бязвінныя» песні пра гасцяванне і частаванне
гавораць аб тым, што паміж кумам і кумой існавала больш, чым «духоў-
ная роднасць», якую абвясціла царква.

То кум просіць куму «любіць» яго:

Цераз гулачку ўсё кума мая,
Цераз другую — куміна дачка.
— Вы кумачкі, вы галубачкі,
Падружачкі мае!
Вы куміцеся, вы любіцеся,
Любіце і мяне.

‘То кум «заляцаецца» да кумы, абяцаючы ёй «канапелек сеяць»,
а пасля «канапелькі рваці абяцаўся... Канапелек біці... Канапелек слаці...
Канапелек збіраці... Канапелек церці... Канапелек часаць... Палаценца
ткаці... Палатна бяліці... У свойчыкі качаці», усё прыпяваючы:

Ой, ні адной
Не маю такой,
Як ты, кумачка мая.

То кум вядзе куму ў «сад-вінаград» і зноў частуе ягадамі, якія, як
і мёд, рыба, гусак, набываюць характар вобразных намёкаў на інтымную
блізкасць кумоў.

У некаторых песнях проста гаворыцца, што кум начуе ў кумы:

Кум у кумы начаваў,
Кум у кумы ўпіўсе,
Кум у кумы за столікам
Шапачкі забыўсе.

Аднак з тых жа хрэсьцінных песень відаць, як народ гнеўна ганьбуе
распусных кумоў і нават сурова карае іх згодна са сваімі звычаямі і няпі-
санымі законамі быту.

У выдатнай хрэсьбіннай песні-баладзе «Пасаджу я квасоліну», якая як не трэба лепш характарызуе строгія норавы народа, жонка спрабуе прысароміць свайго «мілага чарнабрывага», што ён «п'е ў карчме з кумою»:

Годзе, мілы чарнабрывы,
Із кумою піці,
Ой, хадзема дадоманьку
Вячэру варыці.

Муж не паслухаўся яе:

— Мая міла чарнабрыва,
Яшчэ вазьму кварту,
Кума мая харошая, —
Яшчэ болей варта.

Зняважаная жонка звяртаецца са скаргай да грамады.

Скончылася гэта сумная і ганебная гісторыя тым, што людзі, абураныя амаральнымі паводзінамі кумоў, прыйшлі і сурова пакаралі іх:

Там за садам, за гародам,
Ішчэ за пералазам
Іскавалі куму з кумам,
Ды абое разам.

У прыведзенай песні іменна абшчына, грамада вынесла свой прысуд.

Аднак грамада ўжывала да абшчыннікаў, што правінаваціліся, і іншыя сродкі ўздзеяння, прабуючы крануць іх сумленне. Цікавай у гэтых адносінах з'яўляецца хрэсьбінная песня пра кумоў, запісаная Е. Раманавым на Быхаўшчыне. Песня гэта баладнага тыпу. Яна пачынаецца карцінай разгулу кумоў:

А ў нядзельку параненьку
Піў кум з кумой гарэлку...

Але іх чакае дарога, трэба ехаць дзіця хрысціць, і кума напамінае:

— Пакінь, куме, гарэлку піць,
Паедзем, куме, дзіцятка хрысціць.

У дарозе кумы ўчынілі злачынства. Кум спакусіў куму кінуць дзіця «ў калявіну», а самім пайсці «на Украіну».

Эпічным казачным складам апавядаецца пра далейшы шлях кумоў, пра тое, як куме пачулася пагоня і як пагоня спасцігла ўцекачоў. Кум вымушан быў выслухаць суровыя папрокі грамады:

— Пастой, куме, ты не ўхадзі,
Чужы жаны ты не звадзі,—
Чужы жаны вянчалныя,
Свае кумы падхросныя!
Падхросная кума —
Так, як родная сястра!

У папроках тых — выражэнне царкоўнай маралі. Яе ўплывам і трэба лічыць спасылку на такі аргумент, як духоўнае сваяцтва «падхросных» кумоў. Як вядома, па вучэнню царквы кумы-васпрыемнікі абвешчаны духоўна роднымі, а таму фізічная блізкасць паміж імі лічыцца асабліва грахоўнай. Матыў грахоўнасці ў хрэсьбінных песнях пра ўзаемаадносінны кумоў навеян хрысціянскай рэлігіяй і таму належыць да адносна больш позніх у параўнанні з іншымі матывамі асуджэння непрыстойных паводзін кумоў.

Я. Ф. Карскі пытанне аб эратызме ва ўзаемаадносінах кумоў і народным асуджэнні яго звязвае выключна з царкоўным вучэннем аб духоўнай роднасці кумоў і грахоўнасці. Ён няправільна тлумачыць з'яўленне ў песнях матываў «аб разгульных і распусных кумах», калі піша: «Царква ўстанавіла духоўную роднасць кумы і кума..., а народ часам пераносіць на яе і ўласцінасці роднасці фізічнай»²⁷. Адсюль жа і памылковае тлумачэнне сутнасці народнага асуджэння непрыглядных паводзін кумоў: «Уяўленне аб кумаўстве, як аб духоўнай роднасці, яшчэ больш высоўвала грахоўнасць недазволенай сувязі кума і кумы». Таму нібыта «распуснае кумаўство з даўніх часоў падлягала ўсеагульнаму асуджэнню»²⁸.

З такімі тлумачэннямі Я. Ф. Карскага нельга пагадзіцца. Песні «аб разгульных і распусных кумах», як мы ўжо гаварылі, маглі ўзнікнуць задоўга да пашырэння хрысціянства на старажытнарускіх землях. Яны хаваюць у сабе водгалас далёкай эпохі дакласавага грамадства. Таму ўяўляюцца непераканальнымі і сцверджанні ўкраінскага савецкага фалькларыста А. І. Дзя, што ў кумы запрашалі «нярэдка колішніх каханых, якім па розных прычынах не давялося пабрацца», і гэта нібы прыводзіла да ўстанаўлення блізкіх адносін паміж кумам і кумою²⁹. Не могуць задаволіць і вывады М. О. Касвена адносна інтымнай блізкасці паміж хросным бацькам і хроснай маці. Яго тлумачэнне гэтай з'явы тым, што кумы архаічна — муж і жонка, па меншай меры мала пераконвае. Больш верагодным і абгрунтаваным уяўляецца нам палажэнне аб больш познім з'яў-

²⁷ Е. Ф. Карский. Белорусы, т. III, 1, стар. 224.

²⁸ Там жа.

²⁹ О. Дей. Пісенний гумор українського народу. У кн.: Жартивліві пісні. Київ, 1967, стар. 29.

ленні кумы, чым кума³⁰, калі прызнаць генетычную сувязь апошняга з дзядзькам з матчынага боку.

Адносна народнага ганьбавання распусных паводзін кумоў можна сказаць, што і яно ўзнікла незалежна ад хрысціянскай маралі і рэлігійнага вучэння аб грахоўнасці. Непамерна раней пашырэння хрысціянства ў народных масах на жыццёвай аснове паступова выпрацоўваліся свае нормы маралі, якія ўрэшце прывялі да ўсталявання трывалых асноў патрыярхальнай сям'і з яе нецярпімасцю да найдрабнейшых парушэнняў шлюбных вызначэнняў і ўзаемаадносін палоў.

Погляд на парушэнне маральных норм кумамі як на грахоўнасць у рэлігійным разуменні сапраўды хрысціянскага, а значыць, і больш позняга паходжання. Пацвярджаецца гэта і тым, што такі погляд мы знаходзім і ў прыпеўках, у жанры, намнога маладзейшым за хрэсьбіныя песні. У адной хрэсьбінай прыпеўцы з запісаў М. Федароўскага кума, абуранага заляцаннямі кума, адказвае:

Чы ты, куме, п'яны,
Чы ты апантаны?
Чы ты, куме, зыйшоў з ума?
То ж я твая родна кума!

Вывядзенне ўсіх народных норм маралі з рэлігійных вучэнняў было ўласціва буржуазным даследчыкам, хаця гэта супярэчыла гістарычнай праўдзе. Мараль узнікла раней рэлігіі, ва ўсякім разе раней важнейшых пануючых рэлігій свету. Яшчэ Г. В. Пляханаў указваў: «У гісторыі развіцця чалавецтва маральнасць узнікае раней, чым людзі пачынаюць асвячаць яе прадпісанні спасылкай на волю звышнатуральных істот»³¹.

Хрэсьбіныя песні беларусаў, у тым ліку і «кумаўскія», ужо ў эпоху феадалізму амаль страцілі свой першародны абрадава-магічны сэнс і набылі жартоўны характар, забаўляючы і вяселячы гасцей. Песні пра любоўныя прыгоды кумоў занялі прамежкавае месца паміж велічальнымі і ўласна жартоўнымі застольнымі песнямі.

Сярод іншых хрэсьбінных песень вылучаецца вельмі значная група бяседных песень. Сваім зместам яны амаль не звязаны з сямейнай урачыстасцю нараджэння дзіцяці. Самі хрэсьбіны ў іх рэдка называюцца. У большасці сваёй — гэта звычайныя застольныя песні, у якіх перш за ўсё праявілася адна з выдатных рыс характару народа — гасціннасць і вяселінасць.

³⁰ «Советская этнография», 1963, № 3, стар. 106.

³¹ Г. В. Плеханов. Избранные философские произведения, т. III. М., 1957, стар. 310. Аб паходжанні маралі гл. таксама: А. Ф. Шышкин. Основы марксистской этики. М., 1961, стар. 56—60.

Хрэсьбінныя бяседныя песні могуць быць падзелены на дзве групы: застольныя і ўласна бяседныя.

Асноўны змест застольных песень — гэта само застолле, у час якога гаспадыня ветліва запрашае гасцей паспытаць хлеба-солі, частуе іх:

Ах вы, столікі мае,
Вы цясовенькія,
А чаго ж вы стаіце
Незасцеленыя?..

Ах вы, госцейкі мае,
Вы малодзенькія,
А чаго ж вы сядзіце,
Хлеба-солі не ясце?

У застольных песнях разгортваецца карціна хрэсьбіннай бяседы-«пасядзеніўка», яны перадаюць весялосць гасцей-хрысцінікаў, што сабраліся адсвяткаваць радасную падзею ў сям'і свайго родзіча, суседа, аднавяскоўца, абшчынікі. Песні гэтыя поўняцца дасціпным народным гумарам, нярэдка гучаць у іх колкі жарт і незласлівая насмешка па адрасу залішне захмялеўшага гасця.

Такім чынам, у змесце застольных песень пераважае апісанне балявання з частым упамінаннем «столікаў», частавання, «чарачкі», шчодрасці гаспадароў.

Часамі выступае вобраз разважлівай гасці, якая пільна «вартуе» свайго мужа, каб не даць яму залішне ўпіцца. Такой мы бачым яе, напрыклад, у хрэсьбіннай застольнай песні «Раса жыта расіла» з запісаў Р. Р. Шырмы.

Паміж жонкай і мужам адбываецца цікавы па будове і дасціпны па ўнутранаму зместу дыялог. Жонка спрабуе ўгаварыць мужа пайсці дадому, спасылаючыся на розныя «пільныя гаспадарчыя патрэбы». Але муж з сапраўднай народнай кемлівасцю, падкрэслена стрымана і трапна адводзіць яе довады, не жадаючы расстацца з вясёлай бяседай:

Раса жыта расіла,
Жонка мужа прасіла:
— Ідзем, мужу, дадому.

Нашы конікі іржаць,
Яны естачкі хацяць,
Ідзем, мужу, дадому.

— А нашто нам конікі,
Перад намі столікі,
Яшчэ пасядзема,
Людзей паглядзема.

Падобным парадкам песня паўтараецца, жонка прыгадвае ўсё новыя і новыя «прычыны»: і што «кароўкі мычаць, яны естачкі хацяць», і што «куркі сакацяць», і «коцікі мяўчаць». На ўсё гэта муж спакойна знаходзіць адпаведныя адказы, не кратаючыся з месца:

— А нашто нам курачкі,
Перад намі чарачкі...

— А нашто нам коцікі,
А мы ў людзей госцікі...

Як бы працягам гэтай песні служыла другая застольная песня «Астаўма, мілы, мы ўсё дзела». Тут жонка, бяссільная ў сваіх спробах адарваць мужа ад святочнага стала і павесці яго дадому, перайшла да чыста жаночай з'едлівай іроніі, якая часам дзейнічала ў такіх выпадках не горш, чым выштурхоўванне ў «каршэнь»:

Астаўма, мілы, мы ўсё дзела,
То будзем піці йшчэ ў панядзелак.

Разьмема, мілы, мы рублёў сорак,
То будзем піці яшчэ ў аўторак.

Заема, мілы, пасці чарэду,
То будзем піці яшчэ ў сярэду... і г. д.

Гэта песня — выдатны ўзор народнага гумару, з якім беларус ніколі не расставаўся, — ні ў радасці, ні ў бядзе.

Застольныя песні на хрэсьбінах так і іскрыліся жартам, смехам, веселасцю. На развітанне звычайна спявалася застольная расхожая песня, у якой дзякавалі гаспадару, усхвалялі яго шчодрасць і гасціннасць:

Нідзе ж мы так не пагулялі,
Ні на вяселлі, ні на багамоллі,
Як у гэтага хадзяіна на ксцінах.

І калі застольныя песні ў нейкай ступені ўсё ж звязаны з хрэсьбінамі тым, што маюць само «баляванне», а зрэдку і называюць хрэсьбіны, ксціны, дык уласна бяседныя песні належаць да хрэсьбінных толькі сваім прымеркаваннем да гэтага сямейнага святкавання. Хаця і тут, безумоўна, ёсць пэўная заканамернасць. Яна праяўляецца ўжо ў тым, што асноўным зместам бяседных песень служаць пераважна традыцыйныя тэмы жаночай долі — жыццё ў чужой сям'і з нялюбым, блгім мужам, побач са зласлівымі суседзямі. Ёсць тут і некаторыя іншыя тэмы традыцыйнага «жаночага» рэпертуару — багаты брат адракаецца ад беднай сястры; шлюб-

ная нявернасць і інш. Сярод уласна бяседных песень нямала і песень жартоўных, якія таксама не выходзяць з кола сямейна-бытавых тэм. Не трэба забываць, што выканаўцамі хрэсьбінных песень, ды і творцамі іх, былі жанчыны.

Апрача песень, беларуская радзінная паэзія ведала і некаторыя іншыя віды славесных твораў. Гэта — прыгаворкі бабкі і кума за хрэсьбінным сталом, а таксама хрэсьбінныя прыпеўкі да скокаў, жарты, застольныя тосты і г. д.

Добрачылівымі і часта жартоўнымі прыгаворкамі бабкі і кума суправаджаўся цэнтральны і самы вясёлы момант хрэсьбін — раздача «бабінай кашы». Ужо ставячы свой гаршчок з кашай на стол, бабка выказвала такія пажаданні бацькам нованароджанца, у якіх адчувалася непасрэдная сувязь з асновай вытворчай дзейнасці — сельскай гаспадаркай. Напрыклад, на Мсціслаўшчыне бабка перад раздачай кашы прыгаворвала: «Дай жа, божа, каб у гэтым доме было многа дзетак на палу, жарабятак з цяляткамі на двару, парасятак з ягняткамі на вару, і ўсякага добра гэтаму двару». Асабліва «шуткуюцца» бабка з кумам, калі разбіваюць гаршчок. Жартуе бабка, як раздае кашу ў чарапачках:

— На каго каша нахінецца, таму кварту купляць.

Жартуюць і госці:

— А табе штонядзелі быць у етым дзелі.

З'яўленне бабінай кашы сустракалася жартамі і ў песеннай форме:

Бабка кашку нясець,
А кум казной трасець,
У бабкі кашка — смашна,
А ў кума казна — ясна...

Весялоць на хрэсьбінах дасягала свайго асаблівага накалу, калі разам з музыкай і скокамі раздаваліся першыя задзёрыстыя прыпеўкі. Сам жанр прыпеву да танцаў вядомы з даўніх часоў. З'яўленне на гэтым святкаванні хрэсьбінных прыпевак са спецыфічным зместам сведчыць аб інтэнсіўным працэсе разлажэння абраду, які адбываўся ўжо ў эпоху феадалізму. Па свайму характару гэта прыпеўкі жартоўныя і зноў-такі пераважна пра кума і куму:

Як жа кумы не любіць,
Кеды кума ладна.
На ёй сукня, як на пані,
Панчошка едвабна.

У прыпеўках узаемаадносіны кумоў і іх паводзіны паўстаюць у яшчэ больш непрыкрытым выглядзе, паказаны з прыкметным налётам фрывольнасці.

У час хрэсьбін разыгрываецца нямала вясёлых драматызаваных сцэнак. На Магілёўшчыне, напрыклад, «кралі» ў бабкі кашу, якую хавалі, а потым шукалі з вясёлымі жартамі; на Гродзеншчыне якая-небудзь жанчына прыносіла на хрэсьбіны ляльку, закручаную ў пялёнкі, як дзіця, і крычала на кумоў, што яны прывезлі не тое дзіця. Кумы доўга «спрачаліся» і пад агульны смех «даказвалі» сваю праўду. Бабка нібы вярталася з рынку і «прасілася нанач», у яе правяралі «палеры». Усё святкаванне хрэсьбін было насычана вяселасцю і дасціпнымі жартамі. «У радзінных і хрэсьбінных абрадах, — пісаў Сумцоў, — нельга не бачыць некаторай маральнай асновы: матывамі іх служаць радасць пры з'яўленні новага члена сям'і, яго ўрачыстае прызнанне...»³²

Асноўным і важнейшым жанрам радзіннай паэзіі з'яўляюцца песні. Хрэсьбінныя песні, складаныя па свайму саставу і паходжанню, як мы бачылі, належаць да своеасаблівых і цікавых з'яў беларускай традыцыйнай песеннай творчасці.

Як сама ўрачыстасць радзін, так і радзінныя, або хрэсьбінныя, песні прасякнуты простаю чалавечай радэсцю, прагнй да жыцця, замілаваннем да дзяцей.

Сямейная ўрачыстасць з нагоды нараджэння дзіцяці захавалася, зразумела, і ў сучасным быцце людзей і святкуецца яшчэ больш багата і пышна. Захоўваюцца і некаторыя старыя звычаі і абрады, якія належаць да нацыянальнай традыцыі, змяніўшы свой першапачатковы сэнс у новых умовах уздыму матэрыяльнага і культурнага ўзроўню савецкага грамадства.

У сучасным народным быцце адбываецца працэс стварэння новых, безрэлігійных савецкіх абрадаў. Не абмінуў ён і абраднасць радзін. Ужо ў дваццатыя гады ўзнік зусім новы абрад акцябрын, які замяніў сабой царкоўны абрад хрышчэння³³. Зараз усё шырэй уваходзіць у быт працоўных урачыстая цырымонія рэгістрацыі нованароджаных, якая адбываецца ў палацах і дамах культуры, рабочых і сельскіх клубах.

Аднак у сямейным святкаванні нараджэння дзіцяці асноўнае месца займае шырокае банкетаванне, частаванне запрошаных гасцей, якое нават

---

³² Н. Сумцов. О славянских народных воззрениях на новорожденного ребенка, стар. 69.

³³ Гл. А. М. Комаров. З історіі виникнення «октябрин» і «червоного весілля» в Білоруській РСР. «Народна творчість та этнографія». Київ, 1961, № 2, стар. 37—42.

тады, калі дзіця не хрысцяць, захоўвае старую назву хрэсьбін, хрысцін, часта ўжо з жартаўлівым адценнем, або радзін.

У сучасным святкаванні радзін-«хрэсьбін» заўважаем такія традыцыйныя моманты, як віншаванне парадзікі і бацькі дзіцяці, адведкі з «прыносам», абдорванне парадзікі і «на зубок» дзіцяці і інш. Фігуруюць на сучасных «хрэсьбінах» і традыцыйныя персанажы бабкі і кумоў, хаця функцыі іх рэзка змяніліся. Ад бабкі, напрыклад, цалкам адпалі акушэрскія функцыі, якія перайшлі да медперсаналу радзільных дамоў. Але па традыцыі яна засталася паважанай фігурай хрэсьбіннага застоля, пэўным яго «цырымоніймайстрам». Кум і кума, хоць і пазбавіліся ў большасці выпадкаў сваіх мінулых васыпрыемніцкіх абавязкаў, захавалі ў новай якасці пэўныя патранажныя функцыі ў адносінах да свайго «хросніка», асабліва ў галіне яго выхавання. Ва ўрачыстай цырымоніі рэгістрацыі нованароджаных, якая практыкуецца ў горадзе Пінску, кум і кума набылі нават новы «тытул» ганаровых бацькоў. У час рэгістрацыі, якая адбываецца ў гарадскім ДOME культуры, яны падпісваюць урачыстае абяцанне: «Мы, ганаровыя бацькі (іх імёны і прозвішчы і імя нованароджанага), урачыста абяцаем аказваць бацькам акцябрыніка ўсялякую дапамогу ў тым, каб выгадаваць і выхаваць (імя дзіцяці) вартага грамадзяніна нашай вялікай Радзімы»³⁴.

Радзіны ў сучаснай беларускай вёсцы яшчэ рэдка абыходзяцца і без слаўтай «бабінай кашы». Старадаўні звычай выкупу і раздачы «бабінай кашы», звязаны з ім «торг», які выклікае вясёлы «ажыятаж» за сталом, застаецца адным з цэнтральных момантаў і цяперашніх «хрэсьбін». У апошні час радзінная абрадавая каша ў радзе выпадкаў захавала толькі сваю назву, яе замянілі торт, пячэнне, шчодро запраўленая маслам і яйкамі макаронная бабка і г. д.

Прыкметна звужалася кола хрэсьбінных песень, якія выконваюцца зараз на радзінах. З даўніх абрадавых песень найбольш захаваліся велічальныя да парадзікі і бабкі і жартоўныя «кумаўскія» песні.

Тым большае значэнне набывае максімальна поўная публікацыя старадаўніх радзінных песень, якая павінна захавецца ў вяках гэту своеасаблівую частку вуснапаэтычнай спадчыны беларускага народа.

³⁴ В. М. Иванов. Новое время — новая жизнь. Минск, 1968, стар. 133.

М. Я. Грынблаг

НАПЕВЫ РАДЗІННЫХ ПЕСЕНЬ

Музычны змест песень, якія ьалежаць да цыкла радзіннай паэзіі, своеасаблівы. Своеасаблівасць гэта заключаецца ў тым, што радзінныя песні, выяўляючы яркія жанравыя рысы ў паэтычным змесце, амаль не маюць такіх у напевае. Гэта адзін з даволі рэдкіх жанраў традыцыйнай беларускай абрадавай песні, які не захаваў або наогул не вызначыў спецыфічных музыка-выразных прыёмаў, безадносных да тэксту яркіх і дастаткова ўстойлівых для ўсяго арэала бытавання музыка-жанравых адзнак, якія, напрыклад, наглядна вылучаюць песні жніўныя, вясеннія, купальскія, вясельныя і іншыя.

Зараз цяжка прасачыць прычыны гэтай выключнасці радзінных песень. Мабыць, неправамерна весці гутарку пра больш позняе «амузычванне» паэзіі радзіннага абраду. Тыя агульнастылістычныя рысы, якія выяўляюцца ў мелодыі радзінных песень, дазваляюць адносіць іх да найбольш ранніх інтанацыйных пластоў, што дайшлі да нас. Пры пошуках старажытных адзнак народнай музыкі можна звяртацца якраз у першую чаргу да песень радзіннага цыкла. Тут мы выявім і найбольш раннія рысы меладычнага стылю — шматлікія паўторы простых інтанацыйных ячэск, і ладавныя структуры, што адрозніваюцца непасрэднымі, прамымі сувязямі паміж гукамі, і рытмы, якія трымаюцца на моўнай дэкламацыйнасці, і, нарэшце, раннія віды гетерафоніі.

Такім чынам, мелодыка радзінных песень — з'ява хутчэй за ўсё адпаведная эпосе фарміравання найбольш тыповых сродкаў раннетрадыцыйнай песнятворчасці. Але гэтыя сродкі ў асноўным так і засталіся ў радзіннай песні на ўзроўні абагульненых для пэўнай эпохі стылістычных адзнак народнай музыкі. Адсутнасць у напевах радзінных песень выразных жанравых рыс тлумачыцца, відаць, таксама і спецыфікай самога абраду, які ў сваёй асноўнай частцы мае «застольны» характар. Дарэчы, застольныя песні даволі пашыраны ў вясельным абрадзе і талацэ. Там яны таксама вызначаюцца стылявой стракатасцю. Але, калі ў вясельным абрадзе, апрача застольных песень, існуе яшчэ цэлы рад песенных падцыклаў, якія абслугоўваюць шматлікія этапы гэтага найбагацейшага абрадавага дзейства, то ў абрадзе радзінным, які захаваўся ў беларусаў да цяперашняга

часу, цэнтральны этап — гэта застольныя эмоцыі. Натуральна, што апошнія, калі ўлічыць яшчэ і абставіны «эмацыянальнай вольніцы», якія звычайна пануюць у такіх умовах, не садзейнічалі строгай рэгламентацыі музычнага суправаджэння абраду і давалі шырокі прастор для ўсялякіх імправізацый. Перавага «застольных» настрояў у пэўнай ступені тлумачыць наяўнасць у радзіннай паэзіі (ды і ў некаторых вясельных песнях) кароткіх, народнага характару «эпіграм», экспромтаў «пад танец» і адкрыта фрывольных прыпевак.

«Вольная трактоўка» музычнага суправаджэння радзіннага абраду з'явілася прычынай таго, што ў яго маглі трапіць напевы, якія надта аддалена напамінаюць сутнасць абраду. У гэтых адносінах, бадай, толькі сярод радзінных песень можна сустрэць такія экзатычныя мелодыі, як у песнях «Я ўчора малада», «У майго браціткі бяседачка».

Вельмі часта ў радзінныя песенныя цыкл пранікаюць сучасныя матывы. Працэс адбору песень, годных для пэўнай тоеснай сітуацыі, працягваецца і зараз. Пры гэтым у ход ідзе рэпертуар, запазычаны з запаснікаў савецкай масавай песні, асабліва лірычнай, а таксама з фальклорных крыніц іншых народаў.

Як відаць з матэрыялу гэтага тома, асноўную масу напеваў складаюць напевы так званых бяседных песень — песень тыпова застольных — і менш тых, якія звязаны непасрэдна з абрадам. Песні першага тыпу могуць выконвацца, і сапраўды выконваюцца, і ў іншых сітуацыях, як абрадавых, так і пазаабрадавых (розныя вечарынікі, бяседы).

Прапорцыі паміж песнямі бяседнымі і астатнімі радзіннымі, якія змешчаны ў гэтым томе, не адлюстроўваюць сапраўдных суадносін паміж імі. Песень бяседных вядома намога больш, сюды могуць прыцягвацца заўсёды дадатковыя рэзервы. Аднак і песень радзінных, якія замацаваны толькі за гэтым абрадам, колькасца таксама больш, чым приведзена ў даным томе. Па нейкіх прычынах, магчыма, не зусім аб'ектыўных, радзінныя песні, як і пахавальныя галашэнні, раней даволі рэдка фіксаваліся фалькларыстамі. Гэта і зараз адна з белых плям у сістэматыцы беларускай традыцыйнай песеннай творчасці.

Найбольшая колькасць мелодый радзінных песень надрукавана ў другім томе «Беларускіх народных песень» Р. Шырмы (21 напеў). Амаль усе яны запісаны ад адной выканаўцы Захвеі Хвораст; таму многія з іх інтанацыйна вельмі блізкія і ўтвараюць варыянты так званага тыповага напеву.

Падобнае ж ладава-інтанацыйнае адзінства радзінных песень можна назіраць і ў зборніку М. Гарэцкага і А. Ягорава «Народныя песні з мелодыямі» (13 напеваў). Зборнік складзены з запісаў ад адной выканаўцы і таму таксама мае цэлы рад тыповых напеваў.

Каля двух дзесяткаў радзінчых песень запісана Г. Цітовічам. Невялікая частка іх змешчана ў яго «Анталогіі», астатнія засталіся ў рукапісу і ўзяты ў даны том для першай публікацыі.

Гэта, бадай, і ўсе найбольш шырока прадстаўленыя калекцыі мелодый беларускіх радзінных песень. Апрача таго, некалькі напеваў былі выкарыстаны з запісаў М. Чуркіна, П. Шэйна, М. Федароўскага, а таксама супрацоўнікаў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР (экспедыцыйныя матэрыялы 1959—1970 гг.).

Разам з тым на аснове сабраных матэрыялаў ужо можна скласці больш ці менш яснае ўяўленне аб багацці і разнастайнасці тэматыкі гэтых песень, аб эмацыянальнай паўнакроўнасці і высокай паэзіі іх меладычнага зместу. Тэматычная «выпадковасць» тых або іншых напеваў у радзінным цыкле зусім не азначае іх эмацыянальнай і вобразнай выпадковасці. Усе сродкі іх мелодыкі правераны і адабраны ў выніку працяглай шліфоўкі калектыўным мастацкім вопытам. Песні гэтыя, побач з песнямі іншых жанраў, і зараз складаюць залаты фонд беларускай народнай музычнай творчасці.

Гаворачы пра адсутнасць ярка выражаных тыповых жанравых сродкаў мелодыкі радзінных песень, мы не маем на ўвазе іх стылістычную абыякавасць. Сам абрад, нягледзячы на сваю адносную кампактнасць і цэласнасць, усе ж дазваляе дэталізаваць асобныя яго моманты, звязаныя ці з пэўным эпизодам, ці з персанальным носьбітам той або іншай функцыі. Сама парадзіха, нованароджаны, бацька дзіцяці, бабка — адна з галоўных дзеючых асоб абраду, — кум і кума, нарэшце, госці — усе яны ў той або іншай ступені становяцца цэнтрам увагі прысутных і дзеючымі асобамі адпаведных песенных сюжэтаў. Найбольш «рытуальныя» ў гэтай групе — нованароджаны, парадзіха і бабка; «вольна-сюжэтныя» персанажы — бацька дзіцяці, кумы і, вядома, госці. У адпаведнасці з такім функцыянальным размеркаваннем удзельнікаў урачыстасці, а таксама зыходзячы з усёй яе «сцэнарнай» задумы, песні радзіннага цыклу схільны да тых або іншых сфер вобразнасці, значыць, і да пэўнага кола інтанацыйна-выразных сродкаў. Гэтых найбольш выразна акрэсленых сфер інтанацыйнай характэрнасці ў радзінным цыкле можна вылучыць пяць: у аснове першай ляжыць *заклінанне*, другой — *велічанне*, трэцяй — *лірычныя матывы*, чацвёртай — *жарт, гумар*, пятай — *танцавальнасць*.

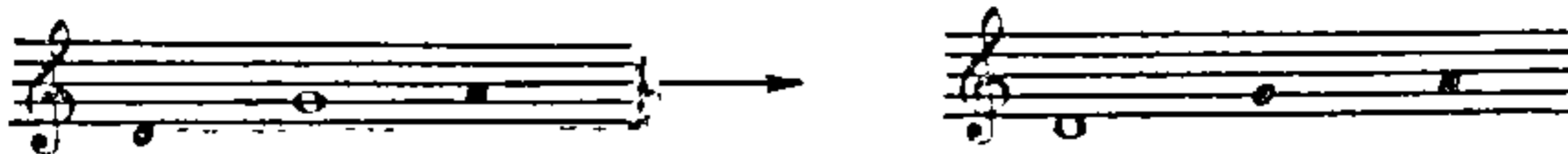
З гэтых інтанацыйна-вобразных сфер найбольш традыцыйныя і стабільныя першыя дзве — *заклінальная* і *велічальная*. Яны часцей за ўсё і вызначаюць эмацыянальны змест песень, якія прысвечаны рытуальным персанажам: парадзісе, нованароджанаму і бабцы. Гумар, лірычныя матывы і танцавальнасць — гэта сферы больш свабоднай творчасці. Тут менш канонаў, больш вынаходніцтва, навізны (хоць «навізна» таксама дастат-

кова ўстойлівая для той або іншай мясцовасці). Песні жартоўнага зместу ў першую чаргу адрасуюцца кумам. Таксама не пазбаўлены жартоўных эмоцый песні, накіраваныя да бабкі і парадзіхі. Аднак гэта назіраецца перш за ўсё ў тэксте. Напевы тут выяўляюць больш строгую вобразную дыферэнцыяцыю. Вось чаму нярэдка можна сустрэць у радзіннай паэзіі песні, тэксты якіх іскрацца хітраватасцю, незласлівым жартам, разухабістай весялосцю, тады як іх напевы здзіўляюць нейкай стрыманасцю, часам нават змрочнасцю (заклінальнасцю). Тут мы, відавочна, сутыкаемся са звычайнай для народнай песнятворчасці асаблівасцю, калі тэксты, больш гістарычна рухомыя, чым музыка, значна пераасэнсоўваюцца і толькі мелодыка можа яшчэ напаміць аб ранейшых генетычных вытоках той або іншай песні.

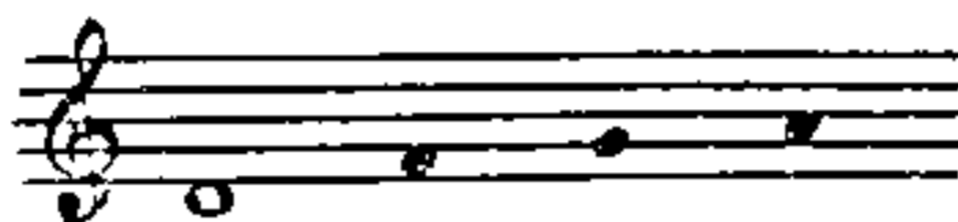
Мелодыку ярка выражанага заклінальнага характару маюць песні «Запрагайце, закладайце», «Я б гэту бабку», «Як я сівы волы маў». Усе яны адрасуюцца бабцы. Зараз у «бабчыных песнях» мы ўжо сустракаем, апрача заклінальных (якія, дарэчы, не пераважаюць), напевы самага рознага інтанацыйна-вобразнага складу. Але затое напевы заклінальнага складу, як правіла, накіраваны толькі да бабкі. Трэба думаць, што яны і складаюць абрадавую першааснову, адлюстроўваюць той непасрэдна функцыянальны сэнс, які некалі выконваў пэўную першабытна-магічную ролю. Сама функцыя заклінання дастаткова ясная і канкрэтная — гэта шматразовы і настойлівы заклік да знешніх сіл з мэтай атрымання ад іх вядомых прэрагатыў. Тое, што заклінанне было звернута да бабкі, выводзіць яе за кола звычайнага чалавечага калектыву. Відаць, у сваіх першапачатковых асновах радзінны абрад якраз і вылучаў бабку як пасрэдніцу паміж таямнічымі сіламі прыроды і чалавекам.

Асноўная сэнсавая накіраванасць заклінанняў — настойлівы заклік — вызначыла і характар музычна-выразных сродкаў напеваў. У першую чаргу тут трэба звярнуць увагу на шматразовую сцвярджальнасць невялікай, але завершанай мелодычна і рытмічна ячэйкі. Адбываецца як бы «ўкалачванне» пэўнага інтанацыйнага тэзісу, настойлівае яго падкарэсліванне. У мелодычных адносінах гэта выражана ў шматразовых паўторах той або іншай папеўкі, часам проста характэрнай інтэрвальнай суадноснасці. Ва ўсіх трох адзначаных намі песнях папеўкай, што паўтараецца, з'яўляецца папеўка, у якой супастаўляюцца IV і V ступені ладу; яна паўторана ў іх тройчы, прычым у рытмічных умовах, яўна вылучаючых гэты абарот у якасці цэнтральнага. Генетычна гэта папеўка хутчэй за ўсё з'яўляецца II і I ступенямі першапачатковага ладу, таго секундавага ладу, які і зараз яшчэ захаваўся ў дзіцячым песенным рэпертуары як лад «клічнага» (заклінальнага) характару: розныя заклікі, накіталт «Дожджык, дожджык, перастань» і г. д. У такім жа выглядзе секундавы лад можа ператварыцца

ў ячэйку больш складанага ладу, які ўзнікае ў выніку перамяшчэння тонікі на субкварту — звычайная з'ява ў ладавым развіцці беларускай народнай музыкі:

У далейшым квартавы інтэрвал запаўняецца прамежкавым гукам, утвараючы спецыфічны для ранніх беларускіх ладоў мінорны лад пентатонавай структуры:

Асноўная «заклінальная» мелодычная ячэйка вылучаецца таксама і рытмічна. Як правіла, яна змяшчаецца ў канцы мелодычных фраз, утвараючы своеасаблівыя клаўзулы, якія маюць аналогіі з рыфмай у вершы.

Развіццё напеваў з заклінальным сэнсам павольнае. Многія з іх маюць змрочнае адценне, што вызначаецца як самім мінорным ладам, так і мернай рытмічнай пульсацыяй. У гэтых напевах як бы сканцэнтравана архаіка язычаскага пантэізму ў яго жыццёва неабходным выражэнні.

Характэрна і форма гэтай групы напеваў. У аснове яе ляжыць трохразовае паўтарэнне цэнтральнага мелодычнага зерня (трохразовасць паўтарэння — таксама прыналежнасць магічна-заклінальных дзеяў). У сувязі з гэтым уся структура напева або распадаецца на тры самастойных раздзелы, што сустракаецца, праўда, радзей, або дзеліцца на звычайныя дзве паўстрафы-сказы: у першым сказе асноўнае мелодычнае зерне праводзіцца двойчы, у другім — адзін раз, але ў больш развітым, вар'іраваным выглядзе. Агульная схема мае выгляд $aa\ a'$, дзе абедзве часткі роўныя па працягласці.

Другую групу песень, таксама больш або менш блізкіх да рытуальнага значэння радзіннага абраду, утвараюць песні велічальнага характару. Найбольш ярка гэту групу прадстаўляюць напевы «Ой, у поле садочак» і «Ды хто ў нас».

Мелоды велічальнага характару, як правіла, асацыіруюцца з павольным урачыстым шэсцем. Мернасць кроку падкрэсліваецца ў першую чаргу метрарытмікай, песні гэтыя амаль усе ў цотных метрах — $2/4$ і $4/4$. Адсутнічаюць метрычныя перабівы, сінкопы, «адваротныя» рытмы. Пачатак напеваў з моцнай долі, харэічны. Уражанню мернага руху садзейнічаюць і інтанацыйныя абароты, як і ў заклінальных напевах, схільныя да шмат-

разовага паўтарэння. Але ў адрозненне ад апошніх у велічальных налевах асабліва актыўна падкрэсліваецца танічны гук і тэрцыя ладу (часцей за ўсё мажорнага). Гэта ўстойлівасць усёй ладавай канструкцыі, «саліднасць» яе асновы, безумоўна, садзейнічае і агульнай вобразнай «саліднасці» песні, яна моцна «стаіць на нагах» і ўпэўнена ў сваіх эмоцыях.

Характэрна, што традыцыйныя велічальныя песні радзіннага абраду зноў-такі большай часткай накіраваны да бабкі. Гэта яшчэ больш падкрэслівае важнае значэнне апошняй у рытуале. Заклінанне і велічанне — бадай, дзве з асноўных вобразна-эмацыянальных (ды і ідэалагічных) сфер старадаўняй песеннай творчасці. І, безумоўна, гэты абрад адыгрываў калісьці вельмі важную ролю ў сямейным жыцці старажытных славян, не менш важную, чым абрад вясельны. Аднак апошняму былі падрыхтаваны гісторыяй больш спрыяльныя ўмовы. Песні вясельнага цыкла, у тым ліку і велічальныя, выпрацавалі сваю ўласную мелодычную стылістыку, настолькі спецыфічную ў агульным плане, што змаглі пранікаць і ў іншыя абрады. Праўда, зараз нам ужо цяжка ўстанавіць, што ў радзінных велічальных песнях ёсць ад радзіннага абраду, а што трапіла з вясельнага цыкла. Але той факт, што многія песні гэтага плана, у тым ліку і адназначныя дзве велічальныя радзінныя песні, асацыіруюцца ў першую чаргу з вясельным песенным цыклам, сведчыць аб своеасаблівым «засілі» апошняга над менш спецыфічна выражанымі жанрамі абрадавай песнятворчасці.

Апрача песень-слаўленняў, якія маюць характар размернага маршу, сустракаюцца радзінныя велічанні з праяўленнем застольных эмоцый. Метрарытміка іх больш свабодная; могуць сустракацца фермата, глісанда, кантрастныя метрычныя групы. Але ўсё ж і ў гэтых мелодыях адчуваецца ўрачыстая прыўзнятасць.

Песні-слаўленні спяваюцца асабліва «старанна». Параўнальная ладава-інтанацыйная і метрычная прастата іх, а таксама адкрытасць пачуццяў спрыяюць іх большай калектыўнасці, чым песень заклінальных, якія патрабуюць ад выканаўцы пэўнай долі «спецыялізацыі».

Многія радзінныя песні зараз поўнасцю зліліся з песнямі застольнымі. Эмацыянальнасці пры гэтым прыбавілася, але, з другога боку, прыкметна сцёрся элемент сур'ёзнасці «дзеяства», яго чыста абрадавая функцыя, што, дарэчы, назіраецца і на прыкладзе іншых традыцыйных абрадаў.

Да песень, што абслугоўваюць вонкавы бок радзіннага абраду, адносяцца песні лірычнага, гумарыстычнага і танцавальнага характару. Гэта група песень — прыналежнасць увогуле ўсялякай святочнай падзеі, своеасаблівы эстрадны жанр народнай песеннай творчасці. І таму адны і тыя ж песні могуць быць скарыстаны і ў радзінным, і вясельным, і ў радзе іншых функцыянальна самастойных абрадаў, якія, апрача неабходных выступленняў, патрабуюць таксама і «мастацкай часткі».

У радзінным абразе такіх песень пераважная большасць, што зусім натуральна, бо сярод іх шмат запазычаных. Аднак трэба падкрэсліць, што, хоць мелодыка песень, напрыклад, лірычнага зместу, у большасці і запазычана радзінным цыклам песень, але і тут існуе пэўны адбор. Характар абраду абмяжоўвае ў пэўнай ступені як сюжэтную, так і эмацыянальную сферу лірыкі.

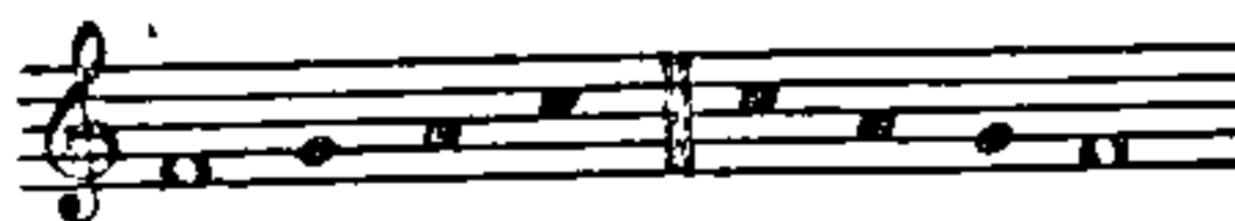
Аналіз большасці тэкстаў лірычных радзінных песень паказвае, што ім не ўласцівы сюжэты вострадраматычныя, асабліва сумныя. Лірыка іх светлая і ўраўнаважаная.

Адпаведна гэтаму і напевам лірычных песень не ўласцівы вострыя і напружаныя інтанацыі. Пашыранай папеўкай, дакладней нават папеўкай-ладам, з'яўляецца мінорны зыходны пентахорд. У яго мяккіх інтанацыях схавана глыбокае і моцнае пачуццё. Паўтарэнне гэтай папеўкі ў розных вар'іраваных малюнках надае ўсёй песні некалькі мелаіхалічны каларыт. Але асабліва эфектыўна ў лірычных напевах тужліва-сузіральнага плана выступаюць пентатанічныя лады як мажорнага, так і мінорнага накланення.

І мінорная, і мажорная пентатоніка прадстаўлена ў гэтых напевах большай часткай у няпоўным выглядзе. Мінорная пентатоніка часцей за ўсё мае наступны, можна сказаць, класічны для старадаўняй лірычнай, асабліва веснавой, песні выгляд (мінорны квінтавы гукарад з прапушчанай II ступенню):

Пентатоніка мажорная прадстаўлена таксама квінтавым гукарадам, але з прапушчанай IV ступенню:

Цудоўным узорам мажорнай пентатонікі з'яўляецца напеў песні «Ой, маці, маці». У ім адлюстравана тыповая заканамернасць пентатонавага ладу ў беларускай музыцы: ён вельмі рэдка вытрымліваецца ад пачатку да канца напеву і, як правіла, спалучаецца ў другой частцы формы з паўтонавымі абаротамі (адзін з тыпаў ладавай пераменнасці).

Агульны ладавы аб'ём лірычных радзінных песень у асноўным выкарыстоўвае дыяпазон сексты, што сведчыць аб параўнальна раннім паходжанні гэтых напеваў. Аб гэтым жа сведчыць і адсутнасць у іх унутры-складовых распеваў больш чым на два гукі, а таксама даволі размерная рытміка. Побач з цотнымі метрамі тут шырока прадстаўлены метры пя-

цотныя, вальсападобныя, якія садзейнічаюць мяккасці і плаўнасці інтанацыйнага развіцця.

У адрозненне ад папярэдніх груп напеваў (заклінальных або велічальных) у напевах лірычнага складу часцей за ўсё скарыстоўваецца танальная пераліўчатасць. Асабліва часта сустракаецца пераменнасць паралельных танальнасцей. Часам такая пераменнасць ледзь прыкметна, мяжуе з інтанацыйнай пераліўчатасцю, часам зрухі ажыццяўляюцца рашуча і падкрэслена.

Да песень жартоўных адносяцца песні, у якіх адлюстравана добрадушнае накепліванне з бабкі, з гасцей, з бацькі дзіцяці. Але найбольш «дастаецца» куму з кумой. Лагодныя прымаўкі-насмешкі, адрасаваныя ім, даволі вынаходлівыя ў сваёй паэтычнай структуры і дастаткова разнастайныя ў меладычных адносінах. Гэта песні тыпова застольныя, эпікурэйскія, размашыстыя, часам нястрымныя, але яны заўсёды іскрацца жартам, паказваюць сяброўскую атмасферу агульнага вяселля.

Разам з тым нельга не адзначыць для некаторых песень данай групы своеасаблівай эмацыянальнай дваістасці. У першую чаргу гэта несупадзенне эмацыянальнага тону тэксту і мелодыі. Апошнія часта, пры даволі аптымістычным і нават заліхвацкім тэксце, вытрыманы ў журботных, часам змрочных тонах. Гэта яшчэ адзін з выпадкаў захавання меладычнай асновы песні пры звычайнай трансфармацыі яе тэксту.

У цэлым падобныя песні вызначае развітая мелодыка ў межах актавы, бойкія, пружыністыя рытмы. Асабліва часта сустракаюцца мелодыкі многіх жартоўных песень з'яўляюцца частыя квартавыя скачкі, рэпетыцыя на адным гуку, выразная скандыроўка тэксту. Разам з тым сустракаюцца песні працяглага тыпу, з метрыкай, якая перыядычна змяняецца.

Увогуле, жартоўныя песні больш, чым іншыя, схільны да рознай стылявой сумесі, што, магчыма, часткова тлумачыцца парадыйнымі задачамі гэтых песень.

Даволі распаўсюджанай структурай іх з'яўляецца структура «пара перыядычнасцей» *аавв* (гл. песні «Раса жыта расіла», «Ай, кум куме рад» і інш.). Форма гэта ідзе ад старадаўніх танцавальных мелодыі, у тым ліку карагодных, што сведчыць аб блізкасці жартоўных напеваў да напеваў танцавальных.

Каларытнай рытмічнай асабліва часта сустракаюцца песень гумарыстычнага плана з'яўляецца паслядоўнае правядзенне ў некаторых з іх востраакцэнтнай рытмічнай фігуры з кароткай, часта здробленай, першай доляй:

Гэты рыгм увогуле адзін з найбольш імпульсіўных. Пакладзены ў аснову харавой песні, ён часта арганізуе ўсіх удзельнікаў спеваў і чыста дзейна (гл. каментарыі да песні «Пасаджу я квасоліну»).

І, нарэшце, напевы танцавальнага характару. Яны непасрэдна прымыкаюць да песень жартоўных, але ў адрозненне ад іх ужо не выяўляюць эмацыянальнай дваістасці: тэкст і мелодыя ў іх заўсёды знаходзяцца ў непасрэднай адпаведнасці. Сярод напеваў гэтага плана сустракаюцца напевы і карагоднага тыпу.

Песні з напевамі танцавальнага характару таксама адносяцца да рэз раду застольных. Сярод іх шмат прыпевак, кароткіх экспромтаў. Яны звернуты да ўсіх удзельнікаў урачыстасці. Калі напевы карагоднага плана нясуць на сабе, умоўна кажучы, ідэю жаночкасці, пяшчотны пачатак, то напевы з танцавальным каларытам — гэта выражэнне мужных эмоцый.

У напевах танцавальнага характару можна выявіць мелодыі вядомых у Беларусі танцаў, гэта як бы іх новыя падтэкстоўкі, якія прыстасаваны да радзіннага абраду. Але і пры адсутнасці непасрэдных танцавальных «цытат» у многіх напевах данай групы лёгка ўгадваюцца рытмічныя абарты і інтанацыі вядомых танцаў: полькі, казачка, кадрылі і г. д.

Рытмічна гэта знаходзіць ажыццяўленне ў спецыфічных для танцавальнай музыкі фігурах, а таксама ў жорсткай рытмічнай канве, якая не дапускае ніякіх адхіленняў. Форма такіх напеваў строга сіметрычна, хоць і не заўсёды квадратна. Апрача структур 2+2, 4+4, сустракаюцца таксама 3+3, 6+6. Важнейшымі і пераважаючымі метрамі з'яўляюцца метры 2/4 і 3/4.

Сярод рытмічных фігур напеваў танцавальнага характару найбольш распаўсюджаны наступныя:

і іншыя

На радзінныя песні танцавальнага характару вялікі ўплыў зрабіла прыпеўка. Вось чаму ў шматлікіх песнях гэтага тыпу мы сустракаем тыповую для частушкі рэпетыцыйнасць рытму (суцэльная паслядоўнасць «восьмымі»).

У асобных выпадках можна прасачыць пранікненне рытмаў мазуркі і аберака (асабліва ў запісах Федароўскага), а таксама каламыйкі. Увогуле,

калі песні астатніх груп радзіннага цыкла асімілявалі напевы самых розных жанраў нацыянальнай беларускай песнятворчасці, то песні танцавальнай групы выяўляюць такую асіміляцыю, нярэдка выходзячы за межы нацыянальнай музыкі (факт, між іншым, характэрны для танцавальнай музыкі многіх народаў).

Танцавальнасць большасці песень гэтай групы праяўляецца і ў агульнай дынаміцы развіцця формы. У адрозненне ад папярэдніх тыпаў песень тут у цэлым радзе выпадкаў дастаткова ясна адлюстраван метрарытмічны кантраст. Звычайна кантрастуюць паміж сабой абедзве палавіны напева. У гэтых выпадках першая палавіна ідзе амаль на суцэльных «восьмых», другая пераходзіць на «чвэрці» і больш буйныя працягласці; прычым у другой палавіне, у адрозненне ад першай, выкарыстоўваюцца шырокія распевы складоў. Агульнае ўражанне ад усёй формы песні ў дынаміцы — хутка-павольна. Гэта паслядоўнасць асабліва часта сустракаецца ў прыпеўках і служыць адзнакай іх нацыянальнай характэрнасці. Радзей сустракаюцца адваротныя суадносіны — павольна-хутка, суадноснасць хутчэй карагоднага тыпу.

Некалькі адрозніваюцца ад астатніх напевы танцавальнага тыпу і ў інтанацыйных адносінах. У іх нярэдка сустракаюцца абароты інструментальнага характару. Да ліку апошніх трэба аднесці арпеджыю трохгуччаў у хуткім тэмпе, скачкі на септым, зыходныя і ўзыходныя гамападобныя пасажы, таксама ў хуткім тэмпе. Усе гэтыя асаблівасці дазваляюць гаварыць аб сінкрэтычнасці паходжання падобных напеваў. Верагодна, што яны выконваліся калісьці пад акампанемент якога-небудзь інструмента (характар інтанацый наводзіць на думку аб цымбалах з іх спецыфічнымі пераборамі).

Шматгалоссе ў радзінных песнях прадстаўлена скупа, як і ва ўсіх традыцыйных абрадавых жанрах беларускай музыкі. Поўнасцю шматгалосых фактур дагэтуль яшчэ не сустракалася. Разыходжанне галасоў ад унісона праяўляецца эпізадычна і, у асноўным, у выглядзе двухгалосых спалучэнняў. У цэлым жа радзінныя песні — узор манадыйнага стылю народнай музыкі, хоць у некаторых яго жанрах дастаткова ясна прагледжваецца схаваная гармонія.

Таксама традыцыйна характэрны і сам стыль меладызіравання радзінных песень, якія цягнуцца да квантытатыўных суадноснасцей паміж словам і напевам (адзін склад тэксту адпавядае аднаму гуку напева). Гэта ўжо не рэчытацыя, але і не той распеў, які характэрны для поэтрадыцыйнай творчасці. Дэкламацыйны момант асабліва адчуваецца ў песнях заклінальных, дзе гэты стыль спецыфічны і вызначаецца размоўнымі абаротамі, у якіх уся сутнасць песні; рэчытатыў пранізвае і песні жартоўнага і танцавальнага характару, што вызначаецца ўжо чыста тэхналагічнымі прычынамі:

скарагаворка, чоткае, у такт інструментальнай музыцы, скандзіраванне тэксту. Толькі ў лірычных песнях адчуваецца невялікі элемент распеўнасці, але і ён ідзе, у асноўным, за кошт агульнага тэмпу. Такім чынам, агульная стылістыка радзінных песень, нягледзячы на ўсе пабочныя прыўнясенні, дазваляе адносіць іх да песень раннетрадыцыйных. Мы не маем магчымасці правесці зараз на дастаткова значным матэрыяле параўнальны аналіз мелодыкі песень беларускіх і рускіх. Апошнія, як вядома, не складаюць самастойнага жанру і ў невялікай колькасці фігуруюць толькі ў фальклорных запісах, зробленых на Смаленшчыне і Браншчыне (песні «ксяцінныя»). Разам з тым трэба падкрэсліць блізкасць беларускіх радзінных песень да старадаўняй рускай песеннай творчасці, у першую чаргу гэта датычыцца песень заклінальных і велічальных.

Пры ўсёй традыцыйнасці, а значыць, пэўнай кананізацыі музычна-выразных сродкаў, у напевах радзінных песень яшчэ дастаткова адчувальна праслухоўваецца пульс жыцця. Зразумела, гэта тлумачыцца захаваннем самога абраду. Як і вясельны абрад, «хрэсьбіны» пакуль яшчэ не заменены больш або менш раўназначным сучасным абрадам, асабліва ў сельскай мясцовасці.

Многія радзінныя песні і зараз з'яўляюцца ўзорамі высокага мастацкага зместу. У музычных адносінах гэта праяўляецца ў лаканізме і разам з тым эмацыянальнай выверанасці мелодычных сродкаў. Нават напевы, якія пазбаўлены шырокага мелодычнага дыхання, напевы, у аснове якіх ляжыць дэкламацыйнасць, могуць захапіць сваім пэўным асэнсаваннем экспрэсіўна-моўных інтанацый. Ці не тут тояцца запасы выразных сродкаў для вакальнай рэчытацыі прафесійнай музыкі, як вядома, надта збяднеўшай у цяперашні час на выразны і нацыянальна-грунтоўны рэчытатыў. Ды і іншыя сродкі вобразнага выражэння, якія тояцца ў напевах радзіннай паэзіі, дастойны стаць важным стымулам для ўдасканалвання сучаснай музычнай мовы як народнай, так і прафесійнай беларускай музыкі.

У даным томе прадстаўлены музычныя запісы, якія адносяцца да розных перыядаў развіцця фалькларыстыкі на Беларусі. Самыя раннія з іх зроблены ў 80-х гадах XIX ст. («Матэрыялы...» П. Шэйна), найбольш познія адносяцца да 1970 г.

Усе гэтыя матэрыялы, якія ахопліваюць амаль стогадовую гісторыю бытавання жанру беларускіх радзінных песень, зразумела, нераўназначны і адлюстроўваюць розныя погляды на задачы практычнай фалькларыстыкі ў той ці іншы перыяд. Так, пры параўнанні запісаў ранняга перыяду з запісамі пазнейшымі выяўляюцца больш уважлівыя адносіны ў апошніх

да меладычнай дэталізацыі напеву, больш падрабязнае адлюстраванне ў ім інтанацыйных і рытмічных нюансаў.

Пераважная цікавасць да этнаграфічнага каларыту музычнай культуры, якая была ўласціва ранняму этапу развіцця на Беларусі музычнай фалькларыстыкі, шмат у чым абумовіла папулярызатарскія мэты гэтых публікацый.

Увага да меладычных узораў з параўнальна простаай інтанацыйнай структурай, з аднаго боку, і блізкасць гэтых мелодый да норм прафесійнага мастацтва, з другога, вызначылі і пэўны лаканізм падобных запісаў, некалькі абагульнены падыход да меладычных і рытмічных асаблівасцей беларускай народнай музыкі.

Сучасны этап развіцця беларускай музычнай фалькларыстыкі значна акцэнтаваў побач з этнаграфічным таксама генетычны і чыста тэхналагічны аспекты вывучэння народнага меладызму, што знайшло адлюстраванне і ў методыцы яго запісу. Належная ўвага стала ўдзяляцца спецыфічным для народнага мастацтва асаблівасцям музычнай мовы, тым асаблівасцям, якія іншы раз не супадаюць з нормамі прафесійнага мастацтва. У першую чаргу гэта закранула гукавысотную сістэму, ладавую і метрарытмічную будову народнай музыкі. У запісах з'явіліся гетэрафонныя моманты, элементы арнаментыкі, нарэшце, хранаметражна вывераная рытміка.

Ажыццяўленню падобнай методыкі запісаў народных мелодый садзейнічала таксама паяўленне і шырокае выкарыстанне тэхнічна дасканалай гуказапісваючай апаратуры. Гэта дазволіла паўтараць неабмежаваную колькасць разоў адну і тую ж мелодыю, здымаючы з яе пры гэтых паўтарэннях дакладныя інтанацыйныя і рытмічныя копіі.

Другім значным момантам, які адрознівае раннія запісы ад сучасных, з'яўляецца ажыццяўленне ў апошніх больш арганічных узаемасувязей паміж тэкставым і музычным элементамі песні. Такая сувязь нярэдка парушалася ў мінулым нават у кваліфікаваных збіральнікаў. Прычынай гэтага было раздзяленне сфер назірання за народнай песняй паміж двума збіральнікамі: адзін фіксаваў тэкст, другі — напеў. Так, запіс мелодый радзінных песень з «Матэрыялаў...» П. Шэйна зроблены А. Спаскім (з голасу самога Шэйна). Музычная частка запісаў М. Федароўскага зроблена Яўхімам Трачыкам і Янам Карловічам. У зборніку М. Гарэцкага і А. Ягорава першы са складальнікаў узяў на сябе тэкставую частку запісаў, другі — музычную. Тэксты радзінных песень са зборніка Е. Раманава суправаджаюцца музычнымі запісамі М. Чуркіна.

Запісы апошняга часу ўжо, як правіла, выкананы адной асобай, слыхавыя, вядома, фалькларыстамі-музыкантамі. Дарэчы, і для фалькларыстаў-славеснікаў са з'яўленнем магнітафона стала магчымай комплексная фіксацыя народнай песні.

У томе змешчаны амаль усе раней вядомыя публікацыі беларускіх радзінных песень. Увага да гэтых узораў, нягледзячы на іх знешнюю прастату, мае мэтай не толькі даць уяўленне аб пэўным перыядзе развіцця музычнай фалькларыстыкі, але і больш шырока паказаць гістарычны аб'ём песень гэтага жанру. Справа ў тым, што некаторыя з запісаў з'яўляюцца ў цяперашні час адзінай сведкай існавання данага мелодычнага варыянта, які ўжо бяследна знік з народна-песеннага рэпертуару, але без якога ўяўленне пра апошні было б няпоўным.

Разам з тым складальнікі разумеюць, што і прыведзеная колькасць напеваў радзінных песень не дае вычарпальных звестак аб гэтым цікавым і самабытным жанры. Сучасная беларуская музычная фалькларыстыка яшчэ шмат можа ўнесці новага ў вывучэнне гэтай галіны песнятворчасці.

Падрыхтоўка запісаў напеваў да публікацыі патрабавала ўнясення ў некаторыя з іх пэўных карэктываў. У першую чаргу гэта датычылася запісаў, якія былі выкананы па асобных элементах песні, што выклікала ў радзе выпадкаў парушэнне рытмічнай сінхроннасці або проста рытмічнае розначытанне паміж тэкстам і напевам. Гэта назіраецца і ў першай страфе, але асабліва характэрна для наступных строф, у якіх мелодычны элемент часта ўвогуле не браўся пад увагу. Падобныя рытмічныя несупадзенні ёсць у зборніку М. Федароўскага, сустракаюцца яны і ў зборніку М. Гарэцкага і А. Ягорава.

Гэтыя абставіны ў значнай меры вызначылі характар рэдактуры падобных напеваў. Так, у выпадку рэзкіх і яўных несудносін паміж тэкстам і напевам мы ўносілі карэктывы непасрэдна ў аўтарскі запіс. Для напеваў, якія дапускаюць розную трактоўку рытмічнай структуры (што датычыцца і больш позніх запісаў), складальнікі прапануюць свой варыянт запісу ў выглядзе дадатковых рыс і абазначэння метрыкі над асноўным натамосцам.

Адсутнасць эквірытмічнасці паміж тэкстам і напевам у радзе выпадкаў з'явілася прычынай таго, што некаторыя мелодыі радзінных песень зусім немагчыма было прывесці (напрыклад, прыпеўкі са зборніка М. Федароўскага).

Прывядзенне да рытмічных судносін асноўных элементаў песні закранула не толькі мелодыку. Іншы раз яўныя парушэнні былі ў тэксце, які і карэктыраваўся ў адпаведнасці з нормамі сучаснай фалькларыстычнай рэдактуры. Такія карэктывы, а таксама іншыя дапаўненні і змяненні, якія складальнікі лічылі неабходным унесці ў музычны кантэкст песень, даюцца ў квадратных дужках. У неабходных выпадках больш падрабязныя заўвагі прыводзяцца ў каментарыях.

В. І. Ялатаў

ХРЭСЬБИНЫЯ ШЕСИ

ПРА ПАРАДЗІХУ І БАЦЬКУ ДЗІЦЯЦІ

1. А У КАМОРАЧЦЫ АГАНЁК ГАРЫЦЬ

А ў каморачцы аганёк гарыць,
А ў Манічкі жываток баліць.
— Ты, Іванічка, ты ратуй, ратуй,
Ты калысачку, ты гатуй, гатуй.

2. ВАНЬКАВА ЖОНКА

Ванькава жонка
У полазі ляжыць,
Шаўковым адбабам вязана.
Прыезджае Ванька.
— Ванька, галубок,
Баліць мая галоўка
І баліць жываток.
— Ай, жоначка мая,
Галубка мая.
Жываток баліць,
Трэба вінцо піць,
А галоўку лячыць
Шаўковым адбабам.

3. ХТО, ХТО КАЛЯ РЭЧКІ СВІШЧЫЦЬ?

Хто, хто каля рэчкі свішчыць?
Селязень каля рэчкі свішчыць,
Селязень вутачку ішчыць.
Тут, тут мая вутачка была,
Тут, тут гняздзечка віла,
Тут, тут і яечкі знясла.

Хто, хто па сенечках ходзіць,
Хто, хто сваю мілую ішчыць?
Яначка па сенечках ходзіць,
Яначка сваю мілую ішчыць.
Тут, тут мая мілая была,
Тут, тут яна пасцельку слала,
Тут, тут яна дзіцятка мела.

4. ДЫ ХТО, ХТО КАЛЯ РЭЧАНЬКІ СВІШЧА?

Ды хто, хто каля рэчанькі свішча?
[Ды хто, хто каля быстрае свішча?]
Селязень, селязень сваю утачку ішча.
Тут была, тут яна гняздзечка віла.

Ды хто, хто ды па сенечках ходзіць,
Ды хто, хто ды па новенькіх ходзіць?
Ды Ванюшка ды па сенечках ходзіць,
Ён сваю Манечку сочыць,
Тут была, тут яна дзіця мела.

5. ПА СІНЕМ МОРУ СЕЛЯЗЕНЮШКА

Па сінем мору селязенюшка
Да паплавываець,
Ох, і ён сваю серу вутушку
Да паісківаець:
— Ох, і дзе ж тая сера вуціца
Да падзелася?
Калі ж яна на сінём моры,—
Не страляйце яе,
А калі ж яна ў траснік паплыла,—
Не пужайце яе.

Па навых сянёх Арсенічка
Да пахажываець,
Ох, і ён сваю да Марушычку
Да пагукываець:
— Ох, і дзе ж мая дый Марушычка
Яна спадзелася?
А калі ж яна на цяром пайшла,—
Не гукайце яе,
А калі ж яна спацькі лягла,—
Не будзіце яе,
А маленькага да дзіцятухну
Калышыце ж яе.

6. САСКАЧЫЛА ДА ХРУЗАЧКА

Саскачыла да Хрузачка
Ух і з печы на пол,
Пакланілась Іванічкі
Яна да самінькіх да ног:
— Іванічка да і Паўлавіч.
Не вялікі ты панок,
Скінь-ка ж ты, Іванічка.
Свой сіні жупанок...
Як буду я на караваці
Стагнаці, стагнаці, } 2 разы
Будзеш жа па мне, мой міленькі.
Ільнаці, ільнаці... } 2 разы
А ўлажыў ты мне ў голаву
Стагнання, стагнання... } 2 разы

7. ЗВАЛІЛАСЯ, СКАЦІЛАСЯ

Звалілася, скацілася
Калодачка з печы,
Ударыла, ударыла
Іваньку у плечы.
Калі б табе, Іванічка,
Да болна балела,
А тагды б ты, Іванічка,
Сваю Мар'ю жалеў.

8. САДАВАЯ ЯБЛЫНКА

Allegretto

Са да ва я яб лын ка, са да ва
я яб лын ка пры да рож цы ста я ла,
пры да рож цы ста я ла.

Садавая яблынка *
Пры дарожцы стаяла.

Пры дарожцы стаяла,
Адзін яблчак мела.

Маладая Аўгінька
Да па сенцах хадзіла.

Да па сенцах хадзіла,
Да сыночка радзіла.

Хоць набралася мукі,
Дык пярэіміць ёй рукі.

Хоць нанылася душка,
Будзіць верная служка.

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

9. А СЫН У МАМКІ НОЧКУ НАЧАВАЎ

А сын у мамкі ночку начаваў,
Ночку начаваў, дзіўны сон відаў.
Дзіўны сон відаў, а два месяцы:
Адзін месяц ды цямнюсенькі,
А другі месяц ды ясенькі.
— Ай, сынку, сынку, дай разгадаці сон.
Твая жана сына радзіла,
Сына радзіла, сама не жыва.
Ехаў барамі — бары не шумяць,
Ехаў садамі — сады не цвітуць,
Прыехаў у двор — увесь двор невясёл,
Прыйшоў у пакой — пакой немяцён,
Жана малада на куце ляжыць.
Гараць свечачкі, усхліпаючы,
Плачуць дзетачкі, уздыхаючы.
— А вам, дзетачкі, мамкі не будзець,
Мне, маладому, другая будзець.

10. УСЕ БАБКИ НА КСЦІНКІ ІДУЦЬ

Ўсе бабкі на ксцінкі йдуць,
Ўсе бабкі па дзіцятку нясуць,
А ў мяне маладой
А дзіцяткі няма.

Пайду ж я, малада,
Ой, у цёмны лес,
А я ж там, малада,
А медзвяжоначка найду.

Вазьму ж я, малада,
А медзвяжоначка,
Спаўю я, малада,
У пялёначкі.

Спаўю я, малада,
У пялёначкі,
Пакладу ж я, малада,
У калысачку.

Мядзведзе маркоча,
Яно есці хоча,
Ох, яно есці хоча.

11. ЧЫЯ ЖАНА, ЧЫЯ ЖАНА

$\text{♩} = 120$

Чы - я жа - на, чы - я жа -
на ў по - ла - зе ля - жа
ла? ў по - ла?

Чыя жана, чыя жана
Ў полазе ляжала? *

Дзямянава, Дзямянава
Ў полазе ляжала.

Ў захацела, дажыдала
Вішнёвага соку.

— Ой, клікніце, ой, клікніце
Мілёнькага з току.

Няхай жа ён да прынясець
Вішнёвага соку.

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

12. ПАРАДЗІХА У ПАЛОЗЕ ЛЯЖЫЦЬ

Парадзіха ў палозе ляжыць,
А захацела яна віннага соку...
— А пазавіце майго мілага з току,
Ці не дастанець мне віннага соку?
А ён пытаецца: — Каго жана радзіла?
Калі сына, я мёду дабуду,
Калі дачушка, я й так абайдуся;
Калі сына, я й горад пастаўлю,
Калі дачушка, з кажушкамі адпраўлю.

13. ХТО Ж У НАС У ПАЛОЗЕ ЛЯЖЫЦЬ?

Хто ж у нас у палозе ляжыць?
Пёкалка наша да ў палозе ляжыць.
Да зажадала вішнёвага соку:
— Сышчыце майго Хведарка з току,
Няхай дабудзе вішнёвага соку.
— Пытайцеся, та хто то радзіўся?
Калі сын радзіўся, я і соку дабуду,
Калі дочка, вадзіцай адбуду;
Калі сын радзіўся, слаўны горад стаўлю,
Калі дочухна, я й шацёр не пастаўлю.

14. А ХТО У НАС У ПОЛАЗЕ ЛЯЖЫЦЬ?

А хто ў нас у полазе ляжыць? *
Аўгінька ў нас у полазе ляжыць.
— Прывядзіце Ігнатчку із-за току.
Ці не сышчыць мядовага соку?
Папытаўся:— А хто нарадзіўся?
Калі дачушка, дастаўлю я соку,
А калі сыночак, гарэлачку дабуду.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

15. ДЫ ЗАЦВІЦЕЛА КАЛІНКА У ЛАЗЕ

Ды зацвіцела калінка ў лазе,
Ды захварэла Марылька ў палазе,
Ды зажадала вішнёвага соку.
— Ды паклічце майго мужа з току,
Каб расстараўся вішнёвага соку.
— Калі на дачку, дык я і з току не пайду,
А калі на сына, дык я мёду прынясу.

16. ДЫ ЗАЦВІЦЕЛА КАЛІНКА У ЛОЗЕ

Ды зацвіцела калінка ў лозе,
Ды захварэла Марылька ў палозе,
Ды зажадала вішнёвага соку.
— Ды паклічце майго мужа з току,
Каб расстараўся вішнёвага соку.
— Калі сыночак, мушу расстарацца,
Калі дачушка, гуляйце, жоначкі.

17. ДА НАША МАНЕЧКА У ПАЛОЗЕ ЛЯЖАЛА

Да наша Манечка ў палозе ляжала,
Да захацела вішнёвага соку.
— Да прывядзіце Ванечку з току,
Няхай прынясе вішнёвага соку.
— Калі на сына, мушу пастарацца,
А на дачушку, няхай выбачае.
— А ў нашым садзе ўсе роўныя кветкі,
Сынкі, дачушкі — ўсе роўныя дзеткі.

18. ОЙ, ДЫМНА, ДЫМНА У САДЗЕ

Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.
У нашага Іванічкі
Да трое варот у дварэ.

У первыя вароцечкі
Да сакол вылятаў.
Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.

У другія вароцечкі
Іванічка выязджаў.
Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.

А ў трэція вароцечкі
Да чалядачка бяжыць.
Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.

— Вярнісь, вярнісь, дзяціначка,
Ты назад.
Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.

Твая жана табе сына
Радзіла.
Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.

— Я для сына ў двор не вярнуся,
Сын у мяне хазяін у дварэ.

Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.

— Вярнісь, вярнісь, дзяціначка,
Ты назад.

Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.

Твая жана табе дачку
Радзіла.

Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.

— Я для дачкі ў двор вярнуся,
Дачка ў мяне госцейка ў дварэ.

Ой, дымна, дымна ў садзе,
Ой, дымна, дымна ў зялёным.

19. РАНА, РАНА, ЯШЧЭ І ПЕЎНІ НЕ ПЕЛІ

Рана, рана, яшчэ і пеўні не пелі,
Раньшы таго вароты скрыпелі:
Князь Васілій на вайну выязджаў,
За ім паслы па тры, па чатыры:
— Вярнісь, вярнісь, князь Васілій,
Табе бог дзіця паслаў.
— Калі сына, ад варот не вярнуся,
Калі дачку, з вайны вярнуся.
Сын узрасцець — на вайну пайдзець,
Дачка ўзрасцець — гаспадыняй будзець,
Замуж пайдзець — мне госцей не будзець.

20. А У СЕНАЧКАХ, У СЕНАЧКАХ

А ў сеначках,
У сеначках музыка іграець,
А ў хатынькі,
Ў святоланькі хрэсьбінкі гуляюць.

За палагом,
За палагом там радзіха ляжыць,
А ў галавах,
А ў галавах кубак мёду стаіць.

Наша Вальгутка,
Наша Вальгутка вялікага роду,
Мы й нап'ёмся,
Наядзёмся салодкага мёду.

21. ЯК У СЕНАЧКАХ МУЗЫКІ ІГРАЮЦЬ

Як у сеначках музыкі іграюць,
Як у хатанцы хрэсьбішкі гуляюць.
А багдай жа яна, наша Агатачка, не хварэла,
Як яна нам гарэлачкі не жалела.
А багдай жа яна, наша Агатачка, здорова была,
Як яна нам гарэлачкі ўволю дала.

22. А ЗАВЕШАНЫ КАЎРЫ АЖ ДА САМАЕ ЗЯМЛІ

А завешаны каўры аж да самае зямлі,
А за тымі каўрамі парадзішачка ляжыць,
А ў яе галовачках кубак мёду стаіць.
А ў яе ножках бабуся сядзіць.
— Ты, бабуся-любуся, вялікага роду,
Нап'ёмся мы салодкага мёду.

23. ДЫ У ХАЦЕ ЛЮДЗЕЙ САБРАЛАСЯ

Ды ў хаце людзей сабралася,
Ды гаворка там завязалася:
Бацькі — пара маладая,
А жанчына хлопчыка трымае.
А чацвёра маленечкіх,
Маленькіх, кволенькіх
Каля ног гуляюць,
На стол пазіраюць
І естанькі хочуць.

24. ДЗЕУКІ, МАЛАДУХІ ПЕРАКОП КАПАЛІ

Дзеўкі, маладухі перакоп капалі,
[Перакоп капалі], перабору сачылі.
Знайшлі перабору — калінаву ветку.
Чырвона, прыгожа калінава ветка,
Чырваней, прыгажэй Янкіна жонка:
Па двару ідзець і дварок вымятаець,
На ганак ступаець, а ганак улягаець.
У гораньку ўступаець — баяры ўставаюць,
Кубкі наліваюць, Ганначку вітаюць.
— Не п'ю, не п'ю мёду, вялікага роду,
Багатага бацькі і чэснай маткі.

25. НЕ ЦЯСОВЫ ЦЕРАМ СТАЇЦЬ

Не цясовы церам стаіць,
Толькі харашо ўвіт.
Не пышан Кузёмка, не пышан ..
Ці не сонца яго радзіла?
Ці не месяц яго ўзгадаваў?
Ці не зоры яго калыхалі?
Ці не звызды яго трымалі?
Радзіла яго мамухна,
Узгадаваў яго татухна,
Калыхалі яго брацяткі,
Трымалі яго сястрыцы.

26. У НАШАГА ЯКІМКІ

У нашага Якімкі
Стаіць святліца брусаваная,
У той святліцы калубель вісіць,
У том калубелі дзіцятка ляжыць.
Божжа маціра ўскалыхаіць,
А ў дзіцяці папытаіць:
— А дзіцятухна, хто твой татухна?
— Па раду сказаць, дак Якімачка,
А па храсту сказаць, дак Піліпачка.

У Якімкі на падвор'яйку
Стаіць святліца брусаваная.
У той святліцы калубель вісіць,
У том калубелі дзіцятка ляжыць.
А прачыстая ўскалыхаіць,
Ўскалыхаіць да папытаіць:
— А дзіцятухна, хто твая мамухна?
— Па роду сказаць, дак Тацяначка,
А па храсту сказаць, дак Маланачка.

27. СЦЕЛЕЦЦА ДА УЕЦЦА

Сцэлецца да ўецца
Па лугах трава зялёная.

Цяпер цалуе да мілуе
Мужык жонку маладую.

— Жонка мая маладая,
Радасць мая дарагая.

Парадзіла мне сыночка,
Як яснага сакалочка.

Замаладу — на уцеху,
А на старасць — на перамену.

Замаладу — гадаваць мем,
А на старасць — пасылаць мем.

Калі сыноч — залатая калыбелька,
А калі дачка, дык луб'яначка.

28. І СЦЕЛЕЦЦА ДА УЕЦЦА

І сцэлецца да ўецца *
Па лугах трава зеляная.

І цалуе да мілуе
Да Ванечка жану маладую.

— І жана мая маладая,
Да радасць мая дарагая.

І парадзіла мне сыночка,
Як яснага сакалочка.

І ззамаладу — на ўцеху,
А на старасць — на падмену.

Нам ручанькі падменіць
І старасці пашануе.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

29. ЖАНА МАЯ ДАРАГАЯ

Жана мая дарагая,
Радасць мая дарагая,
Нарадзіла мне сыночка,
Як яснага сакалочка,
Нарадзі яшчэ дачушку,
Як ясную сакалушку.

30. ПІЎ БЫ Я МЁД І ВІНО

$\text{♩} = 72-76$

Піў бы я мёд і віно,

піў бы я мёд і віно.

Піў бы я мёд і віно, *
 Цяжка пахмелі́йка маё.
 Ліхі суседзі на мяне,
 Судзяць-гавораць пра мяне,
 Штоб я сваю жонку біў,
 Штоб сваіх дзетак не любіў.
 Дзеткі — пацеха мая,
 Жонка — пакрыса мая,
 Дзеткі пацешуць ў даму,
 Жонка пакрысіць ў піру.

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

31. ПІУ БЫ Я МЕД І ВІНО

Піў бы я мед і віно,
Цяжка пахмелле маё.
П'юць і гуляюць у мяне,
Судзяць і гавораць пра мяне,
Што я гарэлкі не п'ю
І жаны не люблю.
Жонка — пакрыса мая,
Дзеткі — пацеха мая.
Жонка пакрысіць ў піру,
А дзеткі пацешуць ў даму.

32. ПАСЯРОД ДВАРА ДЫЙ ІВАНАВАГА

Allegro

Па - ся - род два - ра дый І - ва -

-на - ва - га, па - ся - род два - ра

дый І - ва - на - ва - га.

Пасярод двара дый Іванавага *

А стаіць цяром да падрублены,
 А ў том церамі да Іванычка,
 Ён па цэраму ды пахажываіць,
 Ён Кулінушку ды пагуківаіць:
 — Ты хадзі, хадзі, ды Кулінушка,
 Ты хадзі, хадзі, ды Андрэеўна.
 Буду цябе ўчыць, як падвор'е вадзіць,
 Буду цябе ўчыць, як дзяцей гадаваць,
 Буду цябе ўчыць, як цялятак дзяржаць,
 Буду цябе ўчыць, як замчужку насіць.
 Падвор'я вадзіць — не разіня рот хадзіць,
 Дзяцей гадаваць — не санлівай быць,
 Цялятак дзяржаць — не лянiвай быць,
 Замчужку насіць — а ўсё строгай быць.
 Замчужку насіць — ды ні стаць-пабяжаць,
 А стаць-пабяжаць ды замчужок цяраць.

* Кожны радок паўтарасца двойчы.

33. ОЙ, ЧЫЯ Ж ТО ЖАНА

— Ой, чыя ж то жана
Чэраз рэчку брыла,
Памачыла бабры
І чорныя сабалі,
Чорныя сабалёчкі?

— Ой, Мартынава жана
Чэраз рэчку брыла,
Памачыла бабры
І чорныя сабалі
Да й чорныя сабалёчкі.

— Ай, Мартынка, дружок,
А пабейце кручкі,
Павешце бабры
І чорныя сабалі
Да й чорныя сабалёчкі.

— Ай, Гапулька, душа,
Не вяліка гаспажа.
Ай, паб'еш ты кручкі сама,
Ай, павесіш бабры
І чорныя сабалі
Да й чорныя сабалёчкі.

Не вяліка гаспажа,—
Без баброў хараша.

34. АХ ТЫ ВОЛЬХА, ТЫ ВОЛЬХА

— Ах ты вольха, ты вольха,
Чаму ж ты не так такава,
Як у пятроў пост была?

— А дайце мне дажджы драбныя,
А дайце мне ветры ціхія,
Так я буду так такава,
Як у пятроў пост была.

— Ты Аўгінька, ты душа мая,
Чаму ты не так такава,
Як у сваёй маткі была?

— Ты Іванічка, сэрца мае,
Дайце волю такую,
Як у маткі была,
Так я буду так такава.

— Ты Аўгінька, сэрца мае,
Радзі мне дзевяць сыноў,
А дзiesiąтую дочку,
Тагды я дам волю такую,
Волю такую і раскош тую.

— Ты Іванічка, сэрца мае,
Пастаў дзевяць гарадоў,
А дзiesiąты церам высокі,
Тагды я раджу дзевяць сыноў,
А дзiesiąтую доч маладу.
Сыны будуць поле барнаваць,
А дачка хустачкі ткаць.

35. КАЛІНА, МАЛІНА МАЯ

— Каліна, маліна мая,
Чаму ты не так такава,
Як васенняю ночкай была?
— Как бы мне ноч така,
Дак я была бы так такава,
Як васенняю ночкай была.
— Адарачка, душа мая,
Чаму ты не так такава,
Як у роднага таткі была?
— Дай жа мне раскош такую,
Тады буду так такава,
Як у роднага таткі была.
— Адарачка, душа мая,
А дам табе раскош таку,
Радзі мне дзевяць сыноў
І дзiesiąтую доч харашу.
— А Есіпка, душа мая,
Пастаў мне высок церам,
Тады ражу дзевяць сыноў.
Дзiesiąтую доч харашу.

36. ІВАЛГА, ІВАЛГА

Івалга, івалга
А на бавэлні гнёзды ўець;
Яначка, бацькоў сын,
А на покуці мядок п'ець.
Жана яго, душа яго
Подле яго над сытой.
— Жана мая, душа мая,
Ці для цябе мёду не стала?
Хуць жа я, хуць жа я
Варанога каня застаўлю,
А для цябе, а для цябе
Зелянога віна дастаўлю.

37. ХОРАША СВЯТА ПРАЧЫСТАЯ

Хораша свята прачыстая,

Рай ў рай! *

Яё карона пазлацістая,

Яё свечы маляванья,

Яё паясы каваныя.

Добрая жана наша Кандрашыха

Ражала сыноў і дзяўчоначак,

Ды ўсе сабе пераменачак.

---

* Прыпеў пасля кожнага радка.

38. ЧЭРАЗ РЭЧАЊКУ, ЧЭРАЗ БЫСТРУЮ

Allegro

Чэ - раз рэ - чань - ку, чэ - раз бы -
 - стру - ю гіб - ка кла - дач - ка ля - жыць

Чэраз рэчаньку, чэраз быструю
 Гібка кладачка ляжыць,
 Ах па тэй жа то, ах па кладачцы
 Там Іванічка ідзець,
 За сабой вядзець ён Алёначку,
 Ён Алёначку-душу.
 — Ах ты, кладачка, ты цясовая.
 Ты не гніся пада мной,
 Ах ты, 'Лёначка, ты душа мая,
 Ты не гневайся са мной.
 Ай, пі півушка, зеляно віно,
 Не ўпівайся, малада,
 Рэдзя дзетачак, рэдзя дробненькіх,
 Не старэйся, малада.
 — Ах ты, Іванічка, ты душа мая,
 Ўсе няпраўдачка твая.
 Піўшы півушка, зеляно віно,
 Я ўвап'юся, малада,
 Рэдзя дзетачак, рэдзя дробненькіх,
 Састаруся, малада.

39. ЧЭРАЗ РЭЧАНЬКУ, ЧЭРАЗ БЫСТРУЮ

Чэраз рэчаньку, чэраз быструю
Гібка кладачка ляжыць.

Па тэй кладачцы да па гібенькай
Млоды Толечка ідзець.

Ён сваю жану маладзенькую,
Ён за ручаньку вядзець.

— Ой ты, кладачка, да гібущая,
Ты не гніся пада мной.

Ой, жана мая, маладзюсенька,
Ты не старайся за мной.

— Піўшы мёд, віно і гарэлачку,
Мушу п'янькая быць.

Меўшы сыночкаў і дачушчак,
Мушу старанькая быць.

40. ЧЭРАЗ РЭЧАНЬКУ, ЧЭРАЗ БЫСТРУЮ

Чэраз рэчаньку, чэраз быструю
Гібка кладачка ляжыць,
Па тэй кладанькі, па тэй быстрай,
Усё Колінька ідзець.

Па тэй кладанькі, па тэй быстрай,
Усё Колінька ідзець.
За ручаньку ён за белую
Сваю Зіначку вядзець.

— А ты, кладанька, а ты, гібкая,
Ты не гніся пада мной,
А ты, Зіначка, ты, душа мая,
Ты не старайся за мной.

А ты, Зіначка, ты, душа мая,
Ты не старайся за мной,
Вадзі дзетачак, вадзі дробненькіх,
Не будзь, млада, старанька.

— А ты, Колінька, а дружок ты мой,
Ты няпраўду гаворыш:
Піўшы півушка і гарэлачку,
Буду, млада, п'янінька,
Вадзя дзетачак, вадзя дробненькіх,
Буду, млада, старанька.

41. ЦЕРАЗ РЭЧАНЬКУ, ЦЕРАЗ БЫСТРУЮ

Цераз рэчаньку, цераз быструю
Гібка кладачка ляжыць,
Па тэй кладачцы-серабраначцы
Там Іванечка ідзець,
А ён Жэначку, ён душу сваю,
Ён за ручаньку вядзець.

— А ты, кладачка-серабраначка,
Ты не гніся пада мной,
А ты, Жэначка, ты, душа мая,
Ты не старайся за мной.
А ты пі віно і гарэлачку,
Не будзь п'янецька,
Прывядзі сына і дачушачку,
Не будзь старанька.

— Ты, Іванечка, ты, душа мая,
Ну й няпраўданька твая:
Буду піць віно і гарэлачку —
Буду п'янецька,
Прыведу сына і дачушачку —
Буду старанька.

42. ЦЕРАЗ РЭЧАНЬКУ, ЦЕРАЗ БЫСТРАЮ

Цераз рэчаньку, цераз быстраю
Зыбка кладачка ляжыць.
Ды Юліська сваю Адэлічку
За падручаньку вядзець.

— Ды ты, кладачка, ды ты, зыбкая,
Ні зыбіся пада мной.
Ты, Адэлічка, мая душачка,
Ні старэй жа ты за мной.

— Вып'ю чарачку, вып'ю другую,
Мусі ж буду п'яненька,
Прыведу сынка й дачушку,
Мусі ж буду старанька.

43. ЦЕРАЗ РЭЧАНЬКУ, ЦЕРАЗ БЫСТРУЮ

$\text{♩} = 88$

Це_ раз рэ - чань_ку, це - раз бы - стру - ю гіб_ ка
 кла - дач - ка ля - жыць, гіб_ ка кла - дач - ка ля - жыць.

Цераз рэчаньку, цераз быструю
 Гібка кладачка ляжыць*.

Па той кладачцы, па той гібканькай
 Малады Іванька йдзець.

А ён Манечку, сваю душачку,
 Ён за ручаньку вядзець.

— Ай ты, кладачка, ай ты, гібкая,
 Ты не гніся пада мной.

Ай ты, Манечка, мая душанька,
 Ты не гневайся са мной.

Пі ты мёд, віно і гарэлачку
 І не будзь ты п'явенькай.

Радзі сем сыноў і дачушачак
 І не будзь ты старанькай.

— Вып'ю чарачку-пазлачоначку
 І не буду п'явенькай.

Раджу сем сыноў і дачушачку
 І не буду старанькай.

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

44. ЧЭРАЗ РЭЧАНЬКУ

$\text{♩} = 72$

Чэ_раз рэ_чань_ку, чэ . раз бы _ стру _ ю тон _ ка
 кла_дач _ ка ля_жыць. Па той кла _ дач_цы, па той
 гі _ бень_кай там Мак _ сі _ мач _ ка і _ дзець.

Чэраз рэчаньку,
 Чэраз быструю
 Тонка кладачка ляжыць.
 Па той кладачцы,
 Па той гібенькай.
 Там Максімачка ідзець.

Па той кладачцы,
 Па той гібенькай
 Там Максімачка ідзець,
 А ён Лёксачку,
 Сваю душачку,
 Ён за ручачку вядзець.

— Ах ты, кладачка,
 А ты, гібкая,
 Ты не гніся пада мной.
 Ох ты, Лёксачка,

Ты молодая,
Не журыся ты за мной.

Ох, і пі мядок
І гарэлачку,
Ты не будзеш п'янецька.
І радзі сына
І дачушачку,
Ты не будзеш старанька.

45. ЧЭРАЗ КЛАДАЧКУ, ЧЭРАЗ ДУБОВУЮ

Чэраз кладачку, чэраз дубовую
Там жа Тонечка ідзець,
Ён жа Ніначку-гаспадынечку
Ён за ручачку вядзець.

— Ах ты, кладачка, ты, дубовая,
Не гніся пада мной,
Ах ты, Ніначка-гаспадынечка,
А не гневайся нада мной.

А пі піва і гарэлачку,
А не будзь п'явенька,
А радзі сына і дачушачку,
А й не будзь ты старанька.

46. ЧЭРАЗ РЭЧАНЬКУ, ЧЭРАЗ БЫСТРУЮ

Чэраз рэчаньку, чэраз быструю
Гібка кладачка ляжыць,
А па тэй жа, па тэй кладачкі
Усё й Васілечка ідзець,
За сабой вядзець, за сабой вядзець
Усё й Ганначку-душу.
— Ай ты, кладачка, ай ты, гібкая,
Ой, не гніся пада мной.
Ой ты, Ганначка, ой, душа мая,
Ой, не старайся за мной.
Вадзі дзетачак, вадзі дробненькіх,
Будзеш млада-младзенька.

47. ЧЭРАЗ БОР САСНА

$\text{♩} = 92$

Чэ - раз бор сас - на, чэ - раз бор
сас - на па - ва - лі - ла - ся.

The image shows two staves of musical notation in a treble clef with a 4/4 time signature. The tempo is marked as quarter note = 92. The first staff contains the melody for the first line of lyrics, and the second staff contains the melody for the second line. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllable placement.

Чэраз бор сасна *
Павалілася.

А й кума з кумам
Пасварылася.

— Ты, кума мая,
Ты, душа мая.

Чэраз двор жывём,
А й не знаемся.

Мы й не знаемся,
Не вітаемся.

Праміж нас, кума,
Рэчка быстрая.

Рэчка быстрая,
Вада чыстая.

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

А й на тэй рацэ
Селязень плывець.

Селязень плывець
З серай вуткаю.

З серай вуткаю,
З вуцяняткамі.

Селязенечка,
То — Хлімонічка.

Сера вутачка,
То — Настулечка.

Вуцянятчкі,
То — іх дзетачкі.

48. ЧЭРАЗ БОР САСНА

Чэраз бор сасна *
Павалілася,

А кума за кумом
Пасварылася.

А ні ты ка мне,
Ні я к табе.

Памеж тых кумоў
Цякла рэчанька,

Цякла рэчанька,
Рэчка быстрая,

[Рэчка быстрая],
Беражыстая.

А па тэй рацэ
Плывець вутачка,

Плывець вутачка
З вуцянятамі,

З вуцянятамі,
З селязенічкам.

Шэра вутачка —
Ўсё Ганулечка,

Селязенечка —
Ўсё Якімачка,

Вуцянятачкі —
Ўсё й іх дзетачкі.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

49. ЧЭРАЗ БОР САСНА

Чэраз бор сасна *
Пахілілася й.

Ай кума й із кумом
Пасварылася й.

І праміж нас, кума,
Працякла й рака й.

І рэчка й быстрая,
Беражыстая й.

І каб па той раке
Селязень плывець.

Селязень плывець,
Сера вутачка й.

Селязенечка —
То й Іванечка.

Сера вутачка —
То Марутачка.

І вуцянятачкі —
То й іх дзетачкі.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

50. ТЫ КУМА МАЯ, ТЫ ДУША МАЯ

Ты кума мая,
Ты душа мая,
Мы з табой живём,
Мы не знаемся.
Прамiж нас з табой
Там рака цякець,
Рэчка быстрая,
Беражыстая.
Што на той раке
Селязень плывець,
[Селязень плывець]
З серай вуццяй.
[Селязень плывець
З серай вуццяй],
Сера вуцця
З вуцянятамі.
Селязенюшка —
То Іванічка,
Сера вуцця —
То Куліначка,
Вуцянятачкі —
То іх дзетачкі.

51. ЯК І КУМ З КУМОЎ ЧЭРАЗ ТЫН ЖЫЛІ

Як і кум з кумой чэраз тын жылі,
Чэраз тын жылі ды й не зналіся,
Ды й не зналіся, не чапаліся.
Праміж нас, кума, працякла рака,
Рака быстрая, беражыстая.
Як па тэй рацэ селязень плывець,
Селязень плывець з шэрай вуціцай,
З шэрай вуціцай, з вуцяняткамі.
Селязенечка — то й Васютачка,
Шэра вутачка — то й Аксютачка,
Вуцянятачкі — то іх дзетачкі.

52. А КУМ З КУМОЎ

А кум з кумой'
Цераз тын жылі
І не зналіся,
Не віталіся.
А между іх дваіх
Працякла рака.
А на тэй раке
Плывецъ вутачка.
Плывецъ вутачка
З вуцяняткамі,
Шэра вутачка
З вуцяняткамі.
Шэра вутачка —
Млода Любачка,
Селязенечка —
Млоды Ванічка...

53. ЧАРАЗ БОР САСНА ПАВАЛІЛАСЯ

Чараз бор сасна павалілася,
А кума з кумам пасварылася:
— Чараз тын жывём,— мы не знаемся,
Да ні ты ка мне, да ні я к табе.
Міжы тых кумоў да рака цячэць,
А па тэй рацэ селязень плывець
Й шэра вутачка з вуцяняткамі.
Селязенечка — то Іванічка,
Шэра вутачка — то Ганначка,
Вуцянятачкі — то іх дзетачкі.

54. САЛАВЕЙ, САЛАВЕЙ З ЗЯЗЮЛЬКАЙ РАЗГАВАРЫВАУ

Салавей, салавей з зязюлькай разгаварываў:

— Паляцім, зязюля, паляцім, рабая, ў шчырыя бары.

Ой, саўем, зязюлька, ой, саўем, рабая, па гняздзечачку.

Ой, знясем, зязюлька, ой, знясем, рабая, па яечачку.

Выседзім, зязюлька, выседзім, рабая, па дзіцячачку...

— Твой сын, салавейка, шчабятаць будзе.

А мая зязюлька кукаваць будзе.

55. У НЯДЗЕЛЬКУ РАНА-ПАРАНЕНЬКУ

У нядзельку рана-параненьку
Ўсе званы званілі,
Усе жончкі маладзенькія
К ютрані хадзілі.
Адна наша парадзіха маладзенькая
Ў ютрані не была,
Да яна ж сабе, маладзенькая,
Борзда дзела зачала,
А яна ж сабе да маленькага
Сыночка спавіла.
— Не вымалююць малярчыкі
Да пры яснай свечы,
Як мы з табой, мой Якімка,
Да пры цёмнай ночы.
Малаточкам не стукаў,
І ў ручачкі не хукаў.
Гу-та-та й гу-ля-ля!

56. ПАЗДАРОЎ, БОЖА, КАВАЛЯ

Паздароў, божа, каваля,
А што скаваў нам дзіця.
А ні ў ручкі не хукаў,
А ні молатам не стукаў,
А ў мяккіх падушках,
А пад цёплай дзяружкай,
Без молата, без кавадла,
А паглядзіш — дзіця ладна.

57. А СПАСІБА КАВАЛЮ

А спасіба кавалю,
Што устроіў нам гульнію.
Малаточкам не стукаў.
У ручанькі не хукаў.

58. ДЗЯКУ ТАМУ КАВАЛЮ

Дзяку таму кавалю,
Што здзелаў нам гульнію!
Ён і малаточкам не стукаў,
Ён і ў ручачкі не хукаў,—
Без молата, без кувадла,—
І дзіцятачка дужа ладна.

59. А СПАСІБА ТАМУ КАВАЛЁЧКУ

А спасіба таму кавалёчку,
Што скаваў нам дзіцянёчка.
У ручкі не хукаў,
Малаточкам не стукаў,—
Без молата, без кувадла,
І ўсё выйшла так ладна.

60. ДЗЯКУЇ ТАМУ КАВАЛЬКУ

Дзякуй таму кавальку, *
Што нам хрэсьбінкі скаваў.
Малаточкам не стукаў,
У ручачкі не хукаў,
Лучыначкі не паліў,
Сямеечкі не будзіў.

---

* Кожны радок паўтараецца.

61. ЯЕ МУЖЫЧОК ЗРАБІЎ ДОБРУ СЛАВУ

Яе мужычок зрабіў добру славу,
Да насажаў дзядоў да бабаў поўну лаву!
Дзеду ж мой, квету мой,
Да парада мая, да пацеха мая.

62. ОЙ, БЕЛАЯ БЯРОЗАЧКА

Ой, белая бярозачка,
Чырвоная вольха.

— А хто зрабіў бяседачку?
— Івашкава жонка.

Сама ляжыць за печкай,
Гарэлачку смокча.

А бедненькі Іванечка
Бяседачку топчыць.

— Дзякуй за тваю работу,
Напілісь, наелісь ўсяго ў вахоту.

63. А БЕЛАЯ БЯРОЗАЧКА

А белая бярозачка,
Чырвоная вольха, } 2 разы
Нам справіла бяседачку
Рамапава жонка. } 2 разы
Сама сядзіць у запечку,
Як курыца квокча, } 2 разы
А ён ходзя каля стала,
Бяседачку топча. } 2 разы

64. А ХТО, ХТО ПА КАМОРАЧЦЫ ХОДЗЯ?

А хто, хто па каморачцы ходзя?
А Іванька па каморачцы ходзя,
Ён сваю Сашачку прося:
— Ой, хадзі, мая Сашачка, ка мне.
У мяне караватка цясова,
У мяне падушка пухова,
У мяне завескі цвілёвы.
— Не пайду, Іванічка, к табе,
Хоць у цябе караватка цясова,
Хоць у цябе падушка пухова,
Хоць у цябе завескі цвілёвы.
У мяне дзіцятка малое,
Будзе нам служачка верная.

65. А ў КАМОРЫ, А ў КАМОРЫ

А ў каморы, а ў каморы
Краватка стаіць,
А ў краватцы, а ў краватцы
Радзішка ляжыць.
А ў галавах, а ў галавах
Сам бог стаіць,
А ў ножачках, а ў ножачках
Муж стаіць.
— Пазволь, божа, пазволь, божа,
Да радзішкі ступіць.
— Не пазволю, не пазволю
Да радзішкі ступіць.
Шэсць нядзель выйдзець,
Сама к табе прыдзець.

66. ШТО ЁЎ У НАШАГА МІШАЧКІ

Што ёў у нашага Мішачкі
Да рублёная клецць.
Пазавешана каўрамі
Да да самае зямлі.

Што ёў у той жа клецечкі
Цясавая караватачка.
Пазавешана каўрамі
Да да самае зямлі.

Што ёў на той жа караватачцы
Пухова я да пасцелечка.
Пазавешана каўрамі
Да да самае зямлі.

Што ёў на той жа пасцелечцы
Там ляжыць парадзільніца.
Пазавешана каўрамі
Да да самае зямлі.

Што ёў для тыя парадзільніцы
Да сядзела да бабусінька.
Пазавешана каўрамі
Да да самае зямлі.

Не пускае яна Мішачку
Да сваёй Пятроўны.
[Пазавешана каўрамі
Да да самае зямлі].

— Як выйдзе ёў тры нядзелі,
Сама сядзе пад кудзелю.

[Пазавешана каўрамі
Да да самае зямлі].

А калі ёй шэсць нядзель выйдзе,
Тады яна і сама прыйдзе.
[Пазавешана каўрамі
Да да самае зямлі].

67. ПАЕХАЎ МУЖ ПАНАС ДЫ У ДАРОЖАНЬКУ

Паехаў муж Панас ды ў дарожаньку,
Без яго жоначка сына радзіла,
А сама сабою па бабку хадзіла.
Прыехаў муж з дарожанькі:
— Пусці мяне, жана, ў палог паляжаць.
— Не пушчу, мужанька, не пушчу, душанька,
Дзіцятка маленька, бабуся старэнька.
— Мы з табою, жонушка, прыгадаем:
Малое дзіцятка ў калыбель уложым,
Старую бабусяю віном упоім,
Мы з табою, жонушка, сваю волю ўчынім.

68. У НАШАГА СЦЯПАНКІ

У нашага Сцяпанкі
Добрыя мыслі,
Ідзе, п'е, гуляе,
А дамой спацькі ідзе.
Ён сваю Пашачку
А за ручку вядзе.
— Пашачка, душа мая,
Дзе ложа твая?
— Сцяпаначка, панок мой,
У каморы тваёй.

69. А РОЙ, РОЙ ДЫ ПА МОРУ ПЛЫВЕЦЬ

А рой, рой ды па мору плывець,
Колечка Танечку за ручку вядзець.
— Хадзі, хадзі, Танечка, пойдзем рой глядзець,
— Колечка, душа мая, пускай дзеці глядзяць,
Пускай дзеці глядзяць, як рой ляціць.

ПРА ДЗІЦЯ І ДБАННЕ АБ ЯГО ДОЛІ

70. У НЯДЗЕЛЬКУ РАНА-ПАРАНЕНЬКУ

У нядзельку рана-параненьку
Наша бабачка да по двару ходзіць,
По двару ходзіць, госпада бога просіць:
— А дай, божа, гэтаму дзіцятку
Да добрую долю:
І грашавую, і збажавую,
І трэцюю вянчалную.

У нядзельку рана-параненьку
Наша кумачка да по двару ходзіць,
По двару ходзіць, госпада бога просіць:
— А дай, божа, гэтаму дзіцяцю
А добрую долю:
І грашавую, і збажавую,
І трэцюю вянчалную.

У нядзельку рана-параненьку
Наш кумочак по двару ходзіць,
По двару ходзіць, госпада бога просіць:
— А дай, божа, гэтаму дзіцяцю
А добрую долю:
І грашавую, і збажавую,
І трэцюю вянчалную.

71. А У НЯДЗЕЛЕЧКУ СПАРАНЕЧКУ

А ў нядзелечку спаранечку
На небе развіднела,
Кумочак ходзіць, дзіцяцю носіць,
А ў бога долі просіць:
— А дай, божа, етай дзіцяці
Усякую долю ўзяці:
І хлебавую, і салявую,
Трэцяю — здаровейкую.

72. А У НЯДЗЕЛЬКУ РАНЕНЬКА

А ў нядзельку раненька
На небе разднела.
Купалачка дзіцятка носіць
І ў бога долі просіць:
— І дай жа, божа, дзіцяці
Добрую долю ўбачыць:
І хлебавую, і саявую,
Трэцюю — здаровейкую,
А сілачку — багатырскую,
А волю — свабодную.

73. СПАРАДЗІЛА МІНЯ МАМКА У ВЯЛІКУ ПЯТНІЦУ

Спарадзіла міня мамка у вяліку пятніцу,
Спарадзіўшы, мамка міня цёплай вадзіцай памыла,
Вадзіцай памыўшы, у тонкі пялёнкі спавіла,
Спавіўшы, кумам на рукі падала,
Да падаўшы, госпада бога прасіла:
— Судзі, божа, майму дзіцяці да хросту,
Ад хросту судзі, божа, да вянца,
Да ад вянца судзі, божа, да жыцця.

74. КУМКА НА КУЦЕ СЕЛА

Кумка на куце села,
Харошаю песню спела:
Першую — хрэсьбінную,
Другую — вясельную:
— А дай, божа, гэтага дзіцяці
Хрэсьбінкі скакаці,
Хрэсьбінкі скакаці
І вяселя даждаці.
Судзіў бог яго відзець
Пад храстом,
Судзі, божа, яго відзець
І пад вянцом.

75. КУМАЧКА ПА НАКУЦЕ СЕЛА

$\text{♩} = 60$

The musical score consists of two staves of music in 3/4 time. The tempo is marked as quarter note = 60. The melody is written in a single line on a treble clef staff. The lyrics are written below the notes. The first line of music corresponds to the first line of lyrics, and the second line of music corresponds to the second line of lyrics. There are some triplets and slurs in the melody.

Ку - мач - ка па на - ку - це се - ла,

ку - мач - ка па на - ку - це се - ла.

Кумачка па накуце села, *
 Першую сабе песню запела:
 — Дай, божа, гэтага дзіцяці
 Ад хрэста вяселля даждаці.
 Мы ж ба яго золатам дарылі,
 Мы ж ба яму ў бога долі прасілі.

* Кожны радок паўтараецца двойчы

76. БАБУСЯ НА КУЦЕ СЕЛА

Бабуся на куце села,
Харошую песню спела.
Первую — раждзённую,
Другую — хрышчонную,
А трэцюю — хрэсьбінную.
— А дай жа нам, божа,
Хрэсьбінкі згуляць
І вяселля даждаць.
Мы б піва наварылі,
Бабусю напілі
І спаць палажылі
На кунах, на сабалях,
На белых ложах.

77. КАЛЯ МЕСЯЦА, КАЛЯ ЯСНАГА

Каля месяца, каля яснага
Усё дробныя зоркі,
А ў Іванькі на куце
Усе любыя госці.
Бабуля на куце сядзіць,
Харошую песню пяе.
Першую — нараджоную,
Другую — сужоную,
Трэцюю — хрэсьбінную.
Дай, божа, нашаму дзіцяці
Хрэсьбінкі згуляці.
Хрэсьбінкі згуляці
І вяселля даждаці.

78. КАБ У НЯДЗЕЛЬКУ

$\text{♩} = 112$

Каб у ня - дзель - ку ды па - ра -
 - нень - ку што на не - бе за - зві - не - ла, што на
 не - бе за - зві - не - ла.

Каб у нядзельку
 Ды параненьку
 Што на небе зазвінела. *

Сам гасподзь ходзіць,
 Тры долі носіць
 Етаму дзіцяці.

Ў багародзіцы ды пытаецца,
 Якую долю даці
 Етаму дзіцяці:

Ці хлебавую,
 Ці грашавую,
 Трэцюю вячальную.

* Кожны трэці радок паўтараецца двойчы.

Багародзіца
Ды адказаіць:
— Дай, божа, ўсякую.

І хлебавую,
І грашавую,
Трэцюю — вянчальную.

79. А У НЯДЗЕЛІНЬКУ ПАРАНЮСІНЬКУ

А ў нядзеліньку паранюсіньку
На небе завінела.
Гасподзь-бог ідзець, тры долі нясець
Гэтаму дзіцяці.
А й пытаецца ў багародзіцы:
— Катору долю даць?
Бабулька стаіць, дзіцятка дзяржыць,
А ў бога долі просіць:
— Ай, божухна-збавіцелю, дай ўсе тры долі:
І грашовую, і збажовую,
І тую вячанную.

80. АЙ, У НЯДЗЕЛЬКУ ВЕЛЬМІ РАНЕНЬКА

Ай, у нядзельку вельмі р'аненька
Што у небе зазвінела?
Госпад-бог ідзець
І долю нясець етаму дзіцяці.
А пытаецца ў багародзіцы:
— Якую долю даць дзіцяці:
Ці грашавую, ці дажжавую,
Ай ці тую вянчалную?
Бабачка сядзіць і бога просіць:
— Дай, божа, усякую.

81. СЯГОННЯШНІ ВЕЧАРОК У НЕБЕ ЗАЗВІНЕЛА

Сягонняшні вечарок у небе зазвінела,
Прачыстая маць ў бога долі прасіла:
— Божухна, якую ты долю дасі етаму нараждзенцу:
Ці хлебавую, ці грашавую, ці вянчалную?
— Я дам долю і хлебавую, і грашавую, і вянчалную.

82. ПА УСІХ АКЕНЦАХ АНЁЛЫ СТАЯЦЬ

Па ўсіх акенцах анёлы стаяць,
Па-над дзвярмі — божая маці,
Думае, гадае а сім дзіцяці.
А сім дзіцяці, шчо за долю даці:
Даўшы хлебавую, — багата будзе,
Даўшы грашавую, — бога забудзе.
Баценька просіць на ўсялякую —
На хлебавую і грашавую.

Усе жоначкі дзеравенскія
У ягодкі пайшлі,
А кум з кумою
У ягодкі не йшоў.

Усе жоначкі дзеравенскія
Па набірачцы нясуць,
А кум з кумою
То на коніку вязуць.

Каб наша ягодка
А вяліка расла,
А вяліка расла
І шчасліва была.

84. У ІВАНЬКІ ВІНАГРАД НА ДВАРЭ

У Іванькі вінаград на дварэ,
Сабраў пір не людзём — сам сабе,
Пасадзіў бабусечку на куце.
— Бабусечка, пі мёд-віно ў мяне,
Каб маё дзіцятка а шчаслівае было,
Каб яно шчаслівае было, вялікае расло.

85. У НАШАГА ІВАНА

У нашага Івана
Вінаград на дварэ. *

Ён садзіў, паліваў
І людзям, і сабе.

Пасадзіў, пасадзіў
Кума на куце.

— Пі, гуляй, кумочак,
Весялісь у мяне.

Штоб маё дзіцятка
Вялікае расло,
Штоб маё малое
Шчаслівае было.

---

* Кожная з першых чатырох строф паўтараецца дзвічы

86. А У КАГО ДА ЯВАР НА ДВАРЭ?

А ў каго да явар на дварэ?
У Хвадзея да явар на дварэ.
Сабраў пір не людзям, а сабе,
Каб яго дзіцятка расло,
Да шчасліва было,
Даўгавечна расло.

87. АРЭШАНЬКА-ЧАРУШАНЬКА . .

Арэшанька-чарушанька,
Што ж ты рапа расцвіла? . .
Маладая ты, Зіначка,
Што ж ты рапа радзіла? . .
А радзёмшы сына, . . .
Ты добрую долю дала,
Эх, штоб быў здароў, вялік рос
І нам шчасце прынёс.

88. БАБУЛЬКА Ж МАЯ МІЛЕНЬКАЯ

$\text{♩} = 72$

Ба - буль - ка ж ма - я мі - лень - ка - я,
я, па - ро - да тва - я лё - гень - ка - я.

$\text{♩} = 84$

Дам та - бе, ба - бу - лоч - ка, тры пу - ды ма - ку,
а - бы вы - рас ўну - чак без год - на - га бра - ку.

Бабулька ж мая міленькая,
Парода твая лёгенькая.
Дам табе, бабулечка,
Тры пуды маку,
Абы вырас ўнучак
Без годнага браку.

Бабулька мая міленькая,
Парода твая лёгенькая.
Дам табе, бабулечка,
Тры пуды проса,
Абы вырас ўнучак
Вельмі харошы.

Бабулька мая міленькая,
Парода твая лёгенькая.
Дам табе, бабулечка,
Тры пуды вікі,
Абы быў бы ўнучак
Вельмі вялікі.

Бабулька мая міленькая,
Парода твая лёгенькая.
Дам табе, бабулечка,
Тры пуды канапель,
Абы яго ўсе любілі
Так вялікага, як цяпер.

89. НІГДЗЕ Ж МЫ ТАК НЕ ПАГУЛЯЛІ

Нігдзе ж мы так не пагулялі,
Ні на вяселлі, ні на багамоллі,
Як у гэтага хадзяіна на ксцінках.
Дай, божа, гэтага дзіцяці
Ксцінкі згуляці і вяселля даждаці.
Бог нам даў, бог нам даў!

90. А Й СОН З ДРАМОЙ

$\text{♩} = 88$

А й сон з дра - мой, а й
сон з дра - мой лу - гам і - шоў.

The musical score consists of two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/4 time signature. The tempo is marked as quarter note = 88. The melody starts with a quarter note on G4, followed by a quarter note on F4, and a quarter note on E4. The second staff continues the melody with a quarter note on D4, followed by a quarter note on C4, and a quarter note on B3. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllables that span across notes.

А й сон з драмой ^
Лугам ішоў.

А й сон драмы
Ды пытаецца:

— А й дзе будзем
Начаваці?

— Значуем
У Цімошачкі.

У Цімошачкі
І ў Вулічкі.

Будзем мы ў іх
Начаваці.

І дзіцятка
Калыхаці:

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы

— Люлі-люлі,
Дзіцятка.

Люлі-люлі,
Маленькая.

А спі доўга,
Расці скоро.

Бацьку, маці
На пацеху.

Чужым людзям
На паслугу...

ПРА БАБКУ-ПАВІТУХУ

91. МЕЖЫ КЛЕТАЧКІ, МЕЖ ІСТОПАЧКІ

Межы клетачкі, меж істопачкі
Наша Тацянка сувой каціла,
Сувой каціла, сына радзіла.
Бяжыць Якімка па бабулічку
Без пояса, ў адным чобаці.
Яго бабулька дагадзьлівая,
І дагадзьліва і пагадзьліва,
І сама ідзець, і прашчу нясець,
І прашчу нясець, і бога просіць:
— Прасці ж, божа, і дзве душачкі,
І старэнькую, і маленькую;
Старэнькую дзеля старасці,
А маленькую дзеля радасці.

92. НАША АГАТА САВОЇ ХАДЗІЛА

Наша Агата савой хадзіла,
Савой хадзіла, сына радзіла.

— А ты, Ігнатэчка, мая душачка,
Бяжы, бяжы па бабулечку.

Наша бабуля не гордая,
Не гордая, а здагадная.

І сама бяжыць, аж зямля дрыжыць,
І прасціначку у руках нясе.

— Прасці, божа, дзве душачкі,
Дзве душачкі мае ўнучачкі.

Дзве душачкі мае ўнучачкі,
І старэнькую, і маленькую.

А старэнькую шанавачь будзем,
А маленькую гадавачь будзем.

Старэнькую — дзеля жаласці,
А маленькую — дзеля радасці.

Мы маленькую — у пялёначках,
А старэнькую — у пярыначцы.

93. У НЯДЗЕЛІЮ РАНЕСЕНЬКА

У нядзелю ранесенька
Бяжыць Іван к сваёй бабусеньке;
Бабусенька дагадалася,
У адзін чобат абувалася;
Бяжыць яна боса і без пояса,
Бяжыць яна скарэсенька,
Просіць бога шчырэсенька:
— Дай жа, божа, маёй унучцы
Лягесенька, дабрэсенька, скарэсенька.

94. ТО Й НЕ СТУК СТУЧЫЦЬ

То й не стук стучыць,
То й не грук гручыць
Па сенечкам, да па новенькім,
То Кірылка ідзець да бабусечкі.
А бабусечка дагадалася,
Паскарусеньку убіралася,
У адном чобаце да й без пояса,
У руках нясець да пялёначкі.
Ідучы, яна богу моліцца:
— Апрастай, божа, да двух душачак:
Первую — нараждзёную,
А другую — хрышчоную.
А Кірылечка да бабусяю прося:
— Дам табе, мая Іванаўна,
Чвертачку проса,
Дзяржы маю Хрысціначку
За белыя ручачкі,
Не задавай ёй, бабусечка,
Вялікія мучачкі.
Дам табе, [мая Іванаўна],
Чвертачку грэчкі,
Падзяржы [маю] Хрысціначку
Пад белыя плечкі.

95. АЙ, НЕ СТУК СТУЧЫЦЬ

Ай, не стук стучыць, ай, не грук гручыць,*
А Максімачка па бабусяю йдзець,
Ён спужаўшыся, растрапаўшыся,
Ён без шапачкі, без паясачкі,
Без паясачкі і ў вадным чобаце.
— Ты, бабусячка, ты, любусечка,
А хадзі ка мне, паратуй мяне,
Ды дзве душачкі, твае ўнучачкі,
Адну — нараджоную, другую — суджоную.
А бабусячка дагадалася, яна скоранька сабіралася,
А ў руках дзяржыць дзве пасцілачкі.
— Апрастай, божа, ды дзве душачкі,
Адну душачку нараджоную, другую — мне суджоную.
А пайшоў Максімка, успакоіўшы,
Ён у шапачцы і ў падпаясачцы,
У падпаясачцы й ў двух чобатах.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

96. НА ДВАРЭ І СТУЧЫЦЬ, І ГРУЧЫЦЬ

На дварэ і стучыць, і гручыць, *
А Васілька за бабкай бяжыць.
Ён шапачку ды і падпашачку,
А сярмяжачку — на пашачку.
Трасціною папіраецца,
Ён бабачцы пакланяецца:
— Ты, бабуся, даражэнькая,
Ой, хадзі ка мне у хатачку,
Перабаб маё дзіцятачка,
Дзіця маё маленькае,
Чада маё даражэнькае.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

97. СТУЧЭЛА-ГРУЧЭЛА

Стучэла-гручэла
А й да ў саду каляска.
Да чыя во то каляска?
А унукава каляска.
І скрыпіць, што на марозе,
І грыміць, што не гром.
А й едзіць на тэй каляске
Без аглядкі, глаза выпуча,
Іванушка судар.
Ой, прасіў ён бабу:
— Уж ты, бабка-вабдзелка,
Перабаб майго дзіцятку,
Дзіця майго маленькага,
Раждзёнага сыночка.

98. АЙ, СТУЧЫЦЬ-ГРУЧЫЦЬ

Ай, стучыць-гручыць
Ўдоль па улiцы.

Там бяжыць, бяжыць
Андрэй маладэй.

Ён абосы
І праставалосы.

А без шубкі
І без пояса.

А бяжыць ён
Па бабусiньку.

— Ты хадзі, бабуць,
Перабаб дзiця.

Маё дзiця
Наражоная,

А тваё дзiця
А сужоная.

99. НЕ СТУК СТУЧЫЦЬ ДЫ ПА СЕНЕЧКАХ

$\text{♩} = 76$

Не стук сту - чыць ды па се - неч - ках, не
 грук гру - чыць ды па но - вень - кіх, — там Мі -
 ха - січ - ка ідзець, а ён ба - бу вя - дзець

Не стук стучыць ды па сенечках,
 Не грук гручыць ды па новенькіх,—
 Там Міхасічка ідзець,
 А ён бабу вядзець.

— Хадзі, хадзі, ды бабусічка,*
 А хадзі ты ка мне.

А й дам табе, ды бабусічка,
 А квартоўку мукі.

Ратуй маю ды Ганутачку
 З вялікія мукі.

А й дам табе, ды бабусічка,
 А квартоўку грэчкі.

* Далей кожны радок паўтараецца двойчы

Вазьмі маю ды Ганутачку
Пад белыя плечкі.

А й дам табе, ды бабусічка,
А квартоўку канапель.

Кладзі маё а дзіцятачка
А ў новенькі калыбель.

100. ХТО Ж ТАМ СТУЧЫЦЬ ПА ВУЛІЦЫ

Хто ж там стучыць па вуліцы,
Хто ж там стучыць па шырокай?
Міхалка ідзець, бабу вядзець:

— Баба мая, багданная,
Перабаб ты мне дзіцятачку,
Перабаб ты мне маленькую.

Хто ж там стучыць па вуліцы,
Хто ж там стучыць па шырокай?
Кум ідзець, куму вядзець:

— Кумачка мая, любезная,
Перахрысці ты мне дзіцятачку,
Перахрысці маленькую.

Хто ж там стучыць па вуліцы,
Хто ж там стучыць па шырокай?
Кума ідзець, кума вядзець:

— Кумочак мой, галубочак мой,
Перахрысці ты мне дзіцятачку,
Перахрысці маленькую.

101. НЕ СТУК СТУЧЫЦЬ ПА ВУЛІЦЫ

Не стук стучыць па вуліцы —
Іван ідзець, бабу вядзець.
— Баба мая, бабулічка,
Перабаб мне дзіцятачку.
Маё будзець раждзёная,
Тваё будзець баблёная.

Што стучыць,
 Што гручыць
 Удоль па уліцы?
 Іванька да за бабкай
 Бягіць:
 — Ай, бабачка,
 Паслухай мяне,
 Ты ні 'дстаў
 Ты просьбы маей.
 Перабаб
 Да дзіцяцю маю,
 Штоб яно
 Да вяліка расло,
 Штоб яно
 Шчасліва было.

Што стучыць,
 Што гручыць
 Удоль па уліцы?
 Іванька да за кумкам
 Бягіць:
 — Кумочык,
 Паслухай мяне,
 [Ты ні 'дстаў
 Ты просьбы маей].
 Пераксі
 Да дзіцяцю маю,
 Штоб яно
 Да вяліка расло,
 Штоб яно
 Шчасліва было.

Што стучыць,
Што гручыць
Удоль па улiцы?
Іванька да за кумкай
Бягіць:
— Кумушка,
Паслухай мяне,
Ты ні 'дстаў
Ты просьбы маей.
Пераксі
Да дзіцяцю маю,
Штоб яно
Да вяліка расло,
Штоб яно
Шчасліва было.

103. ПА ВУЛІЦЫ ДА СТУЧЫЦЬ-ГРУЧЫЦЬ

Йа й па вуліцы
Да стучыць,
А стучыць-гручыць.
Там Андрэічка,
Там Рывонавіч
За бабай бяжыць:
— А ж ты, бабушка,
Ты, Ульянушка,
Ты хадзі ка мне,
Перабаб у мяне
Дзіця малава,
Маё ражоная,
Тваё сужоная.

Ай па вуліцы
Ай стучыць-гручыць.
Там Андрэічка
За кумкай едзіць:
— Ах ты, кумушка,
Ты хадзі ка мне,
Пераксі ў мяне
Дзіця малая,
Маё ражоная,
Тваё сужоная.

Ай па вуліцы
Ай стучыць-гручыць.
То ж Андрэічка
За кумам едзіць:
— Ах ты, куманёк,
Ты хадзі ка мне,
Пераксі ў мяне
Дзіця малага,
Маё ражоная,
Тваё сужоная.

104. НЕ ПА МАСТУ ПА КАЛІНАВАМУ

Йа й не па масту
Па калінаваму
Там стучыць-гручыць
Там калясачка,
[Там калясачка],
Там сярэбраная.
Ну ў калясачкі
Там Іванічка,
Ну ў калясачкі
Там і Маркавіч.
Ён па бабушку едзіць,
Ён па Маркаўну.
— Уж ты, бабушка,
Мая Маркаўна,
А прашу я цябе:
Да ні 'дстаў ты мяне —
Перабаб ты майго,
Ты дзіцятушку,
Перабаб ты майго,
Ты маленічкага.

Йа й не па масту
Па калінаваму
Там стучыць-гручыць
Там калясачка,
[Там калясачка],
Там сярэбраная.
Ну ў калясачкі
Там Іванічка,
Ну ў калясачкі
Там і Маркавіч.
Ён па кума едзіць,
Ён па Ірмалаевіча.
— Ты, кумочык мой,

Ірмалаевіч,
А прашу ж я цябе:
Ты ні 'дстаў ты мяне —
Пераксі ж ты майго,
Ты дзіцятушку,
Пераксі ж ты майго,
Ты маленічкага.

Што не па масту
Па калінаваму
Там стучыць-гручыць
Там калясачка,
[Там калясачка],
Там сярэбраная.
А ў калясачкі
Там Іванічка,
[А ў калясачкі]
Там і Маркавіч.
Ён па кумушку едзіць,
Ён па Андрэеўну.
— Ах ты, кумушка мая,
Ты, Андрэеўна,
А прашу ж я цябе:
Ты ні 'дстаў ты мяне —
Пераксі ж ты майго,
Ты дзіцятушку,
Пераксі ж ты майго,
Ты маленічкага.

105. А ШТО ПА МАСТУ ПА КАЛІНАВАМУ

А што па масту па калінаваму
І стучыць, і гручыць, і пастуківаець?
То Васілечка да Грыгоравіч,
Ён спяшыць, ён бяжыць да па бабушку.
— А ты, бабушка да Іванаўна,
Перабаб ты майго дзіцёначка да маленькага.

А што па масту па калінаваму
І стучыць, і гручыць, і пастуківаець?
То Васілечка да Грыгоравіч,
Ён спяшыць, ён бяжыць да па кумочка.
— Ты, кумочак мой да Іванавіч,
Перанясі ты майго дзіцёначка да маленькага.

А што па масту па калінаваму
І стучыць, і гручыць, і пастуківаець?
То Васілечка да Грыгоравіч,
Ён спяшыць, ён бяжыць да па кумушку.
— А ты, кумушка да Захар'еўна,
Перакрасці ты майго дзіцёначка да маленькага.

106. ГОМАН-ГОМАН

$\text{♩} = 83$

Го _ман - го _ман, го _ман - го _ман на ву _лі _

_цы, го _ман - го _ман на шы _ро _кай.

Гоман-гоман,
Гоман-гоман на вуліцы,
Гоман-гоман на шырокай.

Хто ж там ідзець,
Хто ж там ідзець, гамонючы? *

Іванька йдзець,
Іванька йдзець, бабу вядзець.

— Баба мая,
Баба мая багданая!

Хадзі ка мне,
Хадзі ка мне, перабаб мне.

Дзіця маё,
Дзіця маё маленькае.

* Далей кожны другі радок паўтараецца двойчы.

107. ДЫ ХТО У НАС, ДЫ ХТО У НАС

ДЫ ХТО ў нас, ДЫ ХТО ў нас
 з паўночы ходзіць?

Ды хто ў нас, ды хто ў нас
 З паўночы ходзіць? *

Іванька да Іванька
 З паўночы ходзіць.

Іванька да Іванька
 Бабачкі просіць:

— Бабка мая, любка мая,
 Увойдзем ка мне.

Ой, ка мне, ой, ка мне,
 Да к маёй жане.

— Іванька, Іванька,
 Што жа вам бог даў?

Ці сына, ці сына,
 Да ці дачушку?

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

Калі сын, калі сын,
То пісаці будзе,

Калі дачка, калі дачка,
Вышываці будзе.

Калі сын, калі сын,
Малявана калыбелька,

Калі дачка, калі дачка,
Лубяная каробачка.

108. ХТО Ё НАС, ХТО Ё НАС ПАЎНОЧЫ ХОДЗІЦЬ?

Хто ё нас, хто ё нас паўночы ходзіць?
Іванка-галубчык паўночы ходзіць,
Ён сваей бабачкі харашэнька просіць:
— Бабачка-галубачка, хадзі ты ка мне.
— Іванка-галубчык, чаго ж я пайду?
— Бабачка-галубачка, жана ж мая да нядужа.
— Іванка-унучак, чаго ж яна да нядужа?
— Бабачка-галубачка, жываточак баліць.
— Іванка-унучак, памолімся богу і духу святому,
Дасць нам сына ці дочухну.
Калі сын — гаспадар будзе,
Калі дачка галубачка — гасціна мая.

109. ОЙ, ХТО, ХТО З ПАЎНОЧЫ ХОДЗІЦЬ?

Ой, хто, хто з паўночы ходзіць,
Ой, хто, хто бабулькі просіць?
Колечка з паўночы ходзіць,
Маладзенькі бабулькі просіць:
— Ой, прыйдзі ж ты ка мне,
Да не ка мне, а к маёй жане,
Бо мая жана вельмі недужа.
— Унучак, галубчык, не злякайся,
Дасць бог нам або сына, або дачку.

110. ХТО КАСІЦЬ ІДЗЕ

Хто касіць ідзе,
Хто й араць ідзе,
Малады Сяргейка
Да й па бабку ідзе.

Малады Сяргейка
Да й па бабку ідзе,
А ўжо бабушка
Сама ідзе.

А ўжо бабушка
Сама ідзе,
Ў правай руцэ
Свечачку нясе.

111. ДЫ УСЕ МУЖЫКІ

Ды ўсе мужыкі
Ды араць пайшлі,
Адзін мужык
Ён араць не йшоў,
Па бабулечку йшоў.
А бабулечка
Ды сама ідзе
Ў адным чобаце,
А другі чабот
У руках нясе.

112. А ЦЕРАЗ МОРА, ЦЕРАЗ СІНЯ

А цераз мора, цераз сіня
Гібкая кладачка,
А цераз поле, цераз шырокае
Чорная сцежачка.
А хто ж гэту
Чорну сцежачку убіў?
А убіў жа ж
Гэту чорну сцежачку
Молад Давыдка, да бабулькі ходзячы
Чорну сцежачку убіў,
Пакуль бабульку упрасіў:
— Хадзі ж, мая бабка,
Хадзі ж, мая любка,
А хадзі ж ты ка мне.

113. ЦЕРАЗ ГАРУ СЦЕЖАЧКА ЛЯЖАЛА

Цераз гару сцежачка ляжала,
Цераз гару торная ляжала.
А хто ж тую сцежачку ўтаптаў?
Утаптаў тую сцежачку Колечка,
Ён да сваёй бабкі ходзячы,
Ён да сваёй любкі ходзячы.
Казловыя боцікі знасіў,
Пакуль сваю бабуся ўпрасіў.
Чырвоную шапачку знімаў,
[Сваю бабуся упрашаў].

114. ІДЗЕ БАБУСЕНЬКА ДА СВАЕ УНУЧКІ

Ідзе бабусенька да свае ўнучкі,
Аж яе ўнучка па сенечках ходзіць,
Сваю бабусеньку просіць:
— Гард́ая ж, мая бабусенька,
Дам жа я табе, бабусенька,
Я мерачку проса,
За што ты прыйшла ка мне боса;
Дам жа табе, бабусенька,
Я каробку мукі,
Да прылажы ж, бабусенька,
Ка мне свае рукі;
Дам жа табе, бабусенька,
Гарэ́лачкі з перца́м,
Да прылажы ж свае рукі
Да майго сэрца;
Дам жа табе, бабусенька,
Сі́ню наме́тачку,
Да прылажы ж свае ручкі
К майму жываточку.

115. ЗАПРАЖЫ Ж ТЫ, ДУШУЛІНКА, ВАРАНОГА КАНЯ

Запражы ж ты, душулінка, варанога каня,
Прывязі ж ты бабулічку з новага двара.

Ты, бабулька мая дарагая,
Спаражэйнічка маё цяжкое. *

Ды дайце ж вы бабуліццы сем мер каняпель,
Пакладзіце дзіцятка ў белую калыбель.

Ды дайце ж і вы бабуліццы сем мер мукі,
Ды дзяржала бабулічка за белыя рукі.

Ды была б жа я ў сырой зямлі гніўшы,
Каб гэту ночку бабулькі не быўшы.

Папаліла бабулічка ясны свечы, сідзючы,
Прагледзіла бабулічка ясны вочы, глядзючы.

Запражы ж ты, душулінка, варанога каня,
Адвязі ты бабулічку да новага двара.

---

* Прыпеў да кожнага двухрадкоўя.

116. БАБУСЯ МАЯ ГОРДАЯ

Бабуся мая гордая,
Парадзення з табой лёгкая.
А дам табе, бабусінька,
Чырвоны чаботы,
А прыміся, бабусінька,
За мае жывоты.
А дам табе, бабусінька,
Пуру грэчкі,
А прыміся, мая бабусінька,
За мае плечкі.
А дам табе, бабусінька,
Карову-цяліцу,
Вядзі мяне, бабусінька,
У новую святліцу.
А дам табе, бабусінька,
Сем мер канапель,
Улажы маё дзіцятка
У нову калыбель.
А дам табе, бабусінька,
Каня варанога,
Прывядзі мне, бабусінька,
Кума маладога.
А дам табе, бабусінька,
Карову-бурэнку,
Прывядзі мне, бабусінька,
Кумку маладзеньку.
А дам табе, бабусінька,
Сетачку-брадню,
Сабяры мне, бабусінька,
Ўсю маю радню.

117. БАБУСЯ МАЯ ГОРНАЯ

Бабуся мая горная,
Параждэння тваё лёгкая.
Прымісь, бабусінька,
За маю галоўку,
Дам табе, бабусінька,
Бурую кароўку;
Прымісь, бабусінька,
За мае жываты,
Дам табе, бабусінька,
Чырвоныя чабаты;
Прымісь, бабусінька,
За маю спінку,
Дам табе, бабусінька,
Сівую свінку.

118. ПАРАЖЫЛЛЕЧКА НАША У ПОЛАЖЫ ЛЯЖАЛА

Паражыллечка наша ў полажы ляжала,
Свае бабачкі на ратунак жадала:
— Да падай, падай, мая бабачка, ручку,
Ўваймі, божа, мне, малодзенькай, смутку.
Яе бабачка ў галовачках стаіць,
Да стаіць ванá, да госпада бога просіць:
— Сцеражы, божа, паражыллечкі мае,
Ўсе святыя, да дзіцятка яе!

119. АНТОСЬКА У ПОЛАЗІ ЛЯЖЫЦЬ

Антоська ў полазі ляжыць,
Малода й у полазі ляжыць.

Бабачка за галоўку дзяржыць,
Бабачка за галоўку дзяржыць.

Іванка па бабачку бяжыць,
Іванка па бабачку бяжыць.

— Стрэж, божа, парадзілі маёй,
І анёлы да дзіцятка яе.

120. ОЙ, У ПОЛЮ САДОЧАК

[♩ = 80]

Ой, ў по - лю са - до - чак, ой, ў по - лю
са - до - чак ды - лем ды - ля - ва - ны,
ты - нам ты - на - ва - ны.

Ой, ў полю садочак } 2 разы
Дылем дыляваны,
Тынам тынаваны.

Ой, па том садочку
Ганулька хадзіла,
Сыночка радзіла,
Бабулькі прасіла:

— Ой, бабка, бабулька,
Прыхілься да мяне,
Дам табе заплату,
На кашульку плахту.

Ой, ў полю садочак } 2 разы
Дылем дыляваны,
Тынам тынаваны.

Ой, па том садочку
Ганулька хадзіла,

Сыночка радзіла,
Кумульку прасіла:

— Ой, кумку, кумульку,
Прыхілься да мяне,
Дам табе заплату,
На майточку плахту.

121. ЦІ ВЕДАЕЦЬ БАБКА

Ці ведаець бабка,
Ці ведаець любка,
За што падаркі бяруць?
Ці хадзіла часта,
Ці насіла смашна
Радзішцы сваёй?
— Я й хадзіла часта,
Я й насіла смашна
Я радзішцы сваёй, —
І адзін дзень юшку,
І другі дзень калатушку
Я радзішцы нясла,
А на трэці дзень мак,
На чацвёрты так
Я да радзішкі йшла.

122. ЦІ ВЕДАЕШ, БАБКА

♩ = 72-80

--Ці ве_да_еш, баб_ка,   ці ве_да_еш, люб_ка,
за што на_мёт_ку бя_рэш,
за што на_мёт_ку бя_рэш?

— Ці ведаеш, бабка,
Ці ведаеш, любка,
За што наметку бярэш? } 2 разы

Ці хадзіла часта,
Ці насіла смачна
А к унучцы сваей? } 2 разы

— Адзін раз — із юшкай,
Другі — з калатушкай,
Трэці раз — з кісялём. } 2 разы

123. БАБКА ДА УНУЧКІ

Бабка да ўнучкі *
Баразёнкай ішла.

Бабка ўнучцы
Парасёнка нясла.

Парасёнак пішчыць,
А бабулька жашчыць.

— На табе, унучка,
Парасёначка.

Палеч сабе, ўнучка,
Жывацёначка.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

124. БАБКА К УНУЦЫ

Бабка к унучцы *
Па гароду ішла,
Бабка к унучцы
Два гурочки нясла.

— На табе, ўнучка,
Два гурочки мае,
Каб не балелі
Жываточки твае.

Бабка к унучцы
Па гароду ішла,
Бабка к унучцы
Парасёнка нясла.

— На табе, ўнучка,
Парасёнка майго,
Каб не балелі
Жываточки твае.

---

* Кожны радок паўтарасца двойчы.

125. ОЇ, СКОЧЫЛА ПАРАЖЫЛЬНЕЧКА

Ой, скочыла паражыльнечка
Нізка а дол. *
Укланілася я сваей бабаньцы
Нізка да ног.

Ой, дзякуй табе, мая бабанька,
За твае рукі,
Шчо ты прыняла мае дзіцятка
На свае рукі.

Ой, скочыла паражыльнечка
Нізка а дол.
Укланілася я сваім куманькам
Нізка да ног.

Ой, дзякуй вам, мае куманькі,
За вашы рукі,
Шчо прынялі мае дзіцятка
На свае рукі.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

126. А ГІШЛА БАБКА З ЗАМОР'Я

А йшла бабка з замор'я,
Прынесла кораб здароўя.
Таму-сяму кідала,
Маёй Ксеніццы прыблюла,
У галованькі палажыла,
Рукавочкам накрыла,
Крыксы, упіры забрала,
Ва мхі, балоты паслала:
— А вы тама сядзіце,
Маю Ксенічку не будзіце.

ВЕЛІЧАЛЬНЫЯ ПЕСНІ ДА БАБКІ І КУМОЎ

127. У АНТОНЬКІ ДЫ ЯВОР НА ДВАРЭ

$\text{♩} = 132$

Ў Ан - тонь - кі ды я - вор
на два - рэ, ў Ан - тонь -
- кі ды я - вор на два - рэ.

У Антонькі ды явор на дварэ, *
Сабраў пір не людзём ён, — сабе,
Пасадзіў бабусечку на куце.
Бабачка песенькі пяець,
Слова к словічку кладзець:
— Каб ета ды дзіцятка расло,
Каб яно шчасліва было.

Кожны радок паўтараецца двойчы.

Што й у нашага Іванічки
Вінаград зялёны на дварэ,
У нашага Мікалаевіча
Да віно на стале,
Зеляное на стале.
Сабраў ён пір-бяседу
Да не людзям, сабе.
Пасадзіў бабусечку на куце,
Старэнькую на куце.
— Гуляй, гуляй, бабусінька,
Ты сягоння ў мяне.
Будзем піць, будзем гуляць у мяне,
А налета, бабусечка, у цябе.

129. А У НАШАГА ІВАНА ЯВАР НА ДВАРЭ

А ў нашага Івана явар на дварэ,
Справіў ён хрэсьбіны людзям і сабе.

Справіў ён хрэсьбіны людзям і сабе,
Пасадзіў бабулю ды на самым куце.

Ды наліў бабулі тры чаркі віна,
Усе ж яны поўныя, усе ж яны роўныя.

— Пі ж, мая бабулька, ды не ўсё выпівай,
Ды заўтра на снеданнейка сабе пакідай.

130. ЛЯТАЎ ВЕРАБЕЙ

Лятаў верабей
Да па макаўкам,
Увесь мак пазыбаў,
Ўвесь чырвоны пазыбаў.

Пасадзіў Грышечка
Бабусечку на куце,
Увесь парадачак даў.

— Пі, мая Іванаўна,
Віно зеляное,
Сяголета — у мяне,
А налета — ў цябе.

131. ПА КУМУ З КУМАМ СЕМ ПАСЛОЎ СЛАЛІ

Па куму з кумам сем паслоў слалі,
Па бабулечку аніводнага.
А бабулечка і сама ідзець,
Медны кубачак у руках нясець.
— Паздароў, божа, маю ўнучачку,
Будзем піць, гуляць усю ночачку.

132. БАБКА МАЯ, ЧЫРВОНАЯ РОЖА

$\text{♩} = 100$

The musical score consists of two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The tempo is marked as quarter note = 100. The melody starts with a quarter note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. A long note is written across the first and second staves, starting on the second staff with a quarter note G4 and ending with a quarter note F#4. The lyrics 'Бабка мая,' are written below the first staff. The second staff continues the melody with quarter notes G4, A4, B4, and C5. A first ending bracket covers the last two measures of the second staff, with a '1.' above it. The second ending bracket covers the last two measures of the second staff, with a '2.' above it. The lyrics 'чырвоная рож,' are written below the first staff, and '// рож.' are written below the second staff.

Баб - ка ма - я,
чыр - во - на - я ро - жа, // ро - жа.

Бабка мая, чырвоная рож, *
 Нам лі цябе сядзеці прыгожа.
 Бабка мая, чырвона каліна,
 Нам лі цябе сядзеці павінна.
 Бабка мая, пахнючая мята,
 Нас лі цябе паўнюсенька хата.

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

133. ВЕНАГРАД НА ДВАРЭ

Венаград на дварэ!..
Так наша бабка,
Так наша любка на куце.
Як золат персцень на руцэ,
Так наша бабка на куце.
Як золат персцень шаруюць,
Так нашу бабку шануюць.
Бабка мая, любка мая,
Венаградаў цвет!

134. ВЕСЕЛА, ЯСНА СОНЦА НА НЕБЕ

Весела, ясна сонца на небе,
Весялей, ясней у ўнучкі бабе на куце,
А ярак, ярак зvon у храму,
Яшчо званчэй бабулін голас ў даму.

135. ВЕСЕЛА, ЯСНА СОНЦА НА НЕБЕ

Весела, ясна сонца на небе,
Весялей, ясней куму на куце.
А шумяць, шумяць пчолкі,
З поля мёд несучы,
Зрабіў кум большы шум,
На куце седзючы,
Ўсе госпада малітвы кажучы.

136. А УЧОРА БАБКА, А УЧОРА ЛЮБКА

А ўчора бабка, а ўчора любка
На радзінках была,
А сягоння бабка, а сягоння любка
На хразьбінкі прыйшла.
— Я свае дзялы на бакі развяду,
А ў свайго ўнучка на куце пасяджу.

А ўчора кумка, а ўчора галубка
На радзінках была,
А сягоння кумка, а сягоння галубка
На хразьбінкі прыйшла.
— Я ўсе свае дзялы на бакі развяду,
А ў свайго хрэснічка на куце пасяджу.

А ўчора кумок, а ўчора галубок
На радзінках быў,
А сягоння кумок, а сягоння галубок
На хразьбінкі прыйшоў.
— Я свае дзялы на бакі развяду,
А ў свайго хрэснічка на куце пасяджу.

137. УПІЛА ДА ЁЕЛА ЧОРНАЯ ГАЛАЧКА

Упіла да ёела чорная галачка,
Па ржышчу лятаючы;
Да й упіла і ёела наша бабачка,
Па радзінах ходзячы.
Яе сынове, як сакалове,
Пад белы ручкі водзяць;
Яе дачоккі, як галубоккі,
Белую пасцель сцелюць.

138. НЕ КУКУЇ, ЗЯЗЮЛЕЧКА, РАНА

Не кукуй, зязюлечка, рана,
Не кажи, што почачка мала.
Наша Маруська ўсю ночку не спала,
Яна к сабе мілых гасцей чакала,
Мілых гасцей і бабулечкі сваей.
Столкі абрусамі засцілала,
Кубачкі з віном налівала,
Яна сваіх кумочкаў наджыдала.
Хоць мяне ды ў доме не будзе,
Бабуля прыглашоная будзе,
На куце пасаджоная будзе,
Мёдам-віном напаёная будзе,
Падаркам надароная будзе.

139. НЕ КУКУЇ, ЗЯЗЮЛЕЧКА, РАНА

Не кукуй, зязюлечка, рана, *
Не кажы, што ночачка мала.
Я ж, малада, усю ночку не спала,
Я ж сабе любых гасцей ждала,
Столкі абрусамі засцілала,
Кубачкі, ай, віном налівала
Любых гасцей, бабулечкі сваей.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

140. Я УЧОРА, МАЛАДА

[Moderato]

Я учо - ра, ма - ла - да,
 п'я - на бы - ла, п'я - на бы - ла. Я
 учо - ра, ма - ла - да,
 п'я - на бы - ла, п'я - на бы - ла.

Я учора, малада,
 П'яна была, п'яна была. *

А сядня, малада,
 Не буду піць, не буду піць.

Маніліся ў мяне
 Госцікі быць, госцікі быць.

А ды што за госці, —
 Брат да сястра, брат да сястра.

Ой, любыя госці —
 Кум ды кума, кум ды кума.

* Кожная страфа паўтараецца двойчы.

141. ОЙ ТЫ, САЛАВЕЙ, НАЧНАЯ ПТАШКА

Ой ты, салавей, начная пташка,
Ой, не шчабячы, на луг летучы,
Ой, зашчабячы, ў саду седзячы.
А ў мяне, беднай, нет радні ні 'дной,
Няма ні ацца, ні мацеры.
Да ў мяне радні толькі кум, кума,
Толькі кум, кума — ўся радня мая.
Выйду на улку, развесялюся,
А прыйду ў хатку — апяць засмучуся.

142. НАША БАБУЛЬКА ДА ЁЇ МАЛІМОНКА

$\text{♩} = 108$

На - ша ба - буль - ка да й ма - лі -
 - мон - ка, не п'ець га - рэл - кі,
 ка - жыць, што гор - (ка).

Наша бабулька да й малімонка,
 Не п'ець гарэлкі, кажыць, што горка.

Яе унучка угаварыла,
 Мёдам гарэлку прысаладзіла.

— А пі, бабулька, хоць упівайся,
 На мяне ўнучку не забывайся.

А пі, бабулька, павесяліся,
 Выйдзі на вулку ды пахваліся.

— Добрая ўнучка, ёсць чым хваліцца,
 Смачна гарэлка, можна упіцца.

143. ОЇ, НА ВИСОКАЙ ГАРЭ

Ой, на високай гарэ
Да на зялёнай траве
Пятруська коні пасе,
Разалька есці нясе.
— Разалька, душка мая,
Дзе ж ты дагэтуль была?
— Я ў пана бога была,
Кубачкі налівала,
Кубачкі налівала,
Бабульку частавала.

144. А ЧАГО, БАБКА, А ЧАГО, ЛЮБКА

А чаго, бабка, а чаго, любка,
Невясёла сядзіш?
Ці табе, бабка, ці табе, любка,
Ды прывету няма?
А наліце бабцы, а наліце любцы
Поўну чашу віна,
Каб наша бабка, каб наша любка
Ды вясёла была.

145. КУМ З КУМОЇ НА ПОКУЦЕ СЯДЗЯЦЬ

Кум з кумой на покуце сядзяць,
На покуце сядзяць, мёд п'юць.
— Пі, кумок, пі, кумка,
Калі мёду не будзець,
Хоць кароўку збуду, а мёду дабуду.
— Можна, ўнучак, без віна гуляць,
Худа, ўнучак, без кароўкі дзяцей гадаваць.

146. ІВАЛГА ДА НА БАВАЛНІ ГНЯЗДО УЄ

Івалга да на бавалні гняздо ўе,
Кумочак на куце мёд-віно п'е.
— Кумочак, ці табе мёду не стае?
Е ў мяне вараны конь на стайні, —
Ён [д]ля кума віна-меду прыставя.

147. А КУМ ІЗ КУМОЎ НА КУЦЕ СЯДЗІЦЬ

А кум із кумой на куце сядзіць,*
Паміж іх удваіх ручаёк бяжыць.

А ў тым ручайку да тры кубачкі,
У першым кубачку — салаток мядок.

У другім кубачку — зеляно віно,
У трэцім кубачку — горка гарэлка.

Салаток мядок — для бабулі,
Зеляно віно — для кумачкі.

Зеляно віно — для кумачкі,
А горка гарэлка — для кумочка.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

148. КУМ З КУМОЮ НА КУЦЕ СЯДЗІЦЬ

Кум з кумою на куце сядзіць,
Паміж іх да ручаёк бяжыць.
А ў тым ручайку да тры кубачкі,
Да тры кубачкі маляваненькіх.
У адным кубку зеляно віно,
У другім кубку саладок-мядок,
У трэцім кубку горка гарэлка.
Зеляно віно для радзішачкі,
Саладок-мядок для кумы з кумам,
Горка гарэлачка для суседачак.

149. ХОДЗЕ ПА ВУЛІЦЫ УНУК

Ходзе па вуліцы ўнук,
Гуляе сабе.
Як забачыў сваю бабусяю,
Зазывае к сабе:

— Прашу я цябе, мая бабусяка,
У госці к сабе.
Наварыў жа я бочачку меду
Да ўсё [д]ля цябе.

150. КАЛЯ МЕСЯЦА, КАЛЯ ЯСНАГА

Каля месяца, каля яснага
Усе зоркі коцяцца.
Пытаецца ўнук у бабулі:
— Чаго табе хочацца?
А ці табе піва, ці табе віна,
Ці горкай гарэлкі?
Паждзжы, бабуленька, мая любая,
Да нядзелькі,
Навару піва, навару віна
І горкай гарэлкі.

151. А СКОЧЫЛА НАША ХРЫСТЫНКА

А скочыла наша Хрыстынка
З полу далоў,
Як ударыцца сваёй бабачцы
У ножкі чалом:
— Гуляй, гуляй, мая бабачка,
Буду й я, буду й я,
Наварыла бочку мядочку,
А дзве віна.

А скочыла наша радзіха
З полу далоў,
Як ударыцца сваёй кумачцы
У ножкі чалом:
— Гуляй, гуляй, мая кумачка,
Буду й я, буду й я,
Наварыла бочку мядочку,
А дзве віна.

А скочыла наша радзіха
З полу далоў,
Як ударыцца свайму кумочку
У ножкі чалом:
— Гуляй, гуляй, мой кумочак,
Буду й я, буду й я,
Наварыла бочку мядочку,
Дзве віна.

152. А СКАКНУЛА ГАНУТАЧКА

$\text{♩} = 110$

А скак - ну - ла Га - ну -
 - та - чка а з по - лу да -
 - поў, а з по - лу да - поў.

А скакнула Ганутачка
 А з полу далоў. *

А ўдарыла Ганутачка
 А бабе чалом:

-- Ёсць у мяне для бабусі
 Бочачка віна.

Не гневайся, бабусічка,
 Што яна не паўна.

Са кручыны, са пячалі
 Сама адпіла.

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

153. А У САДУ ВІШНЯ

А ў саду вішня *
Белым цвѣтам цвіцець,
Наш Лёнічак
Перад бабкай стаіць:

— Ай, выпей, бабка,
А ўсяе не выпівай,
А к заўтраму
На сняданне кідай.

А ў саду вішня
Белым цвѣтам цвіцець,
Наш Лёнічак
Перад кумкай стаіць:

— Ай, выпей, кумка,
А ўсяе не выпівай,
А к заўтраму
На сняданне кідай.

А ў саду вішня
Белым цвѣтам цвіцець,
Наш Лёнічак
Перад кумам стаіць:

— Выпей, кумочак,
А ўсяе не выпівай,
А к заўтраму
На сняданне кідай.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

154. ЧАРАЧКА МЕДАВАЯ

Чарачка медава́я
Па сталу пахадзіла,
Бабачку напаіла.
— Пі, бабка, не співайся,
На пахмеллейка спадзявайся.

Чарачка медавая
Па сталу пахадзіла,
Кумачку напаіла.
— Пі, кумка, не співайся,
На пахмеллейка спадзявайся.

Чарачка медавая
Па сталу пахадзіла,
Кумочка напаіла.
— Пі, кумок, не співайся,
На пахмеллейка спадзявайся.

155. ПІ ЕЛАЧКА ЗЯЛЕНАЯ

Й ёлачка зялёная,   }
Шышачка хмялёвая,   } 2 разы
Чарачка залатая.
Й чарачка залатая
Ўкруг стала пахадзіла,
Бабаньку ўпаіла.
Бабаньку ўпаіла,
Спатачкі палажыла.

Й ёлачка зялёная,   }
Шышачка хмялёвая,   } 2 разы
Чарачка залатая.
Й чарачка залатая
Ўкруг стала пахадзіла,
Кумушку напаіла.
Кумушку напаіла,
Спатачкі палажыла.

Й ёлачка зялёная,   }
Шышачка хмялёвая,   } 2 разы
Чарачка залатая.
Й чарачка залатая
Ўкруг стала пахадзіла,
Кумочка упаіла.
Кумочка упаіла,
Спатачкі палажыла.

156. НІ СЛАВА, НІ СЛАВА

Moderato

Ні сла - ва, ні сла - ва, Я -
не п'я - на, не п'я - на ба -

-нач - ка, тва - я,
-буль - ка тва - я.

Ні слава, ні слава,
Яначка, твая,
Не п'яна, не п'яна
Бабулька твая.

Ці ї цябе, Яначка,
Ячмень не їрадзіў,
Што ты, Яначка,
Піўца не зварыў?

— Не їрадзіў ячмень,
Толькі пшоначка;
Не дазволіла мне
Мая жоначка.

157. ШУРКАВА БАБУЛЬКА

Шуркава бабулька, Шуркава бабулька
Гарэлкі не п'е.

— Ай, выпі, выпі, мая бабулька,
Ты гарэлкі ў мяне.

— Ай, выпіла, мой ўнучак,
Я дадому не дайду.

— Ай, выпі, выпі, мая бабулька,
Я падводу найму.

— Чым жа ты будзеш, мой ўнучак,
Мне падводу нанімаць?

Лучшы ж буду я, унучак,
Ў цябе ночку начаваць.

158. А У САДУ ЯБЛЫНЬКА БЯЛЕНЬКА ЦВІЦІЦЬ

А ў саду яблынька бяленька цвіціць,
У Ляксейкі бабулька цвразенька сядзіць,
Перад ёю Ляксейка без шапкі стаіць,
Ой, без шапкі стаіць і бабульку просіць:
— Ой, выпі, бабулька, румачку віна.
— Ляксейка, ўпучак, баюся ўвап'юся,
Баюся ўвап'юся і дамоў не дайду.
— Не бойся, бабулька, я каня запрагу,
Я ж цябе, бабулька, дадому давязу.

159. ДА Й У СЦЯПАНКІ НА ДВАРЭ

Moderato

Да й у Сця - пан - кі на д(ы)-ва -

-рэ па - ра ко - ней ў ра - мя -

-не. Па - са - дзіў ба - б(ы)-ку, па - са - дзіў

люб(ы)-ку да на са - мым ку - це.

Да й у Сцяпанкі на д(ы)варэ
 Пара коней ў рамяне.
 Пасадзіў баб(ы)ку, пасадзіў люб(ы)ку
 Да на самым куце.
 А як бабка падап'е,
 Дзед дадому давязе.

Паглядзі, бабка, паглядзі, любка,
Што твая ўнучка робя:
А за полажкам, а за беленькім,
Ды за тоненькім
Табе намётку крое. *

Паглядзі, кумок, паглядзі, галубок,
Што твая кумка робя:
А за полажкам, а за беленькім,
Ды за тоненькім
Табе намётку крое.

Паглядзі, кумка, паглядзі, галубка,
Што твая кумка робя:
А за полажкам, а за беленькім,
Ды за тоненькім
Табе намётку крое.

---

* Кожны апошні радок паўтараецца двойчы.

161. ЦЕМНАЯ ХМАРА НА ДВОР НАХОДЗІЦЬ

Цёмная хмара на двор находзіць,
А радзіха ў каморы намёткі кроіць,
А муж яе на базары пірагі труге.
— А дару бабусю, а дару любусю
Тонкай намёткай і белым пірагом.

162. ПАЕДУ Я ДА ДА МУГУЛЕВА

Паеду я да да Мугулева,
Куплю трубку-рубку.
Будзем трубку краіць,
Будзем бабку дарыць.

— А чаму ты, кумочак,
Да не весел,
Нейдзе ты, кумочак,
Да не доран?
Будзем трубку краіць,
Будзем кума дарыць.

— А чаму ты, кумка,
Да не весела,
Нейдзе ты, кумка,
Да не дорана?
Будзем трубку краіць,
Будзем кумку дарыць.

163. РАНА ПЕЎНІЧКІ ЗАСПЯВАЛІ

Рана пеўнічкі заспявалі,
Параней таго паражэлля ўставала,
Сваёй бабачцы ды галубачцы на падарачкі прала.
— Дзякуй табе, ўнучка, за твае падарачкі.
Каб рана ўставала ды на другія прала.

164. ГУЛЯЛА БАБУСЯ, ГУЛЯЛА

Гуляла бабуся, гуляла, *
Йна намётачку спаймала.

Не спала матка, не спала,
Усяе ночачку спрадала.

Усяе ночачку спрадала
Й намётачку ўцярала.

А бабуся гуляла, гуляла,
Усю ночачку спала.

Усю ночачку спала, спала
І намётачку спаймала.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

165. А КАБ Я БЫЛА ШЭРАІО ЗЯЗЮЛЯЮ

А каб я была шэраю зязюляю,
Я б падляцела к бабусі пад шубачку.
Я б падляцела к бабусі пад шубачку,
Я б паглядзела ў бабусі намётачку,
А ці бялюсенька, а ці тапюсенька,
Ці з рагожы тая намётачка.

166. БАБАЧКА КАШУ КРАЕ

Бабачка кашу крае,
Залаты ножык мае,
Срыбрану тарэлачку,
Шаўковую шырыначку.

167. КЛАДЗІЦЕ НА МЫЛА

$\text{♩} = 128$

Кла - дзі - це на мы - ла, кла -

- дзі - це на мы - ла, каб бы -

- ло дзі - ця бе - ла.

Кладзіце на мыла, *
Каб было дзіця бела.

Дзед з бабай рубельчыка,
Кум з кумой чыр(ы)венчыка.

Татка з мамкай найболей,
А яны ж дадуць долю.

* Кожны першы радок наўтараецца двойчы.

168. БАБУЛЯ, БАБУЛЯ

Бабуля, *
На мыла кладзі,
Унучка,
Падаркі нясі,
Бабуля,
Кладзі на мыла,
А каб твая ўнучка
Была ўсім міла.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

169. А БАРАНЕЧКА ЧОРНЕНЬКІ, ЧОРНЕНЬКІ

А баранечка чорненькі, чорненькі,
На ім воўначка сучацца, сучацца,
Нам гарэлачкі хочацца, хочацца.
Мы баранечку стрыч будзем, стрыч будзем,
А гарэлачку піць будзем, піць будзем.

170. А У БАРУ ДУБ'Е

А ў бару дуб'ё
Ялаватае,
У Іванькі кум'ё
Усё й багатае.
У бабулькі хвартух
Сто рублей стоіць,
А ў кумы саян —
Усю й тысячу,
А ў кума штаны —
І няма цаны.

171. НА ДВАРЭ ВЯРБА СУКАВАТАЯ

На дварэ вярба сукаватая,
На куце кумка ўсе багатая;
А ў яе кралі сто рублей сталі.
Пад гарой явор зелянюсенькі,
На куце кумок маладзюсенькі;
А ў яго штаны, ім няма цаны,
Кругом вората да ўсё золата.

172. А У БАРУ САСНА ЯЛАВАТАЯ

А ў бару сасна ялаватая,
На куце бабка ўсё й багатая.
А ў саду ягор зелянюсенькі,
На куце кумок маладзюсенькі.
А ў саду вішня чырваненькая,
А на куце кумка маладзенькая.

173. УСЕ ЛЮДЗІ ДЗІВАВАЛІСЯ

$\text{♩}=144$

1. Усе лю - дзі дзі - ва - ва - лі - ся,
што кум з ку - мой у - бра - лі - ся.

2. А на ку - му шта - ны, //

- ны, ен не ўста - віць ца - ны.

Усе людзі дзіваваліся, *
Што кум з кумой убраліся.

А на куму штаны,
Ён не ўставіць цаны.

А на куме спадніца,—
Сто рублей цаніцца.

Шаўковая шнуроўка,
У грэбеньках галоўка.

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

174. КУМ ЛЯ КУМЫ СЯДЗІЦЬ

Кум ля кумы сядзіць *
Ды на кумачку глядзіць.

А што ў кумачкі боты
Загранічнае работы.

А што ў кумы платок,—
Стоіць рублей пяток.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы

175. А НА БАБЦЫ САЯН

А на бабцы саян,   } 2 разы
Ён шоўкам вышыван.   } 2 разы
Наша бабулька, наша любка
А наезды любя,
А ў каршомцы, а ў новенькай
Нам гарэлкі купя.   } 2 разы

А на куму штаны,   } 2 разы
Ён не ўставя цаны.   } 2 разы
Наш кумочак, наш галубочак
А наезды любя,
А ў каршомцы, а ў нсвенкай
Нам гарэлкі купя.   } 2 разы

А на кумцы кашуля,   } 2 разы
Сто рублей каштуе.   } 2 разы
Наша кумка, наша галубка
А наезды любя,
А ў каршомцы, а ў новенькай
Нам гарэлкі купя.   } 2 разы

176. А КАБ Я БЫЛА

А каб я была   } 2 разы
Шэраю зязюлечкай,
Я падляцела б   } 2 разы
К бабулі пад шубачку.

Я паглядзела б   } 2 разы
Ў бабулі кашулечку,
Ці таненькая, ці бяленькая,
Чым яна шыта?

Чым яна шыта,   } 2 разы
Чым вышывана?
І таненькая, і бяленькая,
А шоўкам шыта.

Ай, шоўкам шыта,   } 2 разы
Ай, шоўкам вышывана.

177. БАБУЛЬКА, ПАХНУЧАЯ МЯТА

Бабулька, пахнучая мята,
Люблю цябе, што ты вельмі багата. *

І кумачка, чырвоная рожа,
Люблю цябе, што ты вельмі прыгожа.

Кумочак, сіні васілёчак,
Люблю цябе, што сеў у радочак.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы

Каб я знала, ведала,
 А хто бабай будзець,
 Пасадзіла б я яе
 Ў агародзе на градзе
 За чырвоную розу.
 Палівала б я яе
 Не вадою,— сытою.
 Калі б сыты не стала,
 Я б і мёду дастала.

Каб я знала, ведала,
 А хто ў мяне кумам будзець,
 Пасадзіла б я яго
 Ў агародзе на градзе
 За сіль-васілёчак.
 Палівала б я яго
 Не вадою,— сытою.
 Калі б сыты не стала,
 Я б і мёду дастала.

Каб я знала, ведала,
 А хто ў мяне кумою будзець,
 Пасадзіла б я яе
 Ў агародзе на градзе
 За пахучую мяту.
 Палівала б я яе
 Не вадою,— сытою.
 Калі б сыты не стала,
 Я б і мёду дастала.

179. КАБ Я ЗНАЛА, МАЛАДА

Каб я знала, малада,
Каб я ведала,
А хто ў мяне бабай будзець,
Пасадзіла б я яе
Й а ў гародзе на градзе
Пахучаю й мятаю.
Сонца грэець, вецер веець,
Мая баба маладзеець. } 2 разы

Каб я знала й, малада,
Каб я ведала,
А хто ў мяне кумам будзець,
Пасадзіла б я яго
Й а ў гародзе на градзе
Сіненькім васілёчкам.
Сонца грэець, вецер веець,
Мой кумочак маладзеець. } 2 разы

Каб я знала й, малада,
Каб я ведала,
А хто ў мяне кумой будзець,
Пасадзіла б я яе
Й а ў гародзе на градзе
Чырвонаю розаю.
Сонца грэець, вецер веець,
Мая кума маладзеець. } 2 разы

Каб я знала, каб я ведала,
Што ты ў мяне бабай будзеш,—
Пасадзіла б я цябе у гародзе ля сябе
Пахучаю мятаю.

Каб я знала, каб я ведала,
Што ты ў мяне кумам будзеш,—
Пасадзіла б я цябе у гародзе на градзе
Баравенькім васілёчкам.

Каб я знала, каб я ведала,
Што ты ў мяне кумой будзеш,—
Пасадзіла б я цябе у гародзе на градзе
Чырвонаю рожаю.

181. КАБ Я ЗНАЛА, КАБ Я ВЕДАЛА

Каб я знала, каб я ведала,
Хто ў мяне бабай будзець,
Я б пасадзіла сваю бабачку
На самым куце, за пахучай мятай.

Каб я знала, каб я ведала,
Хто ў мяне кумам будзець,
Я б пасадзіла свайго кума
Ў зялёным садзе, за зялёным яварам.

Каб я знала, каб я ведала,
Хто ў мяне кумой будзець,
Я б пасадзіла сваю кумачку
Ў зеляным садзе, за чырвонай рожай

Што ж то за красачка,
 Што то за нагодка
 Ў маім садзе не бывала?
 Я б тую красачку,
 Чырвону нагодачку
 Ў сваім садзе пасадзіла,
 Я б тую красачку,
 Чырвону нагодачку
 Рана й вечарам палівала.

Што то за кумочак,
 Што за галубочак
 Ў маім доме не бывае?
 Я б свайго кумочка,
 Свайго галубочка
 За столікам пасадзіла,
 Я б свайго кумочка,
 Свайго галубочка
 Харашэнька частавала.
 Я б свайго кумочка,
 Свайго галубочка
 Мёдам-віном напаіла.
 А калі ж ні стала б,
 А калі ж ні стала б,
 Я й з вады дастала б.

Ай, што ж то за кумачка,
 Што то за галубка
 Ў маім доме не бывала?
 Я б сваю кумачку,
 Я б сваю галубачку
 За столікам пасадзіла.

Я б сваю кумачку,
Я б сваю галубачку
Харашэнька частавала.
Я б сваю кумачку,
Я б сваю галубачку
Мёдам-віном напіла.
А калі ж ні стане,
А калі ж ні стане,
Я й з вады дастану.

А ў каго зелен сад на дварэ,
 А ў каго сядзіць кум на куце?
 А ў Андрэйкі зелен сад на дварэ,
 А ў Андрэйкі сядзіць кум на куце.
 Запрагіце семярых вараных,
 Адвязаце майго кума дамоў.
 Семярыя варанья не рухаюцца везь,
 Еты кум на куток падзвігаецца сесь:
 — Я за еты куток палажыў чацвертачок.

А ў каго зелен сад на дварэ,
 А ў каго сядзіць кума на куце?
 А ў Андрэйкі зелен сад на дварэ,
 А ў Андрэйкі сядзіць кума на куце.
 Запрагіце семярых вараных,
 Адвязаце маю кумку дамоў.
 Семярыя варанья не рухаюцца везь,
 Ета кумка на куток падзвігаецца сесь:
 — Я за еты за куток адразала ласкуток.

А ў каго зелен сад на дварэ,
 А ў каго сядзіць баба на куце?
 А ў Андрэйкі зелен сад на дварэ,
 У Андрэйкі сядзіць баба на куце.
 Запрагіце семярых вараных,
 Адвязаце ету бабку дамоў.
 Семярыя варанья не рухаюцца везь,
 Ета бабка на куток падзвігаецца сесь:
 — Я за еты за куток я адрэзала пупок,
 Я адрэзала пупок, паставіла кашы гаршок.

Запражыце, запражыце
 Семярых вараных,
 Адвязіце, адвязіце
 Гэту бабку у двор.
 Коні з двара, коні з двара
 Не рухаюцца іці,
 Баба на кут, баба на кут
 Падзвігаецца сесць.
 — Вы не рушце яе, не чапайце яе,
 Пускай яна сядзіць,
 Яна за гэты куток, яна за гэты куток
 Адразала пупок.

Запражыце, запражыце
 Семярых вараных,
 Адвязіце, адвязіце
 Гэту кумку у двор.
 Коні з двара, коні з двара
 Не рухаюцца іці,
 Кумка на кут, кумка на кут
 Падзвігаецца сесць.
 — Вы не рушце яе, не чапайце яе,
 Пускай яна сядзіць,
 Яна за гэты куток, яна за гэты куток
 Адразала скуток.

Запражыце, запражыце
 Семярых вараных,
 Адвязіце, адвязіце
 Гэтага кума ў двор.
 Коні з двара, коні з двара
 Не рухаюцца іці,

Кумок на кут, кумок на кут
Падзвігаецца сесць.
— Вы не рушце яго, вы не рушце яго,
Пускай ён сядзіць,
Ён за гэты куток, ён за гэты куток
Заплаціў ён рублёк.

Сядзіць баба на куце,
 Як галубка у гняздзе.
 — А ссадзіце бабу далоў,
 Няхай едзець дамоў.
 — Я дамоў не паеду,
 Буду тут начаваць.
 Я за гэты куток
 Палучыла шкуток.

Сядзіць кум на куце,
 Як голуб у гняздзе.
 — А ссадзіце кума далоў,
 Няхай едзець дамоў.
 — Я дамоў не паеду,
 Буду тут начаваць.
 Я за гэты куток
 Палажыў чырванчок.

Сядзіць кума на куце,
 Як галубка у гняздзе.
 — А ссадзіце куму далоў,
 Няхай едзець дамоў.
 — Я дамоў не паеду,
 Буду тут начаваць.
 Я за гэты куток
 Палажыла шкуток.

Сядзіць бабка на куце,
Як галубка у гняздзе.
— Суляці ты дамой,
Ці не пойдзеш дамой?
— Я дамой не злячу
І дамой не пайду,—
Я за этат куток
Заплаціла паясок.

Сядзіць кумка на куце,
Як галубка у гняздзе.
— Суляці ты дамой,
Ці не пойдзеш дамой?
— Я дамой не злячу
І дамой не пайду,—
Я за этат куток
Аддала ласкуток.

— Нашто ж ты, кумок,
Нашто галубок,
Нашто кут ты заняў?
— Я за етат куток,
Я за етат куток
Заплаціў рубялёк.

— Нашто ж ты, кумка,
Нашто, галубка,
Нашто кут заняла?
— Я за етат куток,
Я за етат куток
Раскаціла скуток.

— Нашто ж ты, бабка,
Нашто ж ты, любка,
Нашто кут заняла?
— Я за етат куток,
Я за етат куток
Адразала пупок.

У нашага кума бела бяроза
 Павалілась на дварэ;
 Наша кумка дарагая
 Пахвалілась пры стале:
 — Не пайду, кумка, не пайду, любка,
 Болі ў кумкі к табе.
 — Забудзеш, кумка, забудзеш, любка,
 Пакуль браці цябе.
 А гарэліца у бутэліцы
 Ды якочыць, якочыць;
 Наша кумушка, наша любушка
 З куту іцці не хочыць.
 — Не люблю, кумка, не люблю, любка,
 Прыгавораў тваіх.
 — Не любіш, кумка, не любіш, любка,
 Ты нас, верна, кумоў,
 Праганяеш, кумка, праганяеш, любка,
 З паўночы дамоў.
 Запражы, кумка, запражы, любка,
 Хоць аднаго ж ты каня,
 Завязі, кумка, завязі, любка,
 Мяне, кумку, да двара.

Чэраз рэчку кладачка,
 Чэраз быйструю кладачка,
 Туды ж ба йшла бабачка,
 Туды ж ба йшла любачка.
 Сустрэў яе госпад-бог,
 Сустрэў яе дух святы:
 — А куды ж ідзеш, бабачка,
 А куды ж ідзеш, любачка?
 — На хрэсьбінкі, госпад-бог,
 На хрэсьбінкі, дух святы.
 -- А што ж нясеш, бабачка,
 А што ж нясеш, любачка?
 — Пялюшачкі, госпад-бог,
 Пялюшачкі, дух святы.

Чэраз рэчку кладачка,
 Чэраз быйструю кладачка,
 Туды б ішла кумачка,
 Туды б ішла любачка.
 Сустрэў яе госпад-бог,
 Сустрэў яе дух святы:
 — А куды ж ідзеш, кумачка,
 А куды ж ідзеш, любачка?
 — На хрэсьбінкі, госпад-бог,
 На хрэсьбінкі, дух святы.
 — А што ж нясеш, кумачка,
 А што ж нясеш, любачка?
 — Намётачку, госпад-бог,
 Намётачку, дух святы.

Чэраз рэчку кладачка,
 Чэраз быйструю кладачка,
 А туды ж бы йшоў кумочак.

А туды ж бы йшоў галубочак.
Сустрэў яго госпад-бог,
Сустрэў яго дух святы:
— А куды ж ідзеш, кумочак,
А куды ж ідзеш, галубочак?
— На хрэсьбінкі, госпад-бог,
На хрэсьбінкі, дух святы.
— А што нясеш, кумочак,
А што нясеш, галубочак?
— Рубельчыка, госпад-бог,
Рубельчыка, дух святы.

190. ЧЭРАЗ РЭЧКУ КЛАДАЧКА

Чэраз рэчку кладачка,
Чэраз быструю кладачка,
А ішла ж туды бабачка.
А ішла ж туды бабачка,
Сустрэў яе гасподзь-бог,
Сустрэў яе сам гасподзь.
— А куды ідзеш, бабуся,
А куды ідзеш, галубуся?
— У бабачкі, божухна,
У бабачкі, сам гасподзь.
— А што нясеш, бабачка,
А што нясеш, галубачка?
— Пялёначкі, божухна,
Пялёначкі, сам гасподзь.

Чэраз рэчку кладачка,
Чэраз быструю кладачка,
А ішла ж туды кумачка.
А ішла ж туды кумачка,
Сустрэў яе гасподзь-бог,
Сустрэў яе сам гасподзь.
— А куды ідзеш, кумуся,
А куды ідзеш, галубуся?
— У кумачкі, божухна,
У кумачкі, сам гасподзь.
— А што нясеш, кумуся,
А што нясеш, галубуся?
— Напратачку, божухна,
Напратачку, сам гасподзь.

Чэраз рэчку кладачка,
Чэраз быструю кладачка,

А туды ж ба ішоў кумочак,
А туды ж ба ішоў галубочак.
Сустрэў яго гасподзь-бог,
Сустрэў яго сам гасподзь.
— А куды ідзеш, кумочак,
А куды ідзеш, галубочак?
— У кумочкі, божухна,
У кумочкі, сам гасподзь.
— А што нясеш, кумочак,
А што нясеш галубочак?
— Чырвончыкі, божухна,
Чырвончыкі, сам гасподзь.

191. А КУДЫ ТЫ ІДЗЕШ, КУМЮСЯ?

— А куды ты ідзеш, кумюся,
А куды ты ідзеш, галубуся?
— На крэсьбінкі, гасподзь-бог,
На крэсьбінкі, дух святы.
— А што нясеш, кумюся,
А што нясеш, галубуся?
— Напратачку, гасподзь-бог,
Напратачку, дух святы.

Кала цэркаўкі сцежачка,
 Кала цэркаўкі зялёна.
 А туды ішоў госпад-бог,
 Туды ішоў дух святы.
 Сустракае бабусяю:
 — Куды ідзеш, бабуся?
 — К парадзінусі, госпад-бог,
 К парадзінусі, дух святы.
 — А з чым ідзеш, бабуся?
 — З пялюшкамі, госпад-бог,
 З пялюшкамі, дух святы.
 — Памажы ж, божа, бабусі.

Кала цэркаўкі сцежачка,
 Кала цэркаўкі зялёна.
 Туды ішоў госпад-бог,
 Туды ішоў дух святы.
 Сустракае кумочка:
 — Куды ідзеш, кумочак?
 — Дзіцятка хрысціць, госпад-бог,
 Дзіцятка хрысціць, дух святы.
 — А з чым ідзеш, кумочак?
 — З капейкаю, госпад-бог,
 З капейкаю, дух святы.
 — Памажы ж, божа, кумочку
 А дзіцятка ахрысціць.

Кала цэркаўкі сцежачка,
 Кала цэркаўкі зялёна.
 Туды ішоў госпад-бог,
 Туды ішоў дух святы.
 Сустракае кумусю:

- Куды ідзеш, кумуся?
- Дзіцятка хрысціць, госпад-бог,
Дзіцятка хрысціць, дух святы.
- А з чым ідзеш, кумуся?
- З наміткаю, госпад-бог,
З наміткаю, святы дух.
- Памажы, божа, кумусі
А дзіцятка ахрысціць вам.

193. А КУМАЧКА-ГАЛУБАЧКА

— А кумачка-галубачка,
Дзе ж ты была?
— Да папа ездзіла.

— А кумачка-галубачка,
Каго хрысціла?
— Хрэснічка.

194. НЕ ПАСМЕЮ У БАБУСЕЧКІ ПАПЫТАЦІ

Не пасмею ў бабусечкі папытаці,
Ці тут будзе начаваці?
[Ці тут будзе начаваці],
Ці дадому паедзе?
— Калі будзеш начаваці,
Вялю пасцелечку слаці,
Вялю бяленькаю,
Вялю таненькаю.

195. ЗАП'ЯЄМ ПЕСНЮ РАСХОЖУЮ

Зап'яєм песню расхожую,
Каму ў двор іціць,
Каму тут начаваць.
Бабі тут начаваць,
Краваць будаваць;
Краватанька цясовая,
Падушачкі пуховыя,
Засцілачкі шаўковыя.

196. ЗАПРАГАЙЦЕ, ЗАКЛАДАЙЦЕ

Запрагайце, закладайце
Да двананцаць валоў,
Адправадзьце, адвязіце
Да бабульку дамоў.

Наша бабулечка, наша галубачка
Падводанькі любіць,
Да яна нам, малодзенькім,
Да яна нам, харошанькім,
Гарэлачку купіць.

Да не то купіць, не то купіць,
Да й падсалодзіць,
Да нам, малодзенькім,
Да нам, харошанькім,
Да вельмі нам дагодзіць.

Да запала, запала
Дарожка сняжком,
Да пойдзе наша бабулечка
Да дадому пяшком.

Да запала, запала
Дарожка расою,
Да пойдзе, наша бабунька,
Уся бяседа з табою.

Запрагайце, запрагайце
Ды дванаццаць валоў,
Завязеце, завязеце
Ды бабачку дамоў.
Наша бабачка, наша галубачка
Падводанькі любіць,
Да яна ж нам, ды малодачкам,
Гарэлачкі купіць.
Яна купіць, яна купіць,
Ашчэ й падсалодзіць,
Да яна ж нам, да й малодачкам,
Вельмі угодзіць.

Запрагайце, запрагайце
Да чорнага жарабочка,
Адвязеце, адвязеце
Да дамоў куманёчка.
Запрагайце, запрагайце
Да гнядую жарабіцу,
Адвязеце, адвязеце
Да дадому куміцу.

198. ЗАПРАГАЙЦЕ, ЗАКЛАДАЙЦЕ

$\text{♩} = 124$

За - пра - гай - це, за - кла -
 - дай - це да два - нац - цань ва -
 - лоў, да два - лоў.

Запрагайце, закладайце
 Да дванаццаць валоў. *

Адвязеце, адправедзьце
 Ды бабачку дамоў.

Запрагайце, закладайце
 Да сіўца-жарабца.

Адвязеце, адправедзьце
 Да й кумца-галубца.

Запрагайце, закладайце
 Сівіцу-жарабіцу.

Адвязеце, адправедзьце
 Куміцу-галубіцу.

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

199. ЗАПРАГАЙЦЕ, ЗАКЛАДАЙЦЕ

Запрагайце, закладайце
Ды сіваю ды жарабіцу. *

Адашлеце, адамчэце
Ды кумачку ды маладую.

Нашая кумка, нашая галубка
Падводунькі любіць.

Нам, пяўчыцам, нам, маладзіцам,
Гарэлачкі купіць.

Запрагайце, закладайце
Ды коніка ды сівога.

Адашлеце, адамчэце
Ды кумочка ды маладога.

Наш кумочак, наш галубочак
Падводунькі любіць.

Нам, пяўчыцам, нам, маладзіцам,
Гарэлачкі купіць.

Запрагайце, закладайце
Ды дванаццаць ды авец.

Адашлеце, адамчэце
Ды бабульку ў канец.

Нашая бабулька, сівая галубка
Падводунькі любіць.

Нам, пяўчыцам, нам, маладзіцам,
Гарэлачкі купіць.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

200. ЗАПРАЖЫЦЕ, ЗАПРАЖЫЦЕ

Запражыце, запражыце
Ды й дванаццаць валоў. *

Завязіце, завязіце
Нашу бабульку дамоў.

Запражыце, запражыце
Ды й дванаццаць сабак.

Завязіце, завязіце
Нашу бабульку ў кабак.

Наша бабулька, наша галубка
Ды й паязды любіць.

Наша бабулька, наша галубка
Гарнец мёду купіць.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы

201. ЗАПРАЖЫЦЕ, ЗАЛАЖЫЦЕ

Запражыце, залажыце
Да сіваю свінку. *

Завязіце, завязіце
Бабульку да шынку.

Залажыце, залажыце
Да сівага каня.

Завязіце, завязіце
Маладога кума.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

202. БАБУСЮХНА, ЛЮБУСЮХНА

Бабусюхна, любусюхна
На радзінкі прыйшла. *

Пеша прыйшла, пеша прыйшла,
Я й і не пеша пайду.

— Гуляй, гуляй, бабусюхна,
Ты сягоння ў мяне.

Ёсць у мяне ды ля цябе
А дванаццаць кабыл.

Кабылачкі, кабылачкі
Да ўсё каранькія.

Для бабусі, для любусі
Для старанькія.

Кумусюхна, любусюхна
На радзінкі прыйшла.

Пеша прыйшла, пеша прыйшла,
Да не пеша пойдзець.

— Гуляй, гуляй, кумусюхна,
Ты сягоння ў мяне.

Ёсць у мяне ды ля цябе
А дванаццаць кабыл.

Кабылачкі, кабылачкі
А ўсё вароненькія.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы

Для кумусі, для любусі,
Для малодзенькія.

А кумочак, галубчак
На радзінкі прыйшоў.

Пеша прыйшоў, ай і пеша прыйшоў,
Да не пеша пойдзець.

— Гуляй, гуляй, мой кумочак,
Ты сягоння ў мяне.

Ёсць у мяне ды ля цябе
А дваццаць каней.

А конікі, а конікі
А ўсё вароненькія.

Для кумочка, галубочка,
Для малодзенькага.

203. КАБ УЧОРА ДЫ БАБУСЕЧКА

Каб учора ды бабусечка
На радзінках была. *

А сягонні ды бабусечка
І на ксцінкі прыйшла.

Пеша прыйшла, пеша прыйшла,
Ды не пеша пойдзець.

Ёсць у майго ды унучачка
А дванаццаць валоў,
А ўсё каранькія.

А для мае, для бабусічкі,
А для старанькія.

Каб учора ды кумочак
На радзінках ён быў.

А сягонні мой кумочак
І на ксцінкі прыйшоў.

Пеша прыйшоў, пеша прыйшоў,
Ды не пеша пойдзець.

Ёсць у майго кумочка
Ды дванаццаць канёў,
Усё вароненькія.

А для майго, для кумочка,
Для малодзенькага.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

Каб учора ды кумачка
На радзінках была.

А сягонні мая кумачка
І на ксцінкі прыйшла.

Пеша прыйшла, пеша прыйшла,
Ды не пеша пойдзець.

Ёсць у майго у кумочка
А дванаццаць канёў,
А ўсё рыжанькія.

А для мае, а для кумачкі,
А для хіжанькія.

204. ЯК УЧОРА БАБУСЮХНА

Як учора бабусюхна
Я й на ксцінках была,
Я й сягоння да й бабусюхна
На прыксцінкі прыйшла.
Пеша прыйду, пеша прыйду,
Я й не пеша пайду.
Ёсць у мяне да бабусюхны
А дванаццаць каней.
А ўсе коні, а ўсе коні
Я ўсе кáранькія,
Дзеля цябе, да й бабусюхны,
Я ўсе старанькія.

205. А УЧОРА БАБКА НА РАДЗІНКАХ БЫЛА

А ўчора бабка на радзінках была,
А с'ягодні бабка на хрэсьбінкі прыйшла
І бліноў міску прынясла з канаплям.
Запрагіце бабкі шасцярык вараны,
Адвязаце бабку паціхусеньку,
Прывязаце бабку у карчомачку,
Напаіце бабку ды гарэлачкай,
Напаіце бабку ды п'янюсенька.

206. А УЧОРА БАБКА НА РАДЗІНКАХ БЫЛА

А учора бабка, а учора бабка на радзінках была,
Сягоння бабка, сягоння бабка ўсё на ксцінкі прыйшла.
Гаўрылка частуець, ён вяльбуець, і сам ля сябе:

— Запражыце, залажыце семярых вараных,
Адвязіце, адвязіце маю бабку дамоў.

— Нечым запрагаці, нечым закладаці,
Луччы тут начаваці.

А ў Гаўрылкі, а ў Гаўрылкі вінаград на дварэ,
А ў Гаўрылкі, а ў Гаўрылкі сядзіць кума на куце.
Ён частуець, ён вяльбуець, і сам ля сябе:

— Запражыце, залажыце семярых вараных,
Адвязіце, адвязіце маю кумку дамоў.

— Нечым запрагаці, нечым закладаці,
Луччы тут начаваці.

А ў Гаўрылкі, а ў Гаўрылкі вінаград на дварэ,
А ў Гаўрылкі, а ў Гаўрылкі сядзіць кум на куце.
Ён частуець, ён вяльбуець, і сам ля сябе:

— Запражыце, залажыце семярых вараных,
Адвязіце, адвязіце майго кума дамоў.

— Нечым запрагаці, нечым закладаці,
Луччы тут начаваці.

207. ЗАПРАЖЫ-КА, МОЙ КУМ

Запражы-ка, мой кум,
Ды дванаццаць валоў,
Завязі-ка, мой кум,
Сваю бабу дамой.

— А дзе ж мне, бабулічка,
Ды валоў сабіраць?
Луччы ж, мая бабулічка,
У мяне начаваць.

208. УЧОРА ЗВЯЧОРА НА РАДЗІНКАХ БЫЛА

Учора звячора на радзінках была,
А сягоння паранесенька на хрысцінкі прыйшла.
— Закладзіце, запражыце двананцаць вераб'ёў,
Адвязіце, адправадзьце бабуся дамой.
Ніц не паможа, ніц не паможа двананцаць вераб'ёў,
Як не захоча, так не паедзе бабуся дамой.

Учора звячора на радзінках была,
А сягоння паранесенька на хрысцінкі прыйшла.
— Закладзіце, запражыце двананцаць пар валоў,
Адвязіце, адправадзьце кумусю дамой.
Ніц не паможа, ніц не паможа двананцаць пар валоў,
Як не захоча, так не паедзе кумуся дамой.

Учора звячора на радзінках быў,
А сягоння паранесенька на хрысцінкі прыйшоў.
— Закладзіце, запражыце варанога каня,
Адвязіце, адправадзьце маладога кума.
Ніц не паможа, ніц не паможа вароненькі конь,
Як не захоча, так не паедзе мой кумочак дамой.

209. ЯК УЧОРА ДА БАБУСЮХНА

Як учора да бабусюхна
Да на ксцінках была,
А сягодні да бабусюхна
На пахмелле прыйшла.

Упілася бабусюхна
Зелянога віна,
А не зайдзець бабусюхна
Да свайго да двара.

— Запражы ты, Іванічка,
Вараного каня,
А завязі бабусюхну
Да свайго да двара.

Палажы ты бабусюхну
На ўзгалоўе яе:
— А спі, мая бабусюхна,
На здароўе табе.

210. А УПІЛАСЯ БАБУСЕЧКА

А ўпілася бабусечка
Зелянога віна, *

А не дойдзець бабусечка
Да свайго ды двара.

— Запрагай-ка ты, Грышачка,
Варанога каня,

Да вязі ж да бабулечку
Ды да яе двара.

— А на ж табе, бабулечка,
Падгалоўе маё,

А спі ж да ты, бабулечка,
На здароўе табе.

Праспішся, праўвярозішся,—
На пахмелле табе.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы

211. А УЧОРА БАБКА НА РАДЗІНКАХ БЫЛА

А ўчора бабушка на радзінках была,
А сёння бабушка на ксяцінкі прыйшла.
Запрагіце бабушкі а пара валоў,
Адвязаце маю бабушку дамоў.

212. СЯГОННЯ БАБКА

Сягоння бабка
На радзінках была.

А заўтра бабка
На хрысцінкі прыйшла.

Запрагіце
Вараных семярых.

Адвязіце
Маю бабку дамой...

213. А Я УЧОРА ІЗ ВЯЧОРА

А я ўчора із вячора
На хрэсьбінках была,
А сягоння ранюсенька
На пахмелле прыйшла.
Залажыце, запражыце
Дванаццаць сабак,
Адвязіце, адвязіце
Бабулечку ў кабак.
Залажыце, запражыце
Дванаццаць канёў,
Адвязіце, адвязіце
Бабульку дамоў.

А ў Зіноўі, а ў Зіноўі
Вінаград на дварэ,
А ў Іллюшкі, а ў Іллюшкі
Сядзіць кум на куце.
Прад ім чарка, прад ім чарка
Ўсё поўнінька стаіць,
Ён частуець, ён вяльбуець
А ўсё сам для сябе:
— Пі, кумочак, пі, кумочак,
Ды не ўсё выпівай,
І к заўтраму, кумочак,
І к заўтраму, кумочак,
На пахмелле кідай.
Запрагіце, закладзіце
Семярых вараных,
Адвязіце, адвязіце
Майго кума дамоў.
Коні з двара, коні з двара
А ні рухаюцца,
А кум за стол, а кум за стол
Падзвігаецца.

У нашага Іванькі
 Вінаград на дварэ,
 Пасадзіў ён ды сваю бабульку
 Да й на самым куце.
 Ой, частуе, ганаруе
 Не людзей,— сам для сябе.
 — Запражыце, запражыце
 Да дванаццаць валоў,
 Завязіце, завязіце
 Ды й бабулю дамоў.
 Наша бабулька-галубулька
 Да й не пышная была,
 Узяла падарак
 Да й дадому павяла.

У нашага Іванькі
 Вінаград на дварэ,
 Пасадзіў ён свайго кума
 Да й на самым куце.
 Ой, частуе, ганаруе
 Не людзей,— сам для сябе.
 — Запражыце, запражыце
 Каня варанога,
 Завязіце, завязіце
 Кума маладога.
 Наш кумочак-галубочак
 Не пышны быў,
 Узяў падарак
 Да й дадому пайшоў.

У нашага Іванькі
 Вінаград на дварэ,
 Пасадзіў ён сваю куму

Да й на самым куце.
Ой, частуе, ганаруе
Не людзям,— сам для сябе.
— Запражыце, запражыце
Лянівую кабылу,
Завязіце, завязіце
Куму маладую.
Кума-кумачка
Не пышная была,
Ўзяла падарак
Да й дадому пайшла.

216. А У КАГО, А У КАГО ВІНАГРАД НА ДВАРЭ?

А ў каго, а ў каго вінаград на дварэ?
У Колечкі, ў Колечкі вінаград на дварэ.
Вінаград на дварэ, а хрэсьбіны ў хаце,
Пасадзіў бабуся у самым куце.
Пасадзіў бабуся у самым куце,
Шальмуець, вяльмуець ён сам для сябе.
Шальмуець, вяльмуець ён сам для сябе,
А не так для сябе, для дзіцяці свайго.

217. А СКАЧЫЛА ПРОСІЧКА З ПЕЧКІ ДАЛОЎ

А скачыла Просічка з печкі далой,
Пакланілась Патапачкі да самых да ног:
— А Патапачка, невялікі панок,
Скінь, Патапачка, свой сіні жупанок,
Запрагі-тка, Патапачка, пару коні вараных,
Адвязі [-тка, Патапачка,] сваю бабусіньку дамой.

Ой, запала, ой, запала
Дарожка сняжком,
Да не пойдзе, да не пойдзе
Бабачка пяшком.

Запрагом мы, запрагом мы
Тройку лашадзей,
Адвязём мы, адвязём мы
Бабачку дамой.

Наша бабка, наша галубка
Падводаньку любіць,
Наша бабка, наша галубка
Нам гарэлачкі купіць.

219. ЯК ЗАДУЛА ДЫ ДАРОЖАЧКУ

Як задула ды дарожачку
Ды ўсе й белым сняжком. *

Як прыйшла да наша кумачка
Ды й на ксцінкі пяшком.

Яна пешшу прыйшла, пешшу прыйшла,
Яна ж не пешшу пайдзець.

Запражэш ты, ды Лявонечка,
Варанога каня.

Завязеш ты нашу кумачку
Ды й да дому яе.

Як праспіцца, працвярозіцца,—
На пахмелле ка мне.

---

* Кожны другі радок наўтараецца двойчы.

220. А У САДЗЕ ВІШНЯ

А у садзе вішня, а у садзе вішня
З-пад караня выйшла.
Ужо ж пад нашу бабулічку
Падводунька выйшла.
Конь вараненькі, конь вараненькі,
Звошчык маладзенькі,
Конь гадаваны, конь гадаваны,
Вазок маляваны.

А у садзе вішня, а у садзе вішня
З-пад караня выйшла.
Ужо ж пад нашага кумочка
Падводунька выйшла.
Конь вараненькі, конь вараненькі,
Звошчык маладзенькі,
Конь гадаваны, конь гадаваны,
Вазок маляваны.

А у садзе вішня, а у садзе вішня
З-пад караня выйшла.
Ужо ж пад нашу кумачку
Падводунька выйшла.
Конь вараненькі, конь вараненькі,
Звошчык маладзенькі,
Конь гадаваны, конь гадаваны,
Вазок маляваны.

221. ВІНАГРАД НА ДВАРЭ

Вінаград на дварэ,
А хрэсьбіны ў хаці.
Пад нашу кумку,
Пад нашу любку
Падвода прыйшла,—
Вазок маляваны,
Конь гадаваны.
Калі наша кумка
Зап'ецца,
Наша кумка-любка
Падводай адвязаецца.

222. НА ДВАРЭ У МЯНЕ

На дварэ ў мяне
Пару коні ў рыдване.
— А гуляй, бабка, у мяне,
Гуляй, сэрца, у мяне.
Пару коні залажу,
Бабку дамоў завязу.

На дварэ ў мяне
Пару коні ў рыдване.
— Гуляй, кумок, у мяне,
Гуляй, сэрца, у мяне.
Пару коні залажу,
Кума дамоў завязу.

На дварэ ў мяне
Пару коні ў рыдване.
— Гуляй, кумка, у мяне,
Гуляй, сэрца, у мяне.
Пару коні залажу,
Кумку дамоў завязу.

А ў Васечкі на дварэ
Пара коней у сядле.
— Як гуляй, дак гуляй,
Мой кумочак, у мяне.
Пара коней запражом
І кумочка адвязём.
Як гуляй, дак гуляй,
Мой кумочак, у мяне.

А ў Васечкі на дварэ
Пара коней у сядле.
— Як гуляй, дак гуляй,
Мая кумка, у мяне.
Пара коней запражом,
Маю кумку адвязём.
Як гуляй, дак гуляй,
Мая кумка, у мяне.

А ў Васечкі на дварэ
Пара коней у сядле.
— Як гуляй, дак гуляй,
Мая бабка, у мяне.
Пара коней запражом,
Маю бабку адвязём.
Як гуляй, дак гуляй,
Мая бабка, у мяне.

224. У ЯГОРА ПАРА КОНІ НА ДВАРЭ

У Ягора пара коні на дварэ,
Пагуляй, мая бабачка, ў мяне.
Пару коні запрагу, бабу двору завязу,
Пагуляй, бабачка, ў мяне.

У Ягора пара коні на дварэ,
Пагуляй, мая кумачка, ў мяне.
Пару коні запрагу, куму двору завязу,
Пагуляй, кумачка, ў мяне.

У Ягора пара коні на дварэ,
Пагуляй, мой кумочак, у мяне.
Пару коні запрагу, кума двору завязу,
Пагуляй, кумочак, у мяне.

225. АЙ, ТАМ НА ЛУГУ

Ай, там на луґу,
На зялёнай траве,
Ходзіць конь вараны
І з упрэжкаю.
Там ходзюць мужы
Да дзівуюцца:
— А чый эта конь,
Не 'цаніць, не купіць?
Іванька ідзець
Да ўсміхаецца:
— Эта конь вараны
То бабусі мае.

Ай, там на луґу,
На зялёнай траве,
Ходзіць конь вараны,
Конь аседланы,
Конь аседланы
І замузданы.
Там ходзюць мужы,
Дзіваваюцца:
— А чый эта конь,
Не 'цаніць, не купіць?
Іванька ідзець
Усміхаецца:
— Эта конь вараны
Эта кума майго.

Ай, там на луґу,
На зялёнай траве,
Ходзіць конь вараны
І з упрэжкаю.
Там ходзюць мужы

Да дзівуюцца:
— А чый эта конь,
Не 'цаніць, не купіць?
Іванька ідзець
Да ўсміхаецца:
— Эта конь вараны
Мае любыя кумы.

226. ЗАПРАЖЫЦЕ, ЗАПРАЖЫЦЕ

Запражыце, запражыце
Да дванаццаць валоў,
Адвязіце, адвязіце
Да бабусячку дамоў.
Пешкі прыйшла, пешкі прыйшла.
Да не пешкі пайду.
Валы не йдуць, валы не йдуць,
Упінаюцца,
Няхай жа наша бабуся
Нагуляецца.

Запражыце, запражыце
Каня варанога,
Адвязіце, адвязіце
Кума маладога.
Пешкі прыйшоў, пешкі прыйшоў,
Да не пешкі пайду.
Конь не йдзе, конь іржэ,
Упінаецца,
Няхай жа наш кумочак
Нагуляецца.

Запражыце, запражыце
Кабылу глядую,
Адвязіце, адвязіце
Куму маладую.
Пешкі прыйшла, пешкі прыйшла,
Да не пешкі пайду.
Кабыла не йдзець, кабыла не йдзець,
Усё брыкаецца,
Няхай жа наша кумка
Нагуляецца.

227. ЗАПРАЖЬЦЕ, ЗАПРАЖЬЦЕ

Запражыце, запражыце
А двананцаць канёў,
Адвзяце, адвзяце
А бабульку дамоў.
А коні не йдуць,
А коні не йдуць,
І ўпінаючыся.
А бабулька на кут,
А бабулька на кут
Падзвігаецца тут:
— Я 'т свайго ўнучка,
'т свайго галубочка,
Я й дамоў не пайду,
Пакуль у ўнучка,
Пакуль ў галубочка
Ўсю гарэлку пап'ю.
Я ж не буду, я ж не буду
Усяе выпіваць,
Ой, буду ж я, ой, буду ж я
І к заўтраму астаўляць,
Ой, каб было, ой, каб было,
Чым пахмелля прагнаць.
Запражыце, запражыце
А пляснівенькага,
А ля бабулькі, а ля галубкі,
Ля шчаслівенькія.

228. КАЗАЛА БАБКА, КАЗАЛА ЛЮБКА

Казала бабка, казала любка:
— Я і дамоў не пайду,
Покі ўнучка палучу
Ды гарэлку не пап'ю.
Запражыце, запражыце
Вы дванаццаць мне валоў,
Ды адвязіце, ды адвязіце
Вы бабку дамоў.

229. А Я УЧОРА ДЫ КУМУСЕЧКА

А я ўчора ды кумусечка
Ды на ксцінах была,
А сягоння я, кумусечка,
На прыксцінкі прыйшла,
Бутылачку ды гарэлачкі
Ў кішане прынясла,
Не прастыя,— ўсё салодзенькія,
Для сваёй унучачкі,
Для малодзенькай.

Ой, я ў свае ўнучанькі
 На чэсці была,
 На чэсці была,
 Медвіну піла.

— Ё а бо, унучанько,
 Дадому пусці,
 Дадому пусці,
 Музыкі наймі.

— А я цябе, бабанько,
 Дадому не пусцю.
 Дадому не пусцю,
 Музыкі найму.

Да й запражу, бабанько,
 А пару валоў,
 Завязу цябе, бабанько,
 А на твой двор.

— Я не хочу, унучанько,
 Штоб ты завязла,
 Я й зайду, унучанько,
 Зайдз я й сама.

232. А ПАРА, ПАРА, БАБУЛЕЧКА, ДА ДВАРА

- А пара, пара, бабулечка, да двара. *
- А яшчо не пара, нас Грышачка не адпраўляў.
А есь у яго да бачоначак віна,
Як віно пап'ём, тады ў двор пайдзём.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

233. У ЕЛЬНІЧКУ, У БЯРЭЗНІЧКУ

У ельнічку, ў бярэзнічку
Сарокі стракочуць,
Пытаецца ўнук у бабы,
Чаго бабка хочыць?
А ці мёду, ці віна,
Ці горкай гарэлкі?
— Гуляй, бабка, гуляй, любка,
Аж да панядзелка,
А будзе мёду і віна
І горкай гарэлкі.

234. БАБУСЯ ДАМОУ АДПРАУЛЯЕЦЦА

Бабуся дамоў адпраўляецца,
Ў яе кажушок надумаецца.
Ты бабуся мая, табе дамоў рана,—
Ёсць ў мяне для цябе стакан мёду,
А стакан мёду і два віна.
Закусачка ў печы, гарэлачка ў клеці.
Будзем піць і гуляць, на ўсё гора забываць.

235. ЕЛАЧКА ЗЯЛЕНАЯ

Елачка зялёная,
Вещейка да долу.
— Бабуля мая, любая,
Пара табе дадому.
Ужо з дубовай бочачкі
Да й не коціцца,
Да й не коціцца.
— Унучак мой, даражэнькі,
Мне ж дамоў
Ды й не хочацца,
Ды й не хочацца.

238. ЯК ПАЙДУ Я НА ГУМЕНЦА

Як пайду я на гуменца,
Улаўлю я верабейку,
Я згатую яго
Для бабусечкі сваёй.
Раскладу я верабейку
На дванаццаць страў:
— Еж, мая бабуся, не заласуйся
І у двор не запасуйся.
І ў рукаў не кладзі,
І дзяцям не насі.

240. БАБУЛІНА ДОЛЯ ЛІХАЯ

Бабуліна доля ліхая,
Што яе ўнучка скупая.
Сядзіць ў куточку на палочку,
Усё на свайго мужа маргае:
— А прымі ж ты, мужа, бутэльку,
Бо пап'е бабулька ўсю гарэлку.
А як наша бабка пачула,
Ўсе са стала пірожкі сапхнула:
— Было мяне бабкай не браці,
Было сабе лепшай шукаці.

241. БАБІНА ДОЛЯ ПЛАХАЯ

Бабіна доля плахая,
Што яе унучка скупая.
Усё на мілага міргае:
— Прымай, Пецечка, бутылкі,
Палье бабуля гарэлкі.

Кумава доля плахая,
Што яго кумка скупая.
Усё на мілага міргае:
— Прымай, міленькі, бутылкі,
Палье кумочак гарэлкі.

Кумкіна доля плахая,
Што яе кумочак скупы.
Усё на мілую міргае:
— Прымай, міленька, бутылкі,
Палье кумачка гарэлкі.

242. П'ЯНА БАБА, П'ЯНА

П'яна баба, п'яна, на парозе пала,
Палядзіце, хлопцы, у якой сарочцы.
Калі у згрэбнай, калі у згрэбнай,—
Яна і тут патрэбна.
Калі у тонкай, калі у тонкай,—
Завязіце дамоў яе.
А калі ў пасконнай, калі ў пасконнай,—
Завязіце к пітаманнай сваёй.

243. УПІЛАСЯ БАБКА, УПІЛАСЯ

Упілася бабука, упілася,
 За столікам звілася, звілася.
 Мышы-шышы шалелі, шалелі,
 Хвартух бабуцы праелі, праелі.
 Стала бабука ўставаці, ўставаці,
 Стала моцна плакаці, плакаці,
 Нечым хвартух латаці, латаці.
 — Збірайце, бабукі, халацця, халацця,
 Бабуцы хвартух наладзьце, наладзьце.

А ўпіўся кумок, упіўся,
 За столікам ён звіўся, ён звіўся.
 Мышы-шышы шалелі, шалелі,
 Куму штаны праелі, праелі.
 Стаў кумок ўставаці, ўставаці,
 Стаў моцненька плакаці, плакаці,
 Нечым штаны латаці, латаці.
 — Збірайце дзяўчаты, лахманьы, лахманьы.
 Куму латаці штаны ды штаны.

Упілася кумка, упілася,
 За столікам звілася, звілася.
 Мышы-шышы шалелі, шалелі,
 Кумцы спадніцу праелі, праелі.
 Стала кумка ўставаці, ўставаці,
 Стала моцна плакаці, плакаці,
 Нечым спадніцу латаці, латаці.
 — Збірайце, хлопцы, халацце, халацце.
 Куме спадніцу латаці, латаці.

244. НАША БАБКА ПАДПІЛА

$\text{♩} = 88$

На - ша баб - ка пад - пі - ла, пад пры - печ - кам
спаць ляг - ла.

The musical score consists of two staves. The first staff is in a treble clef with a key signature of two flats (B-flat and E-flat) and a 2/4 time signature. The tempo is indicated as quarter note equals 88. The melody is simple, with notes corresponding to the lyrics. The second staff continues the melody, featuring a first ending bracket over four measures marked '1-4.' and a second ending marked '3.'. The lyrics are printed below the notes.

Наша бабушка падпіла,
Пад прыпечкам спаць лягла.

А там мышы шалелі,
Хвартух бабкі праелі.

Стала бабушка плакаці,—
Нечым хвартух латаці.

Заплакала галасом,
Да й зашыла валасом.

— Ты, дзядулька, не гуляй,
Ідзі бабушку падымай.

245. УПІЛАСЯ БАБКА

Упілася бабка,
Упілася
І за печчу спаць
Уляглася.
А там мышы шалелі,
Шалелі,
Бабцы хвартух праелі,
Праелі.
— А ты, бабка, не ляжы,
Не ляжы,
А йдзі новы падвяжы,
Падвяжы.

246. У ГАРОДЗЕ ЗА ПЛАТОМ

У гародзе за платом
Крычыць баба жыватом.
А там мышы шалелі,
Бабе хвартух праелі.
Стала баба бедаваць —
Нечым хвартух залатаць.

Упілася бабка, упілася,
Пад парогам звілася.
Ашалелі мышы, ашалелі,
Бабцы хвартух праелі.
Прачнулася бабка, стала плакаць,—
Нечым хвартух залатаць.

Упілася кумка, упілася,
Пад парогам звілася.
Ашалелі мышы, ашалелі,
Кумцы плацце праелі.
Прачнулася кумка, стала плакаць,—
Нечым плацце залатаць.

Ох, упіўся кум, упіўся,
За столікам ён звіўся.
Ашалелі мышы, ашалелі,
Куму ластаўку праелі.
Прачнуўся кум, стаў плакаць,—
Нечым ластаўку залатаць.

248. А УПІЛАСЯ БАБКА, УПІЛАСЯ

А ўпілася бабка, ўпілася,
Пад загнетам спаць уляглася,
А там мышы шалелі, шалелі,
Бабцы хвартух праелі.
— Уставай, бабка, ўжо дзень,
Пайдзі хвартух перадзень.

А ўпілася кумка, ўпілася,
Пад загнетам спацінькі звілася,
А там мышы шалелі, шалелі,
Кумцы плацце праелі.
— Уставай, кумка, ўжо дзень,
Пайдзі плацце перадзень.

А ўпіўся кумок, упіўся,
Пад загнетам спацінькі звіўся,
А там мышы шалелі, шалелі,
Куму штаны праелі.
— Уставай, кумок, ўжо дзень,
Ідзі штаны перадзень.

250. СЯДЗІЦЬ БАБКА НА КУЦЕ

Сядзіць бабу на куце,
Залаты персень на руцэ. *

На руцэ, на руцэ,
Гасцінчачкі ў кішанэ.

Ў кішане, ў кішане,
З кішані точацца.

Точацца, точацца,
А нам іх хочацца.

Хочацца, хочацца,
А ёй даці маркотна.

Маркотна, маркотна,
А нам ўзяці ахвотна.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

251. БАБКА КАШКУ НЯСЕЦЬ

Бабка кашку нясець,
А кум казной трасець.
У бабкі кашка смашна,
А ў кума казна ясна.
Таўчы, малоць — нядужа,
Да пастаночкаў — дасужа.
Таўчы, малоць, — «Ахці мне!»
А пастаночки ж, — «Дайце мне!»

253. НА СТАЛЕ КАША СТАЯЛА

На сталае каша стаяла,
Залатога кума ждала.
Ой, куманёк, куды ты пайшоў,
Чаму ж ты ды да нас не зайшоў?

Ой ты, кумачку-пане...
Ўсадзі руку ў кішэню,
Вымі грошыкаў жменю.

254. АДКУЛЬ ТЫ, БАБКА?

— Адкуль ты, бабка?
— З Магілева.
— Чаму ты, бабка,
Не калела?

— Адкуль ты, бабка?
— Из Расна.
— Нашто брахалі
Напрасна?

Як твая кашка
Без масла,
Каб табе ў грудзях
Захрасла.

255. А НА ДВАРЭ ДОЖ ІДЗЕЦЬ

А на дварэ дож ідзець
Ды на бабіну хату.
— Ідзі, бабка, нажні мяты
Ды накрый сваю хату.

А на дварэ дож ідзець
Ды на кумавы сені.
— Ідзі, кумок, накасі сена
Ды накрый свае сені.

А на дварэ дож ідзець
Ды на куміну ложу.
— Ідзі, кумка, нажні рожы
Ды накрый сваю ложу.

256. А ЯК [К] КУМУ КУМА

А як [к] куму кума́
Ў рэшаце́ прыплыла,
Грабянцом прыграбла.

А ў мяне [д]ля кумы
Верабей у саду,
Да й тэй без заду.

Як завешу я каце́л —
Паўтара́ста вядзе́р,
І згатую [д]ля кумы
Адно шыячку.

— Еж ты, кума,
Не засалівайся,
Еж, ужывай,
І ў кішэню не хавай.

А тым ты, кума,
Не супоўніш двара
І не накарміш дзяцей, —
Толькі насмяшыш людзей.

257. НЯДУЖА БАБКА, НЯДУЖА

Нядужа, бабка, нядужа,
Нядужа, нядужа.
На падаркі — дасужа,
Дасужа, дасужа.
Таўчы, малоць: — Не магу,
Не магу, не магу!
На падаркі: — Сама йду,
Сама йду, сама йду!
Таўчы, малоць: — Ахці мне,
Ахці мне, ахці мне!
Падарачкі: — Дайце мне,
Дайце мне, дайце мне!

258. КАЗАЛІ, НАША БАБКА ХВАРАВІТА

Казалі, наша бабка хваравіта,
Ажны наша бабка варавіта.
А за гэты куточак
Зарабіла ласкуточак.
Таўчы, малоць — нядужа,
А па намётачку — дасужа;
Таўчы, малоць: — Ёсць сям'я,
А як па намётачку, — дык сама.

259. БАБУСЯ ТАУЧЫ, МАЛОЦЬ НЯДУЖА

Бабуся таўчы, малоць нядужа,
А па намётачках — дасужа.
Таўчы, малоць — сям'я,
А па намётачках — сама.
Таўчы, малоць — крох-вох,
А па намётачках — скок-скок.

260. ХАРАША БАБУЛЬКА, ХАРАША

Хараша бабулька, хараша,
Яна нам паставіла барыша.
Нядужа бабулька, нядужа,
На падарачкі — дасужа.
Стаўшы малоць, — не магу,
Па падарачкі — пабягу.

261. НАША БАБКА НЯДУЖА, НЯДУЖА

Наша бабка нядужа, нядужа,
Пастаночки — дасужа, [дасужа],
Нашай бабкі, як нет,
Пастаночки, дык як свет.

263. БАБУСЯ, БАБУСЯ

Бабуся, бабуся,
Таўчы-малоць — нядужа,
Бабуся, бабуся,
А па намётачкам, дык любя.

Бабуся, бабуся,
Таўчы-малоць — слабá,
Бабуся, бабуся,
Па намётачкам, дык сама.

Бабуся, бабуся,
Таўчы-малоць, дык кох-кох,
Бабуся, бабуся,
А па намётачкам, дык скок-скок!

264. НАША БАБКА-ГАЛУБКА

Наша бабка-галубка
Да й не пышна была,
Узяўшы падарак,
Да й дадому павяла.

Наша кумка-галубка
Да й не пышна была,
Узяўшы падарак,
Да й дадому павяла.

Наш кумок-галубок
Да й не пышны быў,
Узяўшы падарак,
Да й дадому павёў.

265. А КАЗАЛІ, БАБКА ХВАРАВІТА

А казалі, бабка хваравіта, *
Ажна бабка варавіта.
Як жыта жаць, дак ляжыць,
Як іці у бабкі — бяжыць.

А казалі, кумок хваравіты,
Ажна кумок варавіты.
Як сена касіць, дак ляжыць,
Як куміць іці, дак бяжыць.

А казалі, кумка хваравіта,
Ажна кумка варавіта.
Як пшаніцу жаць, дак ляжыць,
Як куміць іці, так бяжыць.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

Я ж бы ету бабку *
І ў бабкі не ўзяў.

Я ж бы етай бабцы
Румкі водкі не даў.

У нас учора
Рада была.

Нам ета бабка
Нада была.

А мы абрадзілі
Бабку сваю.

Нам ета бабка
Не надабі.

Нам ета бабка
П'яніца.

А яшчэ к таму
Ляніва.

Таўчы, малоць —
Нядужа,

А у бабкі —
Дасужа.

Запражыце бабцы
Семярык вараных.

Адвязці бабку адно бы
Да й дадому яе.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

267. Я Б ГЭТУ БАБКУ

Я б гэту бабку,
Я б гэту любку
І за бабку не браў.
І гарэлку п'е } 2 разы
І песень не п'яе.

Я б гэтага кума,
Я б гэтага кума
І за кума не браў.
І гарэлку п'е } 2 разы
І песень не п'яе.

Я б гэту куму,
Я б гэту куму
І за куму не браў.
І гарэлку п'е } 2 разы
І песень не п'яе.

Я ж бы етага кума
Кумам не браў, —
Гарэлкі не п'ець,
Песень не п'яець.

Я ж бы ету куму
Кумой не браў, —
Гарэлкі не п'ець,
Песень не п'яець.

Я ж бы ету бабку
Бабкай не браў, —
Гарэлкі не п'ець,
Песень не п'яець.

269. Я Б ЕТУ БАБКУ

Я б ету бабку } 2 разы
І бабкай не ўзяў.
Гарэлку не п'ець, } 2 разы
Яна й нам не даець.

270. БАБУЛЬКА НАША

Бабулька наша,
Чырвона рожа, } 2 разы
Чаму пяеш так
Непрыгожа? } 2 разы

271. КАБ ЦЯБЕ, БАБКА

Каб цябе, бабка, *
Ніхто ў бабкі не браў.

А гарэлку п'еш,
Як у лейку льеш.

А гарэлку п'еш,
Нам канхвет не даеш.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

272. Я Б ГЭТУ БАБКУ

Я б гэту бабку *
Я бы ў бабкі не ўзяў.

Я б гэтай бабцы
Чаркі гарэлкі не даў.

Я б гэту бабку
За вароты прагнаў.

Я б гэту бабку
Сабакамі зацкаваў.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы

273. Я Б ГЭТУ КУМКУ

Я б гэту кумку *
Ды ў кумы не браў:
Яна гарэлкі не п'ець
І дадому не йдзець.

Запражыце ж вы
Ды дванаццаць валоў,
Завязіце ж вы
Дый ўсё кумку дамоў:

А валы не йдуць,
Упіраюцца,
А кума ўсё на кут
Падзвігаецца.

---

* Кожны першы і трэці радкі паўтараюцца двойчы.

Я б гэту бабку,
Я б гэту любку
У бабы не браў:
Гарэлкі не п'ець
І песні не пяець,
Не закусываець.
— Выпі, бабка,
Выпі любка,
У ручку пацалую.
Выпіла, закусіла,
Сама сябе пахваліла,
Што я велькага роду,
П'ю гарэлачку, як воду,
Захінуўшысь у куток,
Па тры чаркі у раток.
— А ты, бабка мая,
А ты любка мая,
Другі раз вазьму цябе:
Ты гарэлку п'еш
І песні пяеш,
І закусываеш.

275. НАМ УЧОРА ПРАЯВА БЫЛА

Нам учора праява была,
А сягоння другая,
Нам учора бабка нада была,
А сягоння не нада, —
Праганіце бабку ў двор.

276. ЗАКЛАДАЙЦЕ, ЗАПРАГАЙЦЕ

Закладайце, запрагайце
Кабылу сіваю,
Павязема да карчомкі
Бабулю старую.

Ой, высыпана, вытыкана
Ды дарожанька пяском,
Павязема мы бабульку
Да карчомкі пяшком.

277. ЗАЛАЖЫЦЕ, ЗАПРАЖЫЦЕ

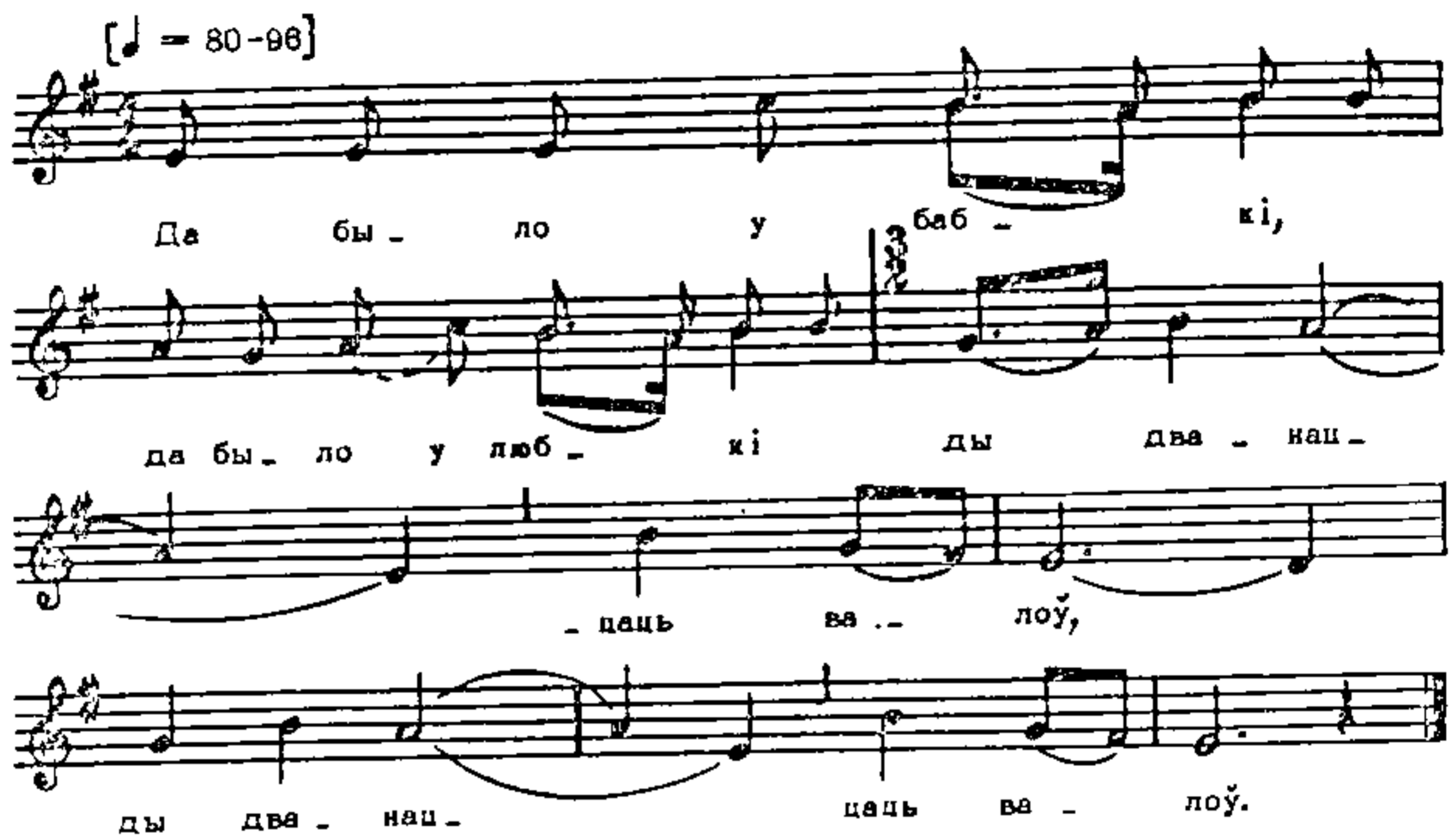
Залажыце, запражыце
Ды дванаццаць коней,
Завязіце ж, завязіце
Ды бабаньку дамоў.
Яна ж у нас, яна ж у нас
Усю гарэлку пап'ець,
Астатчкі, паседачкі
У кішэнь забярэць.

278. АГІ, ДУДУ-ДУДУ

Ай, дуду-дуду,
А я туг не буду,
У людзі паеду,
Ці не лепей будзе.
Калі лепей будзе,
То там астануся.
А як горай будзе,
То назад вярнуся.

279. ДА БЫЛО У БАБКІ

[♩ = 80-96]

Да бы - ло у баб - кі,
да бы - ло у люб - кі ды два - нац -
паць ва - лоў,
ды два - нац - паць ва - лоў.

Да было у бабкі,
Да было у любкі
Ды дванаццаць валоў,
Ды дванаццаць валоў.

— Каторага, бабка,
Каторага, любка,
Ты вала прадасі,
Ты вала прадасі?

— Ёсць у мяне рабы,
Што робіць грабы,
Я таго не прадам,
Да душы ж, не прадам.

Їсць у мяне лысы,
Што робиць місы,
Я й таго не прадам,
Да душы ж, не прадам.

Їсць у мяне крутарог,
Тэй ляціць з усіх ног,
Я й таго не прадам,
Да душы ж, не прадам.

Їсць у мяне буры,
Што круціць дзюры,
Я й таго не прадам,
Да душы ж, не прадам.

Їсць у мяне чорны,
Ды што робиць жорны,
Я й таго не прадам,
Да душы ж, не прадам.

Їсць у мяне палавы,
Да што ходзіць да вады,
Я й таго не прадам,
Да душы ж, не прадам.

Їсць у мяне белы,
Ды што робиць дзверы,
Я й таго не прадам,
Да душы ж, не прадам.

Їсць у мяне белавокі,
Їн лі мяне ходзіць бокам,
Я й таго не прадам,
Да душы ж, не прадам.

Їсць у мяне круты,
Їн пільнуіць руты,
Я й таго не прадам,
Да душы ж, не прадам.

Єсць у мяне сівы,
Єн пашыць нівы,
Я й таго не прадам,
Да души ж, не прадам.

Єсць у мяне красны,
Єн да дзетак ласы,
Я й таго не прадам,
Да души ж, не прадам.

Єсць у мяне мышаты,
На ём ездзіць ў сваты,
Я й таго не прадам,
Да души ж, не прадам.

А было ў бабкі, было ў любкі
Чатыры бычкі,
Прыехалі к бабцы, прыехалі к любцы
Чатыры купцы.

— Прадай, бабка, прадай, любка,
Прадай бычка чорнага нам.

— У мяне чорны куге жорны,
Я й таго не прадам.

— А прадай, бабка, а прадай, любка,
Бычка лысенькага.

— А ў мяне лысы, ён мае місы,
Я й таго не прадам.

— А прадай, бабка, а прадай, любка,
Бычка буранькага.

— А ў мяне буры, ён пасе куры,
Я й таго не прадам.

— А прадай, бабка, а прадай, любка.
Бычка рабенькага.

— У мяне рабы павязе ў бабы,
Я й таго не прадам.

Павязе ў бабы, бабулькай назавуць.

281. А БЫЛО У БАБКИ, А БЫЛО У ЛЮБКИ

А было ў бабкі, а было ў любкі
А чатыры бычкі, *
Прыехала к бабцы, прыехала к любцы
А чатыры купцы.

— Прадай, бабка, прадай, любка,
Бычка лысенькага.

— Мой бычок лысы, ён мае місы,
Я ж яго не прадам.

— А прадай, бабка, а прадай, любка,
Бычка чорненькага.

— А мой чорны, ён меле ў жорны,
Я ж яго не прадам.

— Прадай, бабка, прадай, любка,
Бычка рабенькага.

— А мой рабы, ён возіў бабы,
Я ж яго не прадам.

---

* Кожны другі і чацвёрты радкі паўгараюцца двойчы

282. ЁСЦЬ У НАШАЇ БАБКІ

Allegretto

Ёсць у на_ шай баб - кі, ёсць у на - шай
 люб - кі тры - ча - ты - ры ва -
 - лы, тры - ча - ты - ры ва - лы.

Ёсць у нашай бабкі,
 Ёсць у нашай любкі
 Тры-чатыры валы. *

Прыехалі к бабцы,
 Прыехалі к любцы
 Тры-чатыры купцы.

— Ёсць у мяне чорны,
 Ды што возіць жорны, —
 Я й таго не прадам.

Ёсць у мяне белы
 На ўсякія дзелы, —
 Я й таго не прадам.

* Кожны апошні радок паўтараецца двойчы.

Есць у мяне рабы,
Гой, што возіць бабу, —
Я й таго не прадам.

Есць у мяне крутарог,
Возіць п'яных за парог, —
Я й таго не прадам.

283. ЯК Я СІВЫ ВОЛЫ МАЎ

♩ = 54

Як я сі - вы во - лы маў, па ўсім ся - ле ку - ма - ваў

Сі - вы во - лы па - зны - буў, то й кум мя - не па - за - буў.

Як я сівы волы маў,
Па ўсім сяле кумаваў.
Сівы волы пазныбуў,
То й кум мяне пазабуў.

Ў кума булі хрысціны,
Та й не выслаў дзяціны.
Ў кума булі хрысціны,
Та й не выслаў дзяціны.

Як пайшоў я па месцы,
Купіў валоў за дзвесце;
Стаў я барыш вупіваць,
Стаў і кум мой прыбуваць.

— Ой, дзе ж ты, кумойку, буў,
Што ты волікі набуў?
— Я, кумойку, рана ўстаў,
То мне пан-бог шчасце даў.

Баба Еўка, дзед Тумаш,
 Го-го-го.
 Паехалі на кірмаш,
 Го-го-го.
 Што павезлі прадаваць,
 Го-го-го.
 Гэта трэба зрахаваць,
 Уха-ха-ха.
 Дзве курыцы, пятуха,
 Го-го-го.
 І асміначку аўса,
 Го-го-го.
 Дзед сеў прадаваць,
 Го-го-го.
 Баба пайшла мазі ўзяць,
 Уха-ха-ха.
 Распрадаўшы ўвесь тавар,
 Го-го-го.
 Пайшлі яны ў жывы рай,
 Го-го-го.
 Дзед кажыць паўбутылкі,
 Го-го-го.
 Баба — цэлую бутылку,
 Уха-ха-ха.
 Напіліся, наеліся ўраспрох,
 Уха-ха-ха.
 Ледзьве яны пералезлі праз парог,
 Уха-ха-ха.
 Дзед сеў за пана,
 Го-го-го.
 А баба за хурмана,
 Уха-ха-ха.

А як баба не спала,
Го-го-го.
Дык кабылка трапятала,
Го-го-го.
А як баба заснула,
Го-го-го.
Дык кабылка не цягнула,
Уха-ха-ха.
Як праснецца той дзед,
Го-го-го.
Глядзь — кабылкі ўжо нет,
Уха-ха-ха.
— Ах ты, баба, пся крэў,
Уха-ха-ха.
Дзе кабылку ты падзела?
Го-го-го.
Ці не ў кашы яе з'ела?
Уха-ха-ха.

285. КУМА МАЯ, КУМАЧКА, ДЗЕ ЖЫВЕШ?

♩ = 128

- Ку - ма ма - я, ку - мач - ка, дзе жы - веш?

- Ку - ма ма - я, ку - мач - ка, дзе жы - веш?

Ча - му мя - не ў гас - цей - кі не за - веш?

Ча - му мя - не ў гас - цей - кі не за - веш?

— Кума мая, кумачка, дзе жывеш? *
 Чаму мяне ў гасцейкі не завеш?

— Ці ты, куме, розуму пытаеш,
 Ці ты маёй хатачкі не знаеш?

А вунь мая хатачка ля вады,
 З высокага дзераўца, з лебяды.

Яшчэ к таму сенечкі прыпляту,
 З харошага дзераўца, з асату.

Тады цябе ў гасцейкі пазаву,
 Як свежае рыбачкі навару.

А свежая рыбачка — акунёк,
 А любенькі гасцічак — мой кумок.

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

286. А КУМУШКА-ЛЮБУШКА, ДЗЕ ЖЫВЕШ?

— А кумушка-любушка, дзе жывеш?

Чаму мяне ў госцейкі не завеш?

— Тады цябе ў госцейкі пазаву,

Як новую хатачку збудую.

Я збудую хатачку з лебяды,

У харошым месцейку, ля вады.

А к таму ж я сенушкі прыпляту,

А з тоўстага дзераўца, з асату.

Налаўлю я рыбачкі — акуньца,

Пазаву у госцейкі я кумца.

Харошая рыбачка акунец,

А добрыя госцейкі кума й кумец.

287. А КУМАЧКА, ЛЮБАЧКА

— А кумачка, любачка, гдзе ідзеш?
Скажы ж ты й мне праўданьку, гдзе жывеш,
Чаму мяне ў госці не завеш?
— Жыву я з краю мора ля вады,
Збудавана хатачка з лебяды.
Я да яе сені дапляту
З вялікага дзераўца — з асату,
Тады цябе ў госці пазаву.

288. ОЙ, КУМ ДА КУМЫ ЗАЛЯЦАУСЯ

[Allegro]

Ой, кум да ку - мы за - ля - цаў -
 -ся, ка - на - пе - лек се - яць а - бя - цаў -
 -ся. Ой, се - яў, пры - ся - ваў, пры - ся - ва - ю -
 -чы ка - заў: — Ты ку - ма, ты ду - ша,
 над ўсе ку - мы ха - ра - ша! Ой, ні ад -
 -но - (А) не ма - ю та - ко - (А),
 як ты, ку - мач - ка ма - я.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
 Канапелек сеяць абяцаўся.
 Ой, сеяў, прысяваў,
 Прысяваючы казаў:

— Ты кума, ты душа,
 Над ўсе кумы хараша!
 Ой, ні адной
 Не маю такой,
 Як ты, кумачка мая.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
 Канапелек рваці абяцаўся.
 Ой, рваў да й вырываў,
 Вырываючы казаў:
 — Ты кума, ты душа,
 Над ўсе кумы хараша!
 Ой, ні адной
 Не маю такой,
 Як ты, кумачка мая.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
 Канапелек біці абяцаўся.
 Ой, біў да й прыбіваў,
 Прыбіваючы казаў:
 — Ты кума, ты душа,
 Над ўсе кумы хараша!
 Ой, ні адной
 Не маю такой,
 Як ты, кумачка мая.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
 Канапелек слаці абяцаўся.
 Ой, слаў да й прысцілаў,
 Прысцілаючы казаў:
 — Ты кума, ты душа,
 Над ўсе кумы хараша!
 Ой, ні адной
 Не маю такой,
 Як ты, кумачка мая.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
 Канапелек збіраці абяцаўся.
 Ой, збіраў, вызбярэў,
 Вызбярэючы казаў:
 — Ты кума, ты душа,

Над ўсе кумы хараша!
Ой, ні адной
Не маю такой,
Як ты, кумачка мая.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
Канапелек церці абяцаўся.
Ой, цёр да выціраў,
Выціраючы казаў:
— Ты кума, ты душа,
Над ўсе кумы хараша!
Ой, ні адной
Не маю такой,
Як ты, кумачка мая.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
Канапелек часаць абяцаўся.
Ой, часаў, вычэсываў,
Вычэсываючы казаў:
— Ты кума, ты душа,
Над ўсе кумы хараша!
Ой, ні адной
Не маю такой,
Як ты, кумачка мая.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
Палаценца ткаці абяцаўся.
Ой, ткаў да вытыкаў,
Вытыкаючы казаў:
— Ты кума, ты душа,
Над ўсе кумы хараша!
Ой, ні адной
Не маю такой,
Як ты, кумачка мая.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
Палатна бяліці абяцаўся.
Ой, бяліў, пабяліў,
А пабяліўшы казаў:
— Ты кума, ты душа,
Над ўсе кумы хараша!

Ой, ні адной
Не маю такой,
Як ты, кумачка мая.

Ой, кум да кумы заляцаўся,
У свойчыкі качаці абяцаўся.
Ой, скачваў, прыкачваў,
Прыкачваючы казаў:
— Ты кума, ты душа,
Над ўсе кумы хараша!
Ой, ні адной
Не маю такой,
Як ты, кумачка мая.

289. КУМ КУМЕ ЗАЛЯЦАЎСЯ

Кум куме заляцаўся,
Сеяць канпелькі абяцаўся.
Кум куме засяваў,
Кум куме прысяваў,
Прысяваючы казаў:
— Ай ты, кумушка-душа,
За ўсе кумы хараша!

Кум куме заляцаўся,
Рваць канпелькі абяцаўся.
Кум куме зарываў,
Кум куме прарываў,
Прарываючы казаў:
— Ай ты, кумушка-душа,
За ўсе кумы хараша!

Кум куме заляцаўся,
Церці канпелькі абяцаўся.
Кум куме заціраў,
Кум куме прыціраў,
Прыціраючы казаў:
— Ай ты, кумушка-душа,
За ўсе кумы хараша!

Кум куме заляцаўся,
Прасці канпелькі абяцаўся.
Кум куме запрадаў,
Кум куме прыпрадаў,
Прыпрадаючы казаў:
— Ай ты, кумушка-душа,
За ўсе кумы хараша!

Кум куме заляцаўся,
Ткаць канпелькі абяцаўся.
Кум куме затыкаў,
Кум куме прытыкаў,
Прытыкаючы казаў:
— Ай ты, кумушка-душа,
За ўсе кумы хараша!

Кум куме заляцаўся,
Бяліць канпелькі абяцаўся.
Кум куме забяліў,
Кум куме прыбяліў,
Прыбяляючы казаў:
— Ай ты, кумушка-душа,
За ўсе кумы хараша!

Ой, кум у кумы папытаўся,
 Канапелькі пахаць абяшчаўся.
 Пахаў і пахаў,
 І пашучы казаў:
 — Кумка мая,
 Хто б табе запахаў
 Усё, каб ды не я.

Ой, кум у кумы папытаўся,
 Канапелькі сеяць абяшчаўся.
 Сеяў і сеяў,
 І сеючы казаў:
 — Кумка мая,
 Хто б табе засяваў
 Усё, каб ды не я.

Ой, кум у кумы папытаўся,
 Канапелькі абразаць абяшчаўся.
 Абразаў, абразаў,
 Абразаючы казаў:
 — Кумка мая,
 Хто б табе абразаў
 Усё, каб ды не я.

Ой, кум у кумы папытаўся,
 Канапелькі мачыць абяшчаўся.
 І мачыў і мачыў,
 І мачыўшы казаў:
 — Кумка мая,
 Хто б табе замачыў
 Усё, каб ды не я.

Ой, кум у кумы папытаўся,
Канпелькі цягаць абяшчаўся.
Цягаў, пацягаў,
І цягаючы казаў:
— Кумка мая,
Хто б табе пацягаў
Усё, каб ды не я.

Ой, кум у кумы папытаўся,
Канпелькі сушыць абяшчаўся.
Сушыў і сушыў,
І сушыўшы казаў:
— Кумка мая,
Хто б табе пасушыў
Усё, каб ды не я.

Ой, кум у кумы папытаўся,
Канпелькі расстаўляць абяшчаўся.
Расстаўляў, расстаўляў,
Расстаўляючы казаў:
— Кумка мая,
Хто б табе расстаўляў
Усё, каб ды не я.

Ой, кум у кумы папытаўся,
Канпелькі мяць абяшчаўся.
І мяў і мяў,
І мяўшы казаў:
— Кумка мая,
Хто б табе мяў
Усё, каб ды не я.

291. ДЫ ДОЖДЖ ЛІЕЦЬ, ВЕЦЕР ВЕЕЦЬ

Ды дождж ліець, вецер веець
На куміну хату.
— Ідзі, кумок, касі мяту.
Накрый куме хату.

Ды дождж ідзець, вецер веець
На куміны сені.
— Ідзі, кумок, касі сена,
Накрый куме сені.

Ды дождж ідзець, вецер веець
На кумін ложкак.
— Ідзі, кумок, касі рожу,
Накрый куме ложкак.

292. ДОЖДЖ ІДЗЕ, З СТРЭХ ЦЯЧЭ

Дождж ідзе, з стрэх цячэ
Да на бабіну хату. } 2 разы

— Кінь [і], бабка, піць, гуляць
Да йдзі мяжу жаці,
Пакрый сваю хату.

Дождж ідзе, з стрэх цячэ
Да на кумавы сені. } 2 разы

— Кінь, кумок, піць, гуляць
Да йдзі касіць сена,
Пакрый свае сені.

Дождж ідзе, з стрэх цячэ
Да на куміну ложу. } 2 разы

— Кінь, кумка, піць, гуляць
Да йдзі жаці рожу,
Пакрый сваю ложу.

293. ОЇ, КУМ КУМЕ РАД

Ой, кум куме рад,
Гіав'єу куму ў вінаград:
— Щчипі, кума, ягодкі,
Каторыя салодкі.
Каторыя салодкі, —
То для кумы-малодкі,
А каторыя горкі, —
То для маёй жонкі.

294. ОЙ, КУМ КУМЕ РАД

Ой, кум куме рад,
Павѣў куму ў вінаград:
— Шчыплі, кумка, ягодкі,
Каторыя салодкі,
А каторы горкі,
Кідай для маёй жонкі.

295. КУМ З КУМЫ РАД, РАД

[♩ = 72 - 78]

Кум з ку - мы рад, рад. — Сха - дзі, ку - ма,
 ў сад, ў сад. Збі - рай, кум - цю, я - год - кі,
 ка - то - ры - я са - лод - кі. А ка - то - ры
 гор - кі, а - стаў ма - ей жон - цы.

Кум з кумы рад, рад.
 — Схадзі, кума, ў сад, ў сад.
 Збірай, кумцю, ягодкі.
 Каторыя салодкі.
 А каторы горкі,
 Астаў маёй жонцы.

296. КУМ ДА КУМЫ ВЕЛЬМІ РАД

Кум да кумы вельмі рад,
Ды павёў кумку ў зялён сад.
— Выбірай, кумка, ды ягадкі,
[Выбірай, кумка], ды салодкія.
Салодкія — для кумы,
А горкія — для жаны.

297. А КУМ КУМЕ ВЕЛЬМІ РАД

А кум куме вельмі рад,
А павёў куму ў зелен сад:

— А шчыпі, кумка, ягодкі,
А каторыя салодкі.

А што спелыя — кумцы маеі,
А зялёныя — жонцы маеі.

А ты ж, кумачка, жывіся,
А ты, жоначка, давіся.

А кум куме рад,
Павёў куму ў вінаград:
— Шчыпі, кума, ягодкі,
Каторыя салодкі.
Каторыя віншы,
То для маёй мілай,
Каторыя сладкі,
То для маёй маткі,
Каторыя горкі,
То для чужэй жонкі.

299. АЙ, КУМ КУМЕ РАД

[Allegretto]

Ая, кум ку - ме рад, за - вёу ку - му
 ўві - на - град. — Шчы - пі, ку - ма, я - га - ды,
 Ка - то - ры - я гор - кі —
 ка - то - ры - я на - да - бі.
 гэ - та ма - ёй жон - кі, (і г. д.)

Ай, кум куме рад,
 Завёў куму ў вінаград:
 — Шчыпі, кума, ягады,
 Каторыя на́дабі.
 Каторыя горкі —
 Гэта маёй жонкі,
 Каторыя сладкі —
 Гэта маёй маткі,
 Каторыя харашы —
 Сама, кума, паясі.

300. КУМ ДА КУМЫ ПРЫЕХАЎ

Allegro

Кум да ку-мы пры-е-хаў, кум да ку-мы
пры-е-хаў. Ку-ма ма-я, ку-муш-ка ты ма-я,
чыр-во-на-я я-га-да ты ма-я.

Кум да кумы прыехаў. *
Прыпеў:

Кума мая, кумушка ты мая,
Чырвоная ягада ты мая.

— Ой, дай, кума, гарэхаў.
Прыпеў.

Ой, еш, кума, ягадкі.
Прыпеў.

Каторыя салодкі.
Прыпеў.

А каторыя горкі.
Прыпеў.

Гэта для мае жонкі.
Прыпеў.

А я куму частаваў.
Прыпеў.

Да на заўтра запрашаў.
Прыпеў.

---

* Кожны радок (без прыпева) паўтараецца двойчы.

301. А КУМКУ МНЕ ВЕЛЬМІ РАД

А кумку мне вельмі рад,
Павёў кумку ў зелен сад.
— Шчыпі, кумка, ягодкі,
А каторыя салодкі.
А каторыя горкія, —
Для мае жонкі гордыя,
А каторыя кіслыя, —
Для мае жонкі пышныя.

А кум кумой рад,
Павёў куму ў сад,
Пасадзіў куму
У саду на дубу.
Сядзіць кума дзень,
Сядзіць і другі,
Как нету, так нету
Ад кума прывету.
Ад кума прывету,
Ад кума прыгляду.
— Я ж думала, мой кум
Па праўдзе живець,
Ажно мой кум,
Што ступіць, то салжэць.

303. УЗЯЎ КУМ КУМУ ЗА ПРАВУЮ РУКУ

Узяў кум куму за правую руку,
Павёў кум куму у вінны садок,
Пасадзіў кум куму а пад вішаньку:
— Сядзі, мая кумка маладзенькая,
Нап'емся мы мёду саладзенькага.
На куме́ каралі — семсот давалі,
А на куму штаны — няма ім і цаны.

Прыішоў кум да кумы,
Кума грады поле.
— Добра, куме, што прыішоў,
Цяпер мая воля.
А ліхая свякроў
На радзіны пайшла,
А мой свёкар дабрэсенькі
Спіць на печы п'янесенькі.
А я й мужа пазаву,
Вас гарэлачкай напаю,
Мёдам, кашай накармлю.
Свякроў прыйдзе п'яна, —
Таго яна й не ўвазнае.

305. КУМА КУМА ЛЮБИЛА

Кума́ кума́ любіла,
К сабе ў́ госці зазвала.
— Ты кума, ты душа,
Саўсім кума хараша.

Кум к куме ў́ сені,
Кума к куму ў́ крупені.
— Ты кума, ты душа,
Саўсім кума хараша.

Кум к куме ў́ хату,
Кума куму букату.
— Ты кума, ты душа,
Саўсім кума хараша.

Кум к куме на парог,
Кума куму пірог:
— Чым цябе, кум, частаваць?
Ці віном зеляном,
Ці салодкім мядом?

306. А У ГОРАДЗЕ, НА РЫНАЧКУ

А ў горадзе, на рыначку,
Піў кум з кумой гарэлачку,
Не прастую — палівачку.
А кум куме палціначку,
Кума куму халсціначку.
— Полна, кума, гарэлку піць,
Пара, кума, дзіця красціць.

307. А ЯСЕН МЕСЯЦ УСЮ НОЧ СВЕЦІЦЬ

А ясен месяц усю ноч свеціць,
А кума з кумам усю ноч едуць.
Яны, ехаўшы, ды паспорылі
За маленькага ды рабёначка:
— Не дзіві, кумок, што суроў платок.
— Не дзіві, кумка, — не салодак мёд.
А суроў платок, — мы бяліць будзем,
Не салодкі мёд, — саладзіць будзем,
Мы з табою, кумачка, піць будзем.

Кум ходзіць па саду,
Кума па гароду,
Сойдземся, збоймемся,
Нап'ёмся мёду.
Кумачка п'яна
На ганачку пала.
— Паглядзіце, хлопцы,
Чы ў тонкай сарочцы.
Калі яна ў тонкай,
Дайце ёй пакой.
А калі ў згрэбнай,
Дайце ёй пакой беднай,
А калі ў пласкуннай,
Завядзіце яе ў пакой.

309. І КАМЫШ ТРАШЧЫЦЬ

І камыш трашчыць,
І вада плюшчыць.
Вот кум да кумы
Судака ташчыць.
— Ох, кумушка,
Галубушка,
А звары мне судака,
Штобы юшка была;
І юшачка,
І пятрушачка,
Кума мая, кума мая,
Кума-душачка.
І піць будзем,
І гуляць будзем,
А як смерць прыйдзець, ---
Паміраць будзем.

310. ОЙ, ГРОМ ГРЫМІЦЬ, І МАРОЗ ТРАШЧЫЦЬ

Tempo di marcia

Ой, гром гры-міць, і ма-роз тра-шчыць,
 ой, наш кум да ку-мы гу-сач-ка ім-чыць,
 ой, наш кум да ку-мы гу-сач-ка ім-чыць

Ой, гром грыміць, і мароз трашчыць,
 Ой, наш кум да кумы гусачка імчыць. *

— Ой, куманька, ты галубанька,
 Спячы ты мне гусачка, кабы была юшачка.

І юшачка, і пятрушачка,
 Кума любя, кума міла, кума-душачка.

Ой, гром грыміць, і мароз [іна] ўецца,
 Кума дома няма, ўсё гора мінецца.

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

311. Я ПАЇДУ ПА ЗАГУМЕННЮ

— Я пайду па за́гуменню,
Да кумочак мой мілы,
Да галубчык мой сізы.

А ўлаўлю я шэрага зайца,
Да кумочак мой мілы,
Да галубчык мой сізы.

Таму-сяму па лапачцы,
Да кумочак мой мілы,
Да галубчык мой сізы.

А майму куму да ўсё тулаўца,
Да кумочак мой мілы,
Да галубчык мой сізы.

— А пайду я кала рэчанькі,
Да кумусюхна міла,
Да галубачка сіза.

Улаўлю я шэрую гуску,
Да кумусюхна міла,
Да галубачка сіза.

Таму-сяму па лапачцы,
Да кумусюхна міла,
Да галубачка сіза.

А маёй куме ўсё тулаўца,
Кумусюхна міла,
Кумусюхна любя,
Да галубачка й сіза.

312. КЛАНЯЛАСЯ КУМА КУМУ

♩ = 88

The musical score consists of three staves of music in a 3/4 time signature. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked as quarter note = 88. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the lyrics 'Кла - ня - ла - ся ку - ма ку - му'. The second and third staves contain the lyrics 'ні - зень - ка у нож - кі,' and 'ні - зень - ка у нож - кі.' respectively. The music features various note values including quarter, eighth, and sixteenth notes, along with rests and slurs.

Кла - ня - ла - ся ку - ма ку - му
ні - зень - ка у нож - кі,
ні - зень - ка у нож - кі.

Кланялася кума́ куму
Нізенька у ножкі: *

— Дзякуй табе, мой кумочак,
Што правёз дарожкі.

Кланялася кума куму
У белыя грудцы:

— Дзякуй табе, мой кумочак,
Што звазіў у людцы.

Кланялася кума куму
Нізенька у пяткі:

— Дзякуй табе, мой кумочак,
Што прывёз дахаткі.

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

313. КЛАНЯЛАСЯ КУМА КУМУ

Кланялася кума куму
Нізенька ў ножкі:
— Дзякуй табе, мой кумочак,
Што прывёз з дарожкі.

Кланялася кума куму
Нізенька ў пяткі:
— Дзякуй табе, мой кумочак,
Што прывёз дахаткі.

314. КЛАНЯЛАСЯ КУМА КУМУ

Кланялася кума куму
Нізенька ў ножкі:
— Дзякуй табе, мой кумок,
Што прывёз з дарожкі.
Я ж думала, мой кумок,
Мы з табой заблудзім,
Я думала, мой кумок,
У дамку не будзем.

315. ЦАЛАВАЛА КУМА КУМА

Цалавала кума кума

У белыя шчочкі:

— Дзякуй табе, мой кумок,

Што прывёз з дарожкі.

Цалавала кума кума

У белыя пяткі:

— Дзякуй табе, мой кумок,

Што прывёз дахаткі.

316. ЕХАЎ КУМ СА КУМОЮ

Ехаў кум са кумою
Са кумінага двара,
Залатая карэта,
Сярэбраная дуга.
— А ты, кум, не ляжы,
Падвяжы куме гужы.

317. ТЫ КУМАЧКА МАЛАДАЯ

$\text{♩} = 132$

— Ты ку - ма - чка ма - ла - да - я, ках - та -
 - еч - ка зе - ля - на -   Трэ - ба
 стаць, па - пы - таць, а(й) дзе бу - дзеш на - ча -
 - ваць, — ці дво - ру па - е - дзеш,
 ці дво - ру па - е - дзеш?

— Ты кумачка маладая,
 Кахтаечка зеляная.

Трэба стаць,
 Папытаць,
 А(й) дзе будзеш
 Начаваць, —

Ці двору паедзеш,
 Ці двору паедзеш?

— Ты, кумочак маладзенькі,
 У цябе кахтач зеляненькі.

Трэба стаць,
Папытаць,
А(й) дзе будзеш
Начаваць, —
Ці двору паедзеш,
Ці двору паедзеш?

318. А У НЯДЗЕЛЬКУ ПАРАНЕНЬКУ

А ў нядзельку параненьку
Піў кум з кумой гарэлку.
Змовіла кумá да кума:
— Пакінь, куме, гарэлку піць,
Паедзем, куме, дзіцятка хрысціць.
Ай, едуць поле і другое,
На трэцяе уз'язджаюць,
А змовіў тут кум да кумы:
— Кінем дзіця ў калявіну,
Самі пойдзем на Украіну.
Ідуць поле і другое,
На трэцяе ўзыходзяць,—
— Ой, стой, куме, паслухаем,
Ці не шуміць дубровачка,
Ці не стогне дарожачка,
Ці не бяжыць пагонечка?
Шуміць, шуміць дубровачка,
Стогне, стогне дарожачка,
Бяжыць, бяжыць пагонечка:
— Пастой, куме, ты не ўхадзі,
Чужы жаны ты не звадзі,
[Чужы жаны ты не звадзі],
Чужы жаны вянчалныя,
Свае кумы падхросныя!
Падхросная кума —
Так, як родная сястра!

У горадзе, на рыначку,
Пець кум з кумой гарэлачку.
— Польша, кума, гарэлку піць,
Пара, кума, дзіця хрысціць,
Не панскага, — храсцьянскага.
Кінем дзіця ў калявіну,
Самі пойдзем на Украіну.
Пайдзём поле і другое,
На трэцяе ўступаючы,
Станем, кума, паслухаем:
Ці не стогнець дарожанька,
Ці не шуміць дубровушка,
Ці не гоніць пагонюшка...
Стогніць, стогніць дарожанька,
Шуміць, шуміць дубровушка,
Гоніць, гоніць пагонюшка,
Пагонюшка — родны кумок:
— Ты стой, кума, ты не ўхадзі,
Дзіця майго ты не ўнасі;
Маё дзіця ражоная,
Тваё дзіця храшчоная...

320. КАБ У СЛЫШКУ НА РЫНАЧКУ

♩ = 88

Каб у Слыш-ку на ры-нач-ку, каб у
Слыш-ку на ры-нач-ку кум з ку-
-мо-ю га-рэл-ку п'ець.

Каб у Слышку на рыначку *
Кум з кумою гарэлку п'ець,

Не прастую — кавітаю.
А й кум куму падмаўляець:

— Кінем дзіця ў калявіну,
Мы паедзем на Украіну...

А станем мы, паслухаем,
Ці не шуміць дубровушка,

Ці не стогнець дарожачка,
Ці не гоніць пагонушка?

Шуміць-шуміць дубровушка,
Стогнець-стогнець дарожачка,

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

Гоніць-гоніць пагонушка,
Ўсё дзяціны татухна...

— Хвала табе, божа,
Што мы ў грэх не ўступілі,
Дзіцятачка не згубілі.

321. ШУМІЦЬ, ШУМІЦЬ ДУБРОВАЧКА

Шуміць, шуміць дубровачка,
Стогнець, стогнець дарожачка,
Едуць кумы Колечкавы,
Едуць поле і другое,
На трэцея уз'язджаюць,
А кум каня садзяраець,
Куму сваю замаўляець:
— Кума мая, любá мая,
Кінем дзіця ў калявіну,
Пайдзём з табой на часіну.
— Кумочак мой, галубчак,
Не ехаў ты дзіця хрысціць,
А ехаў ты да куму змусціць.

322. ШУМ, ШУМ ЧЭРАЗ НОВЫЯ СЕНІ

Шум, шум чэраз новыя сені,
Пара кумоў ды за столікам селі.
Адзін кум ды на скрыпачку грае,
Другі кум куму намаўляе:
— Кінь, кума, ды дзіця у крапіву,
Паедзем, кума, мы з табой на Украіну.

323. ЦЕРАЗ БОР САСНА КАЛЫХАЛАСЯ

Цераз бор сасна калыхалася,
Калыхаўшыся, павалілася,
Кума з кумам пасварылася.
За што прыйшло пасварыцца ім:
Ці за дзетачкі за храшчоныя,
Ці за пірагі за пляцёныя?
Не за пірагі за пляцёныя,
Да за дзеці за храшчоныя.

324. ЦЕРАЗ БОР САСНА ПАВАЛІЛАСЯ

Цераз бор сасна павалілася,
Кума з кумам пасварылася,
Ні за яблачкі, ні за садовыя,
А за дзетачкі за хрышчоныя,
Ні за трэсачкі за сячоныя,
А за дзетачкі за хрышчоныя.

325. ОЎ, ДЫ КУМ З КУМОЎ ЦЕРАЗ ТЫН ЖЫЛІ

Ой, ды кум з кумой цераз тын жылі,
Цераз тын жылі дый не зналіся,
Дый не зналіся, не чапаіся.
Цераз бор сасна павалілася,
А кума з кумам пасварылася:
— А ці ты ка мне, а ці я к табе!
Праміж тых кумоў цякла рэчанька,
Рэчка быстрая, беражыстая.

326. ЧЭРАЗ БОР САСНА ПАВАЛІЛАСЯ

Чэраз бор сасна павалілася, *
Ай, кума з кумой пасварылася:
— Ой, не ты ж ка мне, а не я к табе,
Не твае дзеці, не мае дзеці.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

327. НА ДВАРЭ САСНА ПАХІЛІЛАСЯ

На дварэ сасна пахілілася,
А кума з кумам пасварылася.

А за што ж яны пажурыліся,
А за што ж яны пасварыліся?

Ці за чарачку за мядовую,
Ці за шышачку за хмялёвую?

На дварэ хмара перабралася,
А кума з кумам паядналася.

— А хадзі, куме, кісялю есці,
А хадзі, куме, кісялю есці.

І з сыціцаю, і з вадзіцаю,
Са мной, добрай маладзіцаю.

Чэраз бор сасна павалілася,
Кума з кумом пасварылася.
А за што ж яны пасварыліся,—
Ці за шчэпачкі ці за дробныя,
Ці за дзетачкі ці за родныя?
Ужо ж на дворайка перабралася,
Кума з кумом паядналася.
— Ай, хадзі, куме, кісель есць.
Ай, мой кісель салатзенькі,
І з сыціцаю, і з мядзіцаю,
Са мной, добраю маладзіцаю.

329. НА ГАРЭ ЛІПКА НАХІЛІЛАСЯ

На гарэ ліпка нахілілася,
А кума з кумам пасварылася.
А за што яны пасварыліся?
Ці за трэсачкі за цісовыя,
Ці за дзетачак за хрышчонных?
Не за трэсачкі за цісовыя,
А за дзетачак за хрышчонных.
Кума кума перапрашавала:
— Хадзі, кумок, кісялёк есці,
Кісялёк есці із сыціцаю,
Кісялёк есці із сыціцаю,
Са мной, добрай маладзіцаю.

330. ЦЕРАЗ ГУЛАЧКУ УСЁ КУМА МАЯ

Цераз гулачку ўсё кума мая,
Цераз другую — куміна дачка.
— Вы кумачкі, вы галубачкі,
Падружачкі мае!
Вы куміцеся, вы любіцеся,
Любіце і мяне.

331. ІШОЎ КУМ ПА САДУ

Ішоў кум па саду,
Кума па гародзі,
Нясець кум чапляу,
Кума скавароду.
Кум дроў насячэць,
Кума бліноў напячэць,
Кум бліноў не хочыць,
Кала кумы рагочыць.

332. КУМА ПА САДЗЕ ХАДЗІЛА

Кума па садзе хадзіла,
Кума расаду садзіла.
А кум па садзе пахадзіў,
Куміну расаду пахваліў.
— Расці, расадка, бухмата,
Жыві, кумачка, багата;
Расці, расадка, высокая,
Жыві, кумачка, далёка;
Расці, расадка, нізенька,
Сядзь, мая кумачка, ка мне блізенька.

333. КУМ ПА ГОРАЧКІ ПАХАДЖЫВАЕЦЬ

Кум па горачкі пахаджываець, *
Сваю кумачку паваджуець.
— Лучша мае кумы ў свеце няма,
Куплю куме зялёнага саяна́.

— Не купляй, кум, зялёнага саяна,
А купі, кум, п'янога віна.
А кум куму абманіў, абманіў,
Куме віна не купіў, не купіў.

Кума кума падвяла, падвяла,
Куму штаноў не дала, не дала.
Цяпер такі пастаноў, пастаноў,
Што кум ходзіць без штаноў, без штаноў.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

334. ДА ХТО ІДЗЕ?

- Да хто ідзе?
  - Кум да кума.
  - Ды што нясе?
  - Куль саломы.
  - А што ў тым кулі?
  - Чаравічкі для кумы.
- Ой, кумка мая,
Чырвоная рожа,
Мне ля цябе
Пасядзець гожа.

335. ШОЎ КУМ ДА КУМЫ

[Allegro moderato]

І - шоў кум да ку - мы, знай-шоў куль
са - ло - мы. Ку - ма ма - я, ку - мач - ка
ты ма - я, чыр - во - на - я я - гад - ка ты ма - я!

Ішоў кум да кумы,
Знайшоў куль саломы.
Кума мая, кумачка ты мая,
Чырвоная ягадка ты мая!

А ў том да кулі
Чаравічкі куміны.
Кума мая, кумачка ты мая,
Чырвоная ягадка ты мая!

— Ой, дам табе, кумачка,
Чаравічкі вышываны.
Кума мая, кумачка ты мая,
Чырвоная ягадка ты мая!

Будзеш, кума, класці
Чаравічкі вышываныя.
Кума мая, кумачка ты мая,
Чырвоная ягадка ты мая!

— А я тваіх чаравічак
Класці не буду.
Кума мая, кумачка ты мая,
Чырвоная ягадка ты мая!

А я цябе, маладога,
Любіці не буду.
Кума мая, кумачка ты мая,
Чырвоная ягадка ты мая!

336. КУМ ПА ВУЛІЦЫ ІШОЎ

Кум па вуліцы ішоў,
Куль саломы найшоў,
А у тым жа кулі
Чаравічкі былі.
— А кумачка мая,
Што знайшоў я для цябя.
Кума ножку падымае,
Чаравічкі абувае.
— А кумачка ты мая,
Што я віжу у цябя?..

337. ІШОЎ КУМ ДА КУМЫ

Ішоў кум да кумы
І нёс куль саломы.
А што ў том куле?
Чаравічкі куме.
Кумы дома не застаў,
Чаравічкі прасвістаў.

338. ПРЫІШОЎ КУМ ДА КУМЫ

Прыішоў кум да кумы
Пазычаць бараны:
— Ой ты, кумачка, кума,
Ты пазыч мне бараны.
Кума бараны не дала,
Толькі крык падняла.

339. ЦІ ЗНАЕШ ТЫ, БАБКА

— Ці знаеш ты, бабка,
Ці знаеш, галубка,
За што гарэлку п'еш? } 2 разы

— Учора курошка,
Сёння парасёнка.
І за тое гуляю. } 2 разы

Учора кум, учора кум
А на рыначку быў.

Кум куме, кум куме
Чаравічкі купіў.

Ён купіў, ён надзеў,
На куму паглядзеў.

— Ты кума, ты кума.
Ты ўсім хараша.

340. КУМ ДА КУМЫ ПРЫЕХАУ

Кум да кумы прыехаў,
Прывёз куме гарэхаў.

Прыпеў.

Кума мая, кумачка ты мая,
Чырвоная ягадка ты мая.

Кум да кумы прыйшоў,
Прынёс куме барышоў.

Прыпеў.

Кум да кумы пад пярыну,
А кума яму звярыну.

Прыпеў.

— Я й, кумачка, што за звер?
Я баюся, каб не з'еў.

Прыпеў.

— Ці ты ў лесе не бываў,
Ці ты звяроў не відаў?

Прыпеў.

-- Гэта ж тая выдра,
Што лятала быдра.

Прыпеў.

341. ОЇ, КУМ У КУМЫ ПЫТАЕ

Ой, кум у кумы пытае:
— Ці ужэ, кумо, світае?
Кума мая, кумачка ты мая,
Чырвоная ягадка ты мая!

— Яшчэ, куме, не відно,
Хаваймася пад радно.
Кума мая, кумачка ты мая,
Чырвоная ягадка ты мая!

У мяне, куме, трава асака,
Касі, куме, з высака.

Ой, паехаў мой міленькі
 На поле гараці,
 Кінуў мяне, маладзеньку,
 Абед гатуваці.

Гараў, гараў мой міленькі
 З вясны да пакровы,
 Да нагараў мой міленькі
 На міску хвасолі.

Пайшла тую хвасоленьку
 Да й рассадзіла,
 Рассадзіўшы хвасоленьку,
 Да йду дадомы.

[Рассадзіўшы хвасоленьку,
 Да йду дадомы],
 Заглянула я ў шыночак,—
 Мілы п'е з кумою...

— А чы ж табе, мая кума,
 Няма дома дзела,
 Шчо ты з маім чалавекам
 Ў карчомцы засела?

— Ідзі, жышко, дадому
 Вячэру варыці,
 А я буду сам з кумою
 У карчомцы піці.

Як прыйшла я дадоманьку,—
 Ні руба, ні дрова...

Сюды, туды павярнулася,—
Вячэра гатова.

Наварыла боршчу, кашы
І памыла ложка,
Сама села у куточку,
Заплакала трошкі.

343. ПАСАДЖУ Я КВАСОЛІНУ

Allegro moderato

Па - са - джу я ква - со - лі - ну,
са - ма йду да - до - му,
в мой мі - лы чар - на - бры - вы
п'е ў карч - ме з ку - мо - ю.

Пасаджу я квасоліну,
Сама йду дадому,
А мой мілы чарнабрывы
П'е ў карчме з кумою.

— Ой, нядобра, няхораша,
Мой міленькі, робіш,
Як дзень, як ноч п'янюсенькі
Із кумою ходзіш.

Годзе, мілы чарнабрывы,
Із кумою піці,
Ой, хадзема дадомацьку
Вячэру варыці.

— Мая міла чарнабрыва,
Яшчэ вазьму кварту,
Кума мая харошая,—
Яшчэ болей варта.

Пад вішніямі, чарэшніямі
Палягалі спаці;
— Мая міла чарнабрыва,
Не дай людзям знаці.

Я, малада, як ягада,
Тады не ўтрывала
І, выйшаўшы на вуліцу,
Ўсім людзям сказала.

Там за садам, за гародам,
Йшчэ за пералазам
Іскавалі куму з кумам,
Ды абое разам.

— За што ж цябе, мой міленькі,
Разам іскавалі?
— То за тое, мая міла.
Што з кумою спалі.

344. У САДОЧКУ НА ВІДОЧКУ

У садочку на відочку
Там за пералазам,
Там скованы кум з кумою
Па 'дноў назе разам.

— Ой, запрагу сівы волы
Ды пайду араці.
За ім міла, чарнабрыва,
Квасольку ўтыкаці.

Паўтыкала квасолінку
Ды пайшла дадому.
— Там мой мілы, чарнабрывы,
П'е ў карчме з кумою!

— Кумка мая, любка мая,
Што гэта ты робіш?
Нашто майго чалавека
Да ўтраты даводзіш?

ХРЭСЬБІННЫЯ БЯСЕДНЫЯ ПЕСНІ .

А. Застольныя

345. СЯДЗЕМ, СЯДЗЕМ, ПАБЯСЕДУЕМ

Сядзем, сядзем, пабяседуем,
Хай нам людзі пазавідуюць,
Што мы з родам харашэнька живём:
Мы не б'ёмся, не ругаемся,
А сойдземся,— павітаемся,
Разойдземся,— распрашчаемся.

346. ЯК ПАЇДУ Я ДЫ КАЛА ДУНАЯ

Як пайду я ды кала Дуная,
Ды кала ціхага,
Да ці не ўвяджу каго
Свайго роднага?
Аж мая матулька калінку ламаець
Ўсё ж чырвоненькаю.
— Хадзі, мая матулька, бяседу гуляць,
Ўсё й вясёленькаю.

347. А ЛЯТАЛА СЫЗА ПАВУНЬКА

А лятала сыза павунька
Да па жоўтым пяску.
А ні жаль мне тэя павунькі,
А ні пер'я яе,
А жалка мне свае матулькі,
Што далёка ад мяне.
Навару я бочку мядочку,
Дзве віна,
Пазаву я сваю матульку,
Пагуляю й сама.

348. ОЎ, НАВАРЫЛА МЛОДА ГАНЕЧКА

Й ой, наварыла млада Ганечка
Да дзве бочачкі меду.
Ох і зазвала сваю й радзіну
Да сябе на бяседу.
— Й ох і частуйся, мая радзіна,
Й у мяне на бяседзе,
Я й даўно ждала,
Я й рада стала,
Што й бяседы даждала.

349. А У ЛУЗЕ ДУБ НЕ ЗЯЛЁНЫ

♩ = 52

А у лу - зе дуб не зя -

- ле - ны, а у лу - зе дуб не зя - ле - ны.

А у лузе дуб не зялёны, *
 А на куце люд не вясёлы.
 Каля плоту дуб зеляненькі,
 Супроціў печы люд весяленькі.

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

Ах ви, столікі мае,
Ви цісовья,
Ах, што ви стаїце
Не засланенькія?

Ах ви, госцікі мае,
Ви любовенькія,
А што ж ви сядзіце
Невясѣленькія?

Да хазяюшка твая
У палозе ляжыць,
Яна мысліць аб тым,
Як бы мужу ўнаравіць.

Мужыковы нровы
Да я выведала,
Да я выведала,
Многа выцерпела.

Мужыковы нровы
Да на плечыках ляжаць,
Да на плечыках ляжаць
І ў галоўках шумяць.

Ох' ви, столікі ж да мае,
Вы цісовенькія,
Ох, чаго вы стаіце
Незасціланыя?

Ох вы, госцікі мае,
Вы любовенькія,
Ох, чаго вы сядзіце
Нечастовенькія?

Ох, чаго вы сядзіце
Нечастовенькія?
Ці мой хлебушак пушок,
Ці мой мілы наравок?

Калі хлебушак пушок,
То я выпалую,
Калі мілы наравок,
То я выведаю.

Хлеба пачонага
Я не выпалаю,
А дружка вянчальнага
Я не выведаю.

352. АХ ВЫ, КУМАЧКІ МАЕ

[Moderato]

Ах вы, ку_мач_кі ма_е, вы, га_лу_ба_

_чкі ма_е. Ой, ча_го хмур_но

ся_дзі_це, ча_му вод_кі не п'я_це?

Ах вы, кумачкі мае,
 Вы, галубачкі мае.
 Ой, чаго хмурно сядзіце,
 Чаму водкі не п'яце?

[Чаму водкі не п'яце],
 Не закусываеце?
 Ой, ці мой хлебушок пушок,
 Ці мой дружок не вясёл?

Калі хлебушок пушок,
 Трэба яго запалаць,
 Ой, а калі друг не вясёл,
 Трэба яго накараць.

Не трэба хлебушка палаць,
 Бо хлеб печаны,
 Ой, не трэба друга караць,
 Бо друг венчаны.

[Не трэба друга караць,
Бо друг венчаны].
Ой, ёсць у мне маладой
Да чатыры жырбулі.

Першая жырбуля,
Што чужая старана;
Ой, а другая жырбуля,
Што хатанька чужая.

Трэцяя жырбуля,
Што свякроўка ліхая;
Ой, чацвёрта жырбуля,
Што дзяціна малая.

333. Я УЧОРА, МАЛАДА

Я учора, малада,
П'яна была, п'яна была,
Сягоння, малада,
Не буду піць, не буду піць.
Меліся у мяне
Госцейкі быць, госцейкі быць.
Дарагія госцейкі —
Кум да кума, кум да кума,
Найлепшыя госцейкі —
Брат да сястра, брат да сястра.
[Д]ля кума, [д]ля кумы
Піва вару, піва вару,
[Д]ля брата, [д]ля сястры
Мёд саладжу, мёд саладжу.

354. СЯГОННЯ ў НАС ІМЯНІНЫ

Сягоння ў нас імяніны,
У добрай хаце, ў гаспадыні.
Першыя госці — дзед і баба,
Другія госці — кум з кумою,
Трэція госці — брат з сястрою.
Дзед і баба — для парады,
Кум з кумою — для пасядзення,
Брат з сястрою — для пагуляння.

355. ВЪБАЧАЙЦЕ, ГОСЦІ

Выбачайце, госці,
Ой, за маю чэсць,
Ох, якія мы рады,
Шчо вы ў нас есць.

Ох, куме з кумою —
То й первыя госці,
А брат із сястрою —
Да другія госці.

Ох, брат із сястрою —
Да другія госці,
А зяць із дачкою —
Да трэція госці.

Із кумам, з кумою
Гарэлкі нап'емся,
А з братам, з сястрою
То й нагаварэмся.

А з братам, з сястрою
То й нагаварэмся,
Ох, з зяцем, з дачкою
Толькі пасварэмся.

Па загор'ю сінія краскі цвіцелі,
А па застоллю любыя госці сядзелі;
А цвіўшы, цвіўшы, сінія краскі зпадуць,
Піўшы, гуляўшы, любы госці пасдуць.
Любы госці — браты ды швагровы,
Родныя госці — кумкі да кумовы.

357. ЧАСТУЇЦЕСЯ, ГОСЦІ

Частуйцеся, госці, *
Просім вашай міласці.

Штоб вы пілі, елі,
Весяленька сядзелі.

Добрыя мыслі мелі,
Харошыя песні пелі.

— Хазяіну чэсь-хвала,
Што бяседа весяла.

Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

358. ЧАСТУЕ МЭДАМ САЛАДЗЕНЬКІМ

Частуе мэдам салатзенькім
Да конем вараненькім:
— Піце, ежце ды дадому йдзіце,
А да мяне добры мыслі мейце.

359. НЕ ДОРАГА ПІВА П'ЯНАЕ

Не дорага піва п'янае,
Да дорага пасядзенні́йка,
Мужское пагуляні́йка,
Мужское, гаспадарскае.
А вы [ў] бяседзе людзі добрыя,
Гукаюць яны мужское.
А будзем мы піва варыці,
А будзем мы сыноў жаніці.
А будзем мы гарэлку гнаці,
А будзем мы дочак аддаваці.

А сядзелі у бяседзе
Мужы чэсныя,
А радзілі яны раду,
Раду добраю:
Ад чаго а свет-Масква
Загарэлася?
Загарэлась свет-Масква
Ад удовушкі.
А згарэла тры цэркаўкі,
Тры саборненькіх,
А згарэлі тры папы,
Тры духоўненькіх,
А згарэлі тры дзякі,
Тры наўчоненькіх.
А не жаль жа трох дзякоў,
Трох наўчоненькіх,
А не жаль жа трох папоў,
Трох духоўненькіх,
А і жаль жа тры цэркаўкі,
Тры саборненькіх.

361. ОХ, УЧОРА, МАЕ КУМАЧКІ

Moderato

Ох, у - чо - ра, ма - е ку - мач - кі,
у нас ра - дзін - кі бы - лі,
у нас ра - дзін - кі бы - лі.

Ох, учора, мае кумачкі,
У нас радзінкі былі. *

А сягоння, мае кумачкі,
Мы на хрэсьбінкі прыйшлі.

Не шкадуйце, мае кумачкі,
Па рубельчыку даць,

То мы будзем, мае кумачкі,
Аж да ўторнічка гуляць.

Не шкадуйце, мае кумачкі,
Па каровачцы даць,

То мы будзем, мае кумачкі,
Усю нядзелечку гуляць.

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

362. АД НЯДЗЕЛЬКІ ДА НЯДЗЕЛЬКІ

Ад нядзелькі да нядзелькі
Будзем мы, госцейкі,
Гуляць хрэсьбінкі.
Ад нядзелькі да нядзелькі
Будзем мы, госцейкі,
Піць гарэлку.
Зложымся, госцейкі,
Па рубаль сорака,
Будзем мы, госцейкі,
Піць і ў аўторак.
Ой, асганецца водкі і мёду,
Будзем мы, госцейкі,
Піць і у сроду.
Хаця ж мы можам
Прапіць і майткі,
Але вып'ем мы
Яшчэ й у чвартак.
Ой, астанецца водкі шклянiца,
Вып'ем мы, госцейкі,
Яшчэ у пятніцу.
Кончым мы, госцейкі,
Сваю работу,
Вып'ем мы, госцейкі,
Яшчэ і ў суботу.
А той водкі будзе не веле,
Вып'ем мы, госцейкі,
Яшчэ й ў нядзелю.

363. АСТАЎМА, МІЛЫ, МЫ УСЁ ДЗЕЛА

Moderato

А_ стаў_ ма, мі - лы, мы у_ сё дзе_ ла,
 то бу_ дзем пі - ці яшчэ ў па_ ня_ дзе_ лак.

Астаўма, мілы, мы усё дзела,
 То будзем піці йшчэ ў панядзелак.

Вазьмема, мілы, мы рублёў сорок,
 То будзем піці яшчэ ў аўторак.

Заема, мілы, пасці чарэду,
 То будзем піці яшчэ ў сярэду.

Прадайма, мілы, казла, барана,
 То будзем піці у чэцвер рана.

Прадайма, мілы, рабу цяліцу,
 То будзем піці яшчэ ў пятніцу.

Астаўма, мілы, усю работу,
 То будзем піці яшчэ ў суботу.

А злажы, мілы, кашулю белу,
 То будзем піці яшчэ ў нядзелю.

Ой, куме, куме,
Смачна гарэлка,
Будама піці
Да панядзелка.

Ад панядзелка
Аж да ваўторка,
Ой, куме, куме,
Смачна гарэлка.

Прадамо, куме,
Усю чэраду,
Вып'емо, куме,
Шчэ і ў сераду.

Прадамо, куме,
Шчэ кабыліцу,
Вып'емо, куме,
У чацвярыцу.

Прадамо, куме,
Усю пшаніцу,
Вып'емо, куме,
Шчэ і ў пятніцу.

Кончыма, куме,
Усю работу,
Вып'емо, куме,
Шчэ і ў суботу.

Ад панядзелка
Да панядзелка,
Ой, куме, куме,
Смачна гарэлка.

365. ОЙ, КУМЕ, КУМЕ, СМАЧНА ГАРЭЛКА

Ой, куме, куме, смачна гарэлка,
Вып'ема, куме, шчэ з панядзелка.

Прадайма, куме, шчэ й валоў сорака,
Вып'ема, куме, шчэ й у аўторак.

Прадайма, куме, гусей чарэду,
Вып'ема, куме, шчэ й у сярэду.

Прадайма, куме, міскі да ложка,
Вып'ема, куме, шчэ й ў чэцвер трошкі.

Прадайма, куме, белу цяліцу,
Вып'ема, куме, шчэ й у п'ятніцу.

Закончым, куме, усяку работу,
Вып'ема, куме, шчэ й у суботу.

Зложыма, куме, сарочку белу,
Вып'ема, куме, шчэ й у нядзелю.

Ад панядзелка да панядзелка,
Ой, куме, куме, смачна гарэлка.

Ой, куме, куме,
Добра гарэлка,
Будам піяці
Да панядзелка.

Ой, піла, піла,
Чапец згубіла,
Прыйшла дадому,
Мужа пабіла.

— Ідзі, пракляты,
Чапца шукаці,
Каго ні стрэнеш,—
Будаш пытаці.

— Ой, вы, суседзі,
Добрыя людзі,
Хто чапец найдзе,—
Магарыч будзе.

367. ГАРЭЛАЧКА-ПАНЕНАЧКА

Гарэлачка-паненачка,
Як я цябе люблю, ай! *

А хто ж цябе будзець піць,
Як я, млада, памру?

Будуць піці і гуляці
Саседачкі мае, ай!

Будуць піці і гуляці,
Мяне ўспамінаці:

— А дзе ж тая п'янічанька,
Што з намі выпівала?

А дзе ж тая младзёшанька,
Што з намі гуляла?

— Прап'ём, прап'ём, братулінька,
Каня варанога, ай!

— Не будзем мы, сяструлінька,
Каня прапіваць, ай!

А на кім жа, сяструлінька,
Пашаньку пахаці, ай?

— Прап'ём, прап'ём, братулінька,
Мы свёкра ліхога, ай!

---

* Кожная страфа паўтараецца.

— Не будзем мы, сяструлінька,
Свёкра прапіваці, ай!

А хто ж будзецц, сяструлінька,
Дома даглядаці, ай?

— Прап'ём, прап'ём, братулінька,
Свякроўку ліхую.

— Не будзем мы, сяструлінька,
Свякрову прапіваці, ай!

А хто ж будзецц, сяструлінька,
Дзетак гадаваці, ай?

368. ГАРЭЛІЦА ГОРКА

Гарэліца горка,
Як я цябе люблю,
А хто ж цябе піць будзе,
Як я млада памру?

Будуць піць, гуляці
Ды суседзі мае,
Будуць піць, гуляці
Й мяне ўспамінаці:

— А дзе тая гулюшачка,
Што з намі гуляла,
А дзе тая птушачка,
Што з намі спявала?

Гарэлачка-вішнёвачка,
Як я цябе люблю.
А хто ж цябе будзе піці,
Як я, молада, памру?
Ой, памру ж я, памру,
Пахавайце ў месці,
Барылачку з гарэлачкай
Нада мной павесце.
А хто ж будзе піці,
Той — ўспамінаці:
— А дзе ж тая п'янюсенька,
Што нідзе не відаці?

370. ГАРЭЛАЧКА, ГАРЭЛАЧКА

Гарэлачка, гарэлачка,
Як я цябе люблю,
А хто ж цябе будзе піці,
Як я памру?

Не хавайце пры дарозе,
А схавайце ў лесе,
А над маёй галовачкай
Бутылку павесце.

А над маёй галовачкай
Бутылку павесце,
Сюды-туды павярнуся,
Гарэлкі нап'юся.

371. АХ ТЫ, МАЯ ГАРЭЛІЦА

Ах ты, мая гарэліца,
Як я цябе люблю!
А хто ж будзе памінаці,
Як я п'яніцай памру?
Будуць піці, памінаці
І мяне ўспамінаці.

372. ГАРЭЛАЧКУ П'Ю, Я ЯЕ ЛЮБЛЮ

Гарэлачку п'ю, я яе люблю,
Бо хто ж будзе гарэлачку піці,
Во як я памру?

Будуць людзі піць, будуць гаварыць:
— Дзе ж тая горка п'янічэнька,
Што ў карчомцы п'е?

І сюды гара, і туды гара,
Паміж тымі крутымі гарамі
Ўсхадзіла зара.

Эта не зара, ні мая, мая,
Эта ж міла, міла чарнабрыва,
— Напой мне каня.

— Напаю каня, як буду твая,
З халоднай вада крынічэнькі,
З поўнага вядра.

Ў цябе ні каня, ў цябе ні двара,
Ў цябе ўсяйго адзін куст каліны,
Та й то не цвіла.

373. ВЫП'ЕМ МЫ ПА РУМАЧЦЫ

$\text{♩} = 144$

Вы - п'ем мы па ру - ма - ч - цы,
 вы - п'ем па дру - го - я, гэ - я!
 А за трэ - ц - я - я ру - ма - ч - ка - я
 пес - ню за - пя - ем.

Вып'ем мы па румачцы,
 Вып'ем па другой, гэ!
 А за трэццяй румачкай
 Песню запяем.

Ай, ляцела ластаўка
 З-пад цёмнай зары, гэ!
 — Прыедзь, прыедзь, мамачка,
 З роднай стараны.

— Досаць табе, ластаўка,
 З-пад зары лятаць, гэ!
 А мне роднай мамачкі
 У госці ажыдаць.

Ай, хадзіла ў морушка
Часта ваду браць, гэі!
А чаму мне з морушка
Ды дна не відаць?

А сіняе морушка
Вадой заліта, гэі!
А родная мамачка
Зямлёй закрыта.

374. ДЫ СЯДЗЕМ ЖА МЫ НА ЛАВАЧЦЫ

[Moderato]

Ды ся_ дзем жа мы на ла_ вач_ цы,

ды вы_ п'ем жа мы па ча_ рач_ цы.

І ды ся_ дзем жа мы на роў_ нень_ кай,

ды вы_ п'ем жа мы па поў_ нень_ кай.

Ды сядзем жа мы на лавачцы,
Ды вып'ем жа мы па чарачцы.
І ды сядзем жа мы на роўненькай,
Ды вып'ем жа мы па поўненькай.

375. А У МАСЦЕ, МАСЦЕ СОН-ТРАВА РАСЦЕ

А ў масце, масце сон-трава расце,
Ой, пад масточкам — жоўты красачкі, *

Жоўты красачкі-аднагодчкі.
Ой, у Ланькаве добрыя жоначкі:

Ой, дзе піруюць, там і начуюць,
Дзе й гарэлачку, там — нядзелечку,

Дзе й салодкі мёд, дык там цэлы год,
А дзе й квасіну, там ні часіну.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы

Ой, пад мосцікам
Жоўтыя красачкі,
Жоўтыя красачкі,
Карагодачкі.

А ў Ланькаве
Добрыя жоначкі;
Дзе піруюць,
Там і начуюць.

Дзе піруюць,
Там і начуюць,
Дзе нядзелечка,
Там пасцелечка.

377. А ў масце, а ў масце

А ў масце, а ў масце
Сон-трава расце,
Жоўты красачкі
Ўсё й мягодачкі.
У Гаранскай вуліцы
Добрыя жоначкі:
А й дзе мядок чуюць,
Там значуюць,
А й дзе гарэлачку,
Там нядзелечку.

Як выйду я ды на вуліцу, *
 Пагуляю сабе.
 А жоначкі ды лябёдачкі
 Перанялі мяне.
 За столікі за цісовыя
 Пасадзілі мяне.
 Гарэлаччай-самагоначчай
 Напаілі мяне.
 Пад вішанькай, пад зялёненькай
 Спаць паклалі мяне.
 — А ты, вішанька, ты зялёная,
 Не шумі нада мной,
 А ты, свякруха, няродная мамка,
 Не журы ты мяне.
 Калі будзеш журыць, калі будзеш журыць,
 Буду горда хадзіць.
 Па вадзіцу пайду, па вадзіцу пайду,
 Я вядзёрцы паб'ю.
 Каля печы пайду, каля печы пайду,
 Я гаршчэчкі паб'ю.
 Я ж табе, свякроўка, мая свякроўка,
 Шкоданькі нараблю.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

379. ЧУЦЬ ЖА МНЕ, ЧУЦЬ

Чуць жа мне, чуць,
Дзе гарэлачку п'юць,
Дзе гарэлачку п'юць,
А мяне не завуць.

Набяруся я ума,
Пайду я сама.
— Добры дзень, Мішачка,
Я й табе свая.

380. У МАЙГО ДЗЕДКА П'ЮЦЬ

У майго дзедка п'юць, мяне не завуць,
Ой, выйду ж я на вулачку
Да й зайграю на дудачку,
Ці не пазавуць.

Набярुся ума — пайду я сама.
Ці не скажа мой дзедачка:
— Садзісь за стол, дарагенька
Госцейка мая.

381. КАБ ДАЛІ Ж МНЕ ГАРЭЛАЧКІ

Каб далі ж мне гарэлачкі,
Піла ж бы я, піла, *
Каб за добрым таварышам,
Жыла ж бы я, жыла.

Каб далі ж мне гарэлачкі,
Я ж бы напілася,
Каб за добрым таварышам,
Я ж бы нажылася.

Я чарачку сталовую
Па стале пакачу,
А дайце мне гарэлачкі,
Я сама заплачу.

---

* Кожны другі і чацвёрты радкі паўтараюцца даойчы.

382. ДА ДАЇЦЕ Ж МНЕ

$\text{♩} = 88$

Да дай - це ж мне, да дай - це ж мне сем
ча - рак га - рэл - кі.

Да дайце ж мне *
Сем чарак гарэлкі.

Анну чарку
Да мне лі смялосці,

А другую
Для весялосці,

А трэцюю,
Каб я была п'яна,

Чацвёртую,
Каб я й запяяла.

А пятую,
Каб я была дужа,

А шостую,
Каб набіла мужа,

* Кожны першы радок, апрача апошніх дзвюх строф, паўтараецца двойчы.

А сѣмую,
Каб спаць палажыла.

— Дзякуй табе,
Мая міла,
Што нядужа біла.

Стаўлю табе
Гарнец мёду,
Гарэліцы й піва.

Ой, дайце мне, дайце мне
Пяць чарак гарэлкі. *

Адну чарку гарэліцы,
Каб я упілася.

Другую чарку гарэліцы,
Каб я была дужа.

А трэцюю гарэліцу,
Каб любіла мужа.

А чацвёртую гарэліцу,
Каб была дасужа.

А пятую гарэліцу,
Каб набіла мужа.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

Вып'ем, кумка, чарачку,
Каб жылі мы ў парачку.

Прыпеў:

Вып'ем, кумка, вып'ем тут,
На тым свеце не дадуць.

Вып'ем, кумка, вып'ем дзве,
Каб нам былі рады ўсе.

Прыпеў.

Вып'ем, кумка, вып'ем тры,
Каб нас людзі любілі.

Прыпеў.

Вып'ем, кумка, чатыры,
Каб нас людзі хвалілі.

Прыпеў.

Вып'ем, кумка, вып'ем пяць,
Хай нас людзі не стыдзяць.

Прыпеў.

Вып'ем, кумка, вып'ем шэсь,
Хай нам будзе слава-чэсь.

Прыпеў.

Вып'ем, кумка, вып'ем сем,
Каб была нам слава ўсем.

Прыпеў.

Вып'ем, кумка, вып'ем восем,
Каб нам добра скрозь жылося.

Прыпеў.

Вып'ем, кумка, вып'ем дзевяць,
Няхай людзі нас не дзеляць.

Прыпеў.

Вып'ем, кумка, вып'ем дзесяць,
Няхай людзі нас не весяць.

Прыпеў:

Вып'ем, кумка, вып'ем тут,
На тым свеце не дадуць.

Сядзіць галубчык а на кусціку,
 Ён расіцу п'ець,
 Яго галубка, яго сызая,
 Гняздзечка ўець.
 — Пакінь, галубка, пакінь сызая,
 Гняздзечка віць,
 Хадзі, галубка, хадзі, сызая,
 Расіцы піць.
 — Мне ж бачыцца, сызы галубчык,
 Што ты не любіш мяне.
 Аж гарнецца тваё сярдзечка
 Вох-і-вох-ці ка мне.

Сядзіць Якім на покуці,
 Ён мёд-віно п'ець,
 Яго Тацянка, яго душачка,
 Прасцідлачкі тчэць.
 — Пакінь, Тацянка, пакінь, душачка,
 Прасцідлачкі ткаць,
 Хадзі, Тацянка, хадзі, душачка,
 Мёду-віна піць.
 — Мне ж бачыцца, мой Якімка,
 Што ты не любіш мяне,
 Аж хінецца тваё сярдзечка
 Вох-і-вох-ці ка мне.

Віно п'яна, віно п'яна,
А гарэлка горка,
Распілася, разгулялася Валодзькава жонка.

Штодзянечак, штодзянечак
Дома не бывае,
А хто ў яе, а хто ў яе дома даглядае?

Ёсць у садзе, ў вінаградзе
А ружовыя кветкі,
Даглядаюць ў яе дома маленькія дзеткі.

---

* Кожны трэці радок паўтараецца двойчы.

Міл гарэлкі не п'е
І мне не дае.
Набяруся я ума
І пайду сама.

За руб вып'ю гарэлачкі,
За другі — віна,
Як гуляць, так гуляць
Да белага дня.

Петушочкі пяюць,
Я ж дамоў не йду.
Ужо зара ўзышла,
Я дамоў пайшла.

Дзевярок-лебядзёк,
Ля варот стаіць,
— Братовачка маладая,
Будзе мілы біць.

— Дзевярок-лебядзёк,
Прашу бараніць.
— Братавачка, не магу,
Было так не піць.

388. ПАПРАСІЛІ МЯНЕ НА ХРЫСЦІНАЧКІ

Папрасілі мяне на хрысціначкі,
Да няма ж у мяне кашулечкі.
Ой, пайду я да суседачкі
Пазычаць кашуліначкі.
Суседачка дурна назвала:
— Як я прала, дык ты спала,
Як я бяліла, дык ты ножкі мыла,
А як насіць, дык ты прасіць.

389. Я Ж МОЛАДА У ГРЫБЫ ПАЙШЛА

♩ = 98

Я ж мо - ла - да у гры - бы пай - шла,
 з гры - боў і - шла, у бан - кет зай - шла.

Я ж молада у грыбы пайшла,
 З грыбоў ішла, у банкет зайшла.

А ў банкеце забавілася,
 З суседачкай размовілася.

Дамоў прыйшла, ўжо й зара зайшла,
 Аж новы двор адчыняецца.

Аж новы двор адчыняецца,
 Аж мой мілы прачыхаецца.

— Ды дзе ж анна малада была?

— Я ж, мой мілы, лі цябе спала.

Я ж, мой мілы, лі цябе спала,
 Белы ручкі на цябе клала.

Ці ты, мілы, адурачыўся,
 Чаму ка мне ні 'дварачваўся?

390. Я І МОЛАДА ВА ГРЫБЫ ПАЙШЛА

Я і молада ва грыбы пайшла,
Я і молада да і ў пір зайшла,
Я і молада загулялася.
І пятух пяець, я дамоў ня йду,
І другі пяець, я не думаю,
А трэці пяець, я дамоў пайшла.
Мой новы двор адчыняецца,
Мой ліхі муж прабуджаецца.
— А й гдзе, жана, ўсю ноч была?
— А я, молада, за табой спала,
Белы ручкі на цябе клала.
А ці ты ж, мілы, адурачыўся,
Ўсю ноч ка мне не варочаўся.

391. НЕ У ПІРУ БЫЛА, А У БЯСЕДАЧЦЫ

♩ = 96

Не ў пі - ру бы - ла, а ў бя - се - дач - цы,
не ў пі - ру бы - ла, а ў бя - се - дач - цы.

Не ў піру была, а ў бяседачцы, *
Я не мёд піла, а гарэлачку.

Я піла, піла — не ўпівалася,
А дамоў ішла — не шаталася.

Ка двару прыйшла — пашатнулася,
За вярэіхну ухвацілася.

Вярэя мая ўся тачоная,
Ўся тачоная, пазлачоная.

Нова клетачка адчыняецца,
А мой міленькі прачынаецца.

— А і дзе ж, жана, ты ўсю ноч была?
— А я, малада, за табой спала.

А ці, мілы, ты адурачыўся,
Ночку ўсю ка мне не варочаўся.

Не ў піру была, у суседачкі,
Я не мёд піла, а гарэлачку.

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

392. ХАДЗІ, МІЛЫ, У БЕЛУ ЛОЖУ СПАЦЬ

Хадзі, мілы, ў белу ложу спаць,
Я ж, малада, на ўсю ноч гуляць.
Я ж, малада, загукалася,
І з малойцамі загулялася.
Пятух пяець, я й дамоў не йду.
Другі пяець — я й не думаю.
Зара ўзышла, я й дамоў пайшла.
Аж мой мілы абчынаецца,
У мяне, млодай, ён пытаецца:
— Дзе ж ты, міла, даекуль была?
— Я ж, малада, ля цябе спала,
Ручкі-ножкі на цябе клала,
А ты, мілы, адурачыўся,
Усю ночку не 'тварачываўся.

393. А У ГАРОДЗЕ ЯЛІНАЧКА

А ў гародзе яліначка,
За гародамі сосна.
Хоць я пяю, весялюся,
А мне ж сэрдачку тошна.
На вуліцы на шырокай
Там кумоўе й бабоўе.
Яны судзяць і гавораць
Аба мне, маладой:
— Да, знаць, гэта жана ў мужа
Да ніколі не біта.
Сядзіць яна ў бяседзе,
Як пчолка ў брэдзе.
Сядзіць яна ў радочку,
Як пчолка ў мядочку.

394. СЛАВА БОГУ, ШТО Я УПІЛАСЯ

Слава богу, што я ўпілася, *
Яшчэ к таму з раднёю сышлася.
Слава богу, што мой мужык добры,
Ён жа мяне не б'ець, не караець,
Ён жа мяне за жоначку маець.
— Гуляй, міла, гуляй, чарнаброва,
Калі мая галоўка здарова.
Як жа мая галоўка схінецца,
Тады твая ўся гульня мінецца.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

395. ДЗЯКУЎ БОГУ, ШТО МОЎ МУЖЫК ДОБРЫ

Дзякуй богу, што мой мужык добры, *
А ён жа мяне не б'е, не карае,
Ён жа мяне за галубку мае.
— Гуляй, гуляй, мая чарнаброва,
Пакуль мая галоўка здарова.
Як жа мая галоўка схінецца,
Тагды тваё гулянне мінецца.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

396. ДЫ БОЖА МОЇ, ДЫ МІЛЮСЕНЬКІ

Ды божа мой, ды мілюсенькі,
Што мой мілы ды п'яносенькі,—
Ні мне яго ды й дамоў вязці,
Ні мне яго тут пакінуці.
Дамоў вязці, ён паваліцца,
А тут кінуўшы, набадзяецца.
Ды мы ішлі, не хіляліся,
А з нас людцы насмяяліся.
Мы ў варотцах паваліліся,
А з нас людцы надзівіліся.

397. АЇ, ПІЎ БА Я ПІВА

Аї, піў ба я піва,
Дык з пахмеллійка ліха.

А любіў Мікалай жонку,
Дык нагудзілі людзі.

А няхай людзі гудзюць,—
Мікалай жонку любіць.

398. РАСА ЖЫТА РАСІЛА

Moderato

Ра - са жы - та ра - сі - ла,   жон - ка му - жа
 пра - сі - ла: — Йдзем, му - жу, да - до -   му,
 йдзем, му - жу, да - до -   му.

Раса жыта расіла,
 Жонка мужа прасіла:
 — Йдзем, мужу, дадому. } 2 разы

Нашы конікі іржаць,
 Яны естачкі хацяць,
 Йдзем, мужу, дадому.   } 2 разы

— А нашто нам конікі,
 Перад намі столікі,
 Яшчэ пасядзема,
 Людзей паглядзема.

Раса жыта расіла,
 Жонка мужа прасіла:
 — Йдзем, мужу, дадому. } 2 разы

Нашы кароўкі мычаць,
 Яны естачкі хацяць,
 Йдзем, мужу, дадому.   } 2 разы

— А нашто нам кароўкі,
Перад намі талеркі,
Яшчэ пасядзема,
Людзей паглядзема.

Раса жыта расіла,
Жонка мужа прасіла:
— Ідзем, мужу, дадому. } 2 разы

Нашы куркі сакацяць,
Яны естачкі хацяць,
Ідзем, мужу, дадому. } 2 разы

— А нашто нам курачкі,
Перад намі чарачкі,
Яшчэ пасядзема,
Людзей паглядзема.

Раса жыта расіла,
Жонка мужа прасіла:
— Ідзем, мужу, дадому. } 2 разы

Нашы коцікі мяўчаць,
Яны естачкі хацяць,
Ідзем, мужу, дадому. } 2 разы

— А нашто нам коцікі,
А мы ў людзей госцікі,
Яшчэ пасядзема,
Людзей паглядзема.

399. НАШЫ КАРОЎКІ МЫЧАЦЬ

Allegretto

На - шы ка - роў - кі мы - чаць, я - ны ес - тач -
 - кі ха - цяць, ру - шай - ма да - до - му мы!

Нашы кароўкі мычаць,
 Яны естачкі хацяць,
 Рушайма дадому мы! } 2 разы

Перад намі місачкі,
 Перад намі талеркі,
 Яшчэ пасядзема мы! } 2 разы

Ой, пілі мы ў аўторак,
 Прапілі рублёў сорак
 З табою, валыначка,
 З табой, украіначка.

Ой, пілі мы ў сераду,
 Прапілі ўсю чараду
 З табою, валыначка,
 З табой, украіначка.

Ой, нас людзі судзілі,
 Што мы доўга сядзелі,
 А што каму да таго,
 Прапіў сваё — не яго.

400. ДОСЫЦЬ НАМ. ЖОНКІ, У БЯСЕДЗЕ СЯДЗЕЦЬ

Досыць нам, жонкі, ў бяседзе сядзець,
Пойдзем мы, жонкі, на вулку глядзець,
Як чужыя мужыкі жонак шануюць,
Як мой дурнішча кій гатуець.
Усе кій, ўсе кій, ўсе дубовыя,
Усе тыя кіячкі паламаліся,
А мае плечачкі не зламаліся.

401. Я У ХАРОШЫМ ДОМІКУ БЫЛА

Я ў харошым доміку была *
Да гарэлачку з мядком піла.

Да баюся дадому ісці,
Будзе мяне мой муж біці.

Да будзе мяне мой муж біці,
Да некаму бараніці.

Хваліць богу свякроўку маю,
Яна мяне адбароніць.

Да яна мяне адбароніць,
Да сыночка перапросіць:

— Да сыночак, галубчак,
Не бі жонку у галоўку.

Да галоўка яе квола,
На пахмелле нездарова.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

402. Я СЯГОННЯ У МЯДУ ГУДУ

[Moderato]

Я ся - гон ня у мя -
ду гу - ду, я ся - гон ня
у мя - ду гу - ду.

Я сягоння у мяду гуду, *
 Вечар ідзець, — я дамоў не йду.
 Пятух пяець, — я й не думаю,
 Зара ўзышла, — я й дамоў прыйшла.
 Я ў вароцечкі пастукала,
 Пад ваконцам я й паслухала.
 А свякратка ўсё журбу журыць,
 А мой мілы па сянёх ходзіць,
 Ды ён свайго татуючку просіць:
 — Не бі жонкі, пака п'яная,
 Ды набі яе цвярозую,
 Ды ўсё беленькай бярозаю.
 А бяроза за ўвесь лес бялей,
 А мне жана за ўвесь свет мілей.

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

Дзе і тая барэлачка,
Што была гарэлачка?

Прыпеў:

Ох, я ўдалая,
Белая, румяная.

Я ўчора ў піру была,
П'яная дамоў прыйшла.

Прыпеў.

Прыйшоўшы, па двору хаджу,
Свайго мілога буджу.

Прыпеў.

Я ў дзверы пастукала,
У ваконца паслухала.

Прыпеў.

Свёкарка журыць, точыць,
Ён мяне пабіць хоча.

Прыпеў.

А мой мілы па хаце ходзіць,
Ён свайго татульку просіць.

Прыпеў.

— Татулька, мой родненькі,
Не бі жаны п'яненькай.

Прыпеў.

Бі жану цвярозую
Белаю бярозаю.

Прыпеў.

Бяроза бяленькая,
Мне жана міленькая.

Прыпеў.

Бяроза за бель бялей,
Мне жана за ўсіх мілей.

Прыпеў:

Ох, я ўдалая,
Белая, румяная.

404. Я У БАБІНАЧКАХ БЫЛА

Я ў бабіначках была, *
Не ўпівалася.

А дамовачкі ішла,
Не хілялася.

Ля вароцічак
Пахілілася.

А на ганачку
Павалілася.

Выйшаў міленькі
Ды начаў ругаць:

— А нашто, жана,
Упівалася,

На каго, жана,
Спадзявалася?

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

405. Я У ПІРУ БЫЛА, НЕ УПІВАЛАСЯ

Я ў піру была, не ўпівалася,
Я дамоў ішла, не хілялася,
А ў вароціках пахілілася,
Пахілілася й павалілася.
Свёкар-бацюшка ды ў вакно глядзіць:
— Ты нашто, шэльма, упівалася,
На каго, шэльма, спадзявалася,
Ці на свёкра, ці на свякроўку,
Ці на дзевера, ці на залоўку?
— На свякратачку, як на татачку,
На свякроўку, як на мамачку,
На дзевера, як на браціка,
На залвіцу, як на сястрыцу.

406. Я У ПІРУ БЫЛА, Я У ПІРУШАЧКІ

Я ў піру была, я ў пірушачкі,
Я й мёд піла, я й гарэлачку,
Я й піла, піла, не ўпівалася,
Па улiцы шла, не шаталася,
А ў вароцiках пахілілася,
За вярэчку ухвацілася.
А свякратанька ў вакенца глядзіць:
— А чаго ж ты, шэльма, напівалася,
На каго ж ты, шэльма, спадзявалася?
— На цябе, свякратку, як на татаньку,
На цябе, свякратку, як на роднага,
На цябе, свякроўка, як на маманьку,
На цябе, свякроўка, як на родную.

407. Я ВЯЧОР МЛАДА

Я вячор млада
Я ў піру была.

Я ў піру была,
Я ў бяседушкі.

Я ў бяседушкі,
Я ў саседушкі.

Я ў саседушкі
Я не мёд піла.

Я не мёд піла,
А гарэлачку.

А гарэлачку
Я не з румачкі.

Я не з румачкі,
А з стаканчыка.

А з стаканчыка
Я піла малада.

Я піла малада
З поўнага вядра.

З поўнага вядра,
З краю да дна.

Цёмным лесам йшла,
Не баялася.

Чыстым полем шла,
Не шаталася.

А к двару прыйшла,
Пашатнулася.

За калітачку
Абпірнулася.

— Ты калітачка
Мая родная.

Падзяржы мяне,
Бабу п'яную.

Бабу п'яную,
Шэльму п'яную.

408. Я У ПІРУ БЫЛА, Я У БЯСЕДУШКЕ

Я ў піру была, я ў бяседушке,
Я ў бяседушке, у суседушкі,
Я не мёд піла, а гарэлачку.
Я піла молада з поўнага вядра,
З поўнага вядра цераз край да дна.
Я піла, піла, напівалася,
Цёмным лесам ішла, не баялася,
Чыстым полем ішла не шаталася,
А к двару падышла, пашацілася,
За вярмелюшку я схвацілася.
— А вярмель мой, вярмель, ты вярмелюшка,
Падзяржы мяне, бабу п'яну, бабу хмельную.

409. УПІЛАСЯ МОЛАДА, ЛЕДЗЬВЕ ЙДУ

$\text{♩} = 84$

У_ пі_ ла_ ся мо_ ла_ да, ледзь_ ве йду, у_ пі_ ла_ ся
мо_ ла_ да, ледзь_ ве йду. Стра_ ці_ ла я ку_ рач_ ку, —
не най_ ду, стра_ ці_ ла я ку_ рач_ ку, — не най_ ду.

Упілася молада, ледзьве йду, *
 Страціла я курачку, — не найду.

Ідуць хлопцы вулачкай — рагочаць,
 Яны маю курачку валочаць.

— Ой, хлопчыкі, хлопчыкі, прашу вас,
 Аддайце мне курачку на кірмаш.

Прыеха́лі свірскія таргачы,
 Таргавалі курачку тры начы.

А павялі курачку у куток,
 Абскубалі пёрачкі і чубок.

Што ж я буду молада рабіці,
 Чым я ж буду хлопчыкаў звадзіці?

* Кожны радок паўтарасца двойчы.

410. СЯДЗЕЛІ МУЖЧЫНАЧКІ НА СТРАСЕ

Сядзелі мужчыначкі на страсе, *
Увідзелі курачку на лясе.
— Ціпы-ціпы, курачкі, дадому,
Не рабіце шкодачкі нікому.
А я шкоды нікому не раблю,
За то цябе, курачка, я люблю...
Прыехалі мінскія таргашы,
Хочуць гэту курачку патрашыць.
— Я гэту курачку не прадам,
Ёсць на гэту курачку гаспадар.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

411. АЇ, ДАМОЎ, ДАМОЎ, ДАМОВАЧКІ

Ай, дамоў, дамоў, дамовачкі,
А мне дамоў не хочацца,
У мяне многа работачкі:
Учыніла тры дзежачкі,
А на замеску — ні жменечкі.
Каб добрыя суседачкі,
Прынеслі б мне тры жменечкі,
Замясіла б я тры дзежачкі.

Ай, дамоў, дамоў, дамовачкі,
А мне дамоў не хочацца,
Дома многа работачкі:
Аснавала тры сцэначкі,
А патыкаць — ні цэвачкі.
Каб добрыя суседачкі,
Прынеслі б мне тры цэвачкі...

412. ЯК ПАЗВАЛІ МЯНЕ НА БЯСЕДУ

Як пазвалі мяне на бяседу *
Цераз вуліцу ды к суседу.
Ці самому ісці, ці жонку пусціць?
— Ідзі, жонка, на бяседу,
Цераз дарогу ды к суседу.
Павышы людзей не садзіся,
За поўны стакан не бярыся,
Ідучы дамоў, не хістайся.
А я мужыка не слухалася,
Павышы людзей садзілася,
За поўны стакан хвацілася,
Дамоў ішла — маталася,
За чужыя платы хваталася.
А чужыя платы ламаліся,
А з мяне людзі смяяліся.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

413. ОЙ, МІКІТА, МІКІТА

Allegretto

- Ой, Мі - кі - та, Мі - кі - та, чом не а - рэш
на жы - та, гэй, чом не а - рэш на жы - та?

— Ой, Мікіта, Мікіта,
Чом не арэш на жыта,
Гэй, чом не арэш на жыта?

— Я на жыта паараў,
На пшаніцу думаю,
Гэй, на пшаніцу думаю.

Як Мікіта валы меў,
Усе Мікіту зналі,
Гэй, усе Мікіту зналі.

Як Мікіта валы збыў,
Усе Мікіту забылі,
Гэй, ўсе Мікіту забылі.

Ой, у кума п'юць, ядзяць,
На Мікіту не глядзяць,
Гэй, на Мікіту не глядзяць.

— Ой, мы, жонка, не паны,
Йдзем дадому мы адны,
Гэй, йдзем дадому мы адны.

414. А У КАТЛЕ МЕДЗЯНОЕ ДНО

♩ = 66-69

А ў кат_ ле ме_ дзя_ но_ е дно, а ў кат_

_ ле ме_ дзя_ но_ е дно.

А ў катле медзяное дно, *
 У Нупрэйкі дарагі абычэй:
 А й дзе п'ець, сам дворачку йдзець,
 Хімачку ды за ручку бядзець.
 — Хімачка, а ты душа мая,
 Ці мякка ды падушка твая?

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

415. ЧАРАЧКА ЗАЛАТАЯ

Чарачка залатая *
Па сталу пахадзіла,
Ўсіх гасцей напіла,
Спатачкі палажыла.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

416. ОЙ, ПАЙДУ Я ЦЁМНЫМ ЛЕСАМ

Ой, пайду я цёмным лесам
Да й наламлю лому. *

Завёў мяне дурны розум
На чужую старану.

На чужую старану,
Ні бацька, ні мацер.

Толькі ў садзе зеляном
Пяюць салаўі.

— Пойце, пойце, салавейкі,
Рознымі галасамі.

А я пайду ў сад зялёны,
Абальюся слязамі.

---

* Кожная страфа паўтараецца двойчы

Каб я знала, каб я ведала
 Сваё горкае бяшчасційка
 А бяздольная замужжыка,
 Не сядзела б доўга з вечара,
 Не паліла б я й лучыначкі
 Ды не шыла б я й кашулечкі,
 Ды пашыла б сабе скрылліка,
 Ды пашыла б залаценькая,
 Паляцела б на Украіначку,
 Села б, пала б сярод рыначку.
 Сталі б людцы сабіраціся,
 З гэтай пташкі дзіваваціся:
 — Ды што ж гэта за пташачка,
 Ды што ж гэта ды за шэрая:
 Сама шэра ды шарусенька,
 А скрылліка залацюсенька?
 Ды як учуў мой татулічка:
 — Ціху, людцы, не дзівуйцеся,
 Ды гэта ж не пташачка,
 Ды гэта ж й не зязюлечка,—
 Гэта ж маё ды й дзіцяточка;
 Яна ад мяне адлучоная,
 Далёка замуж аддадзёная.

418. У ПОЛІ ВЕТРЫК БУЙНЫ

$\text{♩} = 72$

У по - лі вет - рык буй - ны, эй,

У по - лі вет - рык буй - ны

ка - лін - ку ка - лы - шыць

У полі ветрык буйны, эй, *
Калінку калышыць.

Калінку калышыць, эй,
Дачка бацьку клічыць:

— А татачка-сонца, эй,
Скажу табе слоўца.

Скажу табе слоўца, эй,
Чатыры прычыны.

Адна[я] прычына, эй,
Свякроўка журліва.

* Першы радок кожнай страфы паўтараецца другі раз без «эй».

Другая прычына, эй,
Свёкар наравісты.

Трэцяя прычына, эй,
Дзевяры ліхія.

Чацвёрта прычына, эй,
Залвіцы-судзіцы.

— Дзіця маё, дзіця, эй,
Не кажы нікому.

Не кажы нікому, эй,
Толькі мне старому.

Свякроўка журліва, эй,
Ў хаце гаспадыня.

Свёкар наравісты, эй,
Яму болей рупіць.

Яму болей рупіць, эй,
Хлеба й солі купіць.

Залвіцы-судзіцы, эй,
Яны ў людзі пойдучь.

Яны ў людзі пойдучь, эй,
Аб іх судзіць будуць.

Дзевяры ліхія, эй,
І ім людзі трэба.

419. А У ПОЛІ ВЕТРЫ

А ў полі ветры *
Шабуняюцца й.

І ай, вароцікі
Расчыняюцца й.

Аж мой татачка
Ка мне ў госці йдзець.

І стрэну татачку
Пасярод двара й.

І вазьму татачку
Я пад пашачку.

І павяду татачку
Ў нову хатачку.

І п'сажу татачку
На лавачку.

І скажу татачку
Ўсю праўдачку:

— І мой ты татачка,
Ты мой родненькі,

І ўчора зь вечара
Ў нас журба была.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

Ў нас журба была
І бітва была й.

Учора зь вечара
Мяне свёкар біў.

І пабіўшы мяне,
Сам на пір пайшоў.

І ў піру седзючы,
Выхваляецца й.

І майму роду
Наругаецца.

І харашо й піці
Зеляно віно.

І харашо біці
Чужога дзіця.

Ён не просіцца,
Ён не жаліцца.

Толька слёз(ы)камі
Й абліваецца.

— Дзіця маё дарагое,
Дзіця даражэнька.

Ай, насі злота,
Не развязавай.

Ай, гаруй гора,
Не раскажывай.

— І мой ты татчка,
Ты мой родненькі.

І насёмшы залота,
Дык развязацца.

І гараваўшы гора,
Дык раскажацца.

420. ЧЫРВОНАЯ КАЛІНАЧКА

Чырвоная каліначка,
Чаго ў лузе схілілася?
Чаго ў лузе схілілася,
А я, маладая, зжурылася?
Ой, цяжка, цяжка полю без камення,
Мне яшчэ цяжэй без плямення;
Цяжка, цяжка саду без зязюлькі,
Мне яшчэ цяжэй без матулькі;
Цяжка, цяжка траве без расіцы,
А мне яшчэ цяжэй без сястрыцы;
Цяжка, цяжка дубу без лісточкаў,
Яшчэ мне цяжэй без браточкаў.

421. А У ЛУЗЕ КАЛІНА

А ў лузе каліна *
Адно другую туліла.

А мне, беднай сiраціне,
Прытуліцца няма дзе.

Зямля ад неба высокая,
А я ад мамачкі далёка.

А брацетка на вайне,
Не ведае аба мне.

А сястрыца ў горы,
Не бачымся ніколі.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы

422. ОЇ, ГІКНУЛАСЬ МНЕ ЛЯГЕНЬКА

— Ой, гiкнулась мне лягенька,
Успамянуў мяне й а мой батэнька:
— Дзесь маё дышэнька міла?
Ой, на чужой далекей старане,
І роблячы, не ўроблячы,
І годзячы, не ўгодзячы,
Ой, вячэраньку варучы,
Белу пасцель мужу сцелячы.

423. АЙ, УСТАНУ РАНА, РАНІОСЕНЬКА

Ай, устану рана, раніосенька,
Памыюся бела, бялюсенька.
А пайду я ў ціхі Дунаёчак,
А сяду я ў новы чаўночак.
Новы човен вада заімаець,
А я думала, што я ўтаплюся,
А я, молада, ратунку прашуся.
Мой татка на беражку косіць,
І сам не йдзець, і людзей не просіць.
— Плыві, дзіця, ты з гэтай вадою,
Хоць не будзе мне гора з табою.
Не будзеш у парозі стаяці,
Не будзеш братом дакучаці.

424. ПАЛАЖУ КЛАДАЧКУ

Палажу кладачку
Чэраз быстру рэчку,
Пайду да баценька
На ўсю цёмну ночку.

Гібка кладка, гібка,
На вадзе схістнецца,
Як баценька умрэ,
Гасціна мінецца.

Як баценька умрэ,
То маценька будзе,
Так і мне, маладой,
Гасцінанька будзе.

А як маценька умрэ,
То браценька будзе,
Так і мне, маладой,
Гасцінанька будзе.

А як браценька умрэ,
То сягонка будзе,
Так і мне, маладой,
Гасцінанька будзе.

425. ПАЙДУ Я, ПАЙДУ ЛУГАМ, РАКОЮ

Пайду я, пайду лугам, ракою, *
Сарву я, сарву красачку правай рукою.
У маіх ручках красачка звяла,
Я гэтай зачопкі тры гады ждала.
Тры гады, тры гады, тры нядзелечкі,
Я ў гэтай зачопцы неспадзевачкі.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы

Ой, у лесе на верасе
 Трава парасла,
 Да ўжэ ж маю галованьку
 Журба абнясла.

Я ж тую журбу, я ж тую журбу
 На паперку спішу,
 Да я ж тую да паперачку
 У край Дунай пушчу.

— Да пльві, пльві, белая паперка,
 Да да новага двара,
 А ў новым у дварэ
 Там дачушка мая.

Да ў мае дачушкі
 Да калінка цвіце,
 Да ў мае дачушкі
 Уся радзімачка п'е.

Ніхто ж мяне, старэнькую,
 Да туды не заве,
 Ой, набяруся я, старэнькая,
 Набяруся ўма.

Ой, набяруся я, старэнькая,
 Набяруся ўма,
 Да пайду я, старэнькая,
 К дачушцы сама.

Ой, сяду, сяду ў свае дачушкі
 У канцы стала;

А маёй дачушцы ды жаль стала,
Мая дачушка заплакала:

— Сядзь ты, мамачка, сядзь, родненькая,
Сядзь ты ля мяне,
Ніхто ж цябе, старэп'кай,
Тут не абсмяе.

427. СОЎНІКА ЗА ЛЕС КОЦІЦА

Соўніка за лес коціца,
Мая родзіна расходзіцца,
Матулічка дамоў ладзіцца.
Ак пайду я правадзіць яе
Праз тры полі, праз тры чыстыя,
Праз тры рэчкі, праз тры быстрыя,
Праз тры лугі, праз зялёныя,
Праз тры лясы, праз тры цёмныя.
Для бярозкі прыстанулася,
Матулічка аглянулася:
— Чаго, дзіця, прыстанулася,
Ці травою заблуталася,
Ці расою замачылася?
— Матулічка мая родная,
Ні травою заблуталася,
Ні расою замачылася,—
Заблутала чужа сторона,
Заблутала невядомая.
Свёкарка — не родны татулька,
А свякроўка — не родна матулька,
Дзеверкі — не родны браціткі,
А залавіцы — не родны сястрыцы.
— Дзіцятухна мая родная,
Мей галовачку пакорнаю,
І сэрдзічка адваротная,—
Будзіць табе свая сторона,
Будзіць табе і вядомая,
А свёкарка — родны татулька,
А свякроўка — родна матулька,
А дзеверкі—родны браціткі,
А залавіцы — родны сястрыцы.
Бот мы з табой нагукаліся,
Нагукаліся ды й рассталіся.

Чыя та бабуся
 Са радзінушак ішла,
 Са радзінушак ішла,
 Яна прыгодушку знайшла.
 [Яна прыгодушку знайшла]
 Да на большага сына.
 Да на большага сына
 І на большую нявестку.
 — Ох ты, сын мой, сыночак,
 Твой расхожы разумочак.
 Ты чаму жану не б'еш,
 Ты чаму жану не ўчыш?
 — Ох ты, маць, мая маць,
 Да за што жану біць,
 За што яе біць,
 За што яе журыць,
 Калі мая жана
 Мне па 'бычаю прыйшла?
 [Мне па 'бычаю прыйшла],
 Па маём разумочку.
 — А чаму ж твая жана
 Да ў варот не стаяла,
 А мяне не страчала?
 — Ох ты, маць, мая маць,
 Не тваё яна дзіцяці,
 Што цябе сустрачаці...

429. А ШУМЕЛА-ГРЫМЕЛА

А шумела-грымела,
Што сасоначка ў бару;
А шумеўшы да грывеўшы,
Яна перастала.
Журыла-браніла маці
Большага сына:
— А чаму ж ты, мой сынка,
Да чаму жаны не б'еш,
А чаму жаны не б'еш,
Чаму яе не вучыш?
— Ах ты, маць мая, маці,
Не сваё ж то дзіцяці
У варотах стаяці,
У варотах стаяці,
Да цябе сустракаці.

Піла б я, гуляла,
Да мене не з кім:
Уся мая радзіна
На Украіні.

— Ах ты, міленькі,
Дарагенькі,
Запрагі мне
Каня варанога,
Паеду па бацюшку
Раднога.

— Мая мілая, дарагая,
Мне табе каня
Не ўпрагаці,
Цібе бацюшку
Не сыскаці.

Піла б я, гуляла,
Да мене не з кім:
Уся мая радзіна
На Украіні.

— Ах ты, міленькі,
Дарагенькі,
Запрагі мне
Кабылу вараную,
Паеду па матушку
Радную.

[— Мая мілая, дарагая],
Мне табе кабылу
Не ўпрагаці,
Цібе матушку
Не сыскаці...

431. УПІЛАСЯ УДОУКА, УПІЛАСЯ

Упілася ўдоўка, упілася
Ці ад хмяльку, ці ад мядку?
— Не ўпілася я, [не ўпілася я]
Ні ад хмяльку, ні ад мядку,
А ўпілася я, [а ўпілася я]
Ад тугі, ад таскі.

Эй, у полі буён вецер веець,
Там удовачка пшанічэньку сеіць.
Яна сеіць аж да самай ночы,
Выплакала ўдоўка свае вочы.
Яшчэ ўдоўка дамоў не прыйшла,
Ужо ўдоўчына пшанічка ўзышла.
Яшчэ ўдоўка к лаўцы не прысела,
Ужо ўдоўчына пшанічка паспела.
Пайшла ўдоўка пшанічкі глядзеці,
Там вывела зязюлька свае дзеці.
Хто пабярэ зязюльчыны дзеці,
Гой не будзе ніколі ўдавеці.
Я пабяру зязюльчыны дзеці,
Не буду ніколі ўдавеці.

433. ОЙ ТЫ, ДУБЕ

Ой ты, дубе,
Я — бяроза,
Ой ты, п'яны,
Я — цвяроза.

Ты п'еш,
А я плачу,
Маладосць сваю
Трачу.

Што й за п'яніцу
Пайшла,
Неўмыватага
Ліца.

Покуль лічка
Вымыла,
То й брус мыла
Змыліла.

Пака кудры
Расчасала,
То й грабушок
Паламала.

Ой, ты ж маці, маці,
 М'яне ж муж не любіць.
 М'яне ж муж не любіць,
 Да д(ы)ругой ходзіць.

І пойдзе, як змяркае,
 Ды прыйдзе, як світае.
 Да й кладзецца с(ы)паці
 Папярэк кр'аваці.

Да й кладзецца спаці
 Папярэк кр'аваці,
 Да сцяны ачыма,
 Да мяне плячыма.

— Ё адварніся, мілы,
 Я й ножку разую,
 Ё у тваё бела лічэнька
 Сем(і) раз пацалую.

— А бадай ж ты, міла,
 Да таго не даждала,
 Шоб маё ж лічэнька
 Сем раз і цалавала.

Ёсць у мяне ж гінша,
 Гіншая, другая,
 Я й намілаваўся,
 Я й ж нацалаваўся.

— Да прысягала ж богу
 І святому Юр'ю, —

Не буду гаварыці
З табою, дурню.

У чыстому ж полі
Цэркаўка стаяла,
Да там я, маладая,
Богу прысягала.

Прысягала ж богу
І святому Юр'ю, —
Не буду я жыці
Із табою, дурню.

Прысягала ж богу
І святой Міколі, —
Ды й не буду жыці
З табою ніколі.

435. БЯРОЗКА, БЯРОЗКА КАРАЊІСТАЯ

[Largo]

Бя - роз - ка,   бя - роз - ка   ка - ра - ні - ста - я,
 даў бог мне   му - жы - ка   на - ра - ві - ста -   # - га.

Бярозка, бярозка
 Караністая,
 Даў бог мне мужыка
 Наравістага.

Пакуль я наравы
 Ды разведала,
 Ні раз я, ні раз я
 Не п'абедала.

Сямейка маленька
 На работку ідзе,
 А мой муж п'яненькі
 З карчомкі ідзе.

436. А НЕ ШУМІЦЕ, ЗЯЛЁНЫЯ ЛУГІ

$\text{♩} = 104$

А не шу-мі-це, зя-лё-ны-

-я лу-гі, а не шу-мі-

-це, зя-лё-ны-я лу-гі.

А не шуміце, зялёныя лугі,	} 2 разы
Не задавайце майму сэрцу тугі.	} 2 разы
А маё сэрца і так тугу маець,	} 2 разы
А мой татачка бялік банкет маець.	} 2 разы
Ходзіць па сянёх, мяне ўспамінаець,	} 2 разы
Чаму дачушка ў гасцёх не бываець.	} 2 разы
— Ці ты, дачушка, конікаў не маеш,	} 2 разы
Ці ты, дачушка, дарожкі не знаеш?	} 2 разы
— А мой татачка, я й конікі маю,	
А мой татачка, я й дарожку знаю.	
А мой татачка, я й дарожку знаю,	
За благім мужам радню забываю.	
Сыра лягчынка дарожку залягла.	} 2 разы
Сыру лягчынку пасеч, парубаці,	
У свайго татачкі ў гасцях пабываці.	

Цячэ рэчачка, цячэ быстрая,
Вадзіцу замуціла.

— Чаму смутная, невясёлая,
Ці не мамачка біла?

— І не мамачка біла:

Я такая ўрадзіла.

І не даў мне бог, не судзіў мне бог,
Каго верна любіла.

Ой, пайду я да броду,

Да броду па воду,

Як стану ж я, як гляну ж я,

Ці хорошага роду?

Я й роду хорошага,

І ліца прыкраснага,

За ліхім мужам, за нядбайлічкам

Бедна доля, няшчасная.

Пайду да касцёла

І стану за дзвярыма.

Бабы моляцца, дзеўкі строяцца,

А я люся слязіма.

Ой, выйду я з касцёла,

Сяду на камені,

Распушчу касу хоць па воласу

Да й на правым рамені.

У чыстым полі карчомка стаіць,

Дума́ ж мая й дума́, дума́ мая вялікая.*

У тэй карчомцы тры браціткі п'юць,
Тры браціткі п'юць, п'юць і гуляюць.
Першы брацітка шапачку прапіў,
Шапачку прапіў, выйшаўшы гойкнуў.
Другі брацітка коніка прапіў,
Коніка прапіў, выйшаўшы свіснуў.
Трэці брацітка жоначку прапіў,
Жоначку прапіў, ручкі сашчапіў.
Прышоў дамоўкі, дзетачкі плачуць:
— Ой, татка, татка, дзе ж наша мамка?
— Ціхуце, дзеткі, ды вы не плачце,
Вон ваша маці хустачкі мыець.
Пайшлі дзетачкі маткі глядзеці,
Ідуць дамоўкі, дзетачкі плачуць:
— Ах, татка, татка, дзе ж наша мамка?
— Ціхуце, дзеткі, ды вы не плачце,
Вон ваша мамка цялят заганяець.
Пайшлі дзетачкі мамкі глядзеці,
Ідуць дамоўкі, дзетачкі плачуць:
— Ах, татка, татка, нет нашай мамкі.
— Ціхуце, дзеткі, ды вы не плачце,
Пастаўлю хатку навюсінькаю,
Прыведу матку маладзюсінькаю.
— Згары, татка, з новенькай хаткай,
Прападзі, татка, з маладой мамкай, —
Лепшая была старая хатка,
Мілейшая была родная мамка.

---

* Прыпеў пасля кожнага радка.

439. ПА УЛІЦЫ, ВУЛІЦЫ

І па улiцы, вулiцы, эй, *
Дзевiца пагулiць.

Дзевiца пагулiць, эй,
Песенькi паухаiць.

Песенькi паухаiць, эй,
Молайца пагукаiць.

-- Ай, моладзец, моладзец, эй,
Забi сваю жоначку.

Забi сваю жоначку, эй,
Вазьмi мяне, дзевачку.

Вазьмi мяне, дзевачку, эй,
Вумнаю, разумнаю.

Вумнаю, разумнаю, эй,
Гожую, прыгожую й.

Не бi жонку з вечара, эй,
А бi жану з поўначы.

Людзечкi паўлягуцца, эй,
Дзетачкi паўспяцца.

А прашнулiсь дзетачкi, эй,
Пытаюцца ў татачкi:

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы

— А татачка, татачка, эй,
А й дзе наша мамачка?

— А дзетачкі, дзетачкі, эй,
Уна ваша й мамачка.

Па саду пагуляіць, эй,
Вішанькі пашчыпаіць.

Вішанькі пашчыпаіць, эй,
Песенькі паухаіць.

— А татачка, татачка, эй,
Не наша й ета мамачка.

Эта твая клюхніца, эй,
А наша разлучніца й.

Разлучыла дзетачак, эй,
Ад мамачкі родныя й.

Пад дубам, дубам ячмень малачу,
 Вышэй дубочка калоссе ляціць,
 Паміж карэнняў зярнятка ляжыць,
 Э-пад таго дуба рэчачка бяжыць,
 Па тэй рэчачцы чаўночак плыве,
 А ў тым чаўночку малойчык сядзіць.
 Чэша ён кудры частым грабяшком,
 Кідае вычосткі на быстру раку.
 — Плывіце, вычосткі, к таму беражку,
 Дзе мая жана вадзіцу брала;
 Пытайцеся ў яе, ці тужыць па мне.
 — Хай па ім тужыць агонь ды вада,
 Каб я тужыла па ім, малада.
 Часаў ён цёскі з маіх белых плеч,
 Віў ён вяроўкі з маіх русых кос,
 Пушчаў ручайкі з маіх дробных слёз.
 — Ай, жана, жана, няпраўда твая,
 Цясаў я цёскі з белай бярозкі,
 Віў я вяроўкі то з лык, то з пянькі,
 Пушчаў ручайкі з дробнага дожджу.

441. ХМЕЛЬ ДА ХМЕЛЬ ДА КАЛІНАЧКУ КЛОНІЦЬ

Хмель да хмель да каліначку клоніць,
Цешча на зяця ані вочкам не ўзглянець.
— Зяцінька, ты дзіцятка маё,
Узяў дочку, выхаваначку маю,
Яна ж у мяне, як калінка, гарэла,
Яна ж у цябе бялей ліпанькі збялела.
— Мужанёк, а й ты яснае сонца,
Не скажы маёй мамцы ні слоўца.

442. ДА Я У СВАЙГО ТАТАЧКІ НА ВЫГОДЗЕ

Да я ў свайго татачкі на выгодзе,
Сеяла гарошкі ў вагародзе.
— Расцеце, гарошкі, вышэй плоту,
Аддаў мяне татачка замуж за блазноту.
Чужыя малойцы п'юць, гуляюць,
А мае блазноты не прымаюць.
А бадай вам, людзі, коле ў грудзі,
А з мае блазноты будуць людзі.

443. МОЇ СВЯКРАТКА ДОБРЫ

Мой свякратка добры,
Як татачка родны.
Сам уставае,
Мяне накрывае.

Сам уставае,
Мяне накрывае:
— Спі, мая нявестка,
Спі, маладая.

Спі, мая нявестка,
Спі, маладая,
Тваё дзіця мала,
Спаць не давала.

А муж уставае,
Мяне абуджае:
— Уставай, жана,
Уставай, маладая.

Уставай жана,
Уставай, маладая,
Ноч немалая,
Ты ўсю праспала.

444. ЗА ГАРОЮ ЯЛІНАЧКА

[Moderato]

За га - ро - ю я - лі - нач - ка,
 а ў га - ро - дзе рас - це жы - та.

За гарою яліначка,
 А ў гародзе расце жыта.

Знатна тая жонка ў мужа,
 Каторая ды й не біта.

Яна сядзіць у радочку,
 Як вішанька ў садочку.

Яна сядзіць, размаўляе,
 Як вішанька, расцвітае.

За гарою яліначка,
 А ў гародзе расце жыта.

Знатна тая жонка ў мужа,
 Каторая штодзень біта.

Яна сядзіць у радочку,
 Як чарнічанька ў барочку.

Яна сядзіць і ўздыхае,
 Як чарнічанька, ўсыхае.

445. А ХТО, ХТО КАЛЯ РЭЧАНЬКІ СВІШЧЫЦЬ

А хто, хто каля рэчанькі свішчыць,
А хто, хто каля быстранькай свішчыць?
Селязенька каля рэчанькі свішчыць, —
Ён сваю шэру вуціцу клічыць:
— Подзь, падзі, сера вуцічка, ка мне,
А ў мяне гняздзечка з трысцечка,
А ў мяне сіза пёрушка
А ў мяне пад крылушкам цёпла.

А хто, хто па сенях ходзіць?
Іванька па новым сеням ходзіць,
Ён сваю Аўдусічку клічыць:
— Подзь, падзі, Аўдусічка, ка мне,
А ў мяне краваць цісавая,
А ў мяне пярыны пуховы,
А ў мяне 'дзіяла цяпное.
Падайшла Аўдусічка грозна,
Раскідала ўсе пярынушкі розна,
Раскідала ўсе пуховыя розна.
Прыйшоў Іванічка з места,
Ён сабраў усе пярынушкі ўместа,
Ён сабраў усе пуховыя ўместа.

446. БОГ ТАМУ ДАЎ

$\text{♩} = 84$

Бог та - му даў, хто сы - ноч - кі
 ма - ёць, бог та - му даў,
 хто сы - ноч - кі ма - (ёць).

Бог таму даў,
 Хто сыночкі маець. *

Ў пол дарожкі
 Мамку пераймаюць.

І пераняўшы,
 Пад ручачкі вядуць.

А прывёўшы,
 За столікам садзяць.

Пасадзіўшы,
 Мёдам-віном пояць.

Напаіўшы,
 Пасцелечку сцеляюць.

* Кожная страфа паўтараецца двойчы.

Пасцяліўшы,
І сам пакоіцца.

— Ой, ці мякка
Мамчына пасцелька?

— Мякка, мякка
Сынкова пасцелька.

Цвядзей, сынку,
Нявешчына слоўца.

Ой, вазьмі ж ты,
Мой сыночак, пужку.

Ой, набі ж ты
Сваю жану-душку.

Сам не знаю,
А што мне зрабіці.

Ой, мне жалка
Сваю жану біці.

Каб жа свáей
Мамкі не ўгнавіці,

Вазьму пужку,
Буду біці душку.

Не па жонца,
Па белай саломца.

Не па дусца,
Па белай падусца.

Не па жане,
Па беленькай сцяне.

Дзякуй богу
За маю натуру,

Набіў жану
Сваю, не чужую.

447. ТУГА МАЯ, ТУГА

Andantino

Ту - га ма - я, ту - га ад вер - на - га
дру - га: па - ла - маў па -
-лі - цы ад са - хі, ад плу - га.

Туга мая, туга
Ад вернага друга:
Паламаў паліцы
Ад сахі, ад плуга.

Ці мне йсці да лесу
Паліцы цясаці,
Ці мне да дзяўчыны
На ўсю ноч ехаці?

Ой, кіну я, кіну
Свіціну на спіну,
А сам, маладзенькі,
На ўсю ночку дзвіну.

— Гэта табе, маці,
За тваю навуку,
Сядзі каля печы,
Калышы ўнуку.

— Было не хадзіці
З ранку каля ганку,
Было не даваці
«Дзень добры» каханку.

448. ЛУЖКОМ, ЛУЖКОМ СЦЕЖКА ШЛА

Лужком, лужком сцежка шла,
Той сцежкаю дзеўка шла,
Зайшла яна к татачку.
— А татачка родненькі,
Парай раду добрую,
Дзе дзеўцы падзецца
Із маленькім дзіцяткам?
— Дзіцятачку ў рэчку ўкінь,
Сама, молада, утапіся.

Лужком, лужком сцежка шла,
Той сцежкаю дзеўка шла,
Зайшла яна к міленькаму.
— А міленькі дружочак,
Парай раду добрую,
Дзе мне, моладзе, падзецца
З маленькім дзіцяткам?
— Дзіцятачку ў люлечку,
А сама, молада, у пярыны.

449. У МАЙГО БРАЦІТКІ БЯСЕДАЧКА

[Allegro]

У май_ го бра - ці - ткі
 бя - се - дач - ка, у май_ го бра -
 ці - ткі вя - се - ла - я.

У майго браціткі бяседачка,
 У майго браціткі вясёлая.

У майго браціткі вясёлая,
 А я й, молада, не ведала.

А я й, молада, не ведала,
 Сабраўшы сямейку, па'бедала.

Сабраўшы сямейку, па'бедала,
 К брату ў госці паехала.

К брату ў госці паехала,
 А брат сястрыцы ўлякнуўся.

А брат сястрыцы ўлякнуўся,
 Да з хлебам-соллю схамянуўся.

Да з хлебам-соллю схамянуўся,
— Прымай, жана, ты хлеб з стала.

Прымай, жана, ты хлеб з стала,
А там ідзець нялюбая сястра.

А там ідзець нялюбая сястра,
Няхай яна сама ідзець.

Няхай яна сама ідзець,
А то сваіх дзетак вядзець.

— І ты, брацітка, не пужайся,
Ты, родненькі, не пужайся.

Ты, родненькі, не пужайся,
А з хлебам-соллю не хавайся.

А з хлебам-соллю не хавайся,
А я ж учора вячэрала.

А я ж учора вячэрала,
А сягоння паабедала.

А сягоння паабедала,
Я к табе, брацітка, не ў госці йшла.

Я к табе, брацітка, не ў госці йшла,
Цябе, брацітка, адведаці.

Цябе, брацітка, адведаці,
Сваіх дзетачак не маючы.

450. ДЫ БРАТ СЯСТРЫ ПАБАЯЎСЯ

Ды брат сястры пабаяўся,
Пабаяўся,
Із хлебам-соллю ісхаваўся,
Ісхаваўся.
— Прымай, жана, ды хлеб з стала,
Ды хлеб з стала,
А там ідзець сястра мая,
Сястра мая.
Няхай яна сама ідзець,
Сама ідзець,
А то сваіх дзетак вядзець,
Дзетак вядзець.
— Ты, брацітка, не пужайся,
Не пужайся,
З хлебам-соллю не хавайся,
Не хавайся, —
Я учора вячэрала,
Вячэрала,
А сягоння пабедала,
Пабедала,
К брату ў госці паехала,
Паехала.

451. ЯК СЯСТРЫЦА БЕДНА ЖЫЛА

Moderato

Як ся_стры_ца бед_на жы_ла,
у бра_та ў го_сці_ках не бы_ла,
ў бра_та ў го_сці_ках не бы_ла.

Як сястрыца бедна жыла,
 У брата ў госціках не была. *

Як сястра пабагацела,
 К брату ў госці захацела.

Сеў брат з жаной на абедзе.
 Глядзь у вакно: сястра едзіць.

— Прымай, жана, да хлеб з стала,
 Едзіць у госці сястра мая.

Прымай, жана, ты хлеб скарэй,
 Вязець сястра да воз дзяцей.

Яна ж гэта як пачула,
 Назад каня завярнула.

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

Сталі з брата ўсе смяцца,
Сталі яму наругацца.

Дагнаў сястру на паўдарожкі,
Пакланіўся ёй у ножкі.

— Да вярніся, сястра мая,
Да паглядзі жыцця майга.

— Ёсць у мяне свае дзеці,
Ёсць на каго паглядзеці.

І ёсць ў мяне хлеб у возе,
Паабедаю ў дарозе.

Ёсць у мяне свая хата,
Не горшая, як у брата.

452. У МАЙГО БРАЦІТКІ БЯСЕДАЧКА

У майго браціткі бяседачка,
У майго браціткі вясёлая.

Ды запрасіў ён усю радзіну,
Ды запрасіў ён усю радзіну.

Толькі не прасіў адной сястрыцы,
Толькі не прасіў гаратніцы.

— Чаму, брацітка, ўчара не прасіў,
Чаму, брацітка, ўчара не прасіў?

— Мая сястрыца, часу не меў,
Мая сястрыца, часу не меў.

— Было прыслаці хоць салавейку,
Было прыслаці хоць пташачку.

Было прыслаці хоць пташачку,
Па маім дварэ паскакала б.

Па маім дварэ паскакала б,
Шчырую праўду расказала б.

453. ОЙ, ДАЎНО, ДАЎНО Я У БРАТА БЫЛА

Ой, даўно, даўно я ў брата была,
Уся мая дарожачка травой зарасла.
Травой-муравой пазарастала,
Калінаю-малінаю пазавісала.
Базьму я касу, траву пакашу,
Чырвоную каліначку ў пучкі павяжу.
Чырвоную каліначку ў пучкі павяжу,
Да брацеткі, да роднага ў госці паеду.
А брацетка мой, мяне не ждучы,
Пазачыняў вароцечкі, з карчомкі йдучы.
— Мая ты жана, прымай хлеб з стала,
Едзе ў госці бяздольніца — сястрыца мая.
А я, малада, ды не ўстрывала,
Уз'ехала на падвор'е, зашчабятала:
— Брацетка мой, не зачыняй свой двор,
Хоць любіш, ці не любіш, а пагаворым з табой.

Што пеце, людзі, гарэліцу,
А я буду воду,
Парадзіла да мяне маці
Маленечку зроду.

Маленечку зроду...
Не ўкінула ды мяне маці
Ў халодную воду.

Ў халодную воду...
Да й аддала ды мяне маці
К вялікаму роду.

К вялікаму роду...
Род вялікі, род багаты,
Свякроўка ліхая.

Свякроўка ліхая...
Ўзяў мяне друг-няўдаліца,
А сама маладая.

А сама маладая...
Есь у мяне два брацейкі,
Зроду не бывалі.

Зроду не бывалі...
Куды едуць, не заедуць,
На лесе начуюць.

На лесе начуюць...
Яны маю горку долю
Цераз людзі чуюць.

Цераз людзі чуюць...
Дровы сякуць, агонь кладуць,
Вячэру гатуюць.

Вячэру гатуюць...
— Вячэрайма, пане-браце,
Да не ў сястры ў хаце.

455. ОЙ, НА МОРЫ НА БЕРАЖКУ

Ой, на моры на беражку
З'ела рыбка краску. *

У брацяткі, у роднага
Я й выпала з ласкі.

— Ой, брацятка, ой, родненькі,
Не добра ты чыніш.

Як я іду у госці, к
Варот не адчыніш.

Ай, брацятка, ай, родненькі,
Не добра ж ты чыніш...

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

456. ПА БАГАТАЮ СЯСТРУ

Па багатаю сястру,
Па багатаю сястру
Тры паслы пасылаюць, *

Па мяне, худобачку,
Па мяне, бяздолніцу,
Праз людзей наказалі.

А багатаю сястру,
А багатаю сястру
Сярод поля пераймаюць,

А мяне, худобачку,
А мяне, бяздолніцу,
У хаце на парозе.

А багатаю сястру,
А багатаю сястру
На куце пасадзілі,

А мяне, худобачку,
А мяне, бяздолніцу,
Проціў печы на лаўца.

А багатаю сястру,
А багатаю сястру
Віном-мёдам паілі,

А мяне, худобачку,
А мяне, бяздолніцу,
Гаркою гарэліцай.

---

* Кожны трэці радок паўтараецца двойчы.

А багатаю сястру,
А багатаю сястру
На тры ночкі ўнімаюць,

А мяне, худобачку,
А мяне, бяздолніцу,
Проціў ночкі адпраўляюць.

Ды як пайшла сястрыца,
Ды як пайшла родная,
Тужучы, бядуючы,

Тужучы, бядуючы,
Тужучы, бядуючы,
Белы ручкі ломючы:

— Ды збярыцця, ваўкі,
Ды збярыцця, звяры,
Разарвіце ж вы мяне,

Каб я болі не хадзіла,
Каб я болі не хадзіла,
Сэрца свайго не крушыла.

Як учула сястрыца,
Як учула родная,
Пад аконцам седзючы:

— Вы, браціткі-саколікі,
Вы, браціткі-саколікі,
Садзіцця на конікаў,

Даганіце сястрыцу,
Даганіце сястрыцу,
Да вярніце ж вы яе.

Пераймайце ж вы яе,
Пераймайце ж вы яе,
Як мяне пераймалі,

Ды гукайце ж вы із ей,
Ды гукайце ж вы із ей,
Як са мной вы гукалі.

Ды пасадзіце ж вы яе,
Ды пасадзіце ж вы яе,
Гдзе мяне вы садзілі.

Ды частуйце ж вы яе,
Ды частуйце ж вы яе,
Як мяне частавалі.

Удзяржайце ж вы яе,
Удзяржайце ж вы яе,
Як мяне удзяржалі.

Ды сцяліце пасцельку,
Ды сцяліце пасцельку,
Як і мне усцілалі.

Наварыў брат наш піва *
 І сабраў радню на гулянне.
 Ой, як багатую сястру
 Брат у госці зазываў
 І двое коні пасылаў.
 А як беднай гаротніцы
 Дык праз людзей брат наказаў.
 І як багатую сястру,
 Дык на дварэ пераймаець,
 І як бедную-гаротніцу
 У хаце не чапаюць.
 А як багатую сястру,
 Дык на куце пасадзілі,
 І як бедную-гаротніцу
 У парозе паставілі.
 Як багатую сястру
 І віном-мёдам частуюць,
 А як бедную-гаротніцу
 Горкаю гарэлкаю.
 Як багатую сястру
 Начаваць астаўляюць,
 А бедную-гаротніцу
 Проці ночкі й выпраўляюць.
 А як выйшла яна ў поле,
 Як крыкнула ратуначку:
 — Ой, збярыцеся, звяры-воўкі,
 А вы ж мяне разарвіце,
 У чыстым полі разнясіце.
 Як пачулі брат з сястрой,
 Дык сястра стала бедаваці:
 — Ой, ды паедзем, брат, даганяці.

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

— А не бядуй ты, сястрыца,
Ай ды адна мамка нас раджала,
Ды не 'днэй долькай награждала.
А нам з табой панаваці,
А ей, беднай, гараваці.

458. ІДЗЕЦЬ СЯСТРА ПА ВУЛІЦЫ

Ідзець сястра па вуліцы,
А брат па садочку.
— Пастой, пастой, сяструлечка,
Бып'ем мы мядочку.

— Півай, півай, мой брацітка,
Калі табе п'ецца,
А мне, беднай сіротачцы,
Ў жызнi не ўдаецца.

Адна мамка нас радзіла,
Адна й гадала,
Няроўную, мой брацюлечка,
Нам долю й дала.

Табе дала, мой брацітка,
Долю грашавую,
А мне дала, мой брацітка,
Долю слезавую.

Табе дала, мой брацітка,
Віно-мядок піці,
Мая доля, мой брацітка,
Із п'яніцай жыці.

459. ПАП'ЕМ МЫ, ПАП'ЕМ, ПАГУЛЯЕМ

Пап'ем мы, пап'ем, пагуляем,
Ці мы долейкі не маем?
Адна маці нас радзіла,
Не аднэй доляй надзяліла:
Цябе, брацітку, багатою,
Мяне, сястрыцу, беднатою,
Цябе, брацітку, надзялілі валюкамі,
А мяне, сястрыцу, — рукаўкамі.
Будзем піці і гуляці
І пароўну плаціці:
Ты, брацітка, — чырванцамі,
А я, сястрыца, — рукаўкамі,
Ты, брацітка, — з кішанёчка,
А я, сястрыца, — з рукавочка.

460. НА ПОЛІ ДУБОЧКІ

[Andante]

На по - лі ду - ма - е бра -

-боч - кі усє ку - на - ты -

-точ - кі усє ба - га - ты -

-я, а // -я.

На полі дубочки
 Їсє кунатыя,
 А мае браточки
 Їсє багатыя.

Адалі мяне замуж
 За сіне мора,
 За сіняе мора,
 Ї вялікае го(ра).

Адзін брацітка
 Ні жаласны быў,
 А другі брацітка
 Жаласнейшы быў.

А другі брацітка
 Жаласнейшы быў,
 Сцежку пратаптаў жа,
 Сястру дапытаў.

461. ОЇ, ЦЕМНАЯ НОЧКА

Ой, цёмная ночка,
Ой, яшчэ цямней будзе,
Люлі, люлі, яшчэ цямней будзе.

Ой, судзяць, гавораць,
Ды што з мяне будзе,
Люлі, люлі, што з мяне будзе.

Няхай жа і судзяць,
Няхай жа і гавораць,
Люлі, люлі, няхай і гавораць.

А маеі натуры
Не перастановяць,
Люлі, люлі, не перастановяць.

Бо мая натура
Айца, матулі,
Люлі, люлі, ды айца, матулі.

462. ДЫ У ГАРОДЗЕ ЯЛІНАЧКА

Ды ў гародзе яліначка,
Ды за гародам сосна,
Хоць я пяю, весялюся, —
Майму сэрдзячку тошна.
Злыя людзі і суседзі
На мяне налягаюць,
Зямлю маю пашыначку
Па загону разганяюць,
Дзетак маіх малюсенькіх
Па суседзях разбіраюць.

463. БЫЛА ЦІХА НА МОРЫ ПАГОДА

Была ціха на моры пагода,
Дзесь паехаў мой мілы ў дарогу.

Дзесь паехаў мой мілы ў дарогу
Да й пакінуў жану нездарову.

Прыязджае мой мілы з дарогі,
Сустракае жану на парогі:

— Здароў, міла, здароў, чарнабрыва,
Чыя ў цябе на руках дзяціна?

— Была ў мяне цыганачка ўранцы,
Пазабыла дзяціну на лаўцы.

— Брэшаш, міла, брэшаш, чарнабрыва,
Цыганская дзяціна чарненька.

Цыганская дзяціна чарненька,
А руская дзяціна бяленька.

464. ЦЕПЛА ЛЕТА, ЯШЧЭ ЦЯПЛЕЙ БУДЗЕ

Moderato

Цеп_ла ле_та, я_шчэ цяп_лей бу_дзе, як мой
 мі_лы зда_ро_гі пры_бу_дзе, як мой мі_лы
 зда_ро_гі пры_бу_дзе.

Цёпла лета, яшчэ цяплей будзе,
 Як мой мілы з дарогі прыбудзе. *

Прыбыў, прыбыў мой мілы з дарогі,
 Спаткаў мяне ў сенях на парозе.

— Здрастуй, здрастуй, міла чарнабрыва,
 Яка ў цябе на руках дзяціна?

— Учора ў мяне цыганачка была,
 Ой, то яна дзяціну забыла.

— Брэшаш, міла, брэшаш, чарнабрыва,
 Не такая цыганска дзяціна.

— Прашу, мілы, а з сяней да хаты,
 То я буду праўданьку казаці:

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

Быў у мяне казак маладзенькі,
Ён начаваў тры ночы цямненькі.

Ён начаваў тры ночы цямненькі,
Я думала, што то мой міленькі.

465. ДЗЕСЬ ПАЕХАЎ МОЙ МІЛЫ У ДАРОГУ

$\text{♩} = 84$

Дзесь па_ е_ хаў мой мі_ лы у да_

_ро_ гу, кі_ нуў до_ ма ён жа_ ну не_ зда_

_ро_ ву. Э_ ха_ хо!

Дзесь паехаў мой мілы у дарогу,
Кінуў дома ён жану нездарову.
Э-ха-хо!

Прыязджае праз нядзелю-другую,
Ды знаходзіць ён дзяціну малую.
Э-ха-хо!

— Ой, скажы мне, ой, скажы, дарагая,
Скуль ўзялася та дзяціна малая?
Э-ха-хо!

— У нас двору дзве цыганкі стаялі,
Яны сваіх тут дзяцей пакідалі.
Э-ха-хо!

То, што больша, — пайшло мамку шукаці,
А малое я ўзяла гадаваці.
Э-ха-хо!

466. РАСЦВІЛАСЯ РОЗА ПРЫ ПАРОЗЕ

$\text{♩} = 128$

Рас - цві - ла - ся ро - за пры па - ро -

- зе, за - ба - віў - ся мой

мі - лы ў да - ро - зе.

Расцвілася роза пры парозе,
Забавіўся мой мілы ў дарозе.

Ды прыехаў мой міленькі позна,
Параскідаў падушачкі розна.

— Ой, на каго ж, мой міленькі, злуеш,
Што ты маю пасцель белу псуеш?

Ці на свайго каня варанога,
Ці на свайго дружэнька вярнога?

Ці на сваю матулю старую,
Ці на мяне, жану маладую?

— Ні на свайго каня варанога,
Ні на свайго дружэнька вярнога.

Ні на сваю матулю старую,
А на цябе, жану маладую.

А на цябе, жану маладую:
Скуль узяла дзяціну малую?

467. ОЙ, ТАМ КАЛЯ РЭЧКІ, ОЙ, ТАМ КАЛЯ БРОДУ

Ой, там каля рэчкі, ой, там каля броду
Заве казак дзеўку з сабою ў камору.
— Не пайду, казача, з табою ў камору,
Бо я, маладзенька, баюсь пагавору.
— Не бойся, дзяўчына, не бойся пагавору,
Казак маладзенькі не зробіць нічога.
Не спіць дзеўка ночку, не спіць і другую,
На трэйцю ночку сільненька заснула,
Казак насмяяўся, дзяўчына не чула.
Ой, легла дзяўчына, як розавы цвяточак,
Ой, ўстала дзяўчына, як белы цвяточак.
Ой, легла дзяўчына, як мак зацвітае,
Устала дзяўчына, рукамі ўспляснула.
— Ой, божа ж мой мілы, шчо я нарабіла,
Шчо я свайму роду няславу зрабіла,
Шчо я свайму бацьку, шчо я сваей мацер
І сваей роднай сястры зрабіла няславу.
— Не плач, дзеўка любя, не плач, дзеўка міла,
А я ж табе даю сто рублей на мыла,
Чырвонец на піва, дзвесце на хрысціны,
Дзвесце на хрысціны, для свае дзяціны.
Ты ж будзеш мыцца, півам напівацца,
Да й да свайго роду да й не прызнавацца.
— Эх, я буду мыцца з вечара да ранку,
Не вымыю лічка, яке было змалку.

468. ОЇ, МАЦІ, МАЦІ

Allegretto

— Оа, ма - ці, ма - ці, два - рак у ха - це,
 сту - ка - е, гру - ка - е, не да - е спа - ці,
 сту - ка - е, гру - ка - е, не да - е спа - ці.

— Ой, маці, маці,
 Дварак у хаце,
 Стукае, грукае,
 Не дае спаці. } 2 разы

— Ой, доню, доню,
 Бі кацюбою,
 Дварака із хаты
 Стром галавою! } 2 разы

— Не трэба, маці,
 Дварака біці,
 Лепей жа яго
 Прыгалубіці. } 2 разы

Ой, маці, маці,
 Штось каля мяне,

Штось каля мяне } 2 разы
Заварушылась.

Штось каля мяне
Заварушылась,
Ці шчука-рыба } 2 разы
Або дзяціна.

— Як шчука-рыба —
Будзем варыці,
А як дзяціна — } 2 разы
Бога прасіці,

Каб ўмела жаці
І вышываці,
Каб так гуляла, } 2 разы
Як яе маці.

Палын, палын — трава горкая,
Мая долечка яшчэ горшая.
Мая долечка яшчэ горшая,
Што мой міленькі не любіць мяне.
Робіць кравацьку адзінокую,
Спацькі кладзецца — к сценцы хінецца.
Мілей сцяна, як я, жана.
Пайду к мамачцы на парадачку:
— Парай, мамачка, што рабіць мне,
Што мой міленькі не любіць мяне.

470. ОЇ, ПАЇДУ Я ЛУГАМ, ЛУГАМ

$\text{♩} = 102$

Ой, пай - ду я лу - гам, лу - гам,
 ой, пай - ду я лу - гам, лу - гам,
 там мой мі - лы а - рэ плу - гам.

Ой, пайду я лугам, лугам,*
 Там мой мілы арэ плугам.

Панясу я яму есці,
 Чы не скажа ён мне сесці.

Панясу я яму піці,
 Чы не будзе гаварыці.

Вон напіўся і наеўся
 І на ролю паваліўся.

— Чаго лежыш да й не орыш,
 Чаго к мене не гаворыш?

— Ой, ляжу я, да й думаю,
 Што няўдалу жонку маю.

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

Ой, няўдалу, неўрадліву,
Да людзей не гаварліву.

— Чы ты сватаўся ўпаўночы,
Шчоб вылезлі табе вочы.

Трэба было хадзіць удзень,
Да й пытаціся людзей.

Нашы людзі не татары,
Шчо пыталі, то й казалі

471. ЯК ПАЙДУ Я ЛУГАМ, ЛУГАМ

Як пайду я лугам, лугам,
Арэць мой міленькі плугам.
Як панясу яму есці,
Ці не скажаць ён мне сесці.
Як наеўся, так напіўся,
Па пожанцы пакаціўся:
— Ой, цяжкая арба мая,
Нялюбая жана мая.

472. ЯК ПАЇДУ Я ЛУЖ(Ы)КОМ, ЛУЖ(Ы)КОМ

Як пайду я луж(ы)ком, луж(ы)ком, *
Ці не арэ мой мілы плуж(ы)ком.

Ах, вон арэ да й гукае,
Ой, на біты шлях да паглядае.

Шчо ўсе жонкі да й абед нясуць,
А мае да й немае.

Як панясу я яму есці,
Ці не скажа вон(ы) мне сесці.

Вон наеўся, вон напіўся
Да на роллю да й паваліўся.

— Ой, каб жа мне жонка такая,
Як і мая да братавая.

— Ах, я бровы ў сажу ўмажу,
Братавую да пераважу.

А лічанька да памалюю,
З казакамі да памандрую.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

473. ОЙ ВЫ, СІВЫЯ ГАЛУБЫ

Allegro moderato

Ой вы, сі - вы - я га - лу - бы,
Ой вы, сі - вы - я га - лу - бы,
на свет бе - лы ды не гля - дзяць

Ой вы, сівыя галубы, *
На свет белы ды не глядзяць.

На свет белы ды не глядзяць,
Пра нялюбых гавараць:

— Не пад мыслі я жонку ўзяў,
Ой, не стану я з ёю быць.

Ой, не стану я з ёю быць,
Пайду ў войска ды я служыць.

Ой, праслужу ды я гадок,
Павярнуся я ў свой бачок.

Ой, праслужу ды я другі,
Павярнуся я да жаны.

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

474. ДЫ ВЫЙДУ Я НА ВУЛАЧКУ

Ды выйду я на вулачку,
Ды гляну я тудасюда:
Адкуль сонейка ўзойдзець,
Адкуль міленькі ўз'ездзіць.
Узыйшло сонейка з-пад зорачкі,
Едзець міленькі з-пад горачкі.
— Паганяй, хлопец, скарэй коні,
Каб не відзеў жаны стоя;
Паганяй, хлопча, скарэй клячу,
Каб не відзеў жаны плача.

475. ОЇ, ДА ВЫЙДУ Я ДА НА ВУЛАЧКУ

Ой, да выйду я да на вулачку,
Да стану я на пагурачку.

Ой, да гляну я ў адзін бачок,
Да гляну я ў другі бачок.

Аж там едуць да два госцейкі,
Два госцейкі да родныя.

Да пайду я прымаўляючы,
Каморачкі адмыкаючы.

Каморачкі адмыкаючы,
Міленькага пабуджаючы.

— Устань, устань, да мой міленькі,
Устань, устань, чарнабрывенькі.

Прыехалі да нас госцейкі,
Прыехалі да нас родныя.

— Адыйдзіся, жана нямілая,
Твая радня пастылая.

Як учулі мае браціўкі,
Як учулі мае родныя.

З страмён ножак не вымаючы
І да мяне ж гукаючы:

— Заставайся, сястра, здорова,
Да няшчасная твая доля.

Цераз бор, бор дарожка,
 Там стаяла бярозка,
 Там ехалі два браціткі,
 Там ехалі два родныя.
 Едучы гаварылі:
 — Паедзем к сястрэ ў госці.
 Прыехалі к вароцечкам,
 Прыехалі к цясовенькім.
 Ай, стук, пастук у варотцы,
 Ай, стук, пастук у нозыя:
 — Атапрыся, сястрыца,
 Атапрыся, родная.
 — Стойце, братцы, не тапруся,
 Пайду мілага будзіць.
 — Устань, мілы, абачхніся,
 На вадзічкі, памыйся,
 На вадзічкі, памыйся,
 На рушнічок, утрыся,
 Прыехалі любыя госці, —
 Мае браты, твае швагры.
 — Адстань, жана нямілая.
 Твае госці нялюбныя.
 — Едзьце, брацікі, дадому,
 Не хваліцеся нікому,
 Сваім жонам, маей мамцы.
 Мамка будзець бедаваці,
 А жоны будуць паругаці:
 У сястры ў гасцях пабывалі
 І конікаў не зсядлалі.

477. ОЙ, КАБ ЖА Я ЗНАЛА

$\text{♩} = 88 - 112$

Ой, каб жа я зна - ла, што ма - я до - ля лі -

- ха - я, не пай - шла ж бы я

за - муж, я ж та - ка - я ма - ла да - я.

Ой, каб жа я знала,
Што мая доля ліхая,
Не пайшла ж бы я замуж,
Я ж такая маладая.

Не купляла б я тога
Вянка руцянога,
Да купіла б я тое
Крыльцо залатое.

Паляцела б я туды,
Дзе мой мілы п'е, гуляе,
Бо ён п'е, ён гуляе
Да іншую падмаўляе.

А я, маладзенька,
Пад вакенцам стаяла,
Пад вакенцам стаючы,
Горкі слёзы ліючы.

Ой, вы мае слёзы,
Не упадзьце нікуды,
Да й упадзьце на тую,
На саперніцу маю.

Да й упадзьце на тую,
На саперніцу маю,
Ой, што нас разлучае,
Нас із жызнi збівае.

478. ДУБ ДА ДУБА ПАХІЛІУСЯ

Allegro moderato

Дуб да ду - ба па - хі - ліў - ся,
 а дзяў - чы - не сон пры - сніў - ся.
 Дуб да ду - ба па - хі - ліў - ся,
 а дзяў - чы - не сон пры - сніў - ся.

Дуб да дуба пахіліўся,
 А дзяўчыне сон прысніўся. *

Ой, прысніўся сон чудзенькі,
 Што прыехаў мой міленькі.

А [я] выйшла, адчыніла, —
 Не той мілы, што любіла.

Не це вочы, не це бровы,
 Не це вусны да размовы.

— Ой ты, коню сівагрывы,
 Раскажы, дзе ёсць мой мілы?

— А твой мілы за гарою
 Размаўляе із другою.

* Кожная страфа паўтараецца дзьвічы.

Як зажуруся, запечалюся,*
 Пайду ў вішнёвы сад, развесялюся.
 А ў маім садзе сем пар галубоў,
 І п'юць, і ядуць, і кахаюцца,
 Правым крылушкам абшмаюцца.
 Скуль браўся маёр з-пад крутых гор,
 Голуба убіў, галубку згубіў.
 Ўзяў галубку на правую руку,
 Прынёс дадому, пасыпаў пшанічку.
 Пасыпаў пшанічку, паставіў вадзічку.
 Галубка гудзе, піць, есці не йдзе.
 Галубка пайшла, усіх перайшла,
 Усіх перайшла, свайго не найшла.
 Паехаў за сіне мора, нагнаў галубоў поўна мора.
 А я хадзіла, выбірала, няма таго, каго мела.
 Адзін высокі і вашаваты,
 А мой міленькі прыгожы, багаты.
 Гэты высокі дрыгалісты,
 А мой міленькі кавалерысты.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

480. ОЙ, РАНА-РАНИОСЕНЬКА

Allegretto

Ой, ра на ра - ню - сень - ка, ра - на па ра -

- се, ра на па ра се.

Ой, рана-ранюсенька,
Рана па расе. *

Выганяла Кася волы, —
Развіднялася.

Выганяла Кася волы
У новым дварэ,

Увідала Васіленьку,
На сівым кані.

— Ой ты, Кася-Касюленька,
Відаць, госця ждзэш,

Што так рана-ранюсенька
Волікі пасеш?

— А што табе, Васіленьку,
Да маіх гасцей,

Выганяю сівы волы
Для прыемнасці.

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

Плавала вутачка-гусь на вадзе,
Яе пер'ейка ўсё ў залаце.
— Сучыся, пер'ейка, сучыся,
Учыся, маё дзіця, учыся,
Дык як мілага назваці.
Назавеш яго сакалком,
Накрые ён цябе рукаўком,
Назавеш ты яго душою,
Накрые ён цябе шубою.

482. ТРЫ СЯСТРЫЦЫ СТРЫКАЛІСЯ

Тры сястрыцы стрыкаліся,

Ай, каліна, маліна,
Ай, ягодачка мая.*

Сястра ў сястрыцы пыталася:

— Якаво, сястра, за старым жыць?

— А ў клець ідучы, цалуючы, мілуючы,

З клеці ідучы, піхаючы, штурхаючы.

Сястра ў сястрыцы пыталася:

— Якаво, сястра, за роўным жыць?

А ў клець ідучы, цалуючы, мілуючы,

І з клеці йдучы, цалуючы, мілуючы.

---

* Прыпеў, які паўтараецца пасля кожнага радка.

483. СЯСТРА БРАТУ ПІРОГ ДАЕЦЬ

Сястра брату пірог даець,
Пірог даець,
А брат сястру дамоў завець,
Дамоў завець:
— Паедзем, сястрыца, разам дамоў,
Разам дамоў.
— А мой брацітка, мне й тут дабро,
Мне й тут дабро.

434. ОЙ. ЗЕЛЕНА, ЗЕЛЕНА У ЛУЗЕ ТРАВА

Ой, зелена, зелена ў лузе трава,
Затым яна зелена, што дожджык ідзе.
Ой, молада, молада ў мужа жапа,
Затым яна молада, што доля дабра,
Спіць яна ў пярыначкі да белага дня.
А яе свякровушка ўсё пакрыквае,
Да яе, маладую, ўсё й пабуджвае.
— Ой, матушка, матушка, матушка родная,
Ты не маеш волюшкі над маёй жаной.
— Куры каноплюшкі павыгрэбвалі,
А жыта-пшанічанька нязжата стаіць,
А тонкі кужалец да няпрадзен ляжыць.
— Я куры з канопелек сам папужну,
На жыта-пшанічаньку я жней станаўлю,
На тонкі кужалец праллю пасаджу.
Ой, мілая, мілая, мілая мая,
Устань, мы паедзем пракатаемся
Да з сваімі жнейкамі расчытаемся.

485. АЙ, ЗЕЛЕНА, ЗЕЛЕНА У ЛУЗЕ ТРАВА

Ай, зелена, зелена ў лузе трава,
За тым яна зелена, што блізка вада.
Ай, молада, молада ў мужа жана,
Ой, затым яна молада, што доля хараша,
Ой, затым яна молада, што блізка карчма.
Ой, пойдзе яна ў карчомачку, нап'ецца віна,
Ой, спіць яна ў пярынушкі да белага дня.
Для яе малютачкі мамкі ды пянькі,
А як пойдзе мілы яе пабуджаці:
— Ой, устань, устань, мілая, годзе табе спаці,
Ой, ужо нашу малютачку па саду носяць,
А ўжо нашы жнейкі у полі нажаліся,
Ой, цябе, міленькая, яны праждаліся.
Ой, пайдзем, мілая, у поле прагуляемся.

486. СУДЗІ, БОЖА, НЯДЗЕЛЬКІ ДАЖДАЦІ

$\text{♩} = 84$

Су - дзі, бо - жа, ня - дзель - кі да -
 - жда - ці, су - дзі, бо - жа,
 ня - дзель - кі да - жда - ці (і).

Судзі, божа, нядзелькі даждаці, *
 То й пайду я да роду гуляці.
 А мой родзік не очэнь багаты,
 Просіць мяне споўна выпіваці.
 Ой, не буду споўна выпіваці,
 Ёсць у мяне тры беданькі ў хаце:
 Адна бяда — дзяціна малая,
 Друга бяда — свякруха ліхая,
 Трэця бяда — мой мілы гняўлівы.
 Ой, пайду ж я ціха пад акенца,
 Ой, што робіць мае міла сэрца.
 Сядзіць мілы на белай кравяці,
 Ручанькай белай лісційка піша,
 Ножанькай ён дзяціну калыша.
 — Люля й, люля й, дзяціна малая,
 Дзесь гуляе маці маладая.
 Гуляй, гуляй, мая чарнаброва,
 Паколь мая галоўка здарова.
 А як мая галоўка схітнецца,
 Тады твае гулянне мінецца.

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

487. САЛАВЕЙКА ЛУГАВЫ

Салавейка лугавы, *
Не пой рана на зары.

Не пой рана на зары,
Не будзі свекрыві.

Мая свякроў ліхая,
Да заране ўстае.

Да заране ўстае.
Усім дзела раскажа.

Усім дзела раскажа,
Сама пойдзе і спаць ляжа.

Ой, я выйду на сяло,
Нідзе агню не відно.

У нашай печы жар гарыць,
Маці з сынам гаварыць:

— Чаму жоначку не б'еш,
Нашто волю даеш?

— Нашто маю жонку біць?
Яна ўмее ўсё рабіць.

Усё дзела паробіць
І свякроўцы ўнаровіць.

---

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

Ідзі, маці, ты ў лес,
Няхай цябе звер із'есць.

Ідзі, маці, жабраваць,
Чым нас, млодых, разлучаць.

Дарожка, дарожка, а ты шырака́я й, *
 Каб па той дарожкі тры сады стаяла.
 А ў первым садочку й кукуля кукуіць,
 А ў другом садочку й салавей шчабечыць,
 А ў трэцім садочку сын з маткай гаворыць.
 — Ай, сынку, мой сынку, сынку мой любезны.
 Ай, што табе міла, мілей ўсяго свету,
 Ці цёвча, ці жонка, ці родная маці?
 — Ай, маць, мая маці, найшла што пытаці.
 Ай, цёшча мне міла, міла для заезду,
 Ай, жонка мне міла, міла для савету,
 Ай, маці мне міла, мілей ўсяго свету.
 Насіла, балела, раджала, ўмірала,
 Ай, цём(ы)ныя ночкі, ночкі не ўсыпала,
 З калыбера ножкі, ножкі не ўнімала.

---

* Кожны радок паўтараецца двойчы.

Як ажаніла сына,
 То была ў мяне сіла.
 А аддала дочку,
 Трудна й жываточку.
 А хто мне выпера
 Белую сарочку?
 А як дочка прала,
 То белу пасцель слала,
 Да й бога прахала:
 — Каб мая мамонька
 Здравешька спала.
 А нявехна прала,
 Сем раз праклінала:
 — Каб мая свякроўка
 Здарова не ўстала.
 — А сынку вярнейшы,
 Хто табе мілейша,
 Ці жонка, ці цешча,
 Ці родна мамонька?
 — Ой, цешча мне міла,
 Бо жану радзіла,
 А жонка мне міла,
 Бо верна дружына,
 А мамонька міла,
 Шчо мяне радзіла.
 Як мяне раджала,
 Тры разы ўмірала;
 Адну ночку свечачка палала,
 Як мяне мамонька
 На свет яўляла.

А па возеру, а па сіненькаму,
 Селязенька плывець,
 Сваю вутачку, сваю шэрую,
 За сабою вядзець.
 — А ты, вутачка, а ты, шэрая,
 А ці тут начаваць?
 Калі тут начаваць, калі тут начаваць,
 Дак гняздзечка савіваць.
 Калі далі ляцець, калі далі ляцець,
 Разлягайся, трава,
 Разлягайся, трава, разлягайся, трава,
 Разлівайся, вада.

А па сенічках, а па новінькіх,
 Там Якімка ідзець,
 Сваю Тацянку, сваю душачку,
 За сабою вядзець.
 — А ты, Тацянка, а ты, душачка,
 А ці тут начаваць?
 Калі тут начаваць, калі тут начаваць, —
 Караваць будаваць.
 Калі далі ехаць, калі далі ехаць,
 То коніка гадаваць.
 Запрагайце каня, запрагайце каня
 У маляваны вазок,
 Мы ж паедзем, мая душачка,
 У таткулькаў дварок.

491. А ПА МОРУ, МОРУ

А па мору, мору,
Мору сінему
Селязенька плывець. *

Сваю вутачку,
Сваю сізую
За сабою вядзець.

— А ты, вутачка,
А ты, сізая,
А ці тут начаваць?

Калі тут начаваць,
Калі тут начаваць, —
Гняздзечка савіваць.

Калі далей плысці,
Калі далей плысці, —
Разлівайся, вада.

Разлівайся, вада,
Разлівайся, вада,
Разлягайся, трава.

А па сенечках,
А па новенькіх
Молад Сенька ідзець.

Сваю Валечку
Маладзенькую
Ён за ручку вядзець.

---

* Кожны трэці радок паўтараецца двойчы.

— А ты, Валечка
Маладзенькая,
А ці тут начаваць?

Калі тут начаваць,
Калі тут начаваць, —
Караваць будаваць.

Калі далей ехаць,
Калі далей ехаць, —
Запрагайце каня.

Запрагайце каня,
Запрагайце каня
У маляваны вазок.

Воз маляваны,
Воз маляваны,
І фурман каханы.

492. ЦЕМНА НОЧКА ДЫ НЯВІДНАЯ

Цёмна ночка ды нявідная,
Галовачка мая бедная.

З кім я буду начаваці,
Што я буду ды вячэраці?

Капусціну ды лебядзіну,
Шчуку-рыбу ды ашатрыну.

Пушчу каня на даліну,
Сам пайду я да дзяўчыны.

Сам пайду я да дзяўчыны,
На пуховы ды на пярыны.

493. А ў НОВАЇ КАМОРЫ

А ў новай каморы
Нехта гавора. *

Эй, Маруську Пятрочка
Усё ўгаварвае:

— Эй, Маруська, душа мая,
Дзе ложка твая?

Маруська, душа мая,
Ты здагадалася

І ў новай каморы
Спацькі клалася.

---

* Кожны другі радок паўтараецца двойчы.

494. ЧЬЕ ПЧОЛЫ НА ДУБРОВЕ

Allegro

Чы - е пчо - лы на дуб - ро - ве,
а ма - е ў са - доч - ку,
кто лю - биць да - ле - ку - ю, а
а су - ся - доч - ку, а // - ку.

Чые пчолы на дуброве,
А мае ў садочку,
А хто любіць далёкую,
А я сусядочку.

А я тую, далёкую,
Людзям падарую,
А да свае суседачкі
Я й сам павандрую.

Ой, у тае, далёкае,
Валы ды каровы,
А ў гэтае суседачкі
Чорненькія бровы.

Голуб сівы, голуб сівы,
Галубка сівейша,
Айцец мілы, матка міла,
Дзяўчына мілейша.

З матуляю пасваруся —
Граху набяруся.
З дзяўчынаю лягу спаці —
Не разгаваруся.

495. ЯК У САДЗЕ, У САДОЧКУ

Як у садзе, ў садочку
Там зязюля кукуець,
Каб я знала, каб я ведала,
Дзе мой мілы начуець. *

Калі ў полі, ў дарозі, —
Памажы яму, божа,
Калі ў дзевачкі, на пасцелечкі,
Накажы яго, божа.

А пайду я, пайду я,
Куды раньшы хадзіла,
Ці не ўвіджу я, ці не ўбачу,
Каго раньшы любіла.

Сядзіць мілы над ракою,
Ён падпёршы рукою,
Пісьмо пішыць, ціжало дышыць,
Не гаворыць са мною.

Ці ж я не такая,
Як і тая другая,
Я й харошая, я й прыгожая,
Толькі доля ліхая.

---

* Апошнія два радкі кожнай страфы паўтараюцца дьвойчы.

Як пайду я ў луг па каліну,
Да выламлю калінаву ветку.
Горша, горша мне ягодкі есці,
Ідуць, ідуць мне ад татулькі весці:
Хочуць аддаць мяне за старога.
А я старога здаўна не любіла,
Па яго следу камень пракаціла.
Цяжка, цяжка мне камень каціці,
Да цяжэнька за старэнькім жыці.

Як пайду я ў луг па маліну,
Да выламлю малінаву ветку.
Салодка мне маліначкі есці,
Ідуць, ідуць мне ад татулькі звесці:
Хочуць аддаць мяне за малойца.
Я й малойца і здаўна любіла,
Па яго следу персцень пракаціла.
Лёгка было мне персцень каціці,
Лёгенька за малойцам жыці.

497. І ТУДЫ ГАРА, І СЮДЫ ГАРА

І туды гара, і сюды гара,
Ай, міжду тымі горамі крутымі
Ўсхадзіла зара. *

Ета не зара, — дзяўчына мая,
Яе брові чорныя і ліцо румянае,
За вадою йшла.

— Дзяўчына мая, напой мне каня,
Ай, з тае, з тае, з тае крынічэнькі,
З поўнага вядра.

— Напаю каня, як буду твая,
Ай, тады сядзем, сядзем ды паедзем
Да твайго двара.

Ў цябе ні двара, ў цябе ні кала,
Ай, толькі стаіць адзін куст каліны,
Й тая не цвіла.

— Каліна мая, чаго не цвіла?

— Ай, былі, былі сільныя марозы,
Змарозілі мяня.

— Дзяўчына мая, чаго ж ты ад(ы)на?

— Ай, былі войны, ўсіх рабят пабілі,
Пары не знайшла.

---

* Апошнія два радкі кожнай страфы паўтараюцца двойчы.

498. УЖО СОНЦА НІЗЕНЬКА

Allegretto

Ўжо сон - ца ні - зень - ка, ўжо
 ве - чар блі - зень - ка, пры - бы - вай, пры -
 - бы - вай, ка - за - ча - сар - дэнь - ка.

Ўжо сонца нізенька,
 Ўжо вечар блізенька,
 Прыбывай, прыбывай,
 Казача-сардэнька.

Прыбывай, прыбывай
 Аж да мае хаты,
 То я цябе пушчу,
 Каб не чула маці.

Ой, як я пускала, —
 За ручку сціскала,
 А як выпраўляла, —
 Сільненька плакала.

Сільненька плакала,
 Казака пытала:
 — Ці ёсць ў цябе жонка,
 Ці ёсць ў цябе дзеці?

— Ёсць у мяне жонка,
Яшчэ дзетак двое,
Адхіліся, дзеўка,
Баліць сэрца мае.

499. ОЙ, ЗНАЦІ, ЗНАЦІ

Scherzando

Ой, зна - ці, зна - ці, хто лю - біць
 поль - ку: вы - бі - та сцє - жач - ка
 цє - раз фа - соль - ку, // соль - ку.

Ой, знаці, знаці,
 Хто любіць польку:
 Выбіта сцєжачка
 Цєраз фасольку. *

Ой, знаці, знаці,
 Хто беларуску;
 Выбіта сцєжачка
 Цєраз пєтрушку.

Ой, знаці, знаці,
 Хто каго любіць;
 Хоць здаля сядзе, —
 Сэрцам галубіць.

Ой, знаці, знаці,
 Хто з каго кпінца;
 Блізка сьдае, —
 К чорту дзівіцца.

* Апошнія два радкі кожнай страфы пайтараюцца двойчы.

500. З СЕРАДОНЬКІ НА ЧАЦВЕР

Allegretto

З се - ра - донь - кі на чац - вер, па - мя - та ю,
як ця - пер, вя лі мя - не ба - дзя - кі
це - раз рэч - ку два дзя - кі.

The musical notation consists of three staves of music in a treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked 'Allegretto'. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllables across notes. The first line of music ends with a double bar line. The second line of music ends with a double bar line. The third line of music ends with a double bar line.

З серадонькі на чацвер,
Памятаю, як цяпер,
Вялі мяне бадзякі
Цераз рэчку два дзякі.

— Не вядзіце ў асаце,
Бо я накалюся,
Я гарэлкі не піла,
Я вас не баюся.

Завядзіце ў лебяду,
Бо лябёдка дробна,
Засцяміце хвартушыну,
Бо я блagarодна.

Ой, ішла я праз сяло,
І было мне стыдна:
Нясла курку пад пахою,
Было хвосцік відна.

501. МАТУШКА-ЛАСТУШКА, ГАЛОУКА БАЛІЦЬ

- Матушка-ластушка, галоўка баліць.
- Дзецічка мілая, платком завяжы.
- Матушка-ластушка, платок караток.
- Дзецічка мілая, другім падвяжы.
- Матушка-ластушка, жываток баліць.
- Дзецічка мілая, ляж на печ, паляжы.
- Матушка-ластушка, дзіця радзіла.
- ...Страмніца, з кім прыжыла?
- Матушка-ластушка, з паповым батраком.

502. ПАСЕЮ ШАЛВЕЮ

Moderato

Па - се - ю шал - ве - ю ра - нень - ка ў ня -
 - дзе - лю, за лю - ты - мі ма - ра - за - мі
 шал - ве - юш - ка не ўзы - хо дзіць

Пасею шалвею
 Раненька ў нядзелю,
 За лютымі маразамі
 Шалвеюшка не ўзыходзіць.

Ідзе мой міленькі
 З карчомкі п'яненькі:
 — Ой, адчыні, міла, брамы,
 Бо я іду, твой каханы.

— Ой, я не адчынюся,
 Бо цябе баюся.
 Расступіся, сыра зямля,
 То я ў табе схавваюся.

Зямля расступіла,
 Я лезці не пасмела,
 Даруй, божа, мае грахі,
 Што я, бедна, саграшыла.

503. ДОЛЯ МАЯ НЕЩАСЛИВА

Палюбіла шмаравоза

Moderato

Доля ма-я нещаслі-ва, што я
на-рабі-ла: палю-бі-ла шма-ра
-во за, доля нещаслі-ва.

Доля мая нещаслива.
Што я нарабіла:
Палюбіла шмаравоза,
Доля нещаслива.

Той шмаравоз намазаў воз,
Паехаў ў дарогу,
Мяне, младу, маладую,
Пакідае дома.

Напяку ж я піражочкаў
І беллага сыра,
А хто прыйдзе на вячоркі,
Таму буду міла.

Адзін кажа: «Куме, куме!»
Другі: «Браце, браце!»
Як узяў жа за чупрыну,
То й з парога цягне.

Уцякаў жа той дзячэнька
Цераз тры гароды,
Ублытаўся ў гарбузенне
І нарабіў шкоды.

— Вы, дзяўчаты-маладзіцы,
Вы, добрыя людзі,
Выблытайце з гарбузення,
Вам шкоды не будзе.

Лепей была ў сваім доме
Бульбачка без солі,
Ніж ў чужое маладзіцы
Піражкі на stole.

Лепей было ў сваім доме
На сухой драбіне,
Ніж ў чужое маладзіцы
На белаі пярэне.

Не жаніўся — было гора,
Ой-ё-ёй,
Ажаніўся — стала гора,
Ой-ё-ёй.

Няма ў хаце лыжкі, міскі,
Ой-ё-ёй,
Да калыскі трэба нянек,
Ой-ё-ёй.

Да калыскі трэба нянек,
Ой-ё-ёй,
А да печкі кашаварак,
Ой-ё-ёй.

Дам я жонцы тры капейкі,
Ой-ё-ёй,
— Пайдзі, жонка, на базар,
Ой-ё-ёй.

Пайдзі, жонка на базар,
Ой-ё-ёй,
Купі, жонка, хлеба, солі,
Ой-ё-ёй.

Хлеба, солі не купіла,
Ой-ё-ёй,
На базары заблудзіла,
Ах, божа мой.

— А вы, людзі, мае людзі,
Ой-ё-ёй,

Не бачылі жонкі мае?
Ой-ё-ёй.

Не бачылі жонкі мае,
Ой-ё-ёй,
Мая жонка з прызнакамі,
Ах, божа мой.

У нядзельку п'ю, п'ю,
 У панядзелак сплю, сплю,
 А ва ўторак снапоў сорака
 Пшанічаньку б'ю.
 Набіла пшанічкі
 Чатыры дайнічкі,
 Пойдзем жа прап'ём,
 Мае вы сястрычкі.
 Жана з карчмы нахіляецца,
 А муж з жаны насміхаецца:
 — А мая ты міла,
 Куды ты хадзіла?
 — Я на полі хадзіла,
 Цябе шукала.
 — А мая ты міла,
 Няпраўду сказала,
 Ты ў карчомцы была,
 З казаком гуляла.
 Зацвіла, зацвіла
 У полі каркалуша,
 Зазлавала жана
 Да на свайго мужа,
 Як прыйшла ды лягла,
 Зрабілася нядужа.
 — Устань, устань, жонка,
 Прынёс табе піва.
 — Бадай жа ты спокуй,
 Я не буду жыва.
 — Устань, устань жонка,
 Прынёс табе мёду.
 — Бадай жа ты спокуй,
 Я не ела зроду.

— Устань, устань, жонка,
Прынёс табе гарэлкі.
— Бадай жа ты спокуй,
Схавай для дзеўкі.
— Устань, устань, жонка,
Прынёс табе дубінку.
Буду лячыць, буду лячыць
Галовачку, спінку.
Як ляжала, як ляжала,
Так скоранька ўстала:
— А мой жа ты мужу,
Я цябе шаную,
Запрагу бараноў,
Тры дні бараную.
Ой, я бараную,
Сяду, адпачыну,
Як запрагу я калёсы,
Еду па лучыну.
Пад гару еду,
Сама прысядаю.
— Ой ты, кося, кося,
Ты не станавіся,
Ты на мяне, маладу,
Болей не сварыся.

506. ЖАНА НА МУЖА ГНЕВАЛАСЯ

Жана на мужа гневалася,
Гневалася.
Не вячэраўшы спацькі лягла,
Спацькі лягла.
— Устану р'аненька, умыюся б'еленька,
Паснедаю, паснедаю.
Запалю свечачку, пайду у печачку,
Там парася, там парася.
Скруціла, звярцела, адна яго з'ела,
Я й хараша, я й хараша.
Чатыры качачкі, гаршочак кашачкі,
І таго мала, і таго мала.
Ехалі жаўнеры, на мяне глядзелі,
Што я добра, што я добра.

507. ЖАНА МУЖА ЗАШАНАВАЛА

Жана мужа зашанавала,
На папары навязала.
Палажыла сена вязку,
Паставіла вады ражку.
— Еж, мой міленькі, да напівайся,
На чужых жонак не заглядайся.
Ўі б навязала на канюшыне,
Дык я баюся, што ён загіне.
Я б навязала на сарадэлі,
Так баюся, каб ваўкі не з'елі.
Сама пайшла на заўтрая глядзець,—
Вязка сена цалюсенька,
Ражка вады паўнюсенька,
А мой мілы круглюсенькі.

508. НЕ ВЕДАЛА ЖОНКА

Не ведала жонка,
Як мужыка ўчыці,
Запрагала ў борану,
Пайшла валачыці.

Выпрагала з бараны,
Запрагала ў ярма:
— Не еш, не еш, мой міленькі,
Ў мяне хлеба дарма!

Выпрагала з ярма,
Запрагла ў калёсы:
— Не сядзі дарэмна ў хаце,
Паедзем да лесу!

Прыехалі з лесу,
Трэба адпачыці...
— Бяры хутчэй цэпа ў рукі,
Ідзі малаціці!

Бяры цэпа ў рукі,
Ідзі малаціці,
А я да карчомкі
Гарэлачку піці!

Прыйшла з карчмы, набурчала:
— Калышы дзяціну,
А я, млада-маладая,
Пайду адпачыну!

509. А ЗАЗВАЛІ МЯНЕ У ПІР

А зазвалі мяне ў пір,
Пасадзілі на куце. *

Мне ж і есці даюць,
Мне і піці даюць.

Но толькі мне не любя,
Што й з старым спаць кладуць.

А й дзе ж тыя таржочкі,
Што старых прадаюць?

Я б старога прадала,
Я б тры грошы узяла.

Маладога б купіла,
Я б золатам плаціла.

---

* Каждая строфа паўтараецца двойчы.

510. АЙ, ПАЕДЗЕМ МЫ

Ай, па_е_дзем мы, ай, па_е_дзем мы
 толькі для першай страфы
 к мам_цы ў гос_ці_кі. Мой муж на_ка_ні,
 я, ма_ла_да, на сві_я_лі, дзет_кі на каз_лят_ках.

Ай, паедзем мы *
 К мамцы ў госцікі.
 Мой муж на кані,
 Я, малада, на свінні,
 Дзеткі на казлятках.

Ай, як сядзем мы —
 Мой муж на куце,
 Я, малада, длі яго,
 Дзеткі длі мяне.

Ай, як вып'ем мы —
 Мой муж піўца,
 Я, малада, вінца,
 Дзеткі гарэлачку.

* Кожны першы радок паўтараецца двойчы.

Ай, закусім мы —
Мой муж піражком,
Я, малада, тваражком,
Дзеткі сырчыкам.

Ай, зайграем мы —
Мой муж у дуду,
Я, малада, ў гудуду,
Дзеткі ў жалеечку.

Ай, станцуем мы —
Мой муж казака,
Я, малада, драбака,
Дзеткі вальчыка.

511. МАЕ МУЖЧЫНАЧКІ, СКАЖУ Я ВАМ НАВІНУ

Мае мужчыначкі, скажу я вам навіну,
Што сівая свіння на дубе гняздо звіла,
На дубе гняздо звіла, казянятак прывяла.
А мой муж прамудры быў, шылам сена накасіў,
Пад прыпечкам стог злажыў,
Стог злажыў, казянятак накарміў.

512. ЯК ЗАДУМАЇ ПАН ВЕРАБЕЙ

Allegro

Як за - ду - маї пан ве - ра -
 бей ху - цень - ка жа - ніц - ца,
 смач - ных рэ - чаї ска - шта - ваць і ме - ду на -
 піц - ца. // за зда - рої - е ве - ра - б'я.

Як задумаї пан верабей
 Хуценька жаніцца,
 Смачных рэчаї скаштаваць
 І ме́ду напіцца. *

Выдаї мяшок асцякоў
 І назад вярнуўся.
 Мосце-пане верабей,
 Да шлюбу гатуйся.

Запрагайце шасцёх коней
 Пад пояс шырокі,

* Апошнія два радкі кожнай строфы паўтараюцца двойчы.

Я паеду у залёты
Да пані сарокі.

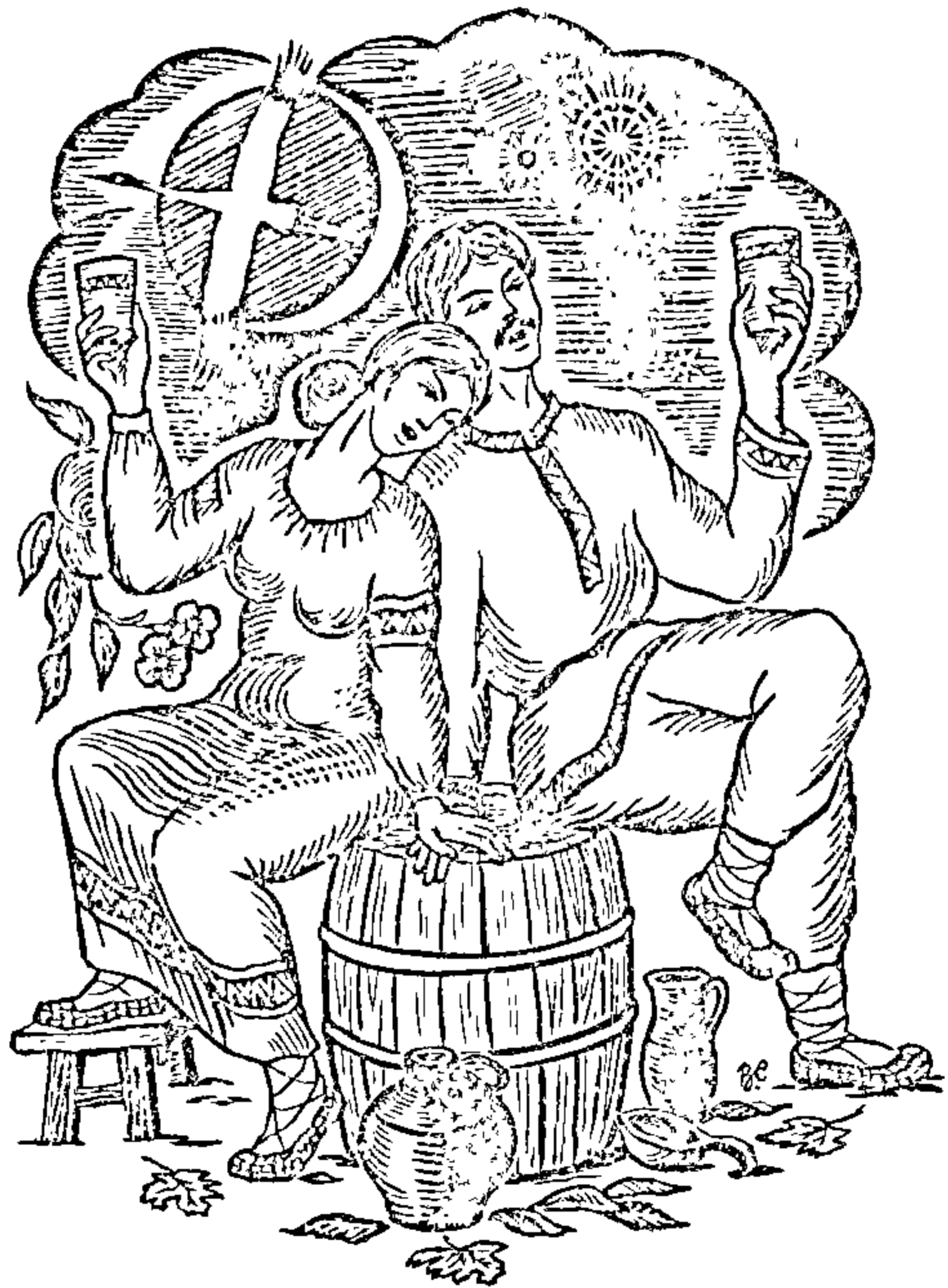
Крук і качар і пяхух
Прад ім прадкавалі,
Два індыкі паперадзе
Ім песні спявалі.

А сарокі-белабоккі
Пайшлі танцаваці,
А вароны, стары жоны,
Гэта замячаці.

А вароны, стары жоны,
Елі, пілі, аж да дня,
Елі, пілі аж да дня
За здароўе вераб'я.

ХРЭСЬБІННЫЯ
ПРЫШЕЎКІ,
ПРЫГАВОРКІ
І ЖАРТЫ

ХРЭСЬБІННЫЯ ПРЫПЕЎКІ

1

Кумка рыбку пячэ,
З скавародкі цячэ.
— Пастой, кумка, не пячы,
З скавародкі палячы.
У каго русы вусок,
Таму рыбкі кусок.
У каго рыжа барада,
Таму і юшкі шкада.

2

Ішоў кум да кумы
Цёмнае ночы,
Сядзіць сава проці яго,
Вытрашчыўшы вочы.
Ён на яе: гіля, гіля!
Яна і прысела.
Каб не тая кума яго,
Яна б яго з'ела.

3

Завітай, завітай,
Келішак зялёны!
Хто вып'е дванасце,
Тэн бэндзе збавёны.

4

Ой ты, кум, кумянёк,
Чыні сваю волю.
Ой, хадзем, паскачэм
Гайдучка з табою.

5

А кумок, галубок,
 Чыні сваю волю.
 Ой, пойдзем гайдучка
 Да ўдваіх з табою.

6

Як жа кумы не любіць,
 Кеды кума ладна.
 На ёй сукня, як на пані,
 Панчошка едwabна.

7

Завітай наша флаша,
 Келішку зялёны!
 А хто з него выпіе,
 То бедзе збавёны.

8

— Такі, кума, дайся.
 Такі дагадайся,
 Такі часам пад поясам
 Пашчупаці дайся.
 — Чы ты, куме, п'яны,
 Чы ты апантаны?
 Чы ты, куме, зыйшоў з ума?
 То ж я твая родна кума.

9

Кум да кумы едзе,
 Кума ў велькай бедзе.
 — Ой, мой куме, мой злоты,
 Выбаў мяне з клопоту...

Прыехалі на даліну.
 — Давай, кумко, бо я згіну.
 — Ці ты, куме, п'яны,
 Ці ты апянтаны?
 Ці ты, куме, без розума?
 То ж я, твая родна кума.

11

— Кацярына, кума мая,
 А ў гародзе свіння твая.
 — Няхай рые, хоць начуе,
 Бо салодкі карань чуе.

12

Да хто ідзе? Кум да кумы.
 Да што нясе? Куль саломы.
 А што ў том кулі, кулі?
 Чаравічкі кумі, кумі.

13

Палядзі, дзядзько,
 Што дзядзіна робіць:
 Да ўсе куркі папродала,
 Адзін пеўнік ходзіць.

Я пеўніка не прадам.
 Бо ён дома гаспадар.
 Каля рэчкі прайшоў,
 Скакарэчыўся,
 Сабе ножку зламаў
 І скалечыўся.

14

Кума мая харошая
 Харашо скакала,

Як у маём свіроначку
Гарэлка стаяла.

15

Кацілася, валілася
Калодачка з печы,
Ой, пабіла калодачка
Бабулечцы плечы.

16

Ай, кум [к] куме } 2 разы
Баразёнкай паўзець.
Ай, кум куме } 2 разы
Агурэчкі нясець.

17

А чарачка крышталёвенькая,
Ды чаму яна не поўненькая?
Ці ты, чарачка, пабітая,
Ці ты поўна не налітая?

18

А хто п'е, таму налівайце,
А хто не п'е, таму не давайце.
А хто п'е, чалавек добры,
А хто не п'е, таму век доўгі.

19

А чарачка-радовачка,
Як я цябе люблю,
А хто ж цябе піць будзе,
Да як жа я умру?

ПРЫГАВОРКІ БАБКІ І КУМА

20

Бабка перад ад'ездам кумоў з дзіцем:

— Дзе тут ёсць айцец, матка, браты, сёстры, дзядзькі, цёткі, суседзі, прыяцелі, бліжня, дальнія, невыборныя,— усіх пакорна прашу дзіцятка да храста паблагаславіць.

21

Бабка, перадаючы дзіця кумам:

— Наце вам народжана, нам прынясець хрэшчна...

Занясі, божа, да храста святога, пазволь, божа, ва хрысціянску веру ўвясці. Прывядзі, божа, і парадзіллю да першага здароўя; дай, божа, шчоб вана яго ахрысціла і да розума давяла, і на вяселлі пагуляла.

22

Кум разам з кумой, аддаючы дзіця бацьку пасля вяртання з царквы:

— Наце ваша раджонае, а наша хрышчонае. Судзіў бог бачыць пад храстом, судзі, божа, бачыць пад вянцом.

23

Кум, перадаючы дзіця бацьку:

— Дай жа, божанька, штоб вам у ём мець пацеху, у горасці — уцеху.

24

Як бабка ставіць гаршчок кашы на стол.

Б а б а: Ну, гаспада кунпанія, госці дарагія! Прасілі вас на хлеб, на соль, вот прашу і на бабіну кашу, прашу паклась па чырвошцу...

Усе кладуць на два грошы ці на чатыры...

К у м (разбіваючы гаршчок): Ой, баба, які гаршчок крэпкі ў ганчара выбрала. Ніяк не разбіць.

Б а б а: Ну, кумок, у другі раз як пайду, дак не буду браць такога крэпкага. Ужэ прыстаўлю дзіравы, абы кашу зварыць.

К у м (б'е ціхенька гаршчок у другі раз): Ай, баба, ці не злезны твой гаршчок? Ніяк не разаб'еш.

Б а б а: Ну-тка бі, бі! Відна, кумок мала еў.

Гаршчок разбіваецца.

Б а б а (бярэ чарапочкі ад гаршка): На каго каша нахінецца, таму кварту купляць.

Г о с ц ь (у адказ): А табе што нядзелі быць у етым дзелі.

25

Б а б а: Кумочак-галубочак, салавейка, прахаю цябе, не бі майго гаршка, бо ён жа ў мяне не просты, а срэбны з залатымі беражкамі, да й не тут купаваны, я ж за ім едзіла ў Альвова.

К у м: Бабко! Ты ўжо стара, трохі слепа, не дабачыш, гэта ж гаршчок гліняны да й той расколаты.

Б а б а: Ты, куме, пап'ян, то і не бачыш.

К у м: Я хоць і пап'ян, але ж ўсё-такі бачу, што гэта чэрап, а не срэбны, а калі срэбны, то ён не разаб'ецца. (З размаху разбівае гаршчок аб стол).

Г о с ц і: Але ж ты, куме, добра б'еш гаршкі, каб ты так біў цэпам да касою.

К у м: Я майсцер на ўсё, а падчас, як п'яны з каршмы прыйду, то і жонцы ўсе гаршкі пераб'ю.

26

Каша гатуецца там, дзе ксціны. Кашу даюць бабе, яна ставіць на стол.

К у м (спрашвае): Аткуда прыйшла?

Б а б а: Пусціце нанач.

К у м: Вашы дакументы.

Яна дае палатно, гэта «дакументы». Становіцца на лаву, абкрываецца палатном:

— Вот мае дакументы.

Кум бярэ, чытае, што ўздумае. Тады:

— Пусціць старуху нанач?

Усе: Раз дакументы харошыя, пусціць нанач. Старуха харошая.

Тады баба садзіцца ўжо за стол.

27

Баба, як падымае высока кашу:

— Пашлі, гасподзь, штоб наш сыночк вялік рос і шчасліў быў. На палкэ рабяткі, пад палком цяляткі, а на варку жарабяткі. Пашлі, гасподзь, у этат дом хлеб да соль, ва полі капамі, на лугах стагамі, у амбары карабамі, на гумне варахамі, а ў печы пірагамі.

28

Бабка, як ставіць кашу на стол:

— Радзі, божа, хлеб, пладзі, божа, статак, цялятак на вару, дзетак на палу! Зміры, божа, цароў і каралёў і ўсю браццю нашу!

Хто мой гаршчочак разаб'ець, тэй паўгарчыка гарэлачкі вазьмець.

29

Бабка, калі ставіць сваю кашу на стол:

— Дай жа, божа, каб у гэтым доме было многа дзетак на палу, жарабятак з цяляткамі на двару, парасятка з ягняткамі на вару і ўсякага добра гэтаму двару.

30

Бабка, як падносіць усім кашы на чарапку разам з чаркай гарэлкі:

— На-тка бабінай кашы, паглядзім на рублікі вашы. Гарэлачку выпі, кашай заясі, талерачку пазалаці.

31

Бабка пры раздачы кашы:

— Во пасылаець вам пані палагавая кашы і масла к ней. Кушайце за здаровейка нашай радзіны, штоб здароў быў і добра малаціў.

Як бабка ставіць перад кумамі гаршчок з кашай і бутэльку салодкай гарэлкі, што падаў ёй бацька нованароджанага:

— Мой унучак,— ваш хрэснік,— кашку прыслаў, а бацька ягоны вінца здагадаў. Прашу адведаць, бабку пацешыць, унучка паславіць, маць з бацькай паздравіць.

З гэтай жа прамовай бабка звяртаецца і да іншых гасцей.

33

Кум ад сябе і ад кумы адказвае:

— Нам хрэснік —прыветнік, не ўстаў ўзрасці,—вялеў кашу нясці, гасцей частаваць, добра нажываць. Дай, божа, здароўя яму, быць вумнаму, разумнаму, шчасліваму, багатаму, радзіцелям пацехаў ва младасці, карміцелем іх старасці, а нам — гуляць на радасці. Маць з бацькаю паздраўляем, прыбыткаў большых жалаем. Бабу за ўнука і ўгашэнне прывячаем.

34

Кашу з ячменю кум разбіваець, потым адкупляець.

К у м: Я разбіваю, я адкупляю.

Б а б к а: Плоцім за кашу, не за вашу,— за нашу.

Усяго тварыцца: і спяваюць, і танцуюць.

35

Бабка, кладучы на талерку тры грошы:

— Бог да нас чужаземца прыслаў і ад вас, дзядзькі і цёткі, успамогу ўзяць загазаў. Прашу чым яго падарыць, каб было за што мыла купіць, і прашу нікому не адмаўляць, бо будзе чужаземец смаракаваць, бо ён з далёкіх строн прыбыў і вас усея накорміць і напоіць. Дайце, а не адмаўляйце. Гэты госць прыбыў, каб век тут быць.

36

Бабка, атрымаўшы падарунак ад парадзіхі:

— Дзякуй, унучка і ўнучак, за падарак і піражок. Каб мой унучак, а ваш сыноч, вялікі рос і вяселлем трос.

Бабка на «муравінках», абвязаўшыся падараванай халсцінай:
— Каб мой унук вялікі рос, шчасліў быў! Каб на яго долю
паслаў бог усяго ўволю!

Кум, б'ючы кашу (гаршчок):
— Гадуй, божа, малое, да каб на той год другое.

ЗАСТОЛЬНЫЯ ТОСТЫ І ЖАРТЫ

39

Няхай гаспод гадуе да долю гатуе. Дай, божа, прыждаць ды
вяселле гуляць.

40

Гаспадар, падняўшы першую чарку, да бабкі:
— Будзем жывы і здаровы, бабуля!
Б а б к а: Сахарам на душу, галубок.

41

Кум, падняўшы першую чарку:
— Як мы відзелі Ваньку пад храстом, штоб так відзелі пад
вянцом; штоб добра пахаў ды добра малаціў. (Да бацькоў): Дай
бог вам і на лета эта

42

Дай жа, божа, на жыццё, на быццё, на добрае здароўе, на
доўгі век.

43

Гаспадыні — талерачку, гаспадару — гарэлачку, сыну — долі
шчаснае.

44

Будзь багаты, Аляксей, поўнай хатаю дзяцей.

45

Каб свой розум і навука далі сыну сілу ў рукі.

646

Хай шануе сын зярнятка, будзе людзям, будзе і ў сваю хатку

Прывячайце гасцей, каб на радзіны хадзілі часцей.

ПРЫКАЗКІ І ПРЫМАЎКІ

48

У нашай Кацярынкі штогод хрэсьбіны і радзінкі.

49

Што гадок, то і сынок.

50

Што гадок, то і ядок.

51

Бабіных груш не руш, а свае трасі — бабе нясі.

52

Бабка на гарэлку слабка.

53

Кумаўство — не вялікае сваяўство [прыяцельства].

54

Пана ў кумы не бяры, у хату здольніка не прымай, жонцы праўды не кажы.

55

Як не кум, то да кумы не падладжвайся.

56

Кума звяла з вума.

648

57

Хто кумы не цалаваў, той і слодычу не знаў.

58

Кума куму не наробіць шуму.

59

Не разбіўшы гаршчочка, не будзеш есці кашкі.

60

Гнісь, кум, не гнісь, да каля кішэні павярнісь.

61

Кум куме — палціну, а кума — халсціну.

62

На вяселле ідуць з вачамі, а на ксціны — з жыватамі.

63

З добрага цеста добрая паляніца, з добрай дзеўкі добрая маладзіца.

64

Без жонкі не банкет, а без хлеба не абед.

65

Не тая маці, што нарадзіла, а тая маці, што ўскарміла.

66

Жонка твая сямейніца, што год — то ўдод.

67

Што родзіцца, усё згодзіцца.

68

То не кума, што з кумам не піла.

69

Ехаў дахаты, а трапіў да кумы.

70

Кума ад кума без ума.

71

Не быўшы кумам, не піць піва.

72

Хто бабе не ўнук.

ҚАМЕНТАРЫ

АСНОЎНАЯ ЛІТАРАТУРА І ПРЫНЯТЫЯ СКАРАЧЭННІ

Альхимович — П. Ф. Альхимович. Сборник белорусских народных легенд, былин, песен, с описанием некоторых обрядов, обычаев, праздников и игрish крестьян Себежского уезда Витебской губ. 1882—1890. АГТ, V, 7.

Аникиевич — К. Т. Аникиевич. Сенненский уезд Могилевской губернии. Могилев, 1907.

Бел. п. — Беларускія песні. М., 1946.

Богданович — А. Е. Богданович. Пережитки древнего мирозерцания у белорусов. Гродно, 1895.

Выпісы — М. Гарэцкі і інш. Выпісы з беларускае літаратуры, ч. I. 1. Вусная народная творчасць. 2. Старадаўняе пісьменства. М.—Л., 1925.

Гарэцкі, Ягораў — М. Гарэцкі, А. Ягораў. Народныя песні з мелодыямі. Мінск, 1928. (ІБК. Беларуская этнаграфія ў доследах і матэрыялах. Кн. IV).

Грынблат, 1940 — М. Я. Грынблат. Доля жаночая ў беларускім фальклоры. У кн.: Жанчына ў беларускай народнай творчасці. Мінск, 1940.

Грынблат, 1967 — М. Я. Грынблат. Сямейна-абрадавая паэзія. У кн.: Беларуская народная вуснапаэтычная творчасць. Гісторыка-тэарэтычнае даследаванне. Мінск, 1967, стар. 77—90.

Даль — Владимир Даль. Толковый словарь живого великорусского языка. I—IV. М., 1955.

Дембовецкый — А. С. Дембовецкый. Опыт описания Могилевской губернии. Кн. I. Могилев, 1882.

Добровольский — В. Н. Добровольский. Смоленский этнографический сборник. Ч. II. СПб, 1894.

Довнар-Запольский — М. В. Довнар-Запольский. Белорусское Полесье. Сборник этнографических материалов, вып. 1. Песни пинчуков. Киев, 1895.

Довнар-Запольский, Оч. — М. В. Довнар-Запольский. Очерки семейственного обычного права крестьян Минской губ. Исследования и статьи, т. I. Киев, 1909.

Дроздов — М. А. Дроздов. Из этнографии Смоленского края. 1. Крестины. Смоленский вестник, 1896, № 41, 44, 47.

Дубяйкоўскі — Народныя пагаворкі. Сабраў Л. В. Дубяйкоўскі. Рукапіс. (Б-ка АН БССР. Адзел рэдкай кнігі).

Е. П. — Е. П. (ассек). Народные белорусские песни. СПб, 1853.

Елатаў — В. І. Елатаў. Ад песні да песні. Мінск, 1961.

Жанч. — Жанчына ў беларускай народнай творчасці. Мінск, 1940.

Жарт. пісні — Жартівлівыя пісні. Родынно-побутові. Київ, 1967.

Зеленин — Д. К. Зеленин. Описание рукописей ученого архива Русского географического общества, вып. I—III. Пг, 1914—1916.

К а м и н с к и й — Вяч. А. Каминский. Белорусы Ново-Александровского уезда, Ковенской губернии, в их песнях, обрядах и обычаях. Филологические записки. Воронеж, 1910, вып. II, стар. 276—303; вып. III, стар. 422—440; вып. X, стар. 739—767.

К а р с к и й — Е. Ф. Карский. Белорусы. Т. III. Очерки словесности белорусского племени. 1. Народная поэзия. М., 1916.

К и р е е в с к и й — Песни, собранные П. В. Киреевским, вып. 9. М., 1872.

К и р к о р — А. Киркор. Этнографический взгляд на Виленскую губернию. Этнографический сборник, вып. III. СПб, 1858.

К о с и ч — М. Н. Косич. Литвины-белорусы Черниговской губернии, их быт и песни. СПб, 1902.

К р а ч к о в с к и й — Ю. Ф. Крачковский. Быт западно-русского селянина. М., 1874.

Л я ц к и й — Е. А. Ляцкий. Материалы для изучения творчества и быта белоруссов. I. Пословицы, поговорки, загадки. М., 1898.

М а л е в и ч — С. Малевич. Белорусские народные песни. СПб, 1907, Сб. ОРЯС, т. 82, № 5, стар. 1—194.

М и ц к е в и ч — А. М. Мицкевич. Семейная обрядность белорусского народа. Автореферат канд. дисс. Минск, 1966.

Н и к и ф о р о в с к и й, П р и м. — Н. Я. Никифоровский. Простонародные приметы и поверья, суеверные обряды и обычаи, легендарные сказания о лицах и местах. Витебск, 1897.

Н и к и ф о р о в с к и й, Ч а с т. — Н. Я. Никифоровский. Белорусские песни «частушки». Вильна, 1911.

Н і к о л ь с к і — Н. М. Нікольскі. Жывёлы ў звычаях, абрадах і вераннях беларускага сялянства. Мінск, 1933.

Н о с о в и ч — И. И. Носович. Белорусские песни. СПб, 1874.

Н о с о в и ч, П о с л. — И. И. Носович. Сборник белорусских пословиц. СПб, 1874.

Н о с о в и ч, С л о в. — И. И. Носович. Словарь белорусского наречия. СПб, 1870.

Р а д ч е н к о — Э. Радченко. Сборник малорусских и белорусских народных песен Могилевской губ. СПб, 1911.

Р а п а н о в і ч — Беларускія прыказкі, прымаўкі і загадкі. Склаў Я. Рапановіч. Мінск, 1958.

Р о м а н о в, Б е л. с б. — Е. Р. Романов. Белорусский сборник. Вып. I—II; VII; VIII. Киев, 1886; Вильна, 1910, 1912.

Р о м а н о в, Г о в о р. — Е. Р. Романов. Материалы для изучения говоров Могилевской губ. «Живая старина». СПб, 1902, II—IV.

Р о м а н о в, М а т. — Е. Р. Романов. Материалы по этнографии Гродненской губ., ч. I—II. Вильна, 1911—1912.

Р о с л. у. — Рославский уезд. «Смоленский вестник», 1893, № 13.

С а м ц э в і ч — П. А. Самцэвіч. Хрэсьбіны ў в. Унтальянка Барысраёну Менскай акругі. «Наш край», 1928, № 11.

С а х а р а ў — С. П. Сахараў. Народная творчасць Латгальскіх і Ілукстэнскіх беларусаў. Рыга, 1940.

С в и т о в а — К. Свитова. Народные песни Брянской области. Ред. Л. Н. Лебединский. М., 1965.

С е р б о в — И. А. Сербов. Белорусы-сакуны. Краткий этнографический очерк. Пг, 1915.

Серебренников — Ф. Серебренников. Обычай и обряды крестьян Себежского уезда при крестинах, свадьбах и похоронах. Памятная книжка Витебской губ. на 1865 год. СПб, 1865.

Сержпутовский — А. К. Сержпутовский. Сборник белорусских пословиц-поговорок. (Рукапіс). АІМЭФ, ф. 9, воп. 2, спр. 21.

Сумцов — Н. Сумцов. О славянских народных воззрениях на новорожденного ребенка. ЖМНП, СПб, 1880, ноябрь, ч. ССХІІ.

Т — ч — В. Л. Т — ч. Народные песни, записанные в Пинском уезде. «Минские губ. ведомости», 1891, №№ 5, 10, 15.

Тэраўскі — Ул. Тэраўскі. Беларускі лірнік. Спеўнік на чатыры галасы. Берлін, 1922.

Укр. нар. пісні — Українські народні пісні, кн. I—II. Київ, 1955.

Фёдараў — Л. Фёдараў. Новыя запісы мелодый беларускіх народных песень. У кн.: Беларускае мастацтва, вып. II. Мінск, 1960.

Цітовіч — Песні беларускага народа. Выбранае. Складанне і каментары Г. І. Цітовіча. Мінск, 1959.

Чубинский — П. П. Чубинский. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, т. IV. СПб, 1877.

Чуркін, 1949 — М. Чуркін. Беларускія народныя пісні і танцы. Мінск, 1949.

Чуркін, 1959 — Беларускія народныя пісні. Запіс М. Чуркіна. Мінск, 1959.

Шейн, Бел. п. — П. В. Шейн. Белорусские народные песни с относящимися к ним обрядами, обычаями и суевериями. СПб, 1874.

Шейн, Мат. — П. В. Шейн. Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края, т. I, ч. 1; т. III. СПб, 1887, 1901.

Шлюбскі — А. Шлюбскі. Матэрыялы да вывучэння мовы і фальклору Віцебшчыны, ч. II. Мінск, 1928 (ІБК).

Шырма — Беларускія народныя пісні ў чатырох тамах. Запіс Р. Шырма, т. 2. Мінск, 1960.

Янкоўскі — Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы. Склаў Ф. Янкоўскі. Мінск, 1962.

Янчук — Н. А. Янчук. По Минской губернии. (Заметки из поездки в 1886 г.). Известия ОЛЕАЭ, т. LXI. М., 1889. (Труды этнографич. отдела, кн. IX).

Bielar. p. — Bielaruskija (kryvickija) narodnyja pieśni j kazki. Knižka I, II. Vilnia, 1938, 1939.

Biruta — Biruta. Pieśni białoruskie z powiatu Lidzkiego. Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, t. XVI. Kraków, 1892.

Czczot — J. Czeczot. Piosnki wieśniacze z nad Niemna i Dźwiny. Wilno, 1846.

Dworakowski — St. Dworakowski. Zwyczaje rodzinne w powiecie Wysoko-Mazowieckiem. Warszawa, 1938.

Głoger — Z. Głoger. Pieśni przy chrzcinach i pogrzebie na Podlasiu nadnarwiańskim. «Wisła», t. III. Warszawa, 1889.

H. K. — H. K. Chrzcziny u ludu białoruskiego. (wieś Krapużyn w pow. Mińskim). «Wisła», Warszawa, 1897, zesz. 2.

Hurynowicz — A. Hurynowicz. Zbiór rzeczy białoruskich. (Z gminy Wiszniewskiej, parafii Zodziskiej, pow. Święciańskiego, gubernii Wileńskiej). Kraków, 1893.

Нрыніевіч — Bielaruskije pieśni z notami. Sabrau i wydau A. Hryniewicz. T. I. Pieciarburh, 1910.

Federowski — M. Federowski. Lud Białoruski. T. V, VI. Pieśni. Warszawa, 1958, 1960.

Jelski — Al. Jelski. [карэсп. з Мінскай губ.]. «Kraj» Petersburg, 1889, N 13.

Kraszewski — J. Kraszewski. Litwa. Starożytnie dzieje, ustawy, ięzyk, wiara, obyczaje, pieśni, przysłowia, podania. T. I—II. Warszawa, 1847, 1850.

Moszyński — K. Moszyński. Kultura ludowa Słowian, t. II. Kultura duchowa, zesz. 1, 2. Kraków, 1934, 1939.

Zelenin — D. K. Zelenin. Russische (Ostslavische) Volkskunde. Berlin—Leipzig, 1927.

Ішыя скарачэнні

АГТ — Архіў Геаграфічнага таварыства СССР

АІМЭФ — Архіў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР

б. — былы

бел. — беларускі

бл. — блакнот

в. — вёска

вар. — варыянт

вобл. — вобласць

вол. — воласць

воп. — вопіс

вуч. — вучань (вучаніца)

гл. — глядзіце

г. п. — гарадскі пасёлак

губ. — губерня

зап. — запісаў (запісала)

заўв. — заўвага

ін-т — інстытут

л. — ліст

м. — мястэчка

м/г — магнітаграма

наст. — настаўнік

п. — павет

пар. — параўнаць

пас. — пасёлак

пед. — педагагічны

перадрук. — перадрукавана

р. — раён

с. — сяло

скар. — скарочаны

спр. — справа

с/с — сельсавет

ст. — стагоддзе

ст. ст. — старога стылю

стар. — старонка

студ. — студэнт

сш. — сшытак

укр. — украінскі

ф. — фонд

ЦДзА — Цэнтральны дзяржаўны архіў

хут. — хутар

ХРЭСЬБІННЫЯ ПЕСНІ *

ПРА ПАРАДЗІХУ І БАЦЬКУ ДЗІЦЯЦІ

1. А ў каморачцы аганёк гарыць

Зап. Л. І. Ткачова ў 1965 г. у в. Зубава Аршанскага р. ад Усцінні Цярэнцьеўны Войніч, 54 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 97, бл. 1, л. 7.

* Назвы мясцовасцей даюцца па адміністрацыйнаму падзелу, які існаваў у час запісу твораў.

Роды па даўняму звычайу адбываліся ў каморы, у клеці або іншай гаспадарчай будове, часам у сенцах. Парадзіха павінна была быць ізалявана ад членаў сям'і і ўсіх старонніх.

2. Ванькава жонка

Зап. студ. А. М. Клышко ў 1967 г. у в. Азяраны Дзятлаўскага р. ад Алены Адамаўны Мінкевіч, 72 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 25, л. 13.

Шаўковым адбабам — хусткай (заўв. збіральніка). Больш дакладна: *адбаб* — скажонае слова *ядваб*, што таксама азначае шоўк; *ядвабны* — шаўковы.

3. Хто, хто каля рэчкі свішчыць?

Зап. А. С. Ліс у 1966 г. у в. Дзедзіна Міёрскага р. ад Разалі Касцюкевіч (родам з-пад Шаркаўшчыны).

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 114, бл. 1, л. 14. (Гл. заўв. да 1).

4. Ды хто, хто каля рэчанькі свішча?

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Бараны Глыбоцкага р. ад Тафіліі Ігнаўны Крывёнак, 54 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 10, л. 20.

Кароткі вар. папярэдняга тэксту з суседняга Міёрскага р.

5. Па сінем мору селязенюшка

Добровольскі, стар. 5, № 9.

Зап. у в. Пlosкае Смаленскага п. ад Матроны Міхалёвай.

6. Саскачыла да Хрузачка

Добровольскі, стар. 4—5, № 8. Зап. у в. Пlosкае Смаленскага п. ад М. Міхалёвай.

У песні, відаць, захаваліся сляды старадаўняга звычайу кувады (ад франц. *couvade* — выношванне, выседжванне), які вызначаў пэўныя правілы і нормы паводзін мужа на час цяжарнасці і асабліва родаў жонкі.

Гльнаці — праяўляць уважлівасць, прыхільнасць (рус. — *льнуть*).

7. Звалілася, скацілася

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 341.

Зап. у в. Кутня Быхаўскага п. Магілёўскай губ.

Тут больш выразна, чым у папярэдняй песні, выступаюць сляды кувады.

8. Садавая яблынка

Зап. З. Я. Мажэйка ў 1963 г. у в. Аношкі Лепельскага р. ад Хрысціны Казіміраўны Гарбачовай, 82 г.

Спявалася парадзісе.

Напеў з'яўляецца ўзорам раннетрадыцыйнай музычнай лірыкі. Пры квінтавым ладзе важную ролю адыгрываюць квартавыя інтанацыі, у тым ліку трыхордавыя абароты магічна-заклінальнага характару (2, 4 такты).

9. А сын у мамкі ночку начаваў

Зап. М. П. Гваздзёў у 1961 г. у в. Пасынкі Мядзельскага р. ад Настасіі Мацвееўны Савук, 53 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 68, бл. 2, л. 13, № 13.

Хрэсьбінная баладная песня.

Прышоў у пакой — пакой немяцён. Згодна з даўнім народным павер'ем, хату, у якой ляжыць нябожчык, нельга падмятаць.

10. Усе бабкі на ксцінкі йдуць

Зап. М. М. Казлоўская ў 1967 г. у в. Ланькава Бялыніцкага р. ад В. Я. Прыстроनावай, 41 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 109, бл. 1, л. 13, № 10.

Адзіная ў сваім родзе хрэсьбінная песня, якая захавала глухі водгук старадаўняга культу мядзведзя, што быў вядомы многім народам свету, асабліва на Поўначы. Рэшткі мядзведжага культу ў беларусаў або іх продкаў прасочваюцца па веснавому абраду камаедзіцы, які быў зафіксаван у Барысаўскім п. Мінскай губ. і спраўляўся перад благавешчаннем (Шейн, Мат., III, стар. 162—163), па казках, у якіх адлюстраваны даўнія ўяўленні аб магчымасці нараджэння чалавека ад жывёлы, аб шлюбе жанчыны з мядзведзем, аб мядзведзі, які паходзіць ад чалавека і г. д. (Нікольскі, стар. 30, 31, 52—57).

У публікуемай песні «медзвяжоначак», відаць, спалучае ў сабе рэшткі старажытных уяўленняў аб гэтым зверы з імкненнем магічна перадаць дзіцяці мядзведжую сілу.

Іншыя вар. гэтай песні не выяўлены.

11. Чыя жана, чыя жана

Тэкст зап. М. Я. Грынблат, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Асаўлянскія Хутары Крывіцкага р. ад Луцэі Мацееўны Місун, 80 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 94.

Спявалася бацьку. Твор мае шмат вар. і належыць да пашыранай групы хрэсьбінных песень, у якіх выяўляліся неаднолькавыя адносіны да нараджэння дзяўчынкі і хлопчыка, што было абумоўлена старым гаспадарчым укладам вёскі. (Грынблат, 1940, стар. 20).

Мелодыя адносіцца да так званых «тыповых напеваў», г. зн. напеваў, на блізкія або ідэнтычныя варыянты якіх выконваецца цэлы шэраг розных

па зместу, але аднолькавых па функцыі тэкстаў (гл. таксама песні 167, 312, 382, якія зап. ад той жа спявачкі). У аснове прыбедзенага «тыповага налёву» ляжыць зыходны мінорны пентахорд, які надае песні лірычна-журботны каларыт.

12. Парадзіха ў палозе ляжыць

Шейн, Мат., I, 1, стар. 22.

Зап. наст. Тоўсцік у Барысаўскім п. Мінскай губ.

Больш акрэслены вар. тэксту папярэдняй песні. (Гл. заўв. да 11).

Вар. з Барысаўскага р.: Самцэвіч, стар. 40:

А на ложку, а на беленькім
Парадзінуха ляжыць.

Вар. са Смалявіцкага р. (в. Зарэчча) зап. студ. М. В. Кулінчык у 1967 г. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 20, сш. 4, л. 11—12); вар. з Ушацкага р. (в. Качаны) зап. студ. П. І. Пратасевіч у 1967 г.:

Ай, заскрыпела часовая [цясовая] ложка,
Ай, застагнала да Валечка ў ложы.

На просьбу парадзіхі прынесці вішнёвага соку муж адказвае:

— Калі на сына, то мушу дастаці,
Калі на дочку, прашу выбачаці.

(АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 24, сш. 4, л. 32—33). Вар. з Віцебскага п. (в. Хаершчына), зап. у 1913 г. Гл. Шлюбскі, стар. 13, № 20:

Да зашумела калінка ў лозі,
Да застагнала Гануля ў полазі...

Скар. вар. зап. А. Кудласевіч у 1968 г. у Столінскім р. (в. Тамашова). АІМЭФ, ф. 13, воп. 1, спр. 9, сш. 6.

13. Хто ж у нас у палозе ляжыць?

Носовіч, стар. 234. Вар. Гл. заўвагу да 11.

Відаць, узятая ў Чачота. Гл. C z e s z o t, стар. 45:

Хто ж у нас у полазе ляжыць?
Пёкалка наша ў полазе ляжыць.
Да зажыдала вішнёвага соку...

14. А хто ў нас у полазе ляжыць?

Шейн, Мат., I, 1, стар. 21.

Зап. М. І. Хмялеўскі ў в. Мадэліна Віцебскага п. Вар. (Гл. заўв. да 11).

15. Ды зацвіцела калінка ў лазе

Са х а р а ў, стар. 68, № 170.

Зап. у 1938 г. на хут. Судрабу Ілукстэнскага п. (Латвія) ад У. Нейж-
барт-Бяляўскай. Вар. (Гл. заўв. да 11).

16. Ды зацвіцела калінка ў лозе

Са х а р а ў, стар. 68, № 171.

Зап. Т. Бартуль у 1929 г. у в. Кісялёўцы Даўгаўпілскага п. (Латвія)
ад Г. Шапіліхі. Вар. (Гл. заўв. да 11).

17. Да наша Манечка ў палозе ляжала

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Бараны Глыбоцкага р. ад Т. І. Крывёнак.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 10, л. 19.

Вар. Гл. заўв. да 11. Апошнія два радкі выдатна заканчваюць песню,
выражаючы ўжо іншыя, роўныя адносіны да нараджэння дзяўчынкі і хлоп-
чыка.

18. Ой, дымна, дымна ў садзе

К о с и ч, стар. 34.

Зап. у 1897 г. у в. Барадзінка Мглінскага п. Чарнігаўскай губ. ад
жанчыны 78 г.

Блізкі вар.: С в и т о в а, стар. 174—176, № 124 («Рано, рано трое
куры пели»). Фоназапіс К. Г. Світавай і Л. А. Бачынскага 1953 г. у в.
Мохнаўка Старадубскага р. Бранскай вобл. (б. Чарнігаўскай губ., паблізу
таго месца, дзе запісала песню М. Косіч). Тут песня пра князя Васіля,
які таксама «на войну поехал», а ўслед за ім «послы» з тым жа паведамлен-
нем. У гэтым вар. князь адмаўляецца вяртацца дамоў з-за дачкі:

Я за дочкай домой не вернуся,
Моя дочка гостейка во дворе.

Старадубаўшчына, дзе запісан вар., характарызуецца збіральніцай як
стык, у якім «скрыжавалася, а дакладней сказаць, злілася ў адно песня-
творчасць трох славянскіх народаў: рускіх, беларусаў і ўкраінцаў, што
здаўна насялялі гэту зямлю». (С в и т о в а, стар. 8).

19. Рана, рана, яшчэ і пеўні не пелі

Е. П., стар. 25, № 1.

Зап. у сярэдзіне XIX ст. у Быхаўскім п. Магілёўскай губ.
Адзначана як апавядальная (повествовательная). Кароткі вар.

20. А ў сеначках, у сеначках

Шлюбскі, стар. 7, № 1.

Зап. у 1914 г. у в. Смалькі Віцебскага п.

Велічальная песня, якая спявалася парадзісе.

21. Як у сеначках музыкі іграюць

Шлюбскі, стар. 8, № 4.

Зап. А. Краско ў 1922 г. у в. Лескавічы Віцебскага п.

Вар. велічальнай песні да парадзіхі.

22. А завешаны каўры аж да самае зямлі

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілова Халопеніцкага ад Тэклі Емяльянаўны Кручок, 96 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 2.

Вар., у якім поруч з парадзіхай услаўляецца бабка.

23. Ды ў хаце людзей сабралася

Зап. студ. Брэсцкага пед. ін-та ў 1968 г. у в. Падлодзе Ляхавіцкага р. ад Вольгі Паляшчук, 73 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 1, спр. 9, л. 10.

24. Дзеўкі, маладухі перакоп капалі

Шлюбскі, стар. 12—13, № 18.

Зап. у 1913 г. у в. Хаершчына Віцебскага п.

Песня — услаўленне парадзіхі.

Перакоп капалі — капалі запруду, гаць або канаву, мяжу і г. д.

Перабору сачылі — шукалі перакат, мелкаводдзе.

Магчыма, пачатковыя радкі песні ў вобразнай форме апавядаюць, як у час работы дзеўкі і маладзіцы «перабіралі» ўсіх жанчын і сярод іх найпрыгажэйшай аказалася «Янкіна жонка» — парадзіха, што «чырваней, прыгажэй» за «калінаву ветку».

25. Не цясовы церам стаіць

Шлюбскі, стар. 13, № 21.

Зап. у 1914 г. у в. Нікраполле Віцебскага п.

Песня, якая ўслаўляе бацьку нованароджанага дзіцяці.

Харашо ўвіт — шчыльна змацаваны («звіты») вяпкі зруба.

У запісу песні, відаць, прапушчаны чацвёрты радок. Аб гэтым гавораць змест песні, яе страфічная будова (па 4 радкі) і рыфмоўка.

26. У нашага Якімкі

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 339.

Зап. у в. Казіміраўка Магілёўскага п.

Святліца брусаваная — хата з абчэсаных бяргвенняў-брусоў, адзнака багатага жылля. Звычайны ў абрадавых песнях прыём ідэалізацыі быту сялянства. Пар. калядныя песні: «Багаты двор на сямі вярстах, на васьмі стаўбах, — стаўбы точаныя, пазалочаныя...» (Романов, Бел. сб., VIII, стар. 116).

Па раду сказаць — па імя бацькі або маці. Па храсту сказаць — назваць сваё імя.

27. Сцэлецца да ўецца

Зап. В. П. Коўчур у 1946 г. у в. Цараўцы Слуцкага р. ад калгасніцы Г. Ф. Крывашэй.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 17, бл. 1, л. 1. Мясцовая назва песні — «Радзільная»*.

Апошняя страфа выяўляе няроўныя адносіны да нараджэння дзяўчынкі і хлопчыка. (Гл. заўв. да 11).

28. І сцэлецца да ўецца

Тэкст зап. Л. Г. Савікоўская, напеў — Г. І. Цітовіч у 1946 г. у в. Казловічы Слуцкага р. ад Марыі Мікалаеўны Галец, 70 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 3, бл. 1, л. 13—14. «Радзінная».

Блізкі вар. папярэдняга тэксту з таго ж раёна.

29. Жана мая дарагая

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1965 г. у в. Бокшыцы Слуцкага р. ад Марыі Міканораўны Шэлег, 55 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 99^а, бл. 2, л. 8. № 7.

Кароткі вар. папярэдніх тэкстаў.

Усе тры вар. песні (27—29) зап. у адным раёне, але кожны з іх мае свае адметныя асаблівасці. Пар. апошнія дзве страфы 1-га тэксту, апошняю страфу 2-га тэксту і апошняю страфу 3-га тэксту.

30. Піў бы я мёд і віно

Зап. Л. М. Фёдараў у 1958 г. у в. Каравайніца Сіроцінскага р. ад Ганны Васільеўны Галузы, 57 г. (родам з в. Мяседава таго ж р.).

Хрэсьбінная-велічальная да бацькі нованароджанага.

Мелодыя «хвалепадобнага» рысунку; няспешнасць і плаўнасць яе развіцця падкрэсліваюць лірычна-віншавальныя эмоцыі песні.

* Тут і далей мясцовая назва катэгорыі песень даецца ў двукоссі.

Вар. тэксту з таго ж р. (в. Мішнавічы) зап. І. К. Цшчанка ў 1960 г. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 49, бл. 1, л. 15).

31. Піў бы я мёд і віно

Зап. А. С. Ліс у 1964 г. у в. Ходцы Сенненскага р. ад Мар'і Максімаўны Багданавай, 42 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 86, бл. 2, л. 30. Вар.

32. Пасярод двара дый Іванавага

Шейн, Мат., I, 1, стар. 19.

Зап. у Дуброўне Горацкага п. Магілёўскай губ.

Спявалі парадзісе.

А стаіць цяром да падрублены — г. зн. высокі, на падрубках, дадатковых ніжніх вянках або на падклеці. («Изба стоит на подрубе, на рубленой подклети». Даль, III, стар. 200). Апошняе можа сведчыць аб сувязі песні з рускім фальклорам. «Изба на подклети» характэрна для паўночных рускіх абласцей. Больш верагодна — прыём ідэалізацыі быту (гл. заўв. да 26).

Падвор'е вадзіць — весці гаспадарку ў доме і на сядзібе.

Напеў, вельмі чоткі па метрарытміцы, мае своеасаблівы «прыпеўкавы» характар. У аснове ладавага развіцця — пераменнасць тыпу мажор — паралельны мінор.

33. Ой, чыя ж то жана

Шейн, Мат., I, 1, стар. 18—19.

Зап. у Копысі Горацкага п. Магілёўскай губ.

Спявалі парадзісе.

34. Ах ты вольха, ты вольха

Шейн, Мат., I, 1, стар. 20.

Зап. наст. Тоўсцік у Барысаўскім п. Мінскай губ.

35. Каліна, маліна мая

Шейн, Бел. п., стар. 1, № 1.

Зап. у Чашніках Лепельскага п. Віцебскай губ. ад М. Каткевічоўны. Вар. папярэдняга тэксту. Спявалі парадзісе.

36. Івалга, івалга

Шейн, Бел. п., стар. 9, № 20.

Зап. наст. Праабражэнскі ў м. Капцэвічы Лепельскага п. Віцебскай губ. Велічальная, адрасавана бацькам дзіцяці.

Бавэлна, баволна — вата (Носович, Слов., стар. 11).
Сыга — мядовы напітак, вада, падсалоджаная мёдам.

37. Хораша свята прачыстая

Шейн, Бел. п., стар. 7, № 14.

Зап. М. Ф. Сазонаў у Смалянецкай вол. Лепельскага п. Віцебскай губ.
Велічальная, адрасавана парадзісе.

Паралелізм, узяты з кола вобразаў і сімвалаў хрысціянскага культу («прачыстая» — багародзіца; святы, якія прысвечаны ёй, царква адзначала 15 жніўня, 8 верасня і 1 кастрычніка ст. ст.), сведчаць аб адносна познім паходжанні гэтай песні, прынамсі ў эпоху феадалізму.

38. Чэраз рэчаньку, чэраз быструю

Шейн, Мат., I, 1, стар. 20—21.

Зап. у Дуброўне Горацкага п. Магілёўскай губ. ад старой сялянкі.

Найбольш стары запіс песні, якая вядома ў многіх вар. і была пашырана ў 6. Віцебскай і на поўначы Магілёўскай губ. Шэйн адзначае, што апрача Дуброўны яе спявалі ў Чавускім і Быхаўскім п.

На хрэсьбінах спявалася бацькам дзіцяці.

Рэдзя дзетачак — радзіўшы, раджаючы дзяцей (заўв. П. Шэйна).

Другая палавіна напеву інтанацыйна і ладава некалькі адарвана ад першай. (Асабліва «рэжа слых» скачок на септым). Натуральней за ўсё трактаваць у даным выпадку другую частку напеву на кварту ўніз, г. зн. транспанаваць яе з соль-мажор у асноўную танальнасць — рэ-мажор.

Чуркін, 1949, стар. 58, 144, № 111. Блізкі вар. з напевам, таксама з Дуброўны.

39. Чэраз рэчаньку, чэраз быструю

Зап. Л. А. Малаш у 1969 г. у в. Туркі Докшыцкага р. ад Алены Гапанёнак, 59 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 22, сш. 2, л. 12. Вар.

40. Чэраз рэчаньку, чэраз быструю

Зап. К. Б. Кузняцова і М. С. Малочка ў 1959 г. у в. Стэцава Багушэўскага р. ад Ганны Пятроўны Арловой, 41 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 43, бл. 3, л. 26—27. Вар.

41. Цэраз рэчаньку, цэраз быструю

Зап. А. І. Гурскі ў 1965 г. у в. Зубава Аршанскага р. ад Уліты Сямёнаўны Івановай, 70 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 95, бл. 1, л. 6. Вар.

42. Цэраз рэчаньку, цэраз быстраю

Са х а р а ў, стар. 71, № 181.

Зап. І. Ігнатовіч у 1929 г. у в. Іаніны Даўгаўпілскага п. (Латвія) ад сваёй маці. Скар. вар.

43. Цэраз рэчаньку, цэраз быструю

Ф ё д а р а ў, стар. 171.

Зап. у 1958 г. у в. Алтанішкі Ушацкага р. ад наст. Вольгі Мітрафанайны Марозавай (Гаспадзёнак), 52 г. Блізкі вар. папярэдняга тэксту, напеў іншы.

Напеў выяўляе тыповую для беларускай народнай музыкі паслядоўнасць асноўных апорных тонаў мелодыі, якія ўтвараюць у сукупнасці характэрны пентатанічны абарот (у даным выпадку — соль-ля-мі-рэ-соль). Абарот гэты часам скарыстоўваецца і як асобныя папеўкі.

Вар. тэксту з таго ж р. (Ушачы) зап. студ. А. Ф. Коршун у 1967 г. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 19, сш. 3, л. 14—15).

44. Чэраз рэчаньку

Г а р э ц к і, Я г о р а ў, стар. 6, № 10.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад Прасі Гарэцкай, 66 г. Блізкі вар. тэкстаў 38—43, напеў іншы.

Напеў уяўляе сабой рэдкі прыклад вытрыманага ад пачатку да канца поўнага пентатонавага ладу (звычайна пентатоніка ў беларускай музыцы трапляецца як элемент у гептатанічнай сістэме). Мелодыя мае светлы, уздымны характар, блізкі да характару вяснянак. (Апошні такт даецца ў іншым метрычным варыянце).

45. Чэраз кладачку, чэраз дубовую

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Слабодка Шклоўскага р. ад Марыі Станіславаўны Юцовой, 62 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 18—19. Вар.

46. Чэраз рэчаньку, чэраз быструю

Зап. К. Б. Кузняцова ў 1964 г. у в. Гаршчэўшчына Талачынскага р. ад Марыі Цімафееўны Бохан, 57 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 91, бл. 2, л. 17, № 9. Вар.

Яшчэ вар.: Д е м б о в е ц к и й, стар. 582, № 6 (в. Галовічы Чавускага п. Магілёўскай губ.); Ш л ю б с к і, стар. 13—14, № 22 (Косаўшчына Лельскага п.); зап. А. С. Емяльянаў у 1960 г. у в. Цяцерын Бяльшчэўскага р. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 8, л. 48, 53); зап. А. С. Ліс у 1964 г. у Расонах. (Т а м ж а, ф. 8, воп. 1, спр. 86, бл. 1, л. 35); зап. В. М. Мі-

хайлоўская ў 1964 г. у в. Пасад Сенненскага р. (Там жа, спр. 85, бл. 1, л. 59—60); зап. Л. І. Ткачова ў 1967 г. у в. Ланькава Бялыніцкага р. (Там жа, спр. 107, бл. 1, № 5); зап. В. І. Скідан у 1967 г. у в. Лакуці Шклоўскага р. (Там жа, спр. 105, л. 1).

47. Чэраз бор сасна

Гарэцкі, Ягораў, стар. 3—4, № 6.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай.

Велічальная бацькам дзіцяці. Вядома ў радзе вар., якія былі пашыраны пераважна на Магілёўшчыне, Віцебшчыне, а таксама Смаленшчыне.

У напева звяртае на сябе ўвагу характэрны трыхордавы абарот (гл. заўв. да 8). Аднак тут ён з'яўляецца асновай квартавага ладу. Лірычны элемент у гэтым напева адчуваецца менш, чым у песні 8; у ім пераважаюць абрадава-заклінальныя формулы-інтанацыі. (Дзецца іншы вэрагодны вар. метрычнай разбіўкі).

48. Чэраз бор сасна

Шэйн, Мат., I, 1, стар. 23.

Зап. у в. Машкова Аршанскага п. Збіральнікам адзначана як песня, што спяваецца кумам. Вар.

Шлюбскі, стар. 11—12, № 15. Вар. тэксту з Віцебскага п. (в. Таўсюкі).

49. Чэраз бор сасна

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад Матруны Дарафееўны Куцанковай. 70 г. (родам з в. Чарнарэчкі таго ж р.). АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 3, л. 40—41. Вар.

50. Ты кума мая, ты душа мая

Добровольскі, стар. 7—8, № 14.

Зап. у в. Данькава Смаленскага п.

Вар. Адзначана, што гэтай песняй «велічаюць гаспадара і гаспадыню».

51. Як і кум з кумой чэраз тын жылі

Шейн, Мат., I, 1, стар. 23—24.

Зап. М. І. Хмялеўскі ў в. Мадэліна Віцебскага п. Адзначана, што амаль без змен спяваецца і ў Смаленскай губ., але кумам. Вар.

52. А кум з кумой

Зап. А. С. Ліс у 1964 г. у Расонах ад Агаты Луферавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 86, бл. 1, л. 45. Вар. Тэкст, відаць, не закончаны.

53. Чараз бор сасна павалілася

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 343.

Зап. у Рагачоўскім п. Магілёўскай губ. Вар.

Яшчэ адзін вар. з Магілёўскага п.—там жа, стар. 345; кароткі вар. са Жлобіна, адзначаны як калядная, з прыпевам: «Святы вечар!» —там жа, стар. 117.

54. Салавей, салавей з зязюлькай разгаварываў

Этнографические описания Виленской губернии Ошмянского уезда, составленные сельским священником. АГТ, IV, спр. 6, л. 21, № 1.

Запіс сярэдыны XIX ст.

Даволі рэдкі ўзор хрэсьбіннай песні, якая адрасавана, відаць, бацькам дзіцяці.

55. У нядзельку рана-параненьку

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 339.

Зап. у в. Казіміраўка Магілёўскага п.

Адрасавана бацькам.

56. Паздароў, божа, каваля

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 330.

Зап. у Шчарбінскай вол. Віцебскага п.

Песня вядома ў радзе вар. пераважна на поўначы Беларусі. Звычайна яе выконвала бабка, плешчучы ў далоні, пасля таго, як падавала сваю «бабіну кашу» на стол.

Калі ў папярэдняй песні яшчэ толькі контурна выступае вобраз бацькі-«каваля», то ў данай песні і наступных яе вар. вобраз гэты абрысаваны ўжо зусім выразна. Шчырасць пачуццяў, з якой госці славяць бацьку і дзякуюць яму за вясёлае застолле, жыццёвая праўдзівасць вобраза «каваля» засланыя сабою тую лёгкую фрывольнасць, што ўласціва гэтым песням.

Укр. вар.: Чубинский, стар. 14, № 5; стар. 15, № 11. З Валыні.

Іншыя беларускія вар.: Самцэвіч, стар. 36. Барысаўскі р.; Шлюбскі, стар. 10, № 8. Зап. у 1923 г. у Віцебску.

57. А спасіба кавалю

Зап. В. Ф. Дунец у 1961 г. у в. Рубеж Бешанковіцкага р. ад Усціні Баталка.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 8, спр. 5, сш. 4, л. 6. Кароткі вар.

58. Дзяку таму кавалю

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 347.

Зап. у Сенненскім п. Магілёўскай губ. Вар.

59. А спасіба таму кавалёчку

Зап. К. Б. Кузняцова і М. С. Малочка ў 1959 г. у в. Стэцава Багушэўскага р. ад Г. П. Арловой.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 43, бл. 3, л. 29. Вар.

60. Дзякуй таму кавальку

Зап. І. К. Цішчанка ў 1961 г. у в. Кімія Барысаўскага р. ад Зоі Антонаўны Хацкевіч, 78 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 59, л. 89. Вар.

61. Яе мужычок зрабіў добру славу

Довна р-Запольскій, стар. 40, № 304.
Зап. у в. Дабраслаўка Пінскага п. Мінскай губ.
Велічальная бацьку. З групы песень, у якіх госці дзякуюць гаспадару за гасціннае застолле.

62. Ой, белая бярозачка

Зап. Л. І. Ткачова ў 1961 г. у в. Лукашова Пастаўскага р. ад Лідзі Мікалаеўны Івашкі, 47 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 66, бл. 2, л. 3, № 3. (Гл. заўв. да 61).

63. А белая бярозачка

Зап. А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Сосенка Вілейскага р. ад Марыі Паўлаўны Віцько, 48 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 64, бл. 3, л. 30. Вар.

64. А хто, хто па каморачцы ходзя?

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 341.
Зап. у в. Кутня Быхаўскага п. Магілёўскай губ.
У гэтай і трох наступных песнях адлюстраваны пэўныя нормы паводзін, якіх, згодна са звычайным правам, строга прытрымлівалася жанчына ў пасляродавы перыяд у адносінах з мужам.
Цвілёвы — тут, відаць, цюлявыя. Маецца на ўвазе палог, якім завешаны ложкак.

65. А ў каморы, а ў каморы

Шейн, Бел. п., стар. 8, № 17.
Зап. наст. Праабражэнскі ў м. Капцэвічы Лепельскага п. Віцебскай губ.

Тут указаны і тэрмін, на які забараняюцца шлюбныя адносіны ў пасля-
родавы перыяд,— шэсць тыдняў. (Гл. заўв. да 64).

Падобныя забароны існавалі і ў украінцаў на Валыні. Гл. Чубин-
ский, стар. 14, № 8:

Ой, у первую неділю
Дибле журавель по родиллю.
— Иди геть, журавель,
Не загоївсь в породиллі
Животочок.

Ой, на шостую неділю
Дибле журавель по родиллю.
— Прийди, прийди, журавель,
Бо загоївсь в породиллі
Животочок.

Вар. гэтай украінскай хрэсьбінай песні з Валыні: Чубинский,
стар. 14, № 6.

Тэрмін «нячыстага стану» жанчыны пасля родаў, які вызначаны ў
40 дзён (тыя ж шэсць тыдняў), прызнаны ў многіх народаў: егіпцяў,
яўрэяў, грэкаў, а таксама ў рускіх, пшаваў і інш. (Сумцов, стар. 77).
Медыцына вызначае працягласць пасляродавага перыяду (puerperium)
таксама ў 6—8 тыдняў.

66. Што й у нашага Мішачкі

Косич, стар. 35.

Зап. у 1897 г. у в. Барадзінка Мглінскага п. Чарнігаўскай губ. ад
жанчыны 78 г. Вар.

67. Паехаў муж Панас ды ў дарожаньку

Шейн, Бел. п., стар 7—8, № 16.

Зап. наст. Прэабражэнскі ў м. Капцэвічы Лепельскага п. Віцебскай губ.
У песні асуджаецца спроба мужа парушыць тэрмін пасляродавай
забароны шлюбных адносін. (Гл. заўв. да 64, 65).

68. У нашага Сцяпанкі

Зап. М. М. Казлоўская ў 1967 г. у в. Ланькава Бялыніцкага р. ад
М. А. Шнейдар, 46 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 109, бл. 1, л. 5, № 3.

69. А рой, рой ды па мору плывець

Зап. Б. Ф. Дунец у 1961 г. у в. Рубеж Бешанковіцкага р. ад У. Баталча.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 8, спр. 5, сш. 4. л. 5.

Як адзначыў збіральнік, песню спяваюць на хрэсьбінах, калі віншуюць
бацькоў.

ПРА ДЗІЦЯ І ДБАННЕ АВ ЯГО ДОЛІ

70. У нядзельку рана-параненьку

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 346.

Зап. у Сенненскім п. Магілёўскай губ.

Песні аб выпрошванні долі для дзіцяці належаць да найбольш даўніх хрэсьбінных песень. Аднак гэты тэкст, як і іншыя песні аб забеспячэнні долі нованароджанаму, што змешчаны ў даным раздзеле, з'яўляецца ўжо ў пэўнай меры трансфармаваным у выніку пашырэння хрысціянства і ў сувязі з пазнейшым развіццём грашовых адносін (Гл. Грынблат, 1940, стар. 14—20; Грынблат, 1967, стар. 78—79).

71. А ў нядзелечку спаранечку

Шейн, Мат., I, 1, стар. 24.

Зап. М. І. Хмялеўскі ў в. Мадэліна Віцебскага п.

Спявалася кумам.

72. А ў нядзельку раненька

Зап. студ. Брэсцкага пед. ін-та ў 1968 г. у в. Падлоззе Ляхавіцкага р. ад В. Паляшчук.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 1, спр. 9, л. 9.

73. Спарадзіла міня мамка у вяліку пятніцу

Каминский, стар. 291.

Зап. у Нова-Аляксандраўскім п. Ковенскай губ.

З нараджэннем дзіцяці звязана даўняя вера ў шчаслівыя і нешчаслівыя дні, месяцы і нават часткі сутак. Са зместу прыведзенай песні вынікае, што «вялікая пятніца» (пятніца апошняга тыдня перад вялікаднем) лічылася для нованароджанага шчаслівым днём. Мяркуючы па іншай, неабрадавай песні, субота, наадварот, прызнавалася нешчаслівым днём:

Спарадзіла мяне маці

Рана у суботу

Да дала мне горку долю

На маю сухоту... (Радченко, стар. 51, № 116).

Тое ж у бытавой песні, якую зап. студ. В. Ф. Гусціновіч у 1960 г. у в. Любачын Лунінецкага р.:

Да ўродзіла ж мэне маці

У святы дзень суботу,

Да дала ж мне моя маці

Доленьку сухоту.

(АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 4, ч. 1, л. 13).

У іншым вар. нешчаслівым днём аказалася «святая нядзелька». Зап. студ. Н. В. Скіба ў в. Ялуцавічы Зельвенскага р. (Там жа, воп. 10, спр. 30, сш. 4, л. 12).

74. Кумка на куце села

Шейн, Мат., I, 1, стар. 25.

Зап. Я. В. Капецкі ў м. Ветрына Лепельскага п. Віцебскай губ.

Спявалася да кумы.

Перадрук. у Выпісы, стар. 47, № 3.

У тэксце звяртае на сябе ўвагу выраз «хрэсьбінкі скакаці» (пра вяселле кажуць — «гуляць», у рускіх — «играть свадьбу»), які падкрэслівае асабліва вясёлы характар гэтай сямейнай урачыстасці — з песнямі і скакамі.

Вар.: Шейн, Бел. п., стар. 445, № 1. (з Полацкага п. Віцебскай губ.):

Кумка на куце села,
Тры песенькі спела...

75. Кумачка па накуце села

Зап. Л. А. Малаш у 1969 г. у в. Туркі Докшыцкага р. ад А. Гапанёнак.
Расшыфроўка м/г Н. М. Маркавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 22, сш. 2, л. 37. Вар.

Па накуце — на покуці.

Напеў блізкі да вясельных песень велічальнага характару. У аснове напеву — трыхорд, але ўжо іншы, чым той, што мы назіралі ў 8 і 47, быццам «адваротнай» структуры (замест м.3+6.2 — 6.2+м.3). Гэты трыхорд мае больш прасветлены характар і часта сустракаецца таксама ў вяснянках.

76. Бабуся на куце села

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад Т. Е. Кручок.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 1. Вар.

77. Каля месяца, каля яснага

Зап. студ. Е. Н. Лукашкова ў 1967 г. у в. Перагон Слаўгарадскага р. ад Таццяны Ігнатаўны Лукашковай, 60 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 11, сш. 8, л. 1—2. Вар.

78. Каб у нядзельку

Гарэцкі, Ягора ў, стар. 6—7, № 11.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай.

З гэтай песні і двух наступных вар. вынікае, што, згодна з даўнім народным вераваннем, долю дзіцяці вызначае багародзіца.

У напеве ясна адчуваюцца інтанацыі вясенніх лірычных песень. Важную ролю пры гэтым адыгрывае тэтрахорд у межах квінты (квінтавы лад без II ступені), якім пачынаецца мелодыя песні. (Напеў эквірытмічны тэксту толькі ў першай страфе).

Вар. тэксту: Дембовецкі, стар. 581, № 3. Зап. у Літвінаўскім прыходзе Горацкага п. Магілёўскай губ.

79. А ў нядзеліньку парашюсіньку

Шейн, Бел. п., стар. 7, № 15.

Зап. наст. Прэабражэнскі ў м. Капцэвічы Лепельскага п. Віцебскай губ.
Вар.

80. Ай, у нядзельку вельмі раненька

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 349.

Зап. у м. Высокае Аршанскага п. Магілёўскай губ. Вар.

81. Сягонняшні вечарок у небе зазвінела

Романов, Бел., сб., VIII, стар. 349.

Зап. у в. Болецк Гарадоцкага п. Віцебскай губ.

Вар., у якім долю дзіцяці вырашае не багародзіца, а сам бог, у процівагу папярэднім вар. (78—80), дзе пра долю бог раіцца з багародзіцай, пытаючы яе рашэння.

82. Па ўсіх акенцах анёлы стаяць

Зап. студ. Каўпак у 1948 г. у Брэсцкай вобл. (дакладна месца не ўказана).

АІМЭФ, ф. 13, воп. 8, спр. 3, л. 1.

Песня, нягледзячы на вонкавую рэлігійную абалонку, не пазбаўлена ў той жа час і пэўных атэістычных настрояў.

83. Усе жоначкі дзеравенскія

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 340.

Зап. у в. Кутня Быхаўскага п. Магілёўскай губ.

84. У Іванькі вінаград на дварэ

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад Арыны Арцёмаўны Бяззубенка, 87 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 20.

Спяваецца гаспадару.

Вінаград — у гэтай і іншых беларускіх народных песнях трэба разумець у сэнсе сад. «Сад-вінаград» часта сустракаецца ў беларускіх песнях і частушках.

У адным апісанні хрэсьбін у ўкраінцаў Падольскай губ. вінаград называюць садавіну, якую бабка падае на стол (Чубнінскі, стар. 12).

85. У нашага Івана

Зап. К. П. Кабашнікаў у 1968 г. на хут. Стараселле Касцюковіцкага р. ад Яфіміі Андрэеўны Фраленка, 60 г. і Софі Якаўлеўны Малюшынай, 57 г. (перасяленцаў са Старога Сяла Веткаўскага р.).

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 2, л. 63.

З адпаведнымі заменамі ў II і III строфах тое ж спяваецца асобна куме і бабцы.

Блізкія вар. у тым жа р. зап. В. І. Скідан у пас. Варашылава (АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 7, бл. 1, л. 35), Л. М. Салавей у в. Белая Дуброва (другая страфа: «Ён садзіў, паліваў не чужым ён,— сабе»; там жа, спр. 10, бл. 2, л. 13), а таксама А. С. Ліс у в. Дуброўка Краснапольскага р. (Апошнія радкі: «Штоб яму, штоб яму бог долечку даў»; там жа, спр. 4, бл. 1, л. 9) і Г. А. Барташэвіч у в. Галёнкі Горацкага р. (Там жа, спр. 110, бл. 1, л. 20).

86. А ў каго да явар на дварэ?

Дембовецкі, стар. 581, № 1.

Зап. у Аршанскім п. Магілёўскай губ. Вар.

87. Арэшанька-чарушанька

Зап. Л. М. Салавей у 1968 г. у в. Белая Дуброва Касцюковіцкага р. ад Кацярыны Канстанцінаўны Кавалёвай, 43 г. (родам з в. Красніца таго ж р.).

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 10, бл. 2, л. 14.

88. Бабулька ж мая міленькая

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1970 г. у в. Міхалішкі Астравецкага р. ад Юзэфы Сільвестраўны Пагады, 53 г. Расшыфроўка м/г В. І. Ялатава.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 33, бл. 2, л. 22—23.

Кароценькую песню з добрым пажаданнем дзіцяці гл. яшчэ: Довна р-Запольскі, стар. № 303 (зап. у в. Дабраслаўка Пінскага п. Мінскай губ.):

На радзіначках была,
Гарэлачку піла.
— Судзі, божа, да тому дзіцяці
Да вяселле спяваці.

Песня ў меладычных адносіпах мае двухчасткавую структуру з ясна акрэсленым тэматызмам і нават дынамікай кожнай часткі. Такая музычная форма для хрэсьбінных песень вельмі рэдкая.

89. Нігдзе ж мы так не пагулялі

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 337.

Зап. у в. Казіміраўка Магілёўскага п.

90. А й сон з драмой

Гарэцкі, Ягораў, стар. 7, № 12.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай.

Мелодыя нагадвае калыханку; яна вельмі напеўная і выразная ў сваіх «баюльных» інтанацыях (асабліва каларытны тут «натуральны» ўводны тон).

ПРА БАБКУ-ПАВІТУХУ

91. Межы клетачкі, меж істоначкі

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 339.

Зап. у в. Казіміраўка Магілёўскага п.

Сувой — скрутак саматканага палатна.

Прашчэ, прошча — ахвяра, кавалак палатна. (Заўв. збіральніка).

92. Наша Агата савой хадзіла

Зап. М. В. Кулінчык у 1967 г. у в. Зарэчча Смалявіцкага р. ад Таццяны Іосіфаўны Кавэцкай, 55 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 20, сш. 4, л. 11—12.

Расшыраны вар., у якім, аднак, першыя два радкі з'яўляюцца, відаць, пазнейшым пераасэнсаваннем або скажэннем. Можна меркаваць, што першапачаткова гэтыя словы з папярэдняга вар.: сувой каціла (гл. заўв. да 91), а не савой хадзіла, як у гэтым запісу. У першым вар. словы больш прымеркаваныя да радзін.

93. У надзелю ранесенька

Шейн, Мат., III, стар. 388.

Зап. у м. Ельск, Мазырскага п. Мінскай губ.

Спявала бабка.

94. То й не стук стучыць

Косич, стар. 32.

Зап. у 1897 г. у в. Водвінка Мглінскага п. Чарнігаўскай губ. ад жанчыны 65 г.

Укр. вар.: Чубинский, стар. 11, № 3. Барысполь Пераяслаўскага п. Кіеўскай губ.; больш кароткі вар.: там жа, стар. 7, № 1 (с. Савіна Асцёрскага п. Чарнігаўскай губ.).

Апрастай — вызвалі, дапамажы.

95. Ай, не стук стучыць

Зап. М. Я. Грыблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад А. А. Бяззубенка.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 23—24. Вар.

96. На дварэ і стучыць, і гручыць

Зап. А. І. Гурскі ў 1965 г. у в. Салаўі Аршанскага р. ад Марыны Сямёнаўны Балашэнкі, 52 г. і інш.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 95, бл. 2, л. 8. Вар.

Тое ж спяваецца куме і куму з адпаведнымі заменамі і зваротамі: «За кумачкай (кумочкам) бяжыць»; «Ён кумачцы (кумочку) пакланяецца»; «Ты кумуся даражэнькая (кумочак даражэнькі)»; «Пераксіі маё дзіця-тачка».

97. Стучэла-гручэла

Добровольскі, стар. 3, № 5.

Зап. у в. Правержанка Ельнінскага п. Смаленскай губ. ад Еўдакіма Іванова.

Вабдзелка — павітуха.

98. Ай, стучыць-гручыць

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 336.

Зап. у с. Любавічы Мсціслаўскага п. Магілёўскай губ.

Шлюбскі, стар. 7, № 2. Вар. зап. П. Стэфкін у 1921 г. у в. Барсукі Віцебскага п. Спяваецца «бабульцы», «кумочку» і «кумульцы».

99. Не стук стучыць ды па сечках

Гарэцкі, Ягораў, стар. 1—2, № 2.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай.

Гл. заўв. да 96, 98.

Форма напева — *аавв* («пара перыядычнасцей»). Мелодыя лірычнага складу. Больш павольная рытмічная пульсацыя ў другой частцы напева (замест асноўнай долі — «восьмая» — даецца «чвэрць») абумоўлена заклянальным сэнсам песні. (Метр другой часткі напева зменены: замест $3/4$ даецца $2/4$).

100. Хто ж там стучыць па вуліцы

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 336.

Зап. у в. Асянка Мсціслаўскага п. Магілёўскай губ.

101. Не стук стучыць па вуліцы

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 336.

Зап. у в. Асянка Мсціслаўскага п. Магілёўскай губ. Вар.

102. Што стучыць, што гручыць

Добровольскі, стар. 2, № 3.

Зап. у в. Інькава Парэцкага п. Смаленскай губ.

103. Па вуліцы да стучыць-гручыць

Добровольскі, стар. 3, № 4.
Зап. у в. Каблукова Краснінскага п. Смаленскай губ. ад Гапкі Парфенавай. Вар.

104. Не па масту па калінаваму

Добровольскі, стар. 1—2, № 2,
Зап. у в. Свалы Краснінскага п. Смаленскай губ. Вар.

105. А што па масту па калінаваму

Шейн, Мат., I, 1, стар. 22.
Зап. Н. Някрасаў у в. Прудкі Смаленскага п. Вар.

106. Гоман-гоман

Гарэцкі, Ягораў, стар. 1, № 1.
Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай.
Зацягванне двух апошніх тактаў у першай і другой палавіне напева — вынік заклінальных мэт інтанавання. У аснове ладавай будовы напева — трыхорд першага тыпу (гл. 8).

107. Ды хто ў нас, ды хто ў нас

Тэкст зап. Ю. Ф. Мацкевіч, напеў — Г. І. Цітовіч у 1946 г. у в. Крывічы Старобінскага р. ад Саламеі Маркаўны Чарэўка, 50 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 10, л. 46.
Спяваюць бабцы.
Напеў велічальнага характару. Ладавая ўраўнаважанасць у межах мажорнай тэрцавай ячэйкі, анапестычная будова асноўнага інтанацыйнага зерня мелодыі ствараюць уражанне спакою, упэўненасці і ўрачыстасці. Пераход у паралельны мінор — своеасаблівы прыём «асур'езнівання» сітуацыі. Напеў гучыць як нейкі «наказ».

108. Хто ў нас, хто ў нас паўночы ходзіць?

Янчук, стар. 90, № 49.
Зап. у в. Гарадок Бабруйскага п. Мінскай губ. Вар.

109. Ой, хто, хто з паўночы ходзіць?

Зап. К. П. Кабашнікаў у 1960 г. у в. Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага р. ад Вольгі Казіміраўны Міцкевіч, 60 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 57, л. 22. Вар.

110. Хто касіць ідзе

З даваенных запісаў М. Я. Грынבלата. Весткі аб месцы запісу згублены.
АІМЭФ, ф. 9, воп. 2, спр. 4, л. 2.

111. Ды ўсе мужыкі

Зап. А. С. Ліс у 1963 г. у в. Лебедзева Маладзечанскага р. ад Лізаветы
Сцяпанаўны Сарокі.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 84, бл. 3, л. 4. Вар.

112. А цераз мора, цераз сіня

Самцэвіч, стар. 37.

Тое ж да кумы:

— А хадзі ж, мая кумка,
Хадзі ж, мая галубка,
А хадзі ж ты ка мне.

Тое ж да кума:

— Хадзі ж, мой кумочак,
Хадзі ж, мой галубочак,
А хадзі ж ты ка мне.

113. Цераз гару сцежачка ляжала

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад
Т. Е. Кручок.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 4. Вар.

114. Ідзе бабусенька да свае ўнучкі

Шейн, Мат., III, стар. 389.

Зап. у м. Ельск Мазырскага п. Мінскай губ.

115. Запражы ж ты, душулінка, варанога каня

Сахараў, стар. 69, № 175.

Зап. І. Ігнатовіч у 1929 г. у в. Іоніны Краслаўскай вол. Даўгапілска-
га п. (Латвія) ад сваёй маці.
Спявае бабка.

116. Бабуся мая гордая

Шейн, Бел. п., стар. 2—3, № 4.

Зап. наст. Праабражэнскі ў м. Чашнікі Лепельскага п. Віцебскай губ.

Пура — мера, роўная тром пудам.
Сем мер — сем пудоў.
Сетачку-брадню — брэдзень, рыбалоўная прылада.

117. Бабуся мая горная

Добровольскі, стар. 4, № 7.
Зап. у в. Свалы Краснінскага п. Смаленскай губ. Вар.

118. Паражылечка наша ў полажы ляжала

Довнар-Запольскі, стар. 39, № 294.
Зап. у в. Дабраслаўка Пінскага п. Мінскай губ.
Вана або вона — яна (асаблівасць палескай гаворкі).

119. Антоська ў полазі ляжыць

Зап. Л. М. Салавей у 1969 г. у в. Рудка Пінскага р. ад Меланні Панаенка, 74 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 18, сш. 5, л. 19. Вар.
Стрэж, божа — сцеражы, божа.

120. Ой, ў полю садочак

Fedegowski, VI, стар. 553, № 4065.
Зап. у в. Пацуі каля м. Свіслач Гродзенскай губ.
У залежнасці ад абставін спяваецца «сыночка» або «дачушку».
Гэта песня спяваецца да кумы, якой дораць «плахту» на «хвартух».
Дылем дыляваны — агароджаны дылямі, г. зн. тоўстымі дошкамі-аполкамі.
Плахта — у даным выпадку кавалак саматканага палатна.
У аснове напева «святочная інтанацыя» (па тэрміналогіі Ф. А. Рубцова) — сыходны мажорны пентахорд. У сваім поўным выглядзе ён выступае тут у другой палавіне напева. Гэты абарот — тыповая меладычная форма народнага ўслаўлення. Каларытныя фаршлагі падкрэсліваюць асаблівае стаўленне выканаўцы да аб'екта ўшанавання.

121. Ці ведаець бабка

Зап. Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Бараны Глыбоцкага р. ад Т. І. Крывёнак.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 8, л. 8.

122. Ці ведаеш, бабка

Зап. З. Я. Мажэйка ў 1963 г. у в. Аношкі Лепельскага р. ад Х. К. Гарбачовай. Вар.
Спяваецца бабцы.

Структура мелодыі «хугка — павольна» падобна да структуры беларускіх традыцыйных прыпевак. Аднак складаны метр другой палавіны сведчыць аб значнай трансфармацыі гэтай формы.

123. Бабка да ўнучкі

Зап. **В. П. Чыгрын** у 1959 г. у в. Харэўшчына Багушэўскага р. ад Ганны Іванаўны Сліжовай, 39 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 45, бл. 1, л. 40, № 41.

Жашчыць — спяшаецца (Носович, Слов., стар. 158: жосткі — скоры).

124. Бабка к унучцы

Зап. **Г. А. Барташэвіч** у 1967 г. у в. Заполле Бялыніцкага р. ад Аляксандры Іванаўны Ігнатовіч, 59 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 110, сш. 3, № 13. «Хрэсьбіны», Вар.

Вар. з Крупскага р. (г. Купленка) зап. студ **М. М. Аўхімовіч** у 1967 г. («Бабка к унучцы баразенькай ішла... два гурочки нясла»). Там жа, ф. 13, воп. 10, спр. 11, сш. 7, л. 20.

125. Ой, скочыла паражыльнечка

Зап. **М. С. Шушкевіч** у 1969 г. у в. Фядоры Столінскага р. ад Агапкі Мельніковіч.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 19, сш. 1, л. 31.

Той жа тэкст паўтараецца «свякрованцы, свёкру і ўсёй радзіне». Як заўважыла выканаўца, «колісь малада замужам мусіла дзякаваць за абед усім: ад свякрові да дзяцей» (маюцца на ўвазе дзеці заловак і ятровак).

126. А йшла бабка з замор'я

З даваенных запісаў. Пашпарт песні згублены.

АІМЭФ, ф. 9, воп. 2, спр. 4, л. 6.

Хрэсьбінная песня-замова.

ВЕЛІЧАЛЬНЫЯ ПЕСНІ ДА БАБКІ І КУМОЎ

Гэта адзін з самых значных раздзелаў хрэсьбінных песень. Яны адрасаваны найбольш паважаным удзельнікам сямейнага святкавання. У песнях падкрэсліваецца, што бабка, кум і кума — самыя пачэсныя госці на хрэсьбінах, ім і самае пачэснае месца ў застоллі — на куце, іх асабліва гасцінна частуюць і абдорваюць, усяляк велічаюць за нібы сапраўды багатае адзеньне, а кумоў — яшчэ за прыгажосць і маладосць; пасля хрэсьбін з павагай адвозяць дадому.

Асаблівае пашырэнне гэтага віду хрэсьбінных песень відаць са шматлікіх варыянтаў, якія запісаны ў розных месцах Беларусі.

127. У Антонкі ды явор на дварэ

Гарэцкі, Ягораў, стар. 2, № 4.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай.

Тое ж з адпаведнымі заменамі спяваецца да кума і кумы.

Форма напеву — *авсв*. Яна часта скарыстоўваецца ў тэкставай страфе, якая мае будову *aa* (простая паўторнасць). Форма гэта, верагодна, больш ранняга паходжання, чым «пара перыядычнасцей» (гл. 99).

128. Што й у нашага Іванічкі

Косич, стар. 35.

Месца запісу дакладна не адзначана (поўнач Чарнігаўскай губ.).

Вар. папярэдняй і ў той жа час самастойная песня з зусім іншым заканчэннем.

129. А ў нашага Івана явар на дварэ

Зап. А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Шыпяны Смалявіцкага р. ад Евы Мініч, 56 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 63, бл. 1, л. 11.

І тут вар'іруюцца пачатковыя строфы са строфамі папярэдніх двух тэкстаў, і ў той жа час песня мае зусім іншае заканчэнне, хаця ўсе вар. аднолькава прасякнуты павагай да бабкі. У песнях разам з бабкай ушаноўваецца гаспадар — бацька дзіцяці. У даным вар., бадай, найбольш правільная народная «рэдакцыя» радка «Справіў ён хрэсьбіны людзям і сабе» замест «Сабраў пір не людзям ён, — сабе» або «Сабраў ён пір-бяседу да не людзям, сабе».

130. Лятаў верабей

Косич, стар. 34.

Зап. у 1897 г. у в. Водвінка Мглінскага п. Чарнігаўскай губ. ад жанчыны 65 г.

Пазыбай — пахістаў, пагайдаў, тут, магчыма, — падзяўбаў.

Грынечка — уласнае асабовае імя Грышачка, Рыгорка.

131. Па куму з кумам сем паслоў слаі

Зап. К. Б. Кузняцова ў 1963 г. у в. Лоск Маладзечанскага р. ад Агаты Аляксандраўны Лазар, 37 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 80, бл. 7, л. 11.

132. Бабка мая, чырвоная рожа

Тэкст зап. М. Я. Грынблат, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Асаўлянскія Хутары Крывіцкага р. ад Л. М. Місун.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 86.

Напеў у характэрным мінорным квартавым ладзе з эпізадычнай «натуральнай» VII ступенню. Ступень гэта ў больш позніх ладавых канструкцыях робіцца своеасаблівым «рычагом» для пераводу мелодыі ў паралельную мажорную танальнасць. Апошняя тут ледзь адчуваецца (3 такт).

133. Венаград на дварэ

Самцэвіч, стар. 40.

Тое ж спяваецца да «кумкі-галубкі» і «кума-васілёчка».

Асабліва яркі ўзор песні-ўшанавання бабкі, кумы і кума, кожнага паасобку.

134. Весела, ясна сонца на небе

Шейн, Мат., I, 1, стар. 26.

Зап. наст. Тоўсцік у Барысаўскім п. Мінскай губ.

Тое ж, як указвае збіральнік, спяваецца і да кумы, хоць замены ў тэксце не адзначаны. Павінна быць адпаведна: «Весялей, ясней у ўнучкі куме на куце» і «Яшчо званчэй кумулін голас ў даму».

135. Весела, ясна сонца на небе

Шейн, Мат., I, 1, стар. 26.

Зап. наст. Тоўсцік у Барысаўскім п. Мінскай губ.

Перадрук. у Выпісы, стар. 47, № 4.

Вар. папярэдняй песні, які адрасаваны асобна куму. Апошняя страфа мае атэістычнае адценне.

136. А ўчора бабка, а ўчора любка

Самцэвіч, стар. 37.

Узор трохчасткавай хрэсьбіннай песні, якая ў аднолькавых выказах адрасавана паслядоўна бабцы, куме і куму. Такая трохчленная будова найбольш характэрна для велічальных хрэсьбінных песень.

На бакі развяду — адкладу ў бок.

137. Упіла да ўела чорная галачка

Довнар-Запольскі, стар. 39, № 298.

Зап. у в. Дабраслаўка Пінскага п. Мінскай губ.

138. Не кукуй, зязюлечка, рапа

Зап. I. I. Лушчыцкая ў 1961 г. у в. Жыцькава Барысаўскага р. ад Ганны Іванаўны Рыжковай, 51 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 62, бл. 4, л. 24.

Тое ж з адпаведнымі заменаў ў апошнім радку спяваецца куме і куму.

139. Не кукуй, зязюлечка, рана

Зап. М. П. Гваздзёў у 1961 г. у в. Кімія Барысаўскага р. ад Софі Андрэеўны Хацкевіч, 56 г., З. А. Хацкевіч і інш.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 60, л. 38. Скар. вар.

140. Я ўчора, малада

Романов, Бел. сб., VII, стар. 38, № 34.

Зап. у Дзісенскім п. Віленскай губ. ад сялянкі Піліпенкавай.

Перадрук.: Чуркін, 1949, стар. 106, № 32.

Спявалася кумам.

Мелодыя яўна не беларускага характару: павялічаная секунда як элемент арнаментыкі, паменшаная кварта ды і ўвесь інтанацыйны склад указваюць на яўрэйскія фальклорныя вытокі. Калі гэта не памылка збіральніка, то перад намі цікавы прыклад музычных узаемасувязей у межах традыцыйнага цыкла.

141. Ой ты, салавей, вачная пташка

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1961 г. у в. Савічы Пастаўскага р. ад Вольгі Сцяпанаўны Скрыцкай, 74 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 67, бл. 2, л. 20.

З гэтай песні відаць, што роля і значэнне кумоў ва ўмовах старой вёскі былі важнымі не толькі ў жыцці «хросніка», але ў пэўных выпадках і для яго бацькоў. Усё гэта тлумачыць, чаму з такой навагай ставіліся да кума і кумы на хрэсьбінах.

142. Наша бабулька да й малімонка

Тэкст зап. Л. Р. Савікоўская, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Кіржына Крывіцкага р. ад Настасі Іванаўны Грышкевіч, 60 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 102.

Малімонка — ласуха.

Унучка — тут парадзіха; жанчына, у якой бабка «бабіла» дзіця, звалася ўнучкай гэтай бабкі.

Тыповая для раннетрадыцыйнай мелодыкі пераменнасць паралельных танальнасцей у суадносінах мажор — мінор. У кадэнцыі спецыфічнае «праглытванне» апошняга складу з адначасовым зацягваннем перадапошняга. Гэта выклікана характэрным для беларускай музыкі імкненнем да мужчынскіх клаўзулаў.

143. Ой, на высокай гарэ

Этнографічныя апісанні Віленскай губерні Ошмянскага уезда, составленыя сельскім свяшчэнніком. (Сярэдзіна XIX ст.). АГТ, IV, 6, л. 21, № 2.

Песня паўтараецца некалькі разоў, пры гэтым мяняецца толькі апошні радок: «Кумочкаў частавала»; «Дзедачку частавала»; «Дзядзечку частавала» і г. д. Пералічваюцца ўсе госці.

144. А чаго, бабка, а чаго, любка

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. з
Т. Е. Кручок.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 1—2.
Спявалі бабцы.

145. Кум з кумой на покуце сядзяць

Шейн, Мат., I, 1, стар. 24.
Зап. наст. Тоўсцік у Барысаўскім п. Мінскай губ.
Спявалася кумам, але гэты ж тэкст адрасоўваўся і бабцы. Гэта відаць
са звароту да ўнучка, што апраўдана толькі з боку бабкі. У даным кан-
тэксце зблытана, павінна было быць: «Можна, кумок, без віна гуляць», бо
і бацькі нованароджанага, і запрошаныя імі кумы ў адносінах паміж сабой—
кумы.

146. Івалга да на бавалні гняздо ўе

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 345.
Зап. у в. Хонава Быхаўскага п. Магілёўскай губ.
Спявалася куму.
Гл. таксама 36, які ўяўляе сабой больш шырокі вар. з Лепельскага п.,
адрасаваны да гаспадыні — парадзіхі.
На бавалні — на мяккім, на пуху, ваце.

147. А кум із кумой на куце сядзіць

Зап. А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Жыцькава Барысаўскага р. ад
А. І. Круглік.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 63, бл. 4, л. 4.

148. Кум з кумою на куце сядзіць

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад
Т. Е. Кручок.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 2.
Вар. Спявалі кумам.
Яшчэ вар.: са Смалявіцкага р. (в. Зарэчча) зап. М. В. Кулінчык у 1967 г.
(АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 20, сш. 4, л. 13); зап. Е. Н. Лукашкова
ў 1967 г. у в. Перагон Слаўгарадскага р. (Там жа, спр. 11, л. 2).

149. Ходзе па вуліцы ўнук

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 344.
Зап. у в. Хонава Быхаўскага п. Магілёўскай губ.
Унук — тут бацька ў адносінах да бабкі, што «бабіла» ў яго жонкі
дзяцей.

150. Каля месяца, каля яснага

Зап. студ. Н. М. Мікулік у 1960 г. у в. Міхайлава Барысаўскага р. ад Марыі Іванаўны Карповіч, 73 г.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 27, сш. 6—7, л. 54.

151. А скочыла наша Хрыстышка

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 347.
Зап. у Сенненскім п. Магілёўскай губ.
Узор трохчасткавай велічальнай хрэсьбіннай песні, якая па чарзе спяваецца бабцы, куме і куму.

152. А скакнула Ганутачка

Гарэцкі, Ягораў, стар. 2, № 3.
Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай. Вар.
З адпаведнымі заменамі спяваецца таксама куму і куме.
Метрыка мелодыі зменена; даецца па іншых варыянтах, у якіх адчуваецца больш арганічная, на наш погляд, для данага зместу «застольная», разгойдвальная рытмічная пульсацыя.

153. А ў саду вішня

Зап. І. І. Лушчыцкая ў 1961 г. у в. Лошніца Барысаўскага р. ад Кацярыны Пятроўны Ахрамовіч, 50 г., Варвары Піліпаўны Рыбак, 52 г. і Марыі Архіпаўны Гаўрыльчык, 43 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 62, бл. 1, л. 22—23.
Трохчасткавая песня бабцы, куме і куму.

154. Чарачка медавая

Зап. А. І. Гурскі ў 1965 г. у в. Салаўі Аршанскага р. ад М. С. Балашэнка і інш.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 95, бл. 2, л. 6.
Трохчасткавая песня да бабкі, кумы і кума.

155. Ё ёлачка зялёная

Зап. І. І. Лушчыцкая ў 1961 г. у в. Шыпяны Смалявіцкага р. ад Вольгі Сцяпанаўны Прончанка, 46 г., Таццяны Феліксаўны Антонавай, 51 г. і Марыі Мікалаеўны Таўкач, 50 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 62, бл. 1, л. 8.
Трохчасткавая песня да бабкі, кумы і кума.

156. Ні слава, ні слава

Зап. Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Забор'е Плешчаніцкага р. ад Лізаветы Сівец.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 23.

Форма напеву — адна са старажытнейшых — *aa* (простая паўторнасць), аднак складаная метрарытміка надае ёй даволі дынамічны выгляд. Гэтаму садзейнічаюць і элементы ладавай пераменнасці ў мелодыі.

157. Шуркава бабулька

Зап. Л. І. Павецьева ў 1967 г. у в. Ланькава Бялыніцкага р. ад Праскоўі Мікалаеўны Шархуновой, 57 г. і Матроны Мацвееўны Шне-тусь, 56 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 107, бл. 1, л. 4.

158. А ў саду яблынька бяленька цвіціць

Зап. А. С. Емяльянаў у 1960 г. у в. Цяцерын Бялыніцкага р. ад Настассі Ільнічны Нашыванкінай, 54 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 8, л. 47. Вар.

159. Да й у Сцяпанкі на дварэ

Тэкст зап. М. Г. Стырнэ, напеў — Г. І. Цітовіч у 1949 г. у в. Стаялы Клічаўскага р. ад Кацярыны Архіпаўны Раташынскай, 35 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 26, бл. 2, л. 13.

У *рамяне* — на конавязі.

У напеве — вельмі незвычайная для ладу кадэнцыя на II ступені. Характар тэматызму, а таксама прынцыпы яго развіцця дазваляюць аднесці гэты напеў да познетрадыцыйнай лірыкі. Апошняя страфа скарочаная.

160. Паглядзі, бабка, паглядзі, любка

Самцэвіч, стар. 39.

Спяваецца бабцы, куму і куме, калі парадзіха пачынае рыхтаваць для іх «намёткі» — падарункі, адрэзы тканіны.

Гэты і наступныя пяць тэкстаў належаць да спецыяльных песень, якія суправаджаюць цырымонію абдорвання бабкі і кумоў на хрэсьбінах.

161. Цёмная хмара на двор находзіць

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад Т. Е. Кручок.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 3.

Спяваецца бабцы, калі ёй аддаюць «намётку». Тое ж з адпаведнымі заменамі спяваецца асобна куме і куму.

162. Паеду я да да Мугулева

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 345.

Зап. у в. Хонава Быхаўскага п. Магілёўскай губ.

Спяваюць, калі парадзіха абдорвае бабу, кума і куму на хрэсьбінах.

Трубка-рубка — сувой, кусок палатна (рубка аднаго караня з рубхай).

Нейдзе — няўжо, ці.

163. Рана пеўнічкі заспявалі

Довнар-Запольскій, стар. 39, № 296.

Зап. у в. Дабраслаўка Пінскага п. Мінскай губ.

Спяваецца, калі абдорваюць бабу.

Вар. там жа, стар. 40, № 300:

Сваёй бабаньцы да галубаньцы
Падаркі краяла,
Тонкія да бяленькія,
Як папіру, раўненькія.

164. Гуляла бабуся, гуляла

Зап. М. Я. Грынблат у 1968 г. у в. Бялынкавічы Касцюковіцкага р.
ад Ксені Фёдараўны Парчэўскай (Паршчэўшчыхі), 66 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 1, бл. 1, л. 36—37.

Гэту песню спяваюць, адзначаюць выканаўца, «як парадзіха дае бабуцы намётку; баба пяецца і прыплёсківаецца», г. зн. прытанцоўваючы і пляскаючы ў далоні.

165. А каб я была шэраю зязюляю

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р.
ад Т. Е. Кручок.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 3.

Пяецца пасля таго, як бабу атрымала ад парадзіхі падарунак — «намётку». Радок «А ці бялюсенька, а ці танюсенька» захаваў сведчанне аб тым, што першапачаткова бабу, відаць, сапраўды абдорвалі намёткай, г. зн. доўгім рушніком з тонкага кужэльнага палатна на галаўны ўбор. З цягам часу назва «намётка» перайшла на любы іншы прадмет, якім парадзіха абдорвала бабу на хрэсьбінах, пераважна матэрыял на сукенку або хустку.

166. Бабачка кашу крае

Довнар-Запольскій, стар. 39, № 295.

Зап. у в. Дабраслаўка Пінскага п. Мінскай губ.

Належыць да катэгорыі хрэсьбінных песень і іншых славесных твораў, якія выконваюцца пры раздачы «бабінай кашы».

167. Кладзіце на мыла

Тэкст зап. М. Я. Грынблат, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Асаўлянскія Хутары Крывіцкага р. ад Л. М. Місун.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 88.

Спяваецца, калі дзеляць «бабіну кашу». Кожны з гасцей, атрымаўшы сваю порцыю кашы, кладзе на талерку колькі-небудзь грошай «на мыла» дзіцяці. Усе сабраныя грошы бабка перадае парадзісе.

«Тыповы напеў» (гл. заўв. да 11).

168. Бабуля, бабуля

Зап. Л. А. Малаш у 1969 г. у в. Туркі Докшыцкага р. ад А. Гапаньёнак.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 22, сш. 1, л. 38.

169. А баранечка чорненькі, чорненькі

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад Т. Е. Кручок.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 3.

Выконваецца, як дзеляць «бабіну кашу».

Песня складзена ў традыцыйнай манеры народнай загадкі: «Баранечка чорненькі» — закураны гаршчок з кашай, «воўначка сучацца» — румяны верх кашы, «стрыч будзем» — есці кашу.

170. А ў бару дуб'ё

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1965 г. у в. Лядцы Дубровенскага р. ад Хрысціны Пятроўны Малахавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 99, бл. 3, л. 33, № 2.

Хрэсьбінная-велічальная да бабкі, кумы і кума. Як у калядных песнях гіпербалічна ўсхваляецца неіснуючае багацце гаспадара, так і тут спяваецца пра «дарагое» адзенне найбольш паважаных удзельнікаў хрэсьбін.

Ялаватае — бясплоднае, з голым галлём.

171. На дварэ вярба сукаватая

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1965 г. у в. Ляўкі Аршанскага р. ад Веры Яфімаўны Філіповіч, 51 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 99, бл. 1, л. 29, № 3. Вар.

172. А ў бару сасна ялаватая

Зап. А. І. Гурскі ў 1965 г. у в. Салаўі Аршанскага р. ад М. С. Балашэнка, Таццяны Сямёнаўны Яфрэменка, 41 г. і Настассі Іванаўны Барцовай, 47 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 95, бл. 2, л. 5. «Ксціны».
Вар. (Гл. заўв. да 170).
Ягор — явор.

173. Усе людзі дзіваліся

Тэкст зап. Л. Р. Савікоўская, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Асаў-
лянскія Хутары Крывіцкага р. ад Л. М. Місун. Вар.

У напева ясна адчуваецца квартавая ладавая пераменнасць. Гэта па-
раўнальна ўжо складаныя ўнутрыладавыя суадносіны. Характар інтана-
цыйнага развіцця (турботны і нават змрочны) некалькі не супадае з больш
аптымістычным зместам тэксту (3-я і 4-я строфы выконваюцца як 2-я).

174. Кум ля кумы сядзіць

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1967 г. у в. Ордаць Шклоўскага р. ад Марыи
Фёдараўны Сідаравай, 69 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 110, сш. 3, л. 46, № 15.

175. А на бабцы саян

Самцэвіч, стар. 37.

Зап. у Барысаўскім р.

Хрэсьбінная-велічальная да бабкі, кума і кумы. (Гл. заўв. да 170).

176. А каб я была

Зап. студ. Г. С. Маеўская ў 1960 г. у в. Жыцькава Барысаўскага р. ад
Надзежды Міхайлаўны Адамейка, 48 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 27, сш. 11, л. 72.

177. Бабулька, пахнучая мята

Зап. І. К. Цішчанка ў 1961 г. у в. Кімія Барысаўскага р. ад З. А. Хац-
кевіч і інш.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 59, 85.

178. Каб я знала, ведала

Зап. М. П. Гваздзёў у 1965 г. у в. Зубава Аршанскага р. ад Хімы
Сцяпанаўны Рабекінай, 53 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 94, бл. 1, л. 19—20.

Велічальная трохчасткавая песня да бабкі, кума і кумы.

Блізкі вар.: Романов, Бел. сб., VIII, стар. 349. Высокае Аршан-
скага п. Магілёўскай губ.

179. Каб я знала, малада

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад
М. Д. Куцанкавай.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 37—39. Вар.

180. Каб я знала, каб я ведала

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 345.
Зап. у в. Княжыцы Магілёўскага п. ад сялянкі Д. Самсонавай. Вар.

181. Каб я знала, каб я ведала

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 346.
Зап. у Сенненскім п. Магілёўскай губ. Вар.
Яшчэ вар. зап. В. І. Скідан у 1967 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р.
(АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 105, бл. 1, № 3).

182. Што ж то за красачка

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 340—341.
Зап. у в. Кутня Быхаўскага п. Магілёўскай губ.
Трохчасткавая велічальная песня да бабкі, кума і кумы.
Пагодка (*пагодкі, пагодкі, ногцікі*) — жоўтая асенняя кветка, што расце
ў садзе (*Calendula L.*).

183. А ў каго зелен сад на дварэ

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 348.
Зап. у в. Болецк Гарадоцкага п. Віцебскай губ.
Трохчасткавая велічальная песня да кума, кумы і бабкі, якія заслу-
жылі самага пачэснага месца за хрэсьбінным сталом і ўрачыстых провадаў
дадому.
Песня вядома ў радзе вар., пераважна на поўначы Беларусі. (Гл. наступ-
ныя вар. тэксту).
Везь, сесь — усечаныя формы ад *везці, сесці*.
Чацвертак — чацвяртак, чвэрць рубля, 25 капеек.
Паставіла кашы гаршок — тут: згатавала, зварыла.

184. Запражыце, запражыце

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1964 г. у г. п. Расоны ад Агафіі Кандратаўны
Інчыленка, за 50 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 90, бл. 1, л. 12—13. Вар.
Скуток — палатно, якім кума пакрывала дзіця пры абрадзе хрышчэння.

185. Сядзіць баба на куце

Зап. К. Б. Кузняцова ў 1964 г. у в. Гаршчэўшчына Талачынскага р.
ад М. Ц. Бохан.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 91, бл. 2, л. 14—15, № 7. Вар.
Шкуток — тут: намётка, падарунак ад парадзіхі.
Чырванчок — чырвонец; залатая манета.

186. Сядзіць бабка на куце

Зап. В. Ф. Дунец у 1961 г. у в. Рубеж Бешанковіцкага р. ад У. Баталка.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 8, спр. 5, сш. 4, л. 6.
Вар. Відаць, збіральнікам не запісана трэцяя частка песні, якая павінна быць адрасавана куму.
Суляці — злятай.
Кароткі вар. зап. І. К. Цішчанка ў 1960 г. у в. Мішневічы Сіроцінскага р. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 49, бл. 1, л. 38).

187. Нашто ж ты, кумок

Зап. М. Я. Грынблат у 1960 г. у в. Глушыца Сіроцінскага р. ад Пёклы Ларыёнаўны Гаравой, 68 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 47, бл. 4, л. 4—5. Вар.

188. У нашага кума бела бяроза

Шейн, Бел. п., стар. 6, № 12.
Зап. П. В. Шэйн у м. Чашнікі Лепельскага п. Віцебскай губ.

189. Чэраз рэчку кладачка

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 342.
Зап. у Раснянскай вол. Сенненскага п. Магілёўскай губ.
Збіральнік адзначае, што песня гэта з'яўляецца нібыта абавязковай для хрэсьбін і з нязначнымі зменамі (— А што нясеш, кумуся? — Накрытачку, госпад-бог... — А што нясеш, кумочак? — А кросточак, госпад-бог... і да т. п.) пашырана па ўсёй Беларусі. Між тым вядомыя вар. сведчаць, што песня была пашырана толькі на поўначы і паўночным усходзе Беларусі (Віцебшчына, Магілёўшчына).
Даволі рэдкі ўзор велічальнай хрэсьбіннай песні да бабкі і кумоў, у якой праявіўся ўплыў хрысціянства.

190. Чэраз рэчку кладачка

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1964 г. у г. п. Расоны ад А. К. Інчыленка.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 90, бл. 4, л. 14—16, № 11—13. Вар.
Напратачка — вопратка; тут — кавалак палатна для нованароджанага.

191. А куды ты ідзеш, кумюся?

Шейн, Мат., I, 1, стар. 26.

Зап. наст. Свідэрскі ў в. Ігрушкі Сенненскага п. Магілёўскай губ.

Скар. вар. Запіс, відаць, няпоўны, бо песня адрасавана толькі куме.

192. Кала цэркаўкі сцежачка

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 341.

Зап. у в. Кутня Быхаўскага п. Магілёўскай губ.

Вар. Урывак гэтай песні («Каля цэркаўкі дарожка») зап. С. М. Міско ў 1967 г. у в. Галёнкі Горацкага р. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 107, бл. 1, № 21).

193. А кумачка-галубачка

Зап. І. П. Чыгрын у 1959 г. у в. Іванск Чашніцкага р. ад Фядоры Сцяпанаўны Сакалоўскай, 66 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 45, л. 4, № 52.

194. Не пасмею ў бабусечкі папытаці

Косич, стар. 34.

Зап. у 1897 г. у в. Водвінка Мглінскага п. Чарнігаўскай губ.

195. Запяём песню расхожую

Шлюбскі, стар. 11, № 14.

Зап. у 1923 г. у в. Таўсцюкі Віцебскага п.

Спяваецца перад адыходам хрэсьбінных гасцей дадому.

196. Запрагайце, закладайце

Шейн, Мат., I, 1, стар. 28.

Зап. вуч. Я. Копац у с. Падлессе Слуцкага п. Мінскай губ.

Тое ж спяваецца куме:

Запрагайце, закладайце
Жарабіцу сівіцу,
Да адправадзьце, адвязіце
Куміцу-галубіцу...

Велічальная хрэсьбінная песня з вельмі пашыранай групы твораў аб праводзінах бабкі і кумоў дадому. (Гл. наступныя 197—227). Характэрна, што для бабкі, як спяваецца ў песнях, запрагалася «дванаццаць валоў» (часцей у запісах з паўднёвых і цэнтральных раёнаў) або «семярык вара-

ных (у паўночных і ўсходніх раёнах). Для провадаў кумкі запрагалася «жарабіца сівіца», для кума — «конь вараны».

Па старому звычаю бабка і кумы на дарозе частавалі ў карчме гарэлкай усіх удзельнікаў праводзін.

Часам песні аб праводзінах бабкі і кумоў набывалі жартаўлівае адценне і замест валоў або коней у воз запрагалі «сіваю свінку», «дванаццаць вераб'ёў», «дванаццаць авец», «дванаццаць сабак» і г. д.

197. Запрагайце, запрагайце

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1965 г. у в. Бокшыцы Слуцкага р. ад М. Н. Шэлег.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 99-а, бл. 2, л. 10, № 8.

Блізкі вар. запісаны амаль праз 80 год пасля папярэдняга тэксту таксама на Случчыне, што сведчыць аб добрай захаванасці гэтага віду абрадавай паэзіі.

Самцэвіч, стар. 35, № 2. Вар. з Барысаўскага р.

198. Запрагайце, закладайце

Тэкст зап. Ю. Ф. Мацкевіч, напеў — Г. І. Цітовіч у 1946 г. у в. Крывічы Старобінскага р. ад Саламеі Маркаўны Чарэўка, 50 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 10, л. 45. «Хрэсьбінная. Адвозячы ўсіх дамоў».

Вар. (Гл. заўв. да 196).

У аснове напеву інтанацыя заклінальнага характару вяснянак — зыходны мінорны пентахорд з прапушчанай II ступенню. Тройчы паўтораны, гэты абарот яшчэ больш падкрэслівае імператыўны характар мелодыі.

199. Запрагайце, закладайце

Зап. І. І. Лушчыцкая ў 1960 г. у в. Карцэвічы Нясвіжскага р. ад Таццяны Сцяпанаўны Крыўко, 56 год.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 52, л. 14—15. Вар.

200. Запражыце, запражыце

Зап. Н. Русаловіч у 1948 г. у в. Скарынічы Мінскага р. ад сваёй бабкі Г. Станішэўскай, 60 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 5, спр. 6, л. 29. Вар.

201. Запражыце, залажыце

Зап. Л. І. Ткачова ў 1961 г. у в. Крупнікі Крывіцкага р. ад Веры Аляксандраўны Бабкевіч, 51.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 66, бл. 2, л. 27, 29. Вар.

Яшчэ вар. зап.: М. П. Гваздзёў у 1950 г. у в. Салтанаў Рэчыцкага р. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 92, ч. 1, л. 6); А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Крупнікі Крывіцкага р. (Там жа, ф. 8, воп. 1, спр. 64, бл. 1, л. 46); Т. С. Гайдук у 1969 г. у в. Калюж Бярэзінскага р. (Там жа, ф. 13, воп. 10, спр. 23, сш. 7, л. 1).

202. Бабусюхна, любусюхна

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад Прасі Атрахімаўны Пацанковай, 76 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 28—31.

Са значнай групы хрэсьбінных велічальных песень аб урачыстых праводзінах бабкі і кумоў на «дванаццаці валах» або «канях», «кабылах». Усе вядомыя вар. з Магілёўшчыны.

203. Каб учора ды бабусечка

Гарэцкі, Ягораў, стар. 3, № 5.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай. Вар.

Для хіжанькія — тут: для зграбненькай, прыгожанькай. (Даль, IV, стар. 547, сярод розных тлумачэнняў ёсць хіжы — акуратны, хайны і лоўкі, жвавы; абодва паняцці са Смаленшчыны і наогул з захедніх губерняў).

204. Як учора бабусюхна

Шейн, Мат., I, 1, стар. 28—29.

Зап. у в. Галовічы Чавускага п. Магілёўскай губ. Вар.

На прыксяцінкі — на другі дзень пасля «ксяцін» — хрэсьбін, калі застолле яшчэ працягвалася для больш вузкага кола сваякоў і суседзяў. Частаванне на другі, а часам і на трэці дзень пасля хрэсьбін у розных месцах Беларусі называлася па-рознаму: пахрысціны, прыксяціны, пахмелле, муравінкі, змуркі, зліўкі і інш.

Вар. з в. Бардзілава Халопеніцкага р. зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 4):

А ўчора, бабка, а ўчора, любка,
Я на хрэсьбінкі прыйшла,
А сягоння, бабка, а сягоння, любка,
На пахмеллейка прыйшла...

Вар.: Дембовецкі, стар. 582, № 5 (в. Галовічы Чавускага п.).

205. А ўчора бабка на радзінках была

Шлюбскі, стар. 11, № 13.

Зап. у 1914 г. у в. Забудычына Полацкага п. Віцебскай губ.

206. А учора бабка на радзінках была

Шейн, Мат., I, 1, стар. 29.

Зап. М. І. Хмялеўскі ў в. Мадэліна Віцебскага п.

Велічальная песня з тэматычнай групы аб урачыстых праводзінах бабкі і кумоў. Блізкія па зместу песні вядомы ў розных месцах Беларусі.

Вяльбуець — хваліць, узвялічвае.

207. Запражы-ка, мой кум

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 337.

Зап. у в. Аслянка Мсціслаўскага п. Вар.

208. Учора звачора на радзінках была

Янчук, стар. 90, № 50.

Зап. у Гарадку Бабруйскага п. Мінскай губ. (Гл. заўв. да 204).

209. Як учора да бабусюхна

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 343.

Зап. у Рагачоўскім п. Магілёўскай губ. (Гл. заўв. да 204).

210. А ўпілася бабусечка

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1965 г. у в. Ляды Дубровенскага р. ад Х. П. Малахавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 99, бл. 3, л. 36, № 3. Вар.

Дроздов, № 47. Вар. з Рослаўскага п. Смаленскай губ.:

Упілася кумусенька зелена вина,

Не дойдет кумусенька до своего двора...

Тое ж паўтарае «кума» ў адрас бабкі. Збіральнік адзначае: «Гэта, здаецца, адзіная песня, якая дапускаецца ў хрэсьбінным баляванні. Звычайна ж песень пры хрэсьбінах не спяваюць». (Датычыць Рослаўскага п.).

211. А ўчора бабка на радзінках была

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 349.

Зап. у в. Болецк Гарадоцкага п. Віцебскай губ.

Відаць, не поўны запіс.

«Смоленский вестник», 1893, № 13. Вар. з Рослаўскага п. Смаленскай губ.:

Вчера я на родинках была,

А сядни на кстинки попала...

Іванушка молодой,
Паночек небольшой,
Запрягай-ка двенадцать волов,
Ты вези-ка свою бабку домой...

Песня, відавочна, беларуская, але недакладна запісана.

212. Сягоння бабка

Зап. М. Я. Грынблат у 1964 г. у в. Плятнішча Віцебскага р. ад Ірыны Ільінічы Сіняковай, 59 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 87, бл. 4, л. 8—9.

Вар. папярэдняй. Адносна гэтай песні выканаўца заўважыла, што «яна не ўся».

213. А я ўчора із вячора

Зап. І. К. Цішчанка ў 1961 г. у в. Кімія Барысаўскага р. ад З. А. Хацкевіч і інш.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 59, л. 90. Вар.

214. А ў Зіноўі, а ў Зіноўі

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 347—348.

Зап. у в. Дзеравягі Віцебскага п.

Гэта ж песня спяваецца куме і бабцы з адпаведнымі заменамі ў тэксте: бабцы замест «семярых вараных» загадваюць запрэгчы «семярых валоў».

Вар.: Шлюбскі, стар. 8, № 3. Зап. у 1914 г. у в. Белая Дуброва Віцебскага п. Таксама спяваецца бабцы, куму і куме; там жа, стар. 17. Кароткі вар. з в. Барсукі Віцебскага п.; Анникіевіч, стар. 112; Янчук, № 50. Мінская губ.

215. У нашага Іванькі

Зап. М. П. Гваздзёў у 1961 г. у в. Салтанаў Рэчыцкага р. ад Кацярыны Ракусевіч, 80 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 60, л. 79—80.

Песня выконвалася перад тым, як разбівалі гаршчок з «бабінай кашай».
Ганаруе—ушаноўвае.

216. А ў каго, а ў каго вінаград на дварэ?

Зап. В. Ф. Дунец у 1961 г. у в. Рубеж Бешанковіцкага р. ад У. Баталка.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 8, спр. 5, сш. 4, л. 5. Вар.

Шальмуець, вальмуець — ушаноўвае.

217. А скачыла Просічка з печкі далой

Добровольскі, стар. 1, № 1.

Зап. у в. Свалы Краснінскага п. Смаленскай губ.

Адносіцца да песень аб урачыстых праводзінах бабкі. Відаць, тое ж спявалася асобна куму і куме, але засталася незаўважаным збіральнікам.

Печ, а таксама каляпечны слуп адыгрывалі немалаважную ролю ў старадаўняй абраднасці радзін. Печ, што замяніла першабытны ачаг, і наогул печны кут лічыліся месцам знаходжання духа — ахоўніка хатняга дабрабыту, і не дзіўна, што тут выконваліся розныя абрадавыя дзеянні сямейна-гаспадарчага характару. Парадзіха, напрыклад, пэўны час адлежвалася на печы, на печ кідалі лыжку з бабінай кашай і г. д.

218. Ой, запала, ой, запала

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1960 г. у в. Казловічы Слуцкага р. ад Настасі Пятроўны Калядкі, 40 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 50, л. 35. «Пяюць бабцы».

Другая страфа, відавочна, «мадэрнізавана», — ранейшыя «валы» заменены «тройкай лашадзей», што адразу парушыла стыль песні і нават рыфму.

219. Як задула ды дарожачку

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1965 г. у в. Ляўкі Аршанскага р. ад Веры Яфімаўны Філіповіч, 51 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 99, бл. 1, л. 28, № 2.

Відаць, тэкст уяўляе сабой толькі адну частку трохчасткавай песні, якая павінна быць аднолькава адрасавана як куме, так куму і бабцы.

220. А у садзе вішня

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 346—347.

Зап. у Сенненскім п. Магілёўскай губ.

Бар. зап. Ф. І. Юхневіч ад Т. Е. Кручок у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 3).

221. Вінаград на дварэ

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 330.

Зап. у Шчарбінскай вол. Віцебскага п. Бар. папярэдняя.

222. На дварэ ў мяне

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 344.

Зап. у в. Хонава Быхаўскага п. Магілёўскай губ.

З групы хрэсьбінных песень аб урачыстых праводзінах бабкі і кумоў.
Рыдван — вялікі воз для снапоў.

223. А ў Васечкі на дварэ

Зап. М. Я. Грынблат у 1960 г. у в. Жарабічы Сіроцінскага р. ад
Ульяны Максімаўны Донавай, 65 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 47, бл. 5, л. 38—39. Вар.

Кароткі вар. (толькі да бабкі) зап. І. К. Цішчанка ў в. Слабада таго ж
р-на. (Т а м ж а, спр. 49, бл. 2, л. 37).

224. У Ягора пара коні на дварэ

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Каўшова Мсціслаўскага р. ад
Сарафімы Піліпаўны Вяркеевой, 69 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 2, л. 12—13. Вар.

225. Ай, там на лугу

Р о м а н о в, Бел. сб., VIII, стар. 343—344.

Зап. у Рагачоўскім п. Магілёўскай губ.

Трохчасткавая велічальная хрэсьбінная песня да бабкі і кумоў.

Замузданы — закілзаны.

226. Запражыце, запражыце

К о с и ч, стар. 34.

Зап. у 1899 г. у в. Расуха Мглінскага п. Чарнігаўскай губ. ад жанчын
60 г.

Ш е й н, Мат., I, 1, стар. 27, № 18. Вар.

227. Запражыце, запражыце

Р о м а н о в, Бел. сб., VIII, стар. 340.

Зап. у в. Казіміраўка Магілёўскага п.

Калі бабку вязуць на баране, дык дадаюць:

Запражыце, запражыце

А дванаццаць сабак,

Адвязіце, адвязіце

А бабульку ў кабак.

Плянівенькага — (пра каня) сівы ў плямы; тут — такі, які добра, роўна
ступае.

228. Казала бабка, казалa любка

Са х а р а ў, стар. 69, № 174.

Зап. у 1938 г. у г. Краслава Даўгаўпільскага п. (Латвія) ад Г. Сімачыкі.
Спявае бабка ў канцы хрэсьбін, на адыходзе.

229. А я ўчора ды кумусечка

Зап. М. П. Гваздзёў у 1967 г. у в. Плешчыцы Шклоўскага р. ад Ганны Васільеўны Ксяндзовай, 40 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 108, бл. 3, л. 26.

Гэты ж тэкст з адпаведнымі заменаі спяваецца да «бабусенькі» і «кумочка».

230. А ў Мірона малайца

Добровольскі й, стар. 4, № 6.

Зап. у в. Правержанка Ельнінскага п. Смаленскай губ.

231. Ой, я ў свае ўнучанькі

Зап. М. Я. Грынблат у 1969 г. у в. Глінка Столінскага р. ад Марыі Філіпаўны Рэндзель («Бабкі»), 68 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 14, сш. 1, л. 22—24.

«Хрыстыны. Бабіна песня. Сэды, да гэто сповай, да ўсэ. Гэта самае — і кумам». (Заўвага выканаўцы).

232. А пара, пара, бабулечка, да двара

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1965 г. у в. Ляды Дубровенскага р. ад Х. П. Малахавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 99, бл. 3, л. 32, № 4.

Спяваецца ў канцы хрэсьбін, на адыходзе.

233. У ельнічку, ў бярэзнічку

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад Т. Е. Кручок.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, л. 4.

Спяваецца бабцы.

234. Бабуся дамоў адпраўляецца

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад Т. Е. Кручок.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 3.

235. Елачка зялёная

Зап. М. В. Кулінчык у 1967 г. у в. Зарэчча Смалявіцкага р. ад Т. І. Кавэцкай.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 20, сш. 4, л. 11—12.

З песень, што выконваюцца перад адыходам хрэсьбінных гасцей.

236. Ой, пара, пара ўсім да двара

Зап. А. І. Гурскі ў 1965 г. у в. Салаўі Аршанскага р. ад М. С. Башэнка.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 95, бл. 2, л. 7.

Гэты ж тэкст з адпаведнымі заменамі спяваецца куме і куму.

ЖАРТОЎНЫЯ ПЕСНІ ДА БАБКІ І КУМОЎ

237. А наша бабулька малімонка

Зап. А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Сосенка Вілейскага р. ад М. П. Віцько.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 64, бл. 3, л. 18.

Падгадзіла — дагадзіла.

Гэты тэкст у параўнанні з яго блізкім вар. (гл. 142) мае зусім іншае заканчэнне. Яно адразу надае песні жартаўлівае адценне, што выражаецца ў дабрадушных «кпінах» з бабкі.

Кароткі вар. (чатырохрадкоўе, як прыпеўка) з таго ж р. (в. Зацямень) зап. студ. Ф. С. Уладыка ў 1967 г. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 11, сш. 10, л. 17).

238. Як пайду я на гуменца

Косич, стар. 33—34.

Зап. у 1897 г. у в. Водвінка Мглінскага п. Чарнігаўскай губ. ад жанчыны 65 г.

Песня адзначана збіральніцай як «мілы жарт».

Расшыраны вар.: Світова, стар. 177—179, № 125, з напевам («Як пойду я на гуменько»). Фоназапіс К. Г. Світавай і Л. А. Бачынскага ў 1953 г. у в. Камень Старадубскага р. Бранскай вобл. РСФСР ад Якаўчанкавай. (Былы Старадубскі п. да рэвалюцыі таксама належаў Чарнігаўскай губ. і быў суседнім з Мглінскім п., адкуль паходзіць публікуемы тэкст). Песня адрасавана паслядоўна куму, куме і бабцы.

239. Бедавала наша бабулька

Тэкст зап. М. Я. Грынблат, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Асаўлянскія Хутары Крывіцкага р. ад Л. М. Місун.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 87.

Спявалася бабцы.

На палочку — на палу, на нарах, спальным месцы ў хаце (рус. *полати*).
Характар напеву гл. у заўв. да 132.

240. Бабуліна доля ліхая

Зап. студ. Т. І. Абрамовіч у 1967 г. у в. Гарадок Маладзечанскага р. ад калгасніц Ганны Іванаўны Зялёнка, 50 г. і Паўліны Вікенцьеўны Чанада, 57 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 11, сш. 6, л. 23. «Радзільная». Вар.

241. Бабіна доля плахая

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1961 г. у в. Шыпяны Барысаўскага р. ад В. С. Прончанка, М. Я. Таўкач і М. Ф. Антонай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 61, л. 9. Вар.

Трохчасткавая песня да бабкі і кумоў.

242. П'яна баба, п'яна

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 340.

Зап. у в. Казіміраўка Магілёўскага п.

Песня запісана з парушэннем рытмікі і строфікі.

К *пітаманнай* — дадому. (Носович, Слов., стар. 416: *пітаманны* — уласны, уласнай працай набыты).

243. Упілася бабка, упілася

Самцэвіч, стар. 38.

Пашыраная ў многіх вар. жартоўная хрэсьбінная песня, якая незласліва, толькі каб развесяліць гасцей, «кпіць» з бабкі і кумоў, «дражніць» іх. Запісы амаль выключна з паўночных раёнаў Беларусі (гл. наступныя тэксты).

З адпаведнымі заменамі спяваецца куму («Куму ластаўку праелі») і куме («Куме ластавіцу...»).

Шышы — свавольнікі.

Халацце — старыя анучы, рыззэ.

244. Наша бабка падпіла

Романов, Бел. сб., VII, стар. 39, № 36. Сенненскі п. Магілёўскай губ. Вар.

Спяваецца ў канцы хрэсьбін, перад праводзінамі бабкі дамоў.

Напеў з секундавай ладавай пераменнасцю. Ясна выступаюць старажытныя квартавыя заклінальныя інтанацыі. Форма напеву — *аа*, у адрозненне ад 156 менш дынамічная, бо мае вельмі простую метрарытміку.

245. Упілася бабка

Зап. Л. І. Ткачова ў 1964 г. у в. Гаршчэўшчына Талачынскага р. ад Веры Сцяпанаўны Варашэль, 40 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 89, бл. 1, л. 24. Вар.

246. У гародзе за платом

Са хараў, стар. 70, № 179.
Зап. у 1937 г. на хут. Судрабу Ілукстэнскага п. (Латвія) ад У. Нейж-
барт-Бяляўскай. Кароткі вар.

247. Упілася бабка, упілася

Зап. І. П. Чыгрын у 1959 г. у в. Харэўшчына Багушэўскага р. ад Ефрасіні Васільеўны Печкуровой, 40 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 45, л. 39, № 38. Вар.

248. А ўпілася бабка, ўпілася

Зап. К. Б. Кузняцова у 1964 г. у в. Гаршчэўшчына Талачынскага р. ад М. Ц. Бохан.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 91, л. 18—20, № 8—10. Вар.
Яшчэ вар.: Носовіч, стар. 100; Никифоровскі, Част. № 571, 1574; Шлюбскі, стар. 9, № 5 (Янавічы Віцебскага п.):

Цыт-цы, дзеткі, не плачце,
Шукайце ў клеці скумацця.
Бабцы шубку залапім
І чорным дзэгцем замажам.

Шырма, стар. 419.

249. Бабка з ушучкаю гаварыла

Зап. А. І. Гурскі ў 1965 г. у в. Зубава Аршанскага р. ад Усціні Цярэнцеўны Войніч, 50 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 95, бл. 1, л. 14—16.
Кума з кумою, кум з кумою — маецца на ўвазе «размова» кумы і кума з парадзіхай-гаспадыняй. Паміж сабой яны ўсе кумы.

250. Сядзіць бабка на куце

Зап. І. К. Цішчанка ў 1961 г. у в. Кімія Барысаўскага р. ад З. А. Хацкевіч, С. А. Хацкевіч, Ганны Пятроўны Любасей, 52 г. і іншых пажылых калгасніц.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 59, л. 84.

Тое ж з адпаведнымі заменаі спяваецца асобна куму і куме.
Точацца — ліецца, цячэ паціху.

251. Бабка кашку нясець

Са х а р а ў, стар. 69, № 173.

Зап. А. Лукашэвіч у в. Мураванка Рэзекненскага п. (Латвія) ад Г. Лі-
мяшонак.

Належыць, як і наступныя дзве, да жартоўных песень, якія спяваюць бабцы ў час вясёлай цырымоніі раздачы хрэсьбіннай кашы. (Гл. таксама 166—169).

Пастаночкі — падарункі бабцы ад парадзіхі, звычайна матэрыял, «на-
мётка».

252. На сталае каша стала

Шы р м а, стар. 252, № 178.

Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад Захвеі Хвораст.

З нямногіх выяўленых песень, якія спяваюцца на хрэсьбінах пры раз-
дачы «бабінай кашы». Па звычай, яе павінен «выкупіць» кум. Да яго і адрасавана гэта песня-«кпіны».

Ой, такі ў цябе станс — хапае, ёсць у дастатку (грошай).

Напеў лірычнага характару. Квінтавая ладавая ячэйка з характэрным зачынам песні ў форме разгорнутага трохгучча, а таксама іншыя інтана-
цыйныя і рытмічныя асаблівасці — адзнака познетрадыцыйнай песні ба-
ладна-лірычнай тэматыкі; у прыватнасці, выяўляюцца блізкія рысы з не-
каторымі песнямі цыкла «непадзеленага каханья». Вельмі незвычайная для
традыцыйнага меласа і пераменнасць ладу: пераход у танальнасць мінорнай
дамінанты. Мяркуючы па іншых песнях спявачкі (гл. 363, 399, 464), напевы
большасці хрэсьбінных песень, якія запісаны ад яе, пабудаваны на адна-
тыповых напеўках-зачынах. Гэта дазваляе дапусціць у даным выпадку
наяўнасць асноўнага «тыповага напева», які, аднак, вельмі свабодна
вар'іруецца.

253. На сталае каша стаяла

Зап. студ. Я. І. Зяньковіч у 1967 г. у Нясвіжы ад Ф. П. Мялешка.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 14, сш. 2, л. 11. Вар.

254. Адкуль ты, бабка?

Зап. К. Б. Кузняцова ў 1964 г. у в. Гаршчэўшчына Талачынскага р.
ад М. Ц. Бохан.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 91, бл. 2, л. 16, № 8.

Жартоўная песенька-дыялог, што выконваецца на хрэсьбінах пры цы-
рымоніі раздачы «бабінай кашы».

255. А на дварэ дож ідзець

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 346.
Зап. у Сенненскім п. Магілёўскай губ.

256. А як [к] куму кума

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 342.
Зап. у Рагачоўскім п. Магілёўскай губ.

257. Нядужа бабка, нядужа

Зап. К. Б. Кузнецова ў 1963 г. у в. Лоск Маладзечанскага р. ад А. А. Лазар.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 86, бл. 7, 10.

Адна з пашыраных пераважна ў паўночнай частцы Беларусі жартоўных песень, якія дружалюбна «кпяць» з бабкі ў час абдорвання яе парадзіхай (Гл. наступныя сем тэкстаў).

258. Казалі, наша бабка хваравіта

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 347.
Зап. у Сенненскім п. Магілёўскай губ. Вар.
Спяваецца, як абдорваюць бабку на хрэсьбінах.
Варавіта — тут хітравата.

259. Бабуся таўчы, малоць нядужа

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. Т. Е. Кручок.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 3. Вар.

Спяваецца, як абдорваюць бабку.

260. Хараша бабулька, хараша

Зап. К. Б. Кузнецова ў 1963 г. у в. Лоск Маладзечанскага р. ад Надзеі Вікенцьеўны Бразінскай, 58 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 80, бл. 3, л. 25. Вар.

Спяваецца, як абдорваюць бабку.

261. Наша бабка пядужа, пядужа

Сахараў, стар. 69, № 172.

Зап. у 1929 г. у Індры Даўгаўпільскага п. (Латвія) ад А. Невяроўскай. Вар.

Спяваюць бабцы, калі яе абдорвае парадзіха.
Пастаночки — кавалак кужалю, які даецца бабцы парадзіхай (заўв. збіральніка).

262. Я б гэту бабку

Е л а т а ў, стар. 47—48, № 29.

Зап. у 1959 г. у в. Сцецава Аршанскага р. ад Ульяны Осіпаўны Арловой, 55 г. Вар.

«Дабрадушнае падсмейванне над «бабкай» (заўв. збіральніка).

Спяваецца, як абдорваюць бабку.

Напеў суровага характару, які некалькі разоўходзіцца з жартоўным зместам песні. Гэта адна з асаблівасцей старажытнай паэзіі, якая ў радзе выпадкаў змяніла свой славесны кантэкст, але захавала першапачатковы меладычны каларыт.

263. Бабуся, бабуся

С а м ц э в і ч, стар. 37.

Спяваецца бабцы, як дораць ёй «намётку».

Н. К., стар. 290. Вар. з Мінскага п. (у польскім перакладзе «як мажліва дакладным»):

Piarchucha babka, piarchucha,
Tłuc, młocić nie duża.
Tłuc, młocić niewiestką szle,
A po podarki sama idzie.

Ш л ю б с к і, стар. 13, № 19. Вар., зап. у 1913 г. у в. Хаершчына Віцебскага п.:

Да полу, бабка, да полу,
Дадуць намётку да долу;
Як таўчы, малоць, — бабка нядужа,
Па намётачку бабка дасужа...

264. Наша бабка-галубка

Зап. М. П. Гваздзёў у 1960 г. у в. Салтанаў Рэчыцкага р. ад Вольгі Ракусевіч, 75 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 92, ч. 1, л. 1.

265. А казалі, бабка хваравіта

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1967 г. у в. Ордаць Шклоўскага р. ад Марыі Фёдараўны Сідаравай, 69 г. і Надзежды Лукінічы Шмектавай, 41 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 110, сш. 3, л. 47, № 16.

Тут з'едлівыя кпіны з бабкі-«сімулянткі» пацшыраны таксама на кума і куму.

Куміць — быць кумам, кумой. Характэрны тэрмін, што ўзнік па аналогіі з тэрмінам «бабіць», які вызначае функцыі бабкі.

266. Я ж бы ету бабку

Зап. А. С. Ліс у 1964 г. у Багушэўску Сенненскага р. ад В. М. Сініцы.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 86, бл. 1, л. 10—11.

267. Я б гэту бабку

Зап. А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Жыцькава Барысаўскага р. ад Марыі Сцяпанайны Круглік, 72 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 63, бл. 2, л. 22.

Самцэвіч, стар. 39. Вар. з таго ж Барысаўскага р.; Шлюбскі, стар. 9, № 5. Вар., зап. у 1922 у в. Лескавічы Віцебскага п.; Шейн, Бел. п., № 2; Аникіевіч, стар. 111.

268. Я ж бы етага кума

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 349.

Зап. у в. Болецк Гарадоцкага п. Віцебскай губ. Вар.

Блізкі вар. зап. М. П. Гваздзёў у 1965 г. у в. Зубава Аршанскага р.
(АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 94, бл. 1, л. 10).

269. Я б ету бабку

Зап. К. П. Кабашнікаў у 1964 г. у в. Мазалава Віцебскага р. ад Фёклы Малахаўны Даўгалавай, 65 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 93, бл. 1, л. 48. Вар.

270. Бабулька наша

Зап. Л. І. Ткачова ў 1961 г. у в. Крупнікі Крывіцкага р. ад Веры Аляксандраўны Бабкевіч, 51 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 66, бл. 2, л. 28.

271. Каб цябе, бабка

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Плещыцы Шклоўскага р. ад Г. В. Ксяндзовай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 2—3.

Песня спяваецца паслядоўна бабцы, куму, куме.

Калі куме:

Каб цябе, кумка,
Ніхто ў кумы не браў.

Куму:

Каб цябе, кумок,
Ніхто ў кумы не браў...

А далей так, як бабцы.

Заўвага выканаўцы: «Песня на ксціны прілягае, але не на той голас...
Як на ксцінах пярэш, то яно адна к аднэй пляццэцца».

272. Я б гэту бабку

Зап. І. П. Чыгрын у 1959 г. у в. Харэўшчына Багушэўскага р. ад
Г. І. Сліжовай.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 45, бл. 1, л. 40, № 39.

273. Я б гэту кумку

Зап. Л. І. Ткачова ў 1964 г. у в. Гаршчэўшчына Талачынскага р. ад
В. С. Варашэнь.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 89, бл. 1, л. 25.

274. Я б гэту бабку

Шлюбскі, стар. 9—10, № 7.
Зап. у 1914 г. у в. Косаўшчына Лепельскага п. Віцебскай губ.
Адрозніваецца ад іншых блізкіх па зместу песень тым, што заканчва-
ецца «прымірэннем» бабкі з «унукам», які абяцае і «другі раз» узяць яе
за бабку.

275. Нам учора праява была

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1964 г. у г. п. Расоны ад А. К. Інчыленка.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 90, бл. 4, л. 17, № 14.
Спяваецца жартам бабцы ў канцы хрэсьбін.

276. Закладайце, запрагайце

Шырма, стар. 418.
Спявалі, як вазілі бабку да карчмы пасля хрэсьбін.

277. Залажыце, запражыце

Зап. І. Э. Гапановіч у 1967 г. у в. Апенькі Вілейскага р. ад Анта-
ніны Каэтанаўны Надольскай, 70 г.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 12, сш. 5, л. 5.
Астатачкі, паседачкі — тое, што засталася на стале пасля бяседы,
«пасядзеннік».
У іншым вар. зап. студ. Н. І. Андрэевым у 1962 г. у в. Рацемля
Навагрудскага р. (Там жа, спр. 1, сш. 14, л. 6, № 9):

Астатачкі, паседачкі
У кішэнь забярэць.

278. Ай, дуду-дуду

Зап. А. М. Клышко ў 1967 г. у в. Азяраны Дзятлаўскага р. ад
А. А. Мінкевіч.

АІМЭФ, ф. 1, воп. 10, спр. 25, л. 13.

Заўв. выкапаўцы: «У сваёй вёсцы я хадзіла ў бабкі прынімаць дзяцей. Заўсёды пасля родаў хадзіла на хрэсьбіны. Пасля п'янкі «брылі» мужчынам борады. З лучыны рабілі «брытаўку», а зеркальца было з дошчачкі. Мужыкі за гэта давалі грошы і везлі ў магазін купляць цукеркі. Ехала я на баране (што аруць поле), якую мужчыны цягнулі, і пела гэтыя песні».

279. Да было у бабкі

Романов, Бел. сб., VII, стар. 38, № 35.

Зап. у Дзісенскім п. Віленскай губ. ад Піліпенкавай.

Спявалася пры раздачы «бабінай кашы». Вядома ў радзе вар. пераважна ў цэнтральных раёнах Беларусі. Гл. наступныя тэксты.

Грабы — граблі.

Песня пра бабіных валоў (быкоў) і купцоў, жартоўная па свайму характару, трывала прымацавана да песеннага рэпертуару хрэсьбін. Амаль усюды, дзе запісаны варыянты гэтай песні, яны адзначаны як хрэсьбінныя, відаць, таму, што асноўным персанажам іх з'яўляецца бабка. Праўда, дзе-нідзе песня пра бабіных валоў, якіх яна ні за што не згаджаецца прадаць, спяваецца дзецям.

Так, вар. Гарэцкі, Ягораў, стар. 147—148, № 217 адзначаны як песня, якую «пяюць дзецям».

У в. Бялынкавічы Касцюковіцкага р. хрэсьбінная песня пра бабку і купцоў ператворана нават у своеасаблівую калыханку:

— Бабка, бабка,
Прадай воліка.
— Дзедзька, дзедзька,
Каторынькага?
— Прадай, бабка,
Рабага,
Прадай, бабка,
Лысага,
Лысага,
Сівага.
— А мне рабы
Заграбець грады,
Таго не прадам... і г. д.

Зап. М. Я. Грынблат у 1968 г. ад К. Ф. Парчэўскай. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 1, бл. 1, стар. 40—41).

Характар суадносін паміж тэкстам і напевам песні гл. у заўв. да 262. Аднак скарыстанне ўнутрыскладовых распеваў азначае тут прынцыпова новы стыль меладызавання, які прыйшоў на змену першапачатковай рэчытацыі і значна ажывіў чыста музычнае інтаніраванне.

280. А было ў бабкі

Зап. М. П. Гваздзёў у 1961 г. у в. Кімія Барысаўскага р. ад С. А. Хацкевіч, Э. А. Хацкевіч і іншых пажылых жанчын.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 60, л. 36. Вар.

Яшчэ вар.: Самцэвіч, стар. 42. З таго ж Барысаўскага р.; таксама ў Барысаўскім р. (в. Міхайлава) вар. зап. Н. М. Мікулік у 1960 г. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 27, сш. 6—8, л. 52):

— А прадай, бабка, прадай, любка,
Хоць рабенькага.
— А мяне рабы пускае ў бабы,
Я ж і яго не прадам.

Романов, Бел. сб., I—II, стар. 220, № 90. Кароткі вар. з Раснянскай вол. Сенненскага п. Магілёўскай губ. («Було ў бабкі чатыры бычкі»). Пад рубрыкай «Гумарыстычныя»; вар. з суседняга Крупскага р. (в. Куплянка) зап. М. М. Аўхімовіч у 1967 г. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 11, сш. 7, л. 20—21); у Смалявіцкім р. (в. Зарэчча) зап. М. В. Кулінчык у 1967 г. (Там жа, спр. 20, сш. 4, л. 14—15).

281. А было ў бабкі, а было ў любкі

Зап. І. І. Лушчыцкая ў 1961 г. у в. Жыцькава Барысаўскага р. ад Аўдоцці Макараўны Клімковіч, 58 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 62, бл. 2, л. 4-а—5. Вар.

282. Ёсць у нашай бабкі

Шырма, стар. 265, № 189.

Зап. у 1930 г. у в. Задубенне Вілейскага п. ад жанчын. Вар.
Форма напева — «пара перыядычнасцей» (*aabb*) у сваім класічным выглядзе. Кантраст паміж *a* і *b* інтанацыйны (*a* — развіццё ўверх, *b* — уніз), ладавы (*a* — квартавы лад, *b* — квінтавы), рытмічны і структурны (*a*—2+2, *b*—3+3) — вышэйшая форма кантрастнасці ў старажытнай традыцыйнай песні.

Іншыя вар. тэкстаў зап.: А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Лошніца Барысаўскага р. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 63, бл. 2, л. 19—20); Л. І. Ткачова ў 1965 г. у в. Салаўі Аршанскага р. (Там жа, спр. 97, л. 18); студ. С. Шайкоўская ў 1948 г. у в. Гатава Мінскага р. (Там жа, ф. 13, воп. 8, спр. 1, бл. 14-а, л. 2—3).

Песня ў радзе вар. вядома і на Украіне.

283. Як я сівы волы маў

Зап. З. Я. Мажэйка ў 1967 г. у в. Олтуш Маларыцкага р. ад Юстыны Пятроўны Мошчык, 72 г.

«На хрэсьбінах».

Жартоўная песня пра кума. У пэўнай меры ў ёй знайшоў сваё адлюстраванне даўні народны звычай запрашаць у кумы людзей «гаспадарлі-

вых», адносна заможных, бо кумы па ўсё жыццё заставаліся свайго роду апекунамі «падхроснага».

Пазныбуў — пазбыў, прадаў.

Та й не выслаў дзяціны — не паклікаў; дзяцей пасылаці запрашаць на хрэсьбіны.

Па месцы — па гораду; тут — у горад.

Мелодыя даволі інертная, нават нягледзячы на ладавую пераменнасць (занадта аднанакіраваныя лініі мелодычных фраз).

284. Баба Еўка, дзед Тумаш

Зап. Л. А. Малаш у 1969 г. у в. Туркі Докшыцкага р. ад А. Гапанёнак.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 22, сш. 2, л. 8—9.

285. Кума мая, кумачка, дзе жывеш?

Гарэцкі, Ягораў, № 7. Перадрук. Цітовіч, № 63.

Хрэсьбінная жартоўная.

Укр. нар. пісні, II, стар. 88. Тэкставы і рытмічны вар. Змешчана як песня любоўная.

Папулярны ва ўсёй Беларусі напеў танцавальнага характару. Выкарыстан у радзе твораў і апрацовак беларускіх кампазітараў. (Метрарытмічная «раскладка» публікуемага напеву ўзята з іншых варыянтаў).

286. А кумушка-любушка, дзе жывеш?

Зап. І. П. Чыгрын у 1959 г. у в. Іванск Чашніцкага р. ад Ф. С. Сакалоўскай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 45, бл. 1, л. 40. Вар.

287. А кумачка, любачка

Нугуповіч, стар. 1, № 1.

Зап. у Вішнеўскай вол. Свянцянскага п. Віленскай губ.

Кароткі вар. папярэдняга тэксту.

Вар. зап. студ. Г. І. Янцэвіч у 1967 г. у в. Чараўкі Мядзельскага р. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 12, сш. 7, л. 12).

Вар., які не адносіцца да кумоў:

— Добры вечар, дзеўчына, куды йдзеш,

Скажы, скажы праўдачку, дзе жывеш?

— Ах, я жыву край мора, край вады,

Збудаваўшы хатачку з лебяды.

А да таго сеначкі прыпляту

З харошага дзераўца, з асату...

(АІМЭФ, ф. 8, воп. 3, спр. 7. Месца запісу не адзначана).
Блізкі вар. зап. студ. Р. І. Брэйва і А. М. Рэйзіна ў 1958 г. у
в. Доўгае Жалудоцкага р. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 13, сш. 13, л. 2).

288. Ой, кум да кумы заляцаўся

Federowski, VI, стар. 554, № 4066.

Зап. у в. Пацуі каля м. Свіслач (цяпер Гродзенская вобл.).

Папулярная жартоўна-хрэсьбінная песня, якая вядома ў радзе вар. у
заходніх і цэнтральных раёнах Беларусі. (Гл. наступныя два тэксты).

У радзе вар. вядома і на Украіне, дзе, аднак, як і іншыя песні пра
кумоў, не звязана з хрэсьбінным абрадам, а бытуе як звычайная жартоў-
ная. Украінскія вар.: Жарт. пісні, стар. 670 («Ой, кум до куми ра-
ненько іде»); стар. 670—673 («Ой, кум з кумою залицявся»); стар.
675—676 («Ой, кум до куми залицяється»); стар. 677—678 («Кум до куми
залицявся»). Усе яны змешчаны ў раздзеле «Кумівство. Кум і кума. Ве-
села вдовіця» (стар. 657—699).

Па паслядоўнаму апісанню працэсаў вырошчвання і апрацоўкі кана-
пель нагадвае песні карагодныя.

Мелодыя публікуемай песні са «скразным» развіццём, што тыпова для
пазнейшых форм народнай песнятворчасці. Разгорнутая мелодычная струк-
тура вызначана складанай паэтычнай страфой, якая характэрна для многіх
беларускіх жартоўных песень з пастаянным прыпевам («Як пагнала бабу-
ленька кураняткі пасці», «Ой, прачнуўся ў панядзелак» і інш.). Як і многія
напевы жартоўных песень, даная мелодыя вызначаецца яркім танцаваль-
ным характарам; тыповыя ў гэтых адносінах кадэнцыі ў выглядзе тройчы
паўторнага таічнага гуку.

289. Кум куме заляцаўся

Federowski, VI, стар. 459—460, № 4087.

Зап. у м. Дзятлава Слонімскага п. Гродзенскай губ. ад Клеменса
Грыба. Вар.

290. Ой, кум у кумы папытаўся

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1961 г. у в. Шыпяны Барысаўскага р. ад
В. С. Прончанкі, М. Я. Таўкач і М. Ф. Антонавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 61, л. 9. Вар.

Кароткія вар. зап.: А. І. Гурскі ў 1960 г. у в. Гусакі Нясвіжскага р.
(АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 51, л. 8—9); студ. Н. М. Буйніцкая
ў 1966 г. у в. Маскалі Мастоўскага р. (Там жа, ф. 13, воп. 10, спр. 27,
сш. 14, л. 8—10). Кум абяцаў куме канпелькі «сеяць», «сабіраць»,
«засцілаць», «ткаць».

291. Ды дождж ліець, вецер веець

Сахараў, стар. 69—70, № 176.

Зап. Т. Бартуль у 1937 г. у в. Кісялёўцы Даўгаўпілскага р. (Латвія)
ад Т. Шапіліхі.

Спяваюць кумам.

292. Дождж ідзе, з стрэх цячэ

З даваенных запісаў М. Я. Грынבלата. Весткі аб месцы запісу згублены.

АІМЭФ, ф. 9, воп. 2, спр. 4, л. 3. Вар.

293. Ой, кум куме рад

Зап. Г. І. Цітовіч у 1949 г. у в. Стоялы Клічаўскага р. ад Максіма Кежкі, 72 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 31, бл. 1, л. 5.

Вельмі пашыраная жартоўная хрэсьбінная песня пра кумоў. Зафіксавана ў розных раёнах Беларусі і сярод беларускага насельніцтва за яе межамі. (Гл. наступныя тэксты).

Спявалася «ў бяседзе на хрэсьбінах».

294. Ой, кум куме рад

Шейн, Мат., III, стар. 389.

Зап. у Ельску Мазырскага п. Мінскай губ. Вар.

Блізкі вар.: Добровольский, стар. 8, № 16. Зап. у в. Данькова Смаленскага п.

295. Кум з кумы рад, рад

Federowski, VI, стар. 559, № 4085.

Зап. у в. Сухаволя Сакольскага п. Гродзенскай губ. ад Яна Дзежкі. Вар.

Напеў танцавальнага тыпу, нагадвае «кадрыль». Мелодыка вельмі прыўзнятага настрою, простая і выразная па свайму складу.

296. Кум да кумы вельмі рад

Сахараў, стар. 70, № 177.

Зап. В. Гвозд у 1937 г. на хут. Судрабу Ілукстэнскага п. (Латвія) ад У. Нейжбарт-Бяляўскай. Вар.

Спявалася кумам.

297. А кум куме вельмі рад

З даваенных запісаў. Пашпарт песні згублены.

АІМЭФ, ф. 9, воп. 2, спр. 4, л. 5. Вар.

298. А кум куме рад

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 330.

Зап. у Шчарбінскай вол. Віцебскага п. Вар.

Спявалася кумам.

299. Ай, кум куме рад

Зап. Л. М. Фёдораў у 1958 г. у в. Губіца Сіроцінскага р. ад Надзеі Нікіфараўны Пляшковай, 60 г. Вар.

Другі вар. з таго ж раёна, в. Каравайніца.

Каторыя *надабі* — якія трэба.

Танцавальная мелодыя з тыповымі інструментальнымі інтанацыямі (1—4 такты). Адчуваецца яўная блізкасць да ўкраінскага «Гапачка» («Ой, кумо, не журіся»), толькі ў мінорным варыянце.

300. Кум да кумы прыехаў

Federowski, V, стар. 610, № 1424. Зап. у аколіцах Шылавіч (вв. Малыя Азяранкі, Банцараўшчына), цяпер Ваўкавыскі р. ад Марысі Баярчучышкі. Вар.

Носович, стар. 235. Кароткі вар.:

Ай, кум куме рад,
Павёў куму ў вінаград.
— Шчыпі, кума, вішні,
Што да долу звіслі.

Напеў танцавальнага характару з тыповай для гэтага жанру кадэнцыяй на V ступені. У першай частцы (1—4 такты) адчуваюцца інструментальныя інтанацыі. Другая — больш песеннага складу (дарэчы, у ёй парушаецца «квадратнасць» пабудовы формы напеву).

301. А кумку мне вельмі рад

Зап. І. П. Чыгрын у в. Іванск Чашніцкага р. ад Ф. С. Сакалоўскай. АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 45, бл. 1, л. 40. Вар.

302. А кум кумой рад

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1965 г. у в. Ляды Дубровенскага р. ад Х. П. Малахавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 99, бл. 3, л. 38, № 5.

Хрэсьбінная песня пра кумоў з унікальным сюжэтам.

303. Узяў кум куму за правую руку

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 344.

Зап. у в. Хонава Быхаўскага п. Магілёўскай губ

Вінны садок — сад.

304. Прыйшоў кум да кумы

Шейн, Мат., III, стар. 389.

Зап. у Ельску Мазырскага п. Мінскай губ.

305. Кума кума любіла

Шейн, Бел. п., стар. 3, № 6.

Зап. у Чашніках Лепельскага п. Віцебскай губ.

Букату — булку хлеба. (Носович, Слов., стар. 38: Букатка — печаны хлеб. Талачане ў полудзень з'елі букатку хлеба).

306. А ў горадзе, на рыначку

Добровольскі, стар. 8, № 15.

Зап. у в. Данькова Смаленскага п.

«Насмешкі з «магарычлівай» кумы» (заўв. збіральніка).

307. А ясен месяц усю ноч свеціць

Зап. Л. І. Ткачова ў 1965 г. у в. Салаўі Аршанскага р. ад М. С. Бала-шэнкі.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 97, бл. 1, л. 17.

Суроў — суровы, нябелены.

308. Кум ходзіць па саду

Szczot, стар. 44, № LXXIII.

Зап. у Паддзвінні.

Перадрук. Носович, стар. 235.

309. І камыш трашчыць

Шейн, Мат., I, 1, стар. 27.

Зап. вуч В. Каванько ў Свянцянскім п. Віленскай губ.

Спявалі кумам.

Шлюбскі, стар. 10, № 10. Кароткі вар., зап. у 1915 г. у в. Арлоўка Полацкага п. Віцебскай губ.; Малевич, стар. 26, № 2. Вар., не адзначана як хрэсьбінная.

310. Ой, гром грывіць, і мароз трашчыць

Federowski, V, стар. 611, № 1426. Зап. у аколіджах м. Свіслач, цяпер Свіслацкага р. Вар.

Яшчэ вар. зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Валасовічы Лепельскага р. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 2, л. 6).

Мелодыя па інтанацыйнаму складу вельмі блізкая да рускай «плясавой» песні «Голова ль ты моя, головушка» (Гл. зб. «Сто русских народных песен» Н. А. Римского-Корсакова, № 33). У адрозненне ад апошняй у беларускім варыянце менш адчуваецца паралельная пераменнасць.

311. Я пайду па загуменню

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 343.
Зап. у Рагачоўскім п. Магілёўскай губ.

312. Кланялася кума куму

Зап. М. Я. Грынблат, напеў.— Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Асаўлянскія Хутары Крывіцкага р. ад Л. М. Місун.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 89.

Песня вядома ў некалькіх вар. у паўночна-заходніх раёнах Беларусі. (Гл. наступныя тры запісы).

«Тыповы напеў» (гл. камент. да 11). Але тут у настрой журботна-лірычны ўводзіцца пэўны момант танцавальнасці. Гэтаму спрыяе ў першую чаргу характэрная для жанру танца метрарытмічная схема, якая нават дэфармуе граматычныя акцэнты тэксту (4, 6 такты).

313. Кланялася кума куму

Зап. І. І. Лушчыцкая ў 1961 г. у в. Сосенка Вілейскага р. ад Яўгеніі Аляксееўны Пацэвіч, 29 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 65, бл. 4, л. 24. Кароткі вар.

314. Кланялася кума куму

Зап. А. С. Ліс у 1961 г. у в. Пасынкі Мядзельскага р. ад Н. М. Савук.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 73, бл. 3, л. 33. Вар.

315. Цалавала кума кума

Зап. М. П. Гваздзеў у 1961 г. у в. Пасынкі Мядзельскага р. ад Стэфаніды Андрэеўны Савук, 59 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 68, бл. 2, л. 42.

Узор суіснавання ў адной вёсцы адной і той жа песні ў некалькіх варыянтах. (Гл. папярэдні запіс).

316. Ехаў кум са кумою

Косич, стар. 34.

Зап. у в. Расуха Мглінскага п. Чарнігаўскай губ. ад жанчыны 60 г.

317. Ты кумачка маладая

Гарэцкі, Ягораў, стар. 5, № 8.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай.

Кахтаечка — каптанік.

Напеў мае трохчасткавую форму, адну з найбольш складаных у народнай музыцы. Сустракаецца гэтая форма, як правіла, у песнях жартоўнага характару, своеасаблівых «песнях-сцэнках».

318. А ў нядзельку параненьку

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 340.

Зап. у в. Кутня Быхаўскага п. Магілёўскай губ.

Песня баладнага характару. Спявалася кумам. Вядома ў радзе вар. пераважна на ўсходзе Беларусі.

Апошнія радкі змяшчаюць даўнія этычныя погляды народа на ўзаемаадносіны кумоў і ўсямі.

У калявіну — на дарозе, у каляіне.

319. У горадзе, на рыначку

Добровольскі й, стар. 8, № 17.

Зап. у в. Пlosкае Смаленскага п. Вар.

Збіральнік дадае да запісу заўвагу: «Насмешка з кумоў: напіваюцца... так, што губляюць дзіця...» У сапраўднасці ж тут ніякай насмешкі няма. Песня, як адзначана ў заўв. да папярэдняга тэксту, захавала вельмі даўнія народныя ўяўленні.

320. Каб у Слышку на рыначку

Гарэцкі, Ягораў, стар. 138—139, № 281.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай. Вар.

Каб — тут дыялектызм: як.

У Слышку — відаць, у Слуцку.

Мелодыя яўна выбіваецца з традыцыйнага стылю. Асабліва не характэрны для апошняга «храматызм на адлегласці» не ладавага, а чыста меладычнага характару. Некалькі адвольная і метрыка напеву. Больш верагодна, што напеў кантамінаваны.

321. Шуміць, шуміць дубровачка

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Плешчыцы Шклоўскага р. ад Веры Васільеўны Аўсянкінай, 41 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 16—17. Вар.

322. Шум, шум чэраз новыя сеші

Зап. студ. Л. Я. Вяль у 1965 г. у в. Заскавічы Маладзечанскага р.
ад Наталлі Сямёнаўны Кохан, 50 г.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 26, сш. 14, л. 10—11. Кароткі вар.

323. Цэраз бор сасна калыхалася

Романов, Бел. сб., стар. 345.
Зап. у в. Бракова Магілёўскага п. ад П. Аўтухова.
З вялікай групы хрэсьбінных песень пра сварку кумы з кумам.

324. Цэраз бор сасна павалілася

Шейн, Мат., I, 1, стар. 25.
Зап. вуч. Кваленка ў м. Хацяевічы Барысаўскага п. Мінскай губ. Вар.

325. Ой, ды кум з кумой цэраз тын жылі

Шырма, стар. 420.
Месца запісу не адзначана.
Шлюбскі, стар. 10, № 11. Кароткі вар. з Полацкага п. Віцеб-
скай губ.:

Ай, кум з кумой праз тын жылі,
Да ні зналіся;
Да ні зналіся, ніколі кумамі ні зваліся...

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 343. Вар.

326. Чэраз бор сасна павалілася

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1965 г. у в. Ляўкі Аршанскага р. ад Веры
Яфімаўны Філіповіч, 51 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 99, бл. 2, л. 15, № 11.

327. На дварэ сасна пахілілася

З даваенных запісаў М. Я. Грынבלата.
Пашпарт песні згублены.

328. Чэраз бор сасна павалілася

Шейн, Бел. п., стар. 10—11, № 23.
Зап. Прэабражэнскі ў м. Капцэвічы Лепельскага п. Віцебскай губ. Вар.

Шейн, там жа, стар. 3, № 25. Кароткі вар. з м. Чашнікі таго ж п.
Дембовецкый, стар. 581, № 4. Далёкі вар. з Літвінаўскага пры-
ходу Горацкага п. Магілёўскай губ.

329. На гарэ ліпка нахілілася

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад
Т. Е. Кручок.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 2. Вар.

330. Цераз гулачку ўсё кума мая

Fedegowski, VI, стар. 555, № 4067.
Зап. у в. Медзяневічы ля м. Гарадзішча (цяпер Баранавіцкага р.)
ад Францішка Барыса.
Спявалася на хрэсьбінах кумам. Апошнія чатыры радкі песні нагад-
ваюць духаўскія песні, якія лепш захаваліся на паўднёвым усходзе Бела-
русі і былі звязаны з абраднасцю кумавання на сёмуху.

331. Ішоў кум па саду

Шейн, Мат., I, 1, стар. 24—25.
Зап. Е. В. Шолкавіч у в. Латыголічы Барысаўскага п. Мінскай губ.

332. Кума па садзе хадзіла

Зап. Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Бараны Глыбоцкага р. ад Т. І. Кры-
вёнак.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 8, л. 7.

333. Кум па гарачкі пахаджываець

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1967 г. у в. Галёнкі Горацкага р. ад
Е. К. Спадабаевай, П. К. Новікавай і К. Н. Сівянковай.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 110, бл. 1, л. 19.
Саян — святочны андарак.

334. Да хто ідзе?

Зап. А. І. Гурскі ў 1962 г. у в. Сасноўка Капыльскага р. ад Зінаіды
Паўлаўны Пархімовіч, 50 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 74, бл. 3, л. 43
Найбольш кароткі вар. з вядомых песень пра кума, што нясе куме
куль саломы, у якім чаравікі. (Гл. наступныя чатыры тэксты).

335. Ішоў кум да кумы

Federowski, VI, стар. 560—561, № 4089.

Зап. у в. Лыскова Ваўкавыскага п. Гродзенскай губ. ад Дамінісі Куклы.

Вядомы рад укр. вар. Жарт. пісні, стар. 689. («Ой кум до куми борозенької ішов»); стар. 685—686 («Відкіля идеш, чоловіченьку?»); стар. 686 («Ой, кум до куми борозенької ішов»); стар. 686—687 («А кум до куми»).

Класці — адзяваць, тут — абуваць.

У песні назіраюцца вельмі недакладныя суадносіны паміж рытмікай тэксту і напеву. Эквірымічна ў гэтых адносінах толькі першая страфа, якая хутчэй за ўсё і адлюстроўвае сапраўдную пабудову верша — метрычную структуру песні.

336. Кум па вуліцы ішоў

Зап. К. Б. Кузняцова ў 1963 г. у в. Лоск Маладзечанскага р. ад А. А. Лазар.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 80, бл. 6, л. 10.

Пэўная фрывольнасць уласціва раду песень і прыпевак пра ўзаемаадносіны хрэсьбінных кумоў.

337. Ішоў кум да кумы

Зап. А. Петрукевіч і Л. Гардзеі у 1968 г. у в. Малеч Бярозаўскага р. ад Марыі Данілаўны Пleshчыц, 82 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 1, спр. 9, л. 3.

338. Прышоў кум да кумы

Зап. студ. Брэсцкага пед. ін-та ў 1968 г. у в. Клепачы Пружанскага р. ад Алены Рудзьман, 82 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 1, спр. 9, л. 4.

339. Ці знаеш ты, бабка

Зап. М. Я. Грынблат у 1968 г. у в. Горы Краснапольскага р. ад Н. Ф. Гомаравай і іншых пажылых жанчын.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 1, бл. 1, л. 2—3. «Ксцінная».

Заўв. выканаўцаў: «Мы толькі падражнім бабу, кума...»

Скар. вар. зап. А. І. Гурскі ў в. Дуброўка таго ж р. (Там жа, спр. 8, бл. 1, л. 9).

340. Кум да кумы прыехаў

Сахараў, стар. 70, № 178.

Зап. І. Ігнатовіч у 1929 г. у в. Іаніны Даўгаўпілскага п. (Латвія) ад маці.

Спявалася кумам.
Лятала быдра — бегала шпарка, борзда.

341. Ой, кум у кумы пыгае

Federowski, VI, стар. 555, № 4069.
Зап. у в. Шыловічы Ваўкавыскага п. Гродзенскай губ.

342. Ой, паехаў мой міленькі

Т — ч.
Зап. у Пінскім п. Мінскай губ. Катэгорыя песні не адзначана.
Да пакровы — да позняй восені (1 кастрычніка ст. ст.).
Ні рубя, ні дрва — ні жардзіны, ні палена.

343. Пасаджу я квасоліну

Шырма, стар. 262—263, № 187.
Зап. у 1935 г. у в. Харкі Пружанскага п. ад Зосі Карпюк.
Песня пра грамадскае ганьбаванне і пакаранне кумоў за непрыстойныя паводзіны і парушэнне этычных норм сямейнага жыцця.
У напева ярка адлюстраваны характэрны для некаторых харавых застольных песень рытм з цыклічна паўтараемай харэічнай ячэйкай, у якой першая (акцэнтная) доля карацей у два разы другой (неакцэнтнай). Своеасаблівая «калыхальная» пульсацыя гэтага рытму служыць моцным арганізуючым і экспрэсіўным сродкам для спевакоў.
Кароткі вар. тэксту (першыя чатыры куплеты) зап. Я. І. Зяньковіч у 1967 г. у Нясвіжы. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 14, сш. 2, л. 11—12).

344. У садочку на відочку

Шырма, стар. 419. Вар.
Спявалася кумам на хрэсьбінах.

ХРЭСЬБІННЫЯ БЯСЕДНЫЯ ПЕСНІ

А. Застольныя

Апрача песень, якія непасрэдна звязаны з хрэсьбінай абраднасцю і яе галоўнымі ўдзельнікамі (бацькамі нованароджанага, бабкай і кумами), за хрэсьбінным сталом выконвалася многа т. зв. бяседных песень, якія прымеркаваны іменна да хрэсьбін, але сваім зместам не маюць дачынення да хрэсьбіннага рытуалу. Частка гэтых бяседных песень апісвае застолле сямейнай урачыстасці, і таму яны вылучаны ў зборніку асобна і названы застольнымі. Пераважная ж большасць іх — уласна бяседныя песні, разнастайныя па свайму зместу. Пераважае ў іх сямейна-бытавая тэматыка з

традыцыйнымі матывамі жаночай долі, узаемаадносін мужа і жонкі. Сярод уласна бяседных песень, што выконваюцца на хрэсьбінах, сустракаецца таксама нямала песень жартоўных і песень баладнага характару.

345. Сядзем, сядзем, пабяседуем

Зап. А. С. Емяльянаў у 1960 г. у в. Цяцерын Бялыніцкага р. ад Фёклы Архіпаўны Нарцовай, 46 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 8, л. 51.

Гэта песня, як і наступныя запісы, пра мірнае і вясёлае хрэсьбінае застолле ў кругу блізкіх сваякоў і суседзяў, пра гасціннасць гаспадароў і ветлівы зварот да гасцей.

Блізкі вар. зап.: М. Я. Грынблат у 1964 г. у г. п. Багушэўск Сенненскага р. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 87, бл. 2, л. 25). Выканаўцамі адзначана як калядная; К. Б. Кузняцова ў в. Лязневічы таго ж р. (Там жа, спр. 91, бл. 2, л. 20).

346. Як пайду я ды кала Дуная

Романов, Бел. сб., VII, стар. 347.

Зап. у Сенненскім п. Магілёўскай губ.

Гэта ж песня з адпаведнымі заменамі спяваецца і астатнім найбольш блізкім сваякам, якія сядзяць за хрэсьбінным сталом.

Належыць да пачычальных, запрашальных застольных песень.

347. А лятала сыза павунька

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 347.

Зап. у Сенненскім п. Магілёўскай губ.

Тое ж спяваецца бацьку парадзіхі («татульку»), яе сястры і брату (з адпаведнымі заменамі ў тэксце).

348. Ой, наварыла млада Ганечка

Зап. Л. М. Салавей у 1969 г. у в. Рудка Пінскага р. ад Меланні Паненка, 67 г. і Надзеі Антонік, 74 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 18, сш. 5, л. 20.

349. А у лузе дуб не зялёны

Зап. Л. А. Малаш у 1969 г. у в. Туркі Докшыцкага р. ад А. Гапанёнак. Расшыфроўка м/г Н. М. Маркавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 22, сш. 2, л. 36.

Напеў па сваёй ладавай пабудове і інтанацыйнаму развіццю вельмі блізкі да напеваў каляндарна-абрадавых песень, асабліва да некаторых купальскіх, якія бытуюць на поўначы Беларусі. Вельмі характэрны для гэтага жанру меладычны ход — адразу на дзве кварталы (адзін з традыцый-

ных абаротаў гукальнага сэнсу). Меладычна песня пры параўнальна скупых сродках даволі выразная і канкрэтная ў функцыянальных адносінах (маецца на ўвазе яе каляндарна-абрадавы сэнс).

350. Ах вы, столікі мае

Носович, стар. 234, № 3.

Блізкі вар. там жа, № 2 («Ах вы, столікі мае, вы цісовенькія, чаму ж стаіце вы не засланенькія?..»).

Czeczot, стар. 44, № XXIV. Блізкі вар.

Federowski, V, стар. 609, № 1422. Вар. У вноскы да песні: «Бабская на банкеце».

351. Ох вы, столікі ж да мае

Зап. А. А. Васілеўская ў 1949 г. у в. Граб'е Акцябрскага р. ад А. Д. Верас.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 28, бл. 3, л. 22. «Радзінная».

Першыя дзве страфы блізка супадаюць з папярэдняй песняй, астатнія зусім іншага зместу, які больш характэрны для традыцыйных бяседных песень.

352. Ах вы, кумачкі мае

Federowski, VI, стар. 562, № 4094.

Зап. у в. Студароўшчына Слонімскага п. Гродзенскай губ. ад Таклюсі Ткачучышкі (Тэклі Ткачук).

Першыя тры куплеты па зместу блізка супадаюць з дзвюма папярэднімі песнямі, а далей развіваецца традыцыйны матыў жыцця маладой у чужой сям'і.

Чатыры жырбулі — чатыры журбы.

Мелодыя тыпу «прыпевак», на што ўказваюць аднолькавыя кадэнцы ўсіх чатырох меладычных фраз. (Пачынаючы з чацвёртай страфы тэкст не ўкладваецца ў рытмічную канву напеву).

353. Я ўчора, малада

Зап. К. Б. Кузняцова ў 1963 г. у в. Лоск Маладзечанскага р. ад А. А. Лазар.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 80, бл. 7, л. 12.

Успамінанне кума і кумы пацвярджае палежнасць гэтай застольнай песні да хрэсьбінных.

354. Сягоння ў нас імяніны

Зап. Ф. С. Уладыка ў 1967 г. у в. Зацямень Вілейскага р. ад Л. Г. Уладыка, 50 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 11, сш. 10, л. 16.

Тут мы заўважаем рэдкі выпадак, калі хрэсьбіны, або ксціны, названы імянінамі. Назва гэта мае сваё апраўданне, паколькі хрэсьбіны ў пэўнай ступені звязаны з наданнем імя дзіцяці. Імяніны ж у простым сэнсе, як штогодняе святкаванне дня нараджэння («дня анёла»), у старым быце беларускай вёскі не мелі пашырэння.

Для пасядзення — для бяседы, застолля.

355. Выбачайце, госці

Зап. М. Я. Грынблат у 1969 г. у в. Сінкевічы Лунінецкага р. ад Еўдакіі Якаўлеўны Клеўжыц, 76 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 14, сш. 1, л. 11—13. «На радзіны».

356. Па загор'ю сінія краскі цвіцелі

Шейн, Бел. п., стар. 6, № 13.

Зап. у м. Чашнікі Лепельскага п. Віцебскай губ. ад М. Каткевічоўны.

357. Частуйцеся, госці

Зап. М. Я. Грынблат у 1960 г. у в. Бачышча Сіроцінскага р. ад Ганны Іванаўны Кандрацьевай, 67 г. Расшыфроўка м/г Л. М. Фёдарова.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 47, бл. 1, л. 3.

Узор застольнай хрэсьбіннай песні з ветлівым зваротам гаспадара да гасцей.

358. Частуе мэдам салатзенькім

Довнар-Запольскі, стар. 40, № 302.

Зап. у в. Дабраслаўка Пінскага п. Мінскай губ.
У пэўнай ступені нагадвае папярэдняю песню.

359. Не дорага піва п'янае

Носович, стар. 234.

Песня бяседная, якую спяваюць на хрэсьбінах. Рэдкі вар., у якім захаваліся сляды існавання ў мінулым пола-ўзроставых грамад, у даным выпадку — мужчынскай. (Пар. «парубоцьку грамаду», аб'яднанне нежанатых хлопцаў ва ўкраінцаў).

Пасядзенніца — застолле, бяседа.

360. А сядзелі у бяседзе

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 349.

Зап. у с. Высокае Аршанскага п.

Застольная хрэсьбінная песня са слядамі гістарычных падзей (пажар Масквы) і з элементамі быліннага складу. (Гл. таксама заўв. да папярэдняй песні).

361. Ох, учора, мае кумачкі

Чуркін, 1959, стар. 17, № 9.

Зап. у 1911 г. у м. Сола Ашмянскага п. Віленскай губ. ад Кацярыны Сцяпанавай.

Належыць да значнай групы застольных хрэсьбінных песень, у якіх спяваецца пра піраванне. Такія песні звычайна жартоўнага характару.

Дарыйскі лад напева ў даным кантэксте, відаць, выпадковасць: павялічаная кварта ў інтанацыі нават праз прамежжавы тон не характэрна для беларускай народнай музыкі ні ў адным з яе жанраў. У ключы хутчэй павінны быць два бемолі.

362. Ад нядзелькі да нядзелькі

Зап. студ. Т. А. Малашэвіч у 1966 г. у в. Нача Воранаўскага р. ад В. І. Каралёвай, 60 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 28, сш. 10, л. 20—21. «Хрэсьбінная».

У мове песні трапляюцца асобныя паланізмы (срода, польск. *sgoda* — серада; чвартак, польск. *czwartek* — чацвер; не веле, польск. *nie wiele* — нямнога).

363. Астаўма, мілы, мы ўсё дзела

Шырма, стар. 254, № 180.

Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад З. Хвораст.

Жартоўная застольная песня на хрэсьбінах, якая вядома больш на поўдні Беларусі.

Замема — наймемся. Мове песні характэрна захаванне даўніх дзеяслоўных форм — *астаўма, вазьмема, замема, прадайма*.

Характар напева гл. у заўв. да 252, але тут больш выразна і паслядоўна выяўлена асноўнае меладычнае зерне. Аднатыповая метрыка — трохдольная — надае гэтай песні калектыўны, «гампанейскі» характар.

364. Ой, куме, куме

Зап. І. К. Цішчанка ў 1961 г. у в. Лунін Лунінецкага р. ад Еўдакіі Адамаўны Сацкевіч, 60 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 69, бл. 1, л. 32—33.

Застольная жартоўная песня, блізкая да папярэдняй.

Чэрада — чарада, статак буйной рагатай жывёлы, якую пасе адзін пастух.

У чацвярыцу — у чацвер.

Кароткі вар. (першыя дзве страфы) зап. В. М. Мінкялевіч у 1948 г. у в. Гайкаўка Кобрынскага р., дзе песня адзначана як «бяседна і на

дажынках». (Т а м ж а, спр. 19, бл. 1, л. 35); напеў зап. Г. І. Цітовіч. (Т а м ж а, спр. 23, сш. 2, л. 3, № 40); яшчэ вар. зап. студ. А. І. Трывашкевіч у 1966 г. у в. Доргішкі Ашмянскага р. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 29, сш. 4); Т. А. Малашэвіч у 1966 г. у в. Нача Воранаўскага р. (Т а м ж а, спр. 28, сш. 10).

365. Ой, куме, куме, смачна гарэлка

Зап. Л. Гардзей і А. Петрукевіч у 1968 г. у в. Спорава Бярозаўскага р. ад Лідзіі Аляксееўны Грабоўскай, 30 г.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 1, спр. 9, л. 2. Вар

366. Ой, куме, куме

Зап. А. А. Васілеўская ў 1950 г. у в. Сабалі Брагінскага р. ад А. К. Пашкевіч.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 35, бл. 6, л. 35—36.
Першы куплет амаль супадае з пачаткам дзвюх папярэдніх песень.

367. Гарэлачка-панепачка

Зап. М. Я. Грынблат у 1960 г. у в. Глушыца Сіроцінскага р. ад Домны Ягораўны Сямёнавай, 54 г. Расшыфроўка м/г Л. М. Фёдарова.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 47, бл. 3, л. 3—5.
Жартоўная застольная хрэсьбінная песня, якая шырока вядома пераважна на паўночным захадзе і поўначы Беларусі. (Гл. наступныя пяць тэкстаў).

368. Гарэліца горка

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад Т. Е. Кручок.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 5. Кароткі вар.

369. Гарэлачка-вішнёвачка

Зап. А. С. Ліс у 1963 г. у в. Лоск Маладзечанскага р. ад Зосі Русакевіч.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 84, бл. 1, л. 48. Вар.

370. Гарэлачка, гарэлачка

Зап. М. П. Гваздзёў у 1961 г. у в. Пасынкі Мядзельскага р. ад Н. М. Савук.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 68, бл. 2, л. 39, № 52. Вар.

371. Ах ты, мая гарэліца

Сахараў, стар. 71, № 182.

Зап. у 1936 г. у г. Краслава (Латвія) ад Г. Сімачыкі. Кароткі вар

372. Гарэлачку п'ю, я яе люблю

Тэкст зап. В. М. Мінкялевіч, напеў — Г. І. Цітовіч у 1949 г. у в. Гардзячыцы Любанскага р.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 24, бл. 4, л. 16—17. «На радзінах спяваюць».

Кароткі вар., з якім спалучана яшчэ іншая песня.

Яшчэ вар. зап.: Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Запруддзе Маладзечанскага р. (Там жа, спр. 79, бл. 3, л. 10); М. А. Янкоўскі ў 1959 г. у в. Веснаў Глускага р. (Там жа, ф. 13, воп. 9, спр. 3, сш. 1, л. 9).

373. Вып'ем мы па румачцы

Тэкст зап. М. С. Меяровіч, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Забор'е Плешчаніцкага р. ад Алены Дамінікаўны Буславай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 10—11. «Хрэсьбінная-застольная».

Напеў застольнага характару. Устаўка «гэй!» — досыць каларытны элемент песні, які, аднак, зусім не асацыіруецца з ліхацтвам. Гэта хутчэй выражэнне супольнасці пачуццяў гасцей.

374. Ды сядзем жа мы на лавачцы

Зап. Л. А. Малаш у 1969 г. у в. Туркі Докшыцкага р. ад Юліі Фёдарайны Пашкоўскай, 76 г. Расшыфроўка м/г Н. М. Маркавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 22, сш. 3, л. 13.

Мелодыя блізкая да напеву 349, у ёй таксама адчуваецца «купальскі» каларыт. Аднак заклінальныя інтанацыі тут згладжаны, а больш выступаюць «сямейныя» пачуцці.

375. А ў масце, масце сон-трава расце

Зап. А. І. Гурскі ў 1967 г. у в. Ланькова Бялыніцкага р. ад Марыі Раманаўны Краўцовай, 62 г., Груні Сідараўны Котавай, 73 г. і Сцепаніды Лаўрэнаўны Котавай, 60 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 112, бл. 1, л. 39.

Жойты красачкі-аднагодачкі—наготкі (Гл. заўв. да 182).

376. Ой, пад мосцікам

Зап. М. М. Казлоўская ў 1967 г. у в. Ланькова Бялыніцкага р. ад В. Т. Шнейдар, 62 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 109, бл. 1, л. 29, № 25. Вар.

Жойтыя красачкі-карагодачкі (гл. заўв. да 182).

377. А ў масце, а ў масце

Зап. В. І. Скідан у 1967 г. у в. Галоўчын Бялыніцкага р. ад Марыі Фёдараўны Бондаравай, 65 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 105, бл. 3, № 2. Вар.
Красачкі-мягодачкі (гл. заўв. да 182)

378. Як выйду я ды на вуліцу

Зап. В. Е. Бурносаў у 1965 г. у в. Пераселле Талачынскага р. ад Малані Івановай, 64 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 96, л. 31. «Хрэсьбінная».

379. Чуць жа мне, чуць

Зап. А. С. Емяльянаў у 1960 г. у в. Цяцерын Бялыніцкага р. ад Ф. А. Нарцовай.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 8, л. 49.

380. У майго дзедка п'юць

С е р б о в, стар. 136.

Зап. у с. Жыцін Ігуменскага п. Мінскай губ.

Збіральнікам адзначана як велікодная: «П'юць на бяседзе ў бабкі на другі дзень (вялікадня.— М. Г.), а ў кумоў на трэці».

Паколькі звычай гасцявання ў бабкі і ў кумоў на вялікодзень пасля прайшоўшых хрэсьбін служыць своеасаблівым іх працягам, песня гэта з большым правам належыць да радзіннай паэзіі, чым да каляндарнай. Таму яна і змяшчаецца тут.

381. Каб далі ж мне гарэлачкі

Зап. А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Сосенка Вілейскага р. ад М. П. Віцько.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 64, бл. 3, л. 17.

382. Да дайце ж мне

Тэкст зап. М. Я. Грынблат, напеў—Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Ізбішча Плешчаніцкага р. ад Таўцяны Сямёнаўны Паплёўка, 60 г. (родам з в. Чысця, 7 км.).

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 56—57. Вар.

Жартоўная застольная песня на хрэсьбінах.

Зыходны мінорны пентахорд, які з'яўляецца цэнтральнай папеўкай данай мелодыі, характарызуе абставіны сяброўскага застоля ў іх больш лірычным, чым жартоўным, выражэнні.

383. Ой, дайце мне, дайце мне

Зап. Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Бабцы Глыбоцкага р. ад Евы Анто-
наўны Галомзік, 63 г. і Вольгі Філімонаўны Пажарыцкай, 54 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, сш. 4, л. 9. Вар.

384. Вып'ем, кумка, чарачку

Самцэвіч, стар. 38.

Спявалася да кумы.

У апошняй страфе — намёк на пакаранне за непрыстойныя паводзіны кумоў. (Гл. у заўв. да 343).

385. Сядзіць галубчык а на кусціку

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 338—339.

Зап. у в. Казіміраўка Магілёўскага п.

Прасцідлачка — прасцірадла, прасціня, можа быць і посцілка.

386. Віно п'яна, віно п'яна

Зап. А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Жыцькава Барысаўскага р. ад
А. І. Круглік.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 63, бл. 4, л. 3.

387. Міл гарэлкі не п'е

Зап. І. К. Цішчанка ў 1961 г. у в. Жыцькава Барысаўскага р. ад
Л. С. Сакалоўскай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 59, л. 61—62.

З групы хрэсьбінных застольных песень пра вяртанне дамоў з «піру».

388. Папрасілі мяне на хрысціначкі

Зап. А. С. Ліс у 1963 г. у в. Лоск Маладзечанскага р. ад З. Русакевіч.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 84, бл. 1, л. 33.

У той жа вёсцы вар. зап. К. Б. Кузняцова: «Прасілі мяне на хрысці-
начкі, няма ў мяне хвартусіначкі...» (Там жа, спр. 80, бл. 3, л. 24).

389. Я ж молада у грыбы пайшла

Тэкст зап. М. Я. Грынблат, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у
в. Ізбішча Плешчаніцкага р. ад Т. С. Паплёўка.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 59. «Хрэсьбінская, банкетная, бясед-
ная».

Характар напеву ў традыцыях нацыянальнай лірычнай песнятворчасці.
Лірычнасць зыходнага мінорнага пентахорда вызначаецца мяккай трох-
дольнай метрыкай; песня гучыць нахштаат «меланхалічнага» вальса.

390. Я і молада ва грыбы пайшла

Шейн, Бел. п., стар. 11, № 24.

Зап. наст. Праэбражэнскі ў м. Капцэвічы Лепельскага п. Віцебскай губ. Вар.

391. Не ў піру была, а ў бяседачцы

Елатаў, стар. 93, № 69.

Зап. Л. М. Фёдараў у 1960 г. у в. Сураўні Сіроцінскага р. ад Ефрасіні Захараўны Максімавай, 74 г.

Адзначана збіральнікам як бяседная. Вар. тэксту.

Тыповая бяседная песня. Вельмі пашырана ў рускай народнай творчасці. У напева ясна выступаюць рысы двух самастойных мажорных тэтрахордаў злітнага спалучэння, якія ў суме даюць гукарад міксалідыйскага ладу.

392. Хадзі, мілы, ў белу ложу спаць

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 351.

Зап. у в. Заулкі Дзісенскага п. Віленскай губ. Вар.

Загукалася — загаварылася.

393. А ў гародзе яліначка

Зап. Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Бараны Глыбоцкага р. ад Т. І. Крывёнак.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 8, л. 3.

Як пчолка ў брэдзе — відаць, памылкова запісана. Можна меркаваць, што тут — у мэдзе.

394. Слава богу, што я ўпілася

Зап. М. Я. Грынблат у 1964 г. у в. Дамашэва Сенненскага р. ад Тэклі Сямёнаўны Валодзька, 67 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 87, бл. 1, л. 46. «На хрэсьбінах, у бяседзе, абы калі».

395. Дзякуй богу, што мой мужык добры

Зап. І. І. Лушчыцкая ў 1960 г. у в. Карцэвічы Нясвіжскага р. ад Таццяны Сцяпанаўны Крыўко, 56 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 52, л. 13. Вар.

396. Ды божа мой, ды мілюсенькі

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 350.

Зап. у в. Заулкі Дзісенскага п. Віленскай губ.

397. Ай, піў ба я піва

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 337.

Зап. у в. Аслянка Меціслаўскага п. Магілёўскай губ.

Нагудзілі — абгаварылі, пусцілі плёткі.

398. Раса жыта расіла

Шырма, стар. 260—261, № 186.

Зап. у 1928 г. у в. Страшава Ваўкавыскага п. ад Тарэна Карпюка.

Напеў блізкі да карагодных мелодый. У тэксце таксама праяўляюцца некаторыя асаблівасці карагода: вытрыманая з пачатку да канца дыялагічнасць у развіцці сюжэта (пытальна-адказная форма карагода).

399. Нашы кароўкі мычаць

Шырма, стар. 253, № 179.

Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад З. Хвораст.

Вар. тэксту, у якім, відаць, спалучаліся дзве застольныя песні. Заўважэцца схаваная дыялагічнасць карагода.

Характар мелодыі гл. у заўв. да 252, але без ладавай пераменнасці.

400. Досыць нам, жонкі, ў бяседзе сядзець

Зап. В. М. Іваноўская ў 1963 г. у в. Валасовічы Лепельскага р. ад М. П. Логвін, 65 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 83, бл. 4, л. 7.

Спяваецца перад адыходам гасцей з хрэсьбін.

401. Я ў харошым доміку была

Зап. В. П. Коўчур у 1946 г. у в. Цараўцы Слуцкага р. ад Г. Ф. Крывашэй.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 17, бл. 1, л. 1. «Радзільная».

Спяваецца перад адыходам гасцей з хрэсьбін.

402. Я сягоння у мяду гуду

Зап. Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Тараканаўка Пleshчаніцкага р. ад Арыны Іванаўны Кісялеўскай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 43. «Хрэсьбіны, бяседа».

Як і некалькі папярэдніх і наступных песень, спяваецца перад адыходам гасцей.

У мяду гуду — на піру, дзе п'юць мёд, спяваю.

Напеў пабудаваны на адным з найбольш традыцыйных ладоў беларускай народнай музыкі — квартавым з «субквартай». Развіццё напеву

ажыццяўляецца ў выглядзе дзвюх адзінакіраваных меладычных хваляў — таксама адзнака старажытнага мастацтва.

Кароткі вар. тэксту зап. П. І. Тарасевіч у 1967 г. у в. Качаны Ушацкага р. (Там жа, ф. 13, воп. 10, спр. 24, сш. 4, л. 33).

Романов, Бел. сб., I—II, стар. 384, № 130. Вар. («Я ўчора ў піру была»).

403. Дзе і тая барэлачка

Зап. Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Бабічы Глыбоцкага р. ад Т. І. Крывёнак.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 8, л. 1—2. Вар.

404. Я ў бабіначках была

Зап. студ. М. М. Кляшчонак у 1967 г. у в. Саўскі Бор Лепельскага р. ад Марыі Яфімаўны Аўташкі, 60 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 14, сш. 4, л. 1.

Тэкст, відаць, не закончаны.

Бабіначкі, бабіны — магчыма, старадаўняя, яшчэ дахрысціянская назва святкавання радзін, бо назвы *хрэсьбіны, ксціны, ксцінкі* маглі ўзнікнуць толькі пасля пашырэння хрысціянства і ўкаранення царкоўнага абраду хрышчэння. Іншая назва, якая толькі аднойчы сустрэлася ў песні, — *імяніны* (гл. заўв. да 354), — таксама, відаць, звязана з царкоўным «нарачэннем» імя па «святцах» або «Месяцаслову» (пар. рус. *тезоименитство* — слова, якім называліся дні нараджэння цара і членаў царскай сям'і ў афіцыйным календары Расійскай імперыі).

405. Я ў піру была, не ўпівалася

Зап. Ф. І. Юхневіч у 1958 г. у в. Бардзілава Халопеніцкага р. ад Т. Е. Кручок.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 13, сш. 1, л. 5.

406. Я ў піру была, я ў пірушачкі

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1964 г. у в. Пустынка Лепельскага р. ад Г. А. Прымаўка.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 90, бл. 1, л. 45—46. Вар.

Яшчэ вар. зап. студ. З. І. Буднік у 1962 г. у в. Жорнаўка Гродзенскага р. (Там жа, ф. 13, воп. 10, спр. 1, сш. 6, л. 6—7).

Вар. з Себежскага р. Пскоўскай вобл. гл.: *Себежские песни. Составление, запись и нотация Т. Знаменской. М.—Л., 1970, стар. 14, № 10.* («Не в пиру была...»).

407. Я вячор млада

Зап. В. І. Скідан у 1968 г. у в. Трасціно Хоцімскага р. ад Клаўдзіі Міхайлаўны Сычовай, 27 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 7, бл. 1, л. 34. Адзначана як бяседная.
Абпірнулася — абапёрлася.

408. Я ў піру была, я ў бяседушке

Зап. М. С. Шушкевіч у 1968 г. у в. Забялышыні Хоцімскага р. ад Ганны Казакавай, 48 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 11, сш. 2, л. 2. Вар.

Тут пазнейшае пераасэнсаванне забытага слова *вярэя* — слуп, на які навешваюцца вароты. *Вярэя* (рус. *верей*), *вярэюшка* ператварылася ў песні ў асабовае ўласнае імя *Вярмея*, *Вярмелюшка*.

У вар., які зап. В. І. Скідан у 1968 г. у в. Хадунь суседняга Клімавіцкага р. («Я ў піру была, я ў бяседушкі»), адпаведныя радкі гучаць так, як павінна быць:

За вярэюшку
Ухапілася.
Ты вярэй, вярэй,
Ты вярэюшка...

(АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 7, бл. 2, л. 15).

409. Упілася молада, ледзьве йду

Зап. М. С. Шушкевіч у 1970 г. у в. Міцюны Астравецкага р. ад Веры Антонаўны Гудойць, 78 г. Расшыфроўка м/г В. І. Ялатава.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 35, бл. 1, л. 10.

Хрэсьбінная песня з разраду жартоўна-застольных.

Свірскія таргачы — з м. Свір, зараз Мядзельскага р.

У меладычных адносінах песня з'яўляецца некалькі спрошчаным вярэянтам песні «Кума мая, кумачка, дзе жывеш» (гл. 285).

410. Сядзелі мужчыначкі на страсе

Зап. М. С. Шушкевіч у 1970 г. у в. Альгіняны Астравецкага р. ад Эміліі Сцяпанаўны Пятроўскай, 64 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 35, бл. 1, л. 42. Вар.

У апошніх дзвюх песнях адчуваецца пэўная сувязь з песнямі пра бабку і купцоў, што беспаспяхова таргуюць у яе волікаў, бычкоў (гл. 279—282).

411. Ай, дамоў, дамоў, дамовачкі

Зап. В. М. Іваноўская ў 1963 г. у в. Валасовічы Лепельскага р. ад М. П. Логвін.

Тэкст, відаць, не закончаны.

Аснавала тры сцэначкі. У хатнім ткацтве сцэнка — мера нітак асновы пры спосабе снавання па сцяпе з дапамогай калочкаў.

А патыкаць — ні цэвачкі. Няма нітак для ўтоку: ніводнай цэўкі з ніткамі, што ўстаўляецца ў чаўнок.

412. Як пазвалі мяне на бяседу

Зап. І. І. Лушчыцкая ў 1961 г. у в. Лошніца Барысаўскага р. ад пажылых калгасніц Т. Л. Шыпалавай, В. Л. Бачышча і Г. П. Шэткі.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 62, бл. 1, л. 33.

413. Ой, Мікіта, Мікіта

Шырма, стар. 264, № 188.

Зап. у 1930 г. у в. Рудаўляны Гальнускай вол. Гродзенскага п. ад Алены Канецкай.

Даволі рэдкі вар. хрэсьбіннай застольнай песні з сацыяльным зместам. Напеў у першай сваёй частцы блізкі да мелодыі вядомай песні «Ой, ляцелі гусі з броду»; таксама мае маторны, танцавальны характар рытму. Але рэфрэн — чыста песеннага плану, нават з тыповым распевам на слове «гэй».

414. А ў катле медзяное дно

Гарэцкі, Ягораў, стар. 5, № 9.

Зап. у 1926 г. у в. Багацькаўка Мсціслаўскага р. ад П. Гарэцкай.
Напеў вяснянкавага характару. Эквірымічны напеву толькі 1 і 3 радкі.

415. Чарачка залатая

Зап. А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Лошніца Барысаўскага р. ад К. П. Ахрамовіч, В. П. Рыбак і М. А. Гаўрыльчык.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 63, бл. 1, л. 40.

Песня выконвалася ў канцы хрэсьбіннага застолля.

Б. Уласна бяседныя

416. Ой, пайду я цёмным лесам

Зап. М. П. Гваздзёў у 1961 г. у в. Тонеж Лельчыцкага р. ад Г. Вянгур, 49 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 92, л. 7.

З катэгорыі хрэсьбінных бяседных песень, у якіх спяваецца пра пакутлівае жыццё маладой у чужым доме, далёка ад сваіх бацькоў. (Гл. таксама наступныя тэксты).

417. Каб я знала, каб я ведала

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 351.
Зап. у в. Заулки Дзісненскага п. Віленскай губ.

418. У полі ветрык буйны

Тэкст зап. Л. Р. Савікоўская, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Цынцавічы Куранецкага р. ад Алены Ягораўны Круцько, 27 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 135.

Мінорны лад з пераменнай тэрцыяй з'яўляецца водгукам старых ладавых сістэм з т. зв. «нейтральнай тэрцыяй». Песня працяжнага лірычнага характару ў стылі познетрадыцыйнай творчасці. Асабліва выразны абарот гэтага стылю — скачок на малую сексту ад тонікі.

419. А ў полі ветры

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад М. Д. Куцанкавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 44—48.

Шабуняюцца — разгуляліся, дзьмуць. (Носовіч, Слов., стар. 708: *Шэбуняць* — шутить, играть, забавляться; стар. 553: *Расшэбуняцца* — сделаться резвее, развязнее).

Журба — тут: сварка.

420. Чырвоная каліначка

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Маркава Маладзечанскага р. ад Ксеніі Аляксандраўны Рагуновіч, 65 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 1, л. 40.

421. А ў лузе каліна

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Маркава Маладзечанскага р. ад К. А. Рагуновіч і Вольгі Аляксандраўны Рагуновіч, 79 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 1, л. 42.

422. Ой, гікнулась мне лягенька

Тэкст зап. В. М. Цыбікава, напеў — Г. І. Цітовіч у 1948 г. у в. Засімы Кобрынскага р. ад Наталлі Філіпаўны Барылюк, 48 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 20, бл. 2, л. 19 і спр. 23, сш. 1, л. 8, № 23.

423. Ай, устану рана, ранюсенька

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Бабцы Глыбоцкага р. ад Х. Ф. Герасіме́нак, 58 г. і В. Ф. Пажарыцкай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 2, л. 17.

У гэтай песні тая ж тэма сумотнага жыцця маладзіцы ў чужой сям'і пададзена ў алегарычнай форме — маладая, сеўшы ў «чаўночак», топе, і нават родны бацька не ратуе. Першыя радкі песні падобны да зачыну многіх замоў.

424. Палажу кладачку

Зап. В. М. Цыбікава ў 1948 г. у в. Казяброды Пружанскага р. ад Вольгі Сцяпанаўны Куц, 29 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 20, бл. 2, л. 78—79.

425. Пайду я, пайду лугам, ракою

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Бабцы Глыбоцкага р. ад Х. Ф. Герасіме́нак, Куліны Васільеўны Камінскай, 51 г. і В. Ф. Пажарыцкай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 2, л. 16.

Зацопкі — прычыны, нагоды, выпадак быць на такой бяседзе.

Вар. зап. наст. К. Скурат у 1960 г. у г. п. Бягомль Докшыцкага р. («Пайду я, пайду я лугам, гарою»). АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 24, сш. 6, л. 5. Заўв. збіральніка: «Спяваецца на хрэсьбінах».

426. Ой, у лесе на верасе

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1960 г. у в. Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага р. ад Вольгі Юр'еўны Дзямешкі, 85 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 50, бл. 1, л. 6—7.

427. Соўніка за лес коціцца

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 352.

Зап. у в. Заулкі Дзісенскага п. Віленскай губ.

Прыстанулася — прыпынілася.

428. Чыя та бабуся

Добровольскі, стар. 6, № 11.

Зап. у в. Пласкае Смаленскага п. ад М. Міхалёвай.

Прыгодушку — тут: крыўду, прычыну.

429. А шумела-грымела

Добровольскі, стар. 7, № 12.

Зап. у в. Пласкае Смаленскага п. Скар. вар.

430. Піла б я, гуляла

Добровольскі, стар. 7, № 13.

Зап. у в. Данькава Смаленскага п. ад Аўдулі Гукавай.

431. Упілася ўдоўка, упілася

Шлюбскі, стар. 11, № 12.

Зап. у 1920 г. у в. Гарбацёнкі Полацкага п. Віцебскай губ.

432. Эй, у полі буён вецер вець

Зап. Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Бабцы Глыбоцкага р. ад Е. А. Галомзік і В. Ф. Пажарыцкай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 4, л. 11—12.

433. Ой ты, дубе

Зап. В. П. Коўчур у 1946 г. у в. Доўгае Старобінскага р. ад Федасі Іванаўны Сцешыц, 41 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 17, бл. 1, л. 30. «Радзільная».

Належыць да хрэсьбінных бяседных песень сямейна-бытавога тэматычнага цыкла, сярод якіх адпаведнае месца займаюць песні пра дрэннага, нялюбага мужа. (Гл. таксама наступныя шэсьць тэкстаў).

434. Ой, ты ж маці, маці

Зап. М. Я. Грынблат у 1969 г. у в. Беражное Столінскага р. ад Таццяны Пятроўны Чулейка, 56 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 14, сш. 3, л. 38—43. «Як іс хрысцін ідзе баба».

435. Бярозка, бярозка караністая

Зап. Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Тараканаўка Плешчаніцкага р. ад Мар'і Мікалаеўны Бялькевіч.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 40.

Напеў уяўляе сабой прыклад манадыйнага паўімправізацыйнага стылю беларускай народнай песнятворчасці. Мелодыя развіваецца павольна. Адчуваецца лірычная прыўзнятасць выканаўцы, цалкам адданай стыхіі распеву.

436. А не шуміце, зялёныя лугі

Зап. Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в. Бараўцы Куранецкага р. ад Настасі Паўлаўны Ількевіч, 45 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 182.

Напеў блізкі да купальскіх песень. Вельмі своеасаблівы характар маюць зацяжныя кадэнцыі, падобныя да гукання-аукання.

437. Цячэ рэчачка, цячэ быстрая

Віеіаг. р., I, стар. 30—31, № 9.

Зап. у 1932 г. у Вільнюсе ад Веры Кулічышкі (Кулік), 20 г., з Сярэдняга Сяла Валожынскага п.

Строяцца — прыхарошваюцца, чыпурацца. (Пар. польск. stroje — адзенне).

Рамені — плечы.

438. У чыстым полі карчомка стаіць

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 354—355.

Зап. у в. Заулкі Дзісенскага п. Віленскай губ.

Хрэсьбіна-бяседная баладная песня з тэматычнай групы пра благога мужа.

Скар. вар. з той жа вёскі. Там жа, стар. 352.

Вар. зап. І. Р. Сцяпунін у 1968 г. у в. Дзягільна Дзяржынскага р.:

У Слуцку на рыначку
П'юць казакі гарэлачку.
Адзін прапіў каня варанога,
Другі прапіў вала палавога,
Трэці прапіў жонку сваю...

(АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 12, бл. 1, л. 8—9).

439. Па улiцы, вулiцы

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад М. Д. Куцанковай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 2, л. 2—5. «Ксцінная». (Гл. заўв. да папярэдняй песні).

Эта твая ключніца, а наша разлушніца — ключніца. Відаць, па аналогіі з вядомай рускай баладнай песняй: «Ванька-ключник, злой разлучник».

440. Пад дубам, дубам ячмень малачу

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Валосавічы Лепельскага р. ад Марыі Іванаўны Гайко, 33 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 2, л. 13—14.

441. Хмель да хмель да каліначку клоніць

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Валосавічы Лепельскага р. ад М. І. Гайко.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 2, л. 4.

442. Да я ў свайго татачкі на выгодзе

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1962 г. у в. Прысынак Уздзенскага р. ад Алены Іванаўны Крупнік, 58 г.

АІМЭФ, ф. 8, спр. 74, бл. 4, л. 16. «Пяюць часта на хрэсьбінах».

443. Мой свякратка добры

Зап. К. Б. Кузняцова ў 1960 г. у в. Мялешкі Слуцкага р. ад Марыі Мікалаеўны Браўсевіч, 53 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 55, бл. 1, л. 33. «Радзільная».

444. За гарою яліначка

Зап. З. Я. Мажэйка ў 1960 г. у в. Аношкі Лепельскага р. ад Хрысціны Казіміраўны Прускай, 80 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 28, л. 1.

Меладычныя контуры песні вельмі скупыя, інтанацыі, з іх трыхордавымі абаротамі, маюць характар «прымаўлення». Дастасаванне напеву да цыкла бяседных песень хутчэй за ўсё выпадковае.

445. А хто, хто каля рэчанькі свішчыць

Добровольскі, стар. 5—6, № 10.

Зап. у в. Інькава Парэцкага п. Смаленскай губ.

З хрэсьбінных бяседных песень сямейна-быгавога тэматычнага цыкла, сярод якіх ёсць і песні пра добрага, уважлівага мужа.

Заўв. збіральніка: «Муж глядзіць цяжарную жонку, якая часам бывае «грознай». (Гл. таксама наступныя песні).

446. Бог таму даў

Тэкст зап. М. Я. Грынблат, напеў — Г. І. Цітовіч у 1946 г. у в. Асаўлянскія Хутары Крывіцкага р. ад Л. М. Місун.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 90—91.

Напеў велічальнага характару. Рэдкі прыклад «храматызму на адлегласці», які мае адценне гарманічнага абароту (DD—D).

447. Туга мая, туга

Шырма, стар. 256, № 185.

Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад Э. Хвораст.

Свіціна — світка.

Мелодыя раннетрадыцыйнага распеву. Развіццё яе ідзе ў тыповым для ранняй лірыкі квінтавым ладзе з пераключэннем у канцы напеву інтанацыйнай апоры на кварту лада. Пераменная метрыка добра перадае пачуццё лірычнай шырыні.

448. Лужком, лужком сцежка шла

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1967 г. у в. Галёнікі Горацкага р. ад Е. К. Спадабаевай, П. К. Новікавай і К. Н. Сівянкавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 110, бл. 1, л. 21.

449. У майго браціткі бяседачка

Романов, Бел. сб., VII, стар. 37, № 33.

Зап. у Дзісенскім п. Віленскай губ. ад сялянкі Піліпенкавай.

З хрэсьбінных бяседных песень пра багатага брата, які адракаецца ад сваёй сястры-гаротніцы, хавае ад яе «хлеб са стала».

Мелодыя з каларытнай павялічанай секундай у арнаментыцы і з паменшанай квартай (гл. заўв. да 140). Напеў эквірытмічны толькі першым тром строфам, астатнія дадзены ва ўсечаным складавым выглядзе (відаць, запісаны ў вусным пераказе).

Szczot, стар. 17—18, №XXXI. Вар. У раздзеле «розных».

Расшыраны і вельмі каштоўны вар. тэксту зап. В. Е. Бурносаў у 1965 г. у Талачыне. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 96, л. 4—6). Аднесена да «розных». Іншыя вар. зап.: Г. А. Барташэвіч у 1961 г. у в. Савічы Пастаўскага р. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 67, бл. 3, л. 20—21); М. Пасюк у 1968 г. у в. Загор'е Слонімскага р. (Там жа, ф. 13, воп. 4, спр. 6, л. 5); студ. Н. К. Рында ў 1968 г. у в. Дзяшковічы Зельвенскага р. (Там жа, ф. 13, воп. 10, спр. 23, сш. 4, л. 3—4); М. А. Янкоўскі ў 1959 г. у в. Веснаў Глускага р. (Там жа, ф. 13, воп. 9, спр. 3, сш. 1, л. 83); студ. А. П. Петрукевіч у 1960 г. у г. п. Лагішын Пінскага р. (Там жа, спр. 6, л. 83); М. П. Гваздзёў у 1967 г. у в. Галаўчыні Бялыніцкага р. (Там жа, ф. 8, воп. 1, спр. 108, сш. 2, л. 32—33). Адзначана як калядная; М. Я. Грынблат у 1964 г. у г. п. Багушэўск Сенненскага р. (Там жа, спр. 87, бл. 2, л. 20—22). Адзначана як калядная; В. М. Іваноўская ў в. Гаршчэўшчына таго ж р. (Там жа, спр. 85, бл. 2, л. 18—20). Таксама адзначана як калядная. (Гл. таксама адзінаццаць наступных песень).

450. Ды брат сястры пабаяўся

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 354.

Зап. у в. Заулки Дзісенскага п. Віленскай губ. Скар. вар.

451. Як сястрыца бедна жыла

Зап. Л. А. Малаш у 1969 г. у в. Туркі Докшыцкага р. ад Ю. Ф. Пашкоўскай. Расшыфроўка м/г Н. М. Маркавай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 22, сш. 3, л. 10.

Сінкапіраваныя абароты нярэдка сустракаюцца ў беларускай познетрадыцыйнай лірычнай песні. Аднак у публікуемым напевае мы бачым вельмі рэдкі выпадак «унутрыскладовага распеву» ў момант сінкопы. Апошняя, як гэта часцей за ўсё і здараецца, паўтараецца ва ўсіх музычных фразях (тут іх тры) і прытым на адных і тых жа метрычных месцах. Таксама рэдкім, але дастаткова тыповым для лірычнай песні з'яўляецца пераход мелодыі ў сярэдзіне напеву ў танальнасць мінорнай дамінанты з дапамогай зыходнага трохгучча.

452. У майго браціткі бяседачка

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 354.

Зап. у в. Заулкі Дзісенскага р. Віленскай губ.

453. Ой, даўно, даўно я ў брата была

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Маркава Маладзечанскага р. ад К. А. Рагуновіч і В. А. Рагуновіч.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 1, л. 41.

454. Што пеце, людзі, гарэліцу

Зап. М. Я. Грынблат у 1946 г. у в. Чыжэвічы Старобінскага р. ад Анастасіі Фёдараўны Марыніч, 50 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 7, бл. 1, л. 33—35. «Радзінная».

455. Ой, на моры на беражку

Зап. К. Б. Кузняцова ў 1963 г. у в. Крэва Смаргонскага р. ад Н. В. Брадзінскай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 80, бл. 3, л. 16.

Тэкст не закончаны.

456. Па багатаю сястру

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 353.

Зап. у в. Заулкі Дзісенскага п. Віленскай губ.

Найбольш разгорнутая песня пра адносіны багатага брата да беднай сястры. Сацыяльна-маёмасная няроўнасць тут выяўлена асабліва востра.

Віега г. р. I, стар. 33—34, № 14. Вар. з Валожынскага п.; там жа, № 41. Другі вар. зап. у 1910 г. у тым жа п. (в. Вайтовічы):

Былі ў брата дзве сястрыцы,
Да ні адна доля:
Адна выйшла ў раскошы,
Другая ў гора...

457. Наварыў брат наш піва

Зап. М. М. Кляшчонак у 1967 г. у в. Саўскі Бор Лепельскага р. ад
Марыі Яфімаўны Аўташкі, 60 г.

АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 14, сш. 4, л. 2—5. Вар.

Яшчэ вар. зап. студ. А. Ф. Коршун у 1967 г. у г. п. Ушачы. (Там
жа, спр. 19, сш. 3, л. 18—21).

Вар. з Барысаўскага р. (в. Карсакавічы), зап. групай піянераў школы
№ 43 г. Мінска:

Ай, варылі, варылі
Да й два брахначкі піва,
Ай, зазвалі, зазвалі
Дзвюх сястрыцаў у госці.
Ай, па тую багатую,
Ай, па тую раскошную
Пара коні паслалі,
Ай, тую удовачку,
Бедную галовачку
Людзьмі наказалі... і г. д

(АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 10, л. 23).

458. Ідзець сястра па вуліцы

Зап. П. І. Пратасевіч у 1967 г. у в. Качаны Ушацкага р. ад П. Грак.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 24, сш. 4, л. 34.

459. Пап'ем мы, пап'ем, пагуляем

Са х а р а ў, стар. 70—71, № 180.

Зап. у 1936 г. у г. Краслава (Латвія) ад Г. Сімачыхі.

Валюкамі — валамі.

460. На полі дубочки

Тэкст зап. Л. Р. Савікоўская, напеў — Г. І. Цітовіч у 1945 г. у в.
Жасцінае Плешчаніцкага р. ад Сабіны Дамінікаўны Белай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 2, л. 34.

Кунатыя — тут: пышныя, багатыя лісцем.

Напеў паўімправізацыйнага складу. У аснове яго ляжыць зыходная
квартавая папеўка. Двойчы без змен паўтораная, яна ўтварае прасцей-
шую песенную форму — *аа*.

461. Ой, цёмная ночка

Зап. В. М. Іваноўская ў 1963 г. у в. Малое Запруддзе Маладзечанскага р. ад Аграфены Фёдараўны Смолік.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 83, бл. 2, л. 9.

З хрэсьбінных бяседных песень пра злых суседзяў, што абгаворваюць маладзіцу. (Гл. таксама наступны тэкст).

462. Ды ў гародзе яліначка

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 355.

Зап. у в. Заулкі Дзісенскага п. Віленскай губ.

463. Была ціха на моры пагода

Тэкст зап. А. А. Васілеўская, напеў — Г. І. Цітовіч у 1950 г. у в. Чамярысы Брагінскага р. ад Яфіміі Захараўны Пяхота, Зіновіі Піліпаўны Галка і Палашы Якаўлеўны Дзямяненка.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 35, бл. 5, л. 44—45.

Узор хрэсьбіннай бяседнай песні на тэму аб шлюбнай нявернасці. У большасці выпадкаў гэта песні баладнага характару. (Гл. таксама тры наступныя тэксты).

464. Цёпла лета, яшчэ цяплей будзе

Шырма, стар. 255, № 181.

Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад З. Хвораст. Вар. тэксту.

Характар напеву гл. заўв. да 252.

465. Дзесь паехаў мой мілы у дарогу

Цітовіч, стар. 78, № 62.

Зап. Г. І. Цітовіч у 1947 г. у в. Грыбы Краснапольскага р. Вар. тэксту.

Напеў даволі развітага тыпу. Гэта ўжо ўзор «распеву» традыцыйнай абрадавай тэматыкі ў чыста лірычную. Двухгалоссе тут эпізадычнае, якое таксама характарызуе пачатковы этап гэтага стылю. Пры імправізацыйных рысах напеву ў ім вытрымана рытмічная роўнасць сінтагмаў (паўстроф). Устаўка «Э-ха-хо» — адна з найбольш тыповых адзнак старажытнай абрадавай мелодыі з яе схільнасцю да афектаваных воклічаў.

466. Расцвілася роза пры парозе

Цітовіч, стар. 77, № 60.

Зап. Г. І. Цітовіч у 1949 г. у в. Цялушка Бабруйскага р.

Напеў, як і тэкст, тыпова «бяседнага» характару. Да больш ці менш выключных прыёмаў трэба аднесці кадэнцыйны абарот у верхнім голасе ад VI да I ступені.

467. Ой, там каля рэчкі, ой, там каля броду

Зап. М. П. Гваздзёў у 1961 г. у в. Тонеж Лельчыцкага р. ад М. Кондзік, 40 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 92, л. 9—10.

Побач з песнямі пра шлюбную нявернасць за хрэсьбінным застоллем спяваліся і песні пра спакусніка дзяўчыны. Узорам такой песні з'яўляецца даны запіс. (Гл. таксама наступны тэкст).

468. Ой, маці, маці

Шырма, стар. 256, № 128.

Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад З. Хвораст.

Мелодыя прасякнута светлым, радасным настроем. У ёй многа захапляючага, прыўзнятага пачуцця, якое ўласціва самым раннім узорам песеннай лірыкі, здзіўлення перад таямнічымі з'явамі свету. У напеве адбываецца ладавая пераменнасць тыпу Т-Д на аснове зыходнага тэт-рахорда.

469. Палын, палын — трава горкая

Зап. А. І. Гурскі ў 1963 г. у в. Маркава Маладзечанскага р. ад Анастасіі Рыгораўны Міццько, 54 г. і Аксінні Сцяпанаўны Кунаш, 51 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 1, л. 20.

Хрэсьбінная бяседная песня пра нямілую жонку. Такія песні таксама выконваюцца жанчынамі на хрэсьбіннай бяседзе. (Гл. таксама тры наступныя тэксты).

470. Ой, пайду я лугам, лугам

Тэкст зап. В. М. Мінкялевіч, напеў — Г. І. Цітовіч у 1948 г. у в. Малеч Пружанскага р. ад Ганны Іосіфаўны Галёнка, 46 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 19, сш. 3, л. 1—2; ноты — спр. 23, сш. 4, л. 5, № 109.

Адзін са шматлікіх вар. вельмі пашыранай на Беларусі лірычнай сямейна-бытавой песні, якая, аднак, часта выконваецца як хрэсьбінная бяседная.

Неўрадліву — непрыгожую.

Другі і трэці такты ўяўляюць сабой тыповы для многіх беларускіх жартоўных песень меладычны абарот. Некалькі незвычайная для беларускага меласу павялічаная кварта ў арыгінале (соль — до-дыез) — хутчэй за ўсё памылка.

471. Як пайду я лугам, лугам

Зап. А. С. Ліс у 1966 г. у в. Праходы Глыбоцкага р. ад Анеты Круглай, 57 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 104, бл. 1, л. 30. Вар.

Арба — аранне, ворыва.

Расшыраны вар. зап. М. С. Шушкевіч у 1968 г. у в. Забялышын Хоцімскага р. (Там жа, воп. 2, спр. 11, сш. 2, л. 2). Яшчэ вар. зап.: у 1885 г. у в. Лушнева Слонімскага п.:

Кала луга, кала луга
Арэ мой міленькі плугам.
Арэ мілы волікамі,
А я плачу слёзынькамі...

(ЦДЗА Літ. ССР, ф. 1135, воп. 10, № 218); студ. І. І. Вайгяніца ў 1963 г. у в. Багданцы Іўеўскага р. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 1, сш. 10, л. 9—10). Канец песні:

Каб жа ты была такая,
Як і мая братавая.
— А я бровы ў сажу ўмажу,
Братавую пераважу.

Г. А. Зубялевіч у 1965 г. у в. Лунна Мастоўскага р. (Там жа, сп. 27, сш. 4, л. 22); С. І. Каляда у 1966 г. у в. Мацюкі Іўеўскага р.:

— Адыйдзіся, нялюбая,
Няхай стане тут другая.
— Няхай стануць тры-чатыры,
А я старша над усімі.

(Там жа, спр. 26, сш. 1, л. 15—16).

У радзе вар. песня вядома і на Украіне. Гл. Жарт. пісні, стар. 457—458 («Поза гаем, поза лугом»), стар. 459 («Як піду я поза лугом», «Як піду я по-над Бугом»), стар. 460 («Ой піду я лугом, лугом»); Е. Гаськевіч. Песні, зап. в Кременецком у. Волынской г. (АГТ, VIII, 11, л. 47, № 45. «Ой піду я лугом, лугом»).

472. Як пайду я луж[ы]ком, луж[ы]ком

Зап. М. Я. Грынблат у 1969 г. у в. Беражное Столінскага р. ад М. Н. Мінкевіч.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 14, сш. 4, л. 30—33. Вар. «У хрэсьбінах і хоць калі».

473. Ой вы, сівыя галубы

Шырма, стар. 268, № 192.

Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад З. Хворац.

Напеў з некалькі «рускім» каларытам (працяжныя песні пра долю). І разам з тым пентатонавыя абароты ў кадэнцыйных момантах надаюць мелодыі своеасаблівы характар пейзажнай лірыкі, блізкі да некаторых беларускіх веснавых песень.

474. Ды выйду я на вулачку

Зап. Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Зазер'е Браслаўскага р. ад Адэлі Юльеўны Ганчаронак, 67 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 7, л. 9. «Ксцінкі».

475. Ой, да выйду я да на вулачку

Зап. Л. І. Ткачова ў 1961 г. у в. Чароўкі Мядзельскага р. ад Паўліны Вікенцьеўны Роўды, 70 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 66, бл. 2, л. 24—26.

476. Цераз бор, бор дарожка

Зап. Г. А. Барташэвіч у 1963 г. у в. Бабы Глыбоцкага р. ад Куліны Антонаўны Ціханец, 51 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 82, бл. 6, л. 18. Вар.
Абачніся — прачніся.

Яшчэ вар. зап. студ. Я. В. Вашкель у 1965 г. у в. Гарэцкаўшчыца Ашмянскага р. (Там жа, ф. 13, воп. 10, спр. 27, сш. 5, л. 10—12):

— Адыйдзіся, нялюбая,
Табе твае браты родныя,
А мне швагры апаследнія.

477. Ой, каб жа я знала

Зап. Г. І. Цітовіч у 1946 г. у в. Махнавічы Старобінскага р. ад О. І. Рудзені і Н. С. Бычэні.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 10, л. 66. «Банкетная і на хрэсьбінах».
Крыльцо — памянш. ад крыло.

Напеў з'яўляецца прыкладам т. зв. «стужкавага» шматгалосся, або двухгалосся тыпу тэрцовай уторы. Стыль гэты асабліва пашыраны на поўдні Беларусі і служыць асновай для шматлікіх «дзявочых» лірычных песень.

478. Дуб да дуба пахіліўся

Шырма, стар. 271, № 195.
Зап. у 1951 г. у в. Шэні Пружанскага р. ад Жэні Засім.
Па меладычнаму зместу — гэта беларуская прыпеўка з тыповымі суадносінамі дзвюх частак: хутка-павольна. Форма гэта замацавалася і ў сучаснай песеннай творчасці як адна з найбольш пацыянальна характэрных.

479. Як зажуруся, запечалюся

Зап. І. К. Цішчанка ў 1961 г. у в. Кімія Барысаўскага р. ад З. Х. Хацкевіч і інш.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 59, л. 87.

Многія песні пра вернае, шчырае каханне або пра любога малайца, мужа таксама належаць да хрэсьбінных бяседных. Даная песня — адна з гэтай групы. (Гл. таксама наступныя шэсць запісаў).

Успамінанне «маёра» ўказвае на адносна позію перапрацоўку песні. Відаць, больш ранні вар. зап. В. М. Іваноўская ў 1961 г. у в. Гарадзец Кобрынскага р. У тым вар.:

Ой, завіткеля не ўзяўся
Ахотнік-стралец,
Забіў голуба навекі, насмерць...

Галубка гаруе:

— Ой, як жа мені та й вясёлай быць,
Я свайго мілага не магу забыць.

(АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 71, бл. 2, л. 35).

Яшчэ вар. зап.: студ. А. У. Капітанчык у 1963 г. у в. Мялехавічы Слонімскага р. (Там жа, ф. 13, воп. 10, спр. 1, сш. 2, л. 4—5); А. С. Фядосік у 1958 г. у в. Мілевічы Ленінскага р. (Там жа, ф. 9, воп. 3, спр. 11, л. 44); піянеры школы № 43 г. Мінска ў Касцюковічах. (Там жа, ф. 13, воп. 9, спр. 10, л. 10).

480. Ой, рана-ранюсенька

Шырма, стар. 270, № 194.

Зап. у 1946 г. у в. Капцёўка Гродзенскага р. ад Ядвісі Вашкевіч, 16 г.

У напева рэдкі прыклад для традыцыйнай мелодыкі перахода з мінору ў паралельны мажор. Песня адносіцца да індывідуальнага стылю выканання.

481. Плавала вутачка-гусь на вадзе

Зап. С. М. Міско ў 1959 г. у в. Стуканы Глыбоцкага р. ад Ксені Рамацаўны Сталяронак, 78 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 42, бл. 1, л. 23.

Сучыся — тут: плыві, гойдайся, війся.

482. Тры сястрыцы стрыкаліся

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад П. А. Пацайковай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 32—33. «Ксціны».

483. Сястра брату пірог даець

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 354.

Зап. у в. Заулкі Дзісненскага п. Віленскай губ.

484. Ой, зелена, зелена ў лузе трава

Зап. К. П. Кабашнікаў у 1960 г. у в. Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага р. ад В. К. Міцкевіч.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 57, л. 21—22.

485. Ай, зелена, зелена ў лузе трава

Зап. І. І. Лушчыцкая ў 1961 г. у в. Жыцькава Барысаўскага р. ад Г. І. Рыжковай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 62, бл. 4, л. 25—26. Вар.

Як і ў папярэднім вар., тут нагледаецца імкненне намаляваць ідэальнае жыццё ў поўным дастатку і бесклапогнасці, у сапраўднасці нязбытнае ва ўмовах пастаяннай галечы і нястачаў большасці сялянства ў часы феадальнай і капіталістычнай эксплуатацыі. Такая ідэалізацыя характэрна для многіх абрадавых калядных песень і асабліва выступае ў фантастыцы народных казак.

Іншыя вар. зап.: В. М. Іваноўская ў 1963 г. у в. Астраўляны Мядзельскага р. (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 83, бл. 2, л. 21); К. Б. Кузняцова ў 1963 г. у в. Бабцы Глыбоцкага р. («Ай, зелена, зелена ў лузе трава, ай, весела, весела ў мужа жана». (АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 80, бл. 7, л. 9); студ. А. А. Ушацкая ў 1967 г. у в. Юсаўшчына Валожынскага р. (Там жа, ф. 13, воп. 10, спр. 30, сш. 15, л. 5—6).

Нгупіевіс, № 16. Блізкі вар. Перадрук. у адрэдагаваным выглядзе Цітовіч, стар. 169, № 133.

Гарэцкі, Ягораў, № 226. Блізкі вар.

Радченко, стар. 60, № 137. Блізкі вар.

Тэраўскі, стар. 37—38, № 33. Далёкі вар.

Романов, Бел. сб., I—II, стар. 3, № 6. Вар.:

Ой, зелена, зелена ў лузе трава...

Ой, весела, весела мужня жана...

486. Судзі, божа, нядзелькі даждзі

Тэкст зап. В. М. Мінкялевіч, напеў — Г. І. Цітовіч у 1948 г. у в. Малеч Пружанскага р. ад Г. І. Галёнка.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 19, сш. 3, л. 8—9; ноты — спр. 23, сш. 4, л. 5, № 111. «На хрэсьбінах, у бяседзе»

Мелодыя развіваецца ў пераменным ладзе з «вандроўнай» тонікай. Напеў у традыцыйным стылі калектыўнага выканання.

487. Салавейка лугавы

Зап. А. І. Гурскі ў 1960 г. у в. Гусакі Нясвіжскага р. ад Лідзіі Ва
сільеўны Яўтух.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 51, бл. 3, л. 5—7.

У 8-ай страфе вар.: Нашто патолю даеш?

Дзела расказа — дасць работу.

488. Дарожка, дарожка, а ты шыракая

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад
М. Д. Куцанковай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 42—43.

Пры запісу выканаўца заўважыла: «Я ету песню нязмерна люблю».

Песня вядома на Беларусі ў радзе вар.

Каб па той дарожкі — дыялектызм: як па той дарожцы.

Калыбер — калыска.

Сzeszot, стар. 60—61. Вар.

«Студэнцкая думка», Вільня, 1928, № 2 (а). Вар. Месца запісу не
адзначана.

Вар. з Ушацкага р. (в. Качаны) зап. П. І. Пратасевіч у 1967 г. Тут
сястра пытае ў брата, той адказвае:

— Жонка памрэць,
З другой ажанюся
Цешча памрэць,
Гарэлкі нап'юся.
Мамка памрэць,
Слязамі зальюся.

(АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 24, сш. 4, л. 35).

489. Як ажаніла сына

Зап. М. Я. Грынблат у 1969 г. у в. Сінкевічы Лунінецкага р. ад
Еўдакіі Якаўлеўны Клеўжыц, 76 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 14, бл. 1, л. 4—6. «На радзіны».

490. А па возеру, а па сіленькаму

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 388.

Зап. у в. Казіміраўка Магілёўскага п.

491. А па мору, мору

Зап. В. Е. Бурносаў у 1962 г. у в. Зелянкава Бялыніцкага р. ад
Д. Луставай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 77, бл. 4, л. 27. Вар.

492. Цёмна пчка ды нявідная

Зап. Г. І. Цітовіч у 1946 г. у в. Чыжэвічы Старобінскага р. ад А. Ф. Марыніч.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 8, л. 3—4. «Радзільная».

З хрэсьбінных бяседных песень, сярод якіх пэўнае месца займае тэма кахання. (Гл. таксама наступныя тэксты 493—499).

493. А ў новай каморы

Зап. Л. І. Павецьева ў 1967 г. у в. Ланькова Бялышчэскага р. ад П. М. Шархуновай і М. М. Шнетусь.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 107, бл. 1, № 3. «Ксціны».

494. Чые пчолы на дуброве

Шырма, стар. 273, № 197.

Зап. у 1933 г. у в. Хрышчонавічы Косаўскага п. ад Трахіма Шымалчыка, 70 г.

Вар. (Там жа, стар. 274, № 197^a). Зап. у 1930 г. на хут. Чарналішкі Віленска-Трокскага п. ад Б. Тарашкевіча.

Напеў ярка «застольнага» характару, з дынамічнай, разгойдвальнай рытмікай. Іншыя варыянты ў другой частцы напеву маюць таксама харэічную рытміку.

495. Як у садзе, ў садочку

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Каўшова Мсціслаўскага р. ад С. П. Вяркеевай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 2, л. 21—23.

Заўвага выканаўцы: «Ета ксцінная, і ўсюды бяседная».

496. Як пайду я ў луг па каліну

Зап. Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Бараны Глыбоцкага р. ад Т. І. Крывёнак.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 8, л. 4—5.

Горша — тут: горка.

Па яго следу камень пракаціла... Персцень пракаціла — даўнія чараўнічыя прыёмы любоўнай магіі.

У вар., які зап. В. Ф. Гусціновіч у 1960 г. у в. Любачын Лунінецкага р., магізм выступае яшчэ больш выразна:

Бо старога зроду,
Звеку не любіла,
Я б яго слядок
Каменем закаціла б.
Як той камень важок,

Бадай яму на жываце важка...
А я маладога
Свой век любіла,
Я б яго слядок
Пярсеёнкам закаціла.
[Як той персеень лёгок],
Бадай яму на жываце лёгка...

(АІМЭФ, ф. 13, воп. 9, спр. 4, ч. 1, л. 82. Адзначана як пазлабрадавая, бытавая песня).

497. І туды гара, і сюды гара

Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Каўшова Мсціслаўскага р. ад Аўгінні Лук'янаўны Маханьковай, 60 г.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 2, л. 29—31. «Ксцінная, бяседная».

498. Ужо сонца нізенька

Шырма, стар. 257, № 183.
Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад З. Хвораст.
Напеў мае тыповую для баладных песень рытмічную структуру. Асабліва спецыфічна ў гэтых адносінах сінкопа. Структура гэта амаль заўсёды суправаджаецца вершам пэўнай будовы — двухстопным амфібрахіем.

499. Ой, знаці, знаці

Шырма, стар. 267, № 191.
Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад З. Хвораст.
Па форме частушачная песня і, відаць, бытавала як прыпевы да танцаў на хрэсьбінах.
Па рытмічнай структуры і па некаторых інтанацыйных абаротах напеў вельмі блізкі да польскага танца «Абэрак», ад якога ён, відаць, і бярэ пачатак. Для заходніх раёнаў Беларусі гэта нярэдка з'ява.

500. З серадонькі на чацвер

Шырма, стар. 266, № 190.
Зап. у 1928 г. у в. Пяшчанікі каля Гарадка Беластоцкага ваяводства (Польшча) ад П. Грыцук.
Належыць да хрэсьбінных бяседных песень жартоўнага характару. (Гл. таксама наступныя тэксты 501—512).
Напеў мае характар прыпеўкі. У адрозненне ад двухчасткавага напеву прыпеўкі 478 гэта ўся вытрымана ў аднатыпным рытмічным руху. Ладавая пераменнасць тыпу Т-Д.

501. Матушка-ластушка, галоўка баліць

Добровольскі, стар. 9, № 18.

Зап. у в. Пласкае Смаленскага п.

Заўвага збіральніка: «Насмешка з нарадзіўшай незаконна».

502. Пасею шалвею

Шырма, стар. 269, № 193.

Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага п. ад З. Хворац.

Шалвей — шалфей, лекавая расліна.

Першая палавіна напеву аналагічна той жа частцы песні 498, з тымі ж суадносінамі тэкставага рытму. Другая палавіна значна адрозніваецца ад першай, што наводзіць на думку аб кантамінацыі. Гэта, апошня, частка — у стылі казацкіх, «вольных» песень.

Скар. вар. тэксту зап. А. М. Апанасік у 1967 г. у в. Нялепава Нясвіжскага р. (АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 11, сш. 5, л. 16).

503. Доля мая нешчасліва

Шырма, стар. 258, № 184.

Зап. у 1928 г. у в. Шакуны Пружанскага р. ад З. Хворац.

У даным тэксце, відаць, спалучыліся дзве розныя песні: чумацкая і жартоўная песня пра дзяка-залётніка.

Шмаравоз — запэцканы, мурза; тут — вазак, чумак, што шмаруе, намазвае калёсы ў возе.

Ладавая аснова напеву — мінор з эпізадычным пераходам у паралельны мажор. Як і ў большасці падобных ладавых змяшчэнняў, своеасаблівай «стрэлкай» для пераводу мелодыі ў новую танальнасць служыць VII натуральная ступень мінора з наступным квартавым (скачком або паступова, як у даным выпадку) рухам уверх. У канцы напеву звяртае ўвагу суцэльная зыходная мелодычная лінія ад VII да I ступені, уласцівая больш познім мелодычным утварэнням народнай музыкі.

504. Не жаніўся — было гора

Зап. І. І. Лушчыцкая ў 1960 г. у в. Леановічы Нясвіжскага р. ад Алёны Канстанцінаўны Кумец, 58 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 52, л. 21—22. «Радзінная».

505. У нядзельку п'ю, п'ю

Зап. К. Б. Кузняцова ў 1963 г. у в. Лохаўшчына Маладзечанскага р. ад Ефрасіні Сямёнаўны Сімановіч, 40 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 80, бл. 5, л. 4—5.

Пшанічаньку б'ю — прымітыўны спосаб абмалоту хлыстаннем, аббіваннем каласоў.

Каркалуша — чаромха (*Radus L.*). Іншыя вар. народных назваў — *кал-калуша, какалуша, калакалуга*.

506. Жана на мужа гневалася

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 350.
Зап. у в. Заулкі Дзісенскага п. Віленскай губ.

507. Жана мужа зашанавала

Зап. А. І. Гурскі ў 1961 г. у в. Сосенка Вілейскага р. ад М. П. Віцьк АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 64, бл. 3, л. 15—16.

508. Не ведала жонка

Шырма, стар. 419—420.
Збіральнікам указана, што песня спявалася «да кумоў».
Валачыці — тут: скародзіць, баранаваць.

509. А зазвалі мяне ў пір

Зап. Л. М. Фёдараў у 1958 г. у в. Падлобная Лёзненскага р. ад Аксінні Трафімаўны Падлобнай, 64 г.
Напеў заклікальнага характару. Секундавая пераменнасць у ім — най-больш даўні тып ладавых сумяшчэнняў.

510. Ай, паедзем мы

Зап. Л. М. Фёдараў у 1958 г. у в. Антонішкі Сіроцінскага р. ад А. А. Аўдошка.
Напеў эквірытмічны толькі першай страфе песні. У мелодыі шмат імпрывізацыйных момантаў. Па сваёй інтанацыйнай структуры яна блізка да некаторых каляндарна-абрадавых песень.

511. Мае мужчыначкі, скажу я вам навіну

Романов, Бел. сб., VIII, стар. 350.
Зап. сялянін С. Піліпёнак у в. Заулкі Дзісенскага п. Віленскай губ. ад сялянск Фядосі Казіміравай, Магдаліны Цімафеевай і Лізаветы Сцяпанавай.

512. Як задумаў пан верабей

Шырма, стар. 272, № 196.
Зап. у 1955 г. у в. Сверынава Стаўбцоўскага р. ад хлопцаў.

Асцякі або асцюкі — астаткі пасля прасейвання аўсянай ці ячменнай мукі.

Мосце-пане — міласцівы пане — шляхетны зварот.

Прадкавалі — радаваліся, весяліліся.

Напеў жартоўнага характару. Мае тыповую рытмічную сінтагму, якая скарыстоўваецца ў многіх іншых жартоўных песнях («А ў месяцы верасні выпала параша», «А мой мілы захварэў», часткова «Чабарок» і інш.). Зыходзячы з гэтага, даны напеў можа выконвацца і на 2/4.

ХРЭСЬБІННЫЯ ПРЫПЕЎКІ, ПРЫГАВОРКІ І ЖАРТЫ

Хрэсьбічныя прыпеўкі

1. Fedegowski, VI, стар. 556, № 4074.

Зап. у Клецку Слуцкага п. Мінскай губ.

2. Там жа, стар. 556, № 4075. «Круцёлка».

Зап. у Нясіжы Слуцкага п. Мінскай губ.

3. Там жа, стар. 555, № 4068.

Зап. у в. Рыкоўцы ля Валішак ад Міхася Багдзевіча.

4. Там жа, стар. 555, № 4070.

Зап. у в. Гнезна Ваўкавыскага п. Гродзенскай губ.

5. Там жа, стар. 557, № 4077.

Зап. у Ваўкавыскім п. Гродзенскай губ.

Пойдзем гайдучка — скакаць «Гайдука». Тут намёк фрывольнага характару.

6. Там жа, стар. 555, № 4071.

Зап. у Янове Сакоўскага п. Гродзенскай губ.

7. Там жа, стар. 556, № 4076.

Зап. у в. Шыловічы Ваўкавыскага п. Гродзенскай губ.

Мова прыпеўкі ў пэўнай ступені спаланізавана.

Флаша — пляшка, бутэлька.

8. Там жа, стар. 558, № 4082.

Зап. у в. Гнезна Ваўкавыскага п. Гродзенскай губ.

Жарт. пісні, стар. 691. Падобныя радкі ва ўкраінскай песні «А Тятяна жито жала»:

Чи ти, куме, зійшов з ума —
То я ж тобі рідна кума.

9. Там жа, стар. 559, № 4086.

Зап. у в. Сухаволя Сакоўскага п. Гродзенскай губ.

10. Там жа, стар. 558, № 4084.
Зап. у в. Мсцібаў Ваўкавыскага п. Гродзенскай губ.
11. Там жа, стар. 561, № 4091.
Зап. у Ваўкавыску.
12. Там жа, стар. 561, № 4092.
Зап. у в. Кандычыцы Навагрудскага п. Мінскай губ. ад Праксэды Гаўрыльчыкавай. (Гл. блізкі па зместу тэкст песні 334).
13. Там жа, стар. 562, № 4093.
Зап. у в. Студароўшчына Слонімскага п. Гродзенскай губ. ад Таклюсі Ткачучышкі.
Прыпеўка падобная да жартоўнай песні.
14. Там жа, стар. 562, № 4095. (Гл. папярэдняю заўв. да тэксту).
15. Зап. Ф. С. Уладыка ў 1967 г. у в. Зацямень Вілейскага р. ад Л. Г. Уладыка.
АІМЭФ, ф. 13, воп. 10, спр. 11, сш. 10, л. 17.
16. Шлюбскі, стар. 10, № 10.
Зап. у 1923 г. у Віцебску.
- 17, 18, 19. Зап. Л. І. Ткачова ў 1963 г. у в. Буйкі Мядзельскага р. ад Г. З. Сліжэўскай.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 79, бл. 3, л. 36—38.
Застольныя прыпеўкі-тосты. 19—з застольнай песні (гл. 367).

ПРЫГАВОРКІ БАБКІ І КУМА

20. Н. К., стар. 288. (Апублікавана ў перакладзе на польскую мову вельмі блізка да арыгінала).
21. Чубинский, стар. 9.
Зап. у Пінскім п. Мінскай губ.
Прыгавор нагадвае хрысціянскую малітву, у той жа час ён з'яўляецца формай чыста народнай зычлівасці ў адрас парадзіхі і дзіцяці.
22. Выпісы, стар. 46.
Найбольш пашыранае на хрэсьбінах пажаданне бацькам нованароджанага — дажыць да яго вяселля.
23. Альхимович, л. 69.
Зап. у маёнтку Гараватка Себежскага п. Віцебскай губ.
24. Романов, Бел. сб., VIII, стар. 333.
Зап. у в. Забалоцце Рагачоўскага п. Магілёўскай губ. ад Фёклы Суевай, 60 г.
Характэрная сцэнка, якая разыгрывалася пры разбіванні гаршчкі і раздачы «бабінай кашы» (Гл. наступныя запісы 25—34).

25. Шейн, Мат., III, стар. 386.

Зап. наст. нар. школы ў Ельску Мазырскага п. Мінскай губ.

У Альвова — горад Львоў.

26. Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Стары Дрыбін Горацкага р. ад П. А. Пацанковай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 34—35.

Тэатралізаваная сцэнка пры раздачы «бабінай кашы», якая дае мажлівасць праяўленню шырокай імправізацыі і дасціпнасці хрэсьбінных гасцей.

27. Дроздов, № 47.

Зап. у Рослаўскім п. Смаленскай губ.

На варку — у хляве.

На гумне варахамі — скірдамі.

28. Романов, Бел. сб., VIII, стар. 335.

Зап. у Любавіцкай вол. Мсціслаўскага п.

Натуральна, што з'яўленне нованароджанага ў сям'і выклікае жаданне міру і спакою ў свеце. Яно выказваецца побач з зычэннем матэрыяльнага дабрабыту ў хрэсьбінных прыгаворках бабкі і кума.

Тое ж знаходзім і ў адной украінскай прыгаворцы бабкі (з с. Дудкавічы Оўруцкага п. Валынскай губ.): «Дай бог сему поворождинному счастье і вік довгий... Щоб через його лиш людям було, щоб на світи були радисть, висилость и тихомирне». (АГТ, VIII, 18, л. 17).

29. Романов, Бел. сб., VIII, стар. 327.

Зап. у в. Аслянка Мсціслаўскага п. Магілёўскай губ.

На вару — у хляве.

Падобныя пажаданні гаспадарчага дастатку ёсць таксама ў рускіх і украінскіх прыгаворках бабкі, асабліва ў запісах, што зроблены пераважна на блізкіх ад Беларусі тэрыторыях.

У прыгаворцы бабкі з Перамышльскага п. Калужскай губ.:

«Дай, господи, моему унучку великому рость, счастливому быть, на хлебушка род, на скотину плод, на ягняток, на теляток, на жеребяток». (АГТ, XV, 6, л. 2).

З Лівенскага п. Арлоўскай губ. (1850 г.):

«...Штоб раб божей [імя] счастлив был. На дворе таб грязнилася, гумне таб тяснилася, у избе таб пладилася. Штоб овечки катилися, коровки таб тялилися, лошади таб жарябилися...» (АГТ, XXVII, 15, л. 6).

З Ровенскага п. Валынскай губ. (1854 г.):

«Щоб буг на полі родив, в оборі плодив, худибку сцілив, щоб нароженний був сильний, як вода, а богатий, як земля...» (АГТ, VIII, 16, л. 13).

30. Романов, Бел. сб., VIII, стар. 327.

Зап. у в. Аслянка Мсціслаўскага п. Магілёўскай губ.

31. Дембовецкый, стар. 492.

Палагавая — тая, што ляжыць за палогам, парадзіха.

Пасылаець... кашы і масла к ней — гарэлку.

За здаровейка нашай радзіны — нованароджанага.

32. А л ь х и м о в н и ч, л. 70.

Зап. у маёнтку Гараватка Себежскага п. Віцебскай губ.

33. Т а м ж а.

34. Зап. М. Я. Грынблат у 1967 г. у в. Плешчыцы Шклоўскага р. ад Г. В. Ксяндзовай.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 106, бл. 1, л. 10—11.

35. Д м и т р и е в. Этнографічны матэрыял, сабраны ў Новогрудскім уезде Мінскай губ. (АГТ, XX, 5, л. 50).

На хрэсьбінах госці звычайна давалі бабцы дробныя грошы «на мыла» для дзіцяці.

Смаракваць — гневацца, абурацца.

36. Зап. А. І. Гурскі ў 1962 г. у в. Сасноўка Капыльскага р. ад З. П. Пархімовіч.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 74, бл. 3, л. 34.

У адносінах да бабкі ўнучка і ўнучак — гэта бацькі нованароджанага, унучак таксама і нованароджанае дзіця.

37. Р о м а н о в, Бел. сб., VIII, стар. 336.

Зап. у Любавіцкай вол. Мсціслаўскага п. Магілёўскай губ.

38. Зап. М. Я. Грынблат у 1946 г. у в. Сяльцо Старобінскага р. ад Ганны Трухан, 60 г.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 9, л. 62.

ЗАСТОЛЬНЫЯ ТОСТЫ І ЖАРТЫ

39. Зап. В. П. Коўчур у 1946 г. у в. Цараўцы Слуцкага р. ад К. Сцешыц.

АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 17, бл. 1, л. 14.

40. С а м ц э в і ч, стар. 36.

Зап. у Барысаўскім р.

41. Д р о з д о в, № 44.

Зап. у аколіцах Сычоўкі Смаленскай губ.

42. Р о м а н о в, Бел. сб., VIII, стар. 326.

Зап. у в. Аслянка Мсціслаўскага п. Магілёўскай губ.

43, 44, 45, 46, 47. З нарыса-навель Б. Стральцова «Старасельскае застолле», «Літаратура і мастацтва», 1971, 26 лютага, стар. 11—13.

Сучасныя тосты за радзінным застоллем, запісаныя, згодна з вусным паведамленнем Б. Стральцова, у Слуцкім р.

У нарысе апісан застольны радзінны «рытуал»: «Чарка хутка пайшла па крузе. Кожны казаў кароткі рыфмаваны тост ці прыказку, выпіўшы,

наліваў чарку і перадаваў яе ўправа. Гаспадары пасля кожнага тосту ўста-валі і кланяліся». Тут мы бачым захаванне старадаўняй народнай традыцыі. 45— тост, сказаны настаўнікам.

ПРЫКАЗКІ І ПРЫМАЎКІ

48. Янкоўскі, стар. 150; Ляцкiй, стар. 50; Сержпутов-скiй, л. 36.
49. Янкоўскі, стар. 154.
50. Там жа.
51. Там жа, стар. 131.
52. Зап. Л. І. Ткачова ў 1965 г. у в. Салаўі Аршанскага р. ад Усціні Вайтовіч.
АІМЭФ, ф. 8, воп. 1, спр. 97, бл. 1, л. 19.
53. Рапановіч, стар. 80; Fedegowski, IV, стар. 158.
54. Песни и припевки, сказки. (Часть рукописи. «Белоруссия»). АГТ, I, IV, 18, л. 32.
Зап., магчыма, у Невельскім п. Віцебскай губ.
55. Янкоўскі, стар. 390.
56. Рапановіч, стар. 79.
57. А. К. Сержпутовскі, Сборник белорусских пословиц-поговорок. (Рукапіс).
АІМЭФ, ф. 9, воп. 2, спр. 21, л. 67.
Ляцкiй, стар. 55.
58. Рапановіч, стар. 80.
59. Дубяйкоўскі, стар. 62. Вядома таксама як загадка на арэх.
60. Носовіч, Посл., стар. 25. Выкупіць «бабіну кашу» павінен кум.
61. Носовіч, Посл., стар. 71; Романов, Бел. сб., VIII, стар. 299.
Пра ўзаемнае абдорванне на хрэсьбінах. Парадзіху кумы таксама называюць кумой. Таму прымаўку трэба разумець так: Кум парадзісе—палціну, а парадзіха куме—халціну.
62. Носовіч, Посл., стар. 83.
Вяселле цікава і паглядзець, хрэсьбіны ж асабліва вабяць частаваннем.
63. Зап. А. Русіновіч у 1954 г. у Светлагорскім р. АІМЭФ, ф. 13, воп. 3, спр. 29.

64. Зап. В. Ганчаронак у 1960 г. у Відзаўскім р. АІМЭФ, ф. 13, воп. 19, спр. 26.
65. С е р ж п у т о в с к и й, л. 54.
66. Д у б я й к о ў с к і, стар. 20.
67. С е р ж п у т о в с к и й, л. 99. Маецца на ўвазе нараджэнне хлопчыка або дзяўчынкі.
68. Зап. М. Мельнічэнка у 1950 г. у Гомельскім р. АІМЭФ, ф. 13, воп. 3, спр. 29.
69. Л я ц к и й, стар. 31.
70. Н о с о в и ч, стар. 71.
71. Зап. Л. А. Малаш у 1969 г. у Докшыцкім р. АІМЭФ, ф. 8, воп. 2, спр. 22.
72. Н о с о в и ч, стар. 175.

АЛФАВІТНЫ ПАКАЗАЛЬНІК ПЕСЕНЬ *

А баранечка чорненькі, чор- ненькі	233	687	А рой, рой ды па мору плы- вець	125	669
А белая бярозачка	118	668	А скакнула Ганутачка	216	684
А было ў бабкі	355	707	А скачыла Просічка з печкі далой	289	696
А было ў бабкі, а было ў любкі	356	708	А скачыла наша Хрыстын- ка	215	684
А завешаны каўры аж да самае зямлі	75	661	А спасіба кавалю	112	667
А зазвалі мяне ў пір	629	751	А спасіба таму кавалёч- ку	114	668
А й сон з драмой	148	674	А сын у мамкі дочку нача- ваў	61	658
А йшла бабка з замор'я	190	679	А сядзелі у бяседзе	448	722
А каб я была	240	688	А у лузе дуб не зялёны	436	720
А каб я была шэраю зя- зюляю	229	686	А у садзе вішня	292	696
А казалі, бабка хваравіта	338	704	А ў бару дуб'ё	234	687
А куды ты ідзеш, кумюся?	259	691	А ў бару сасна ялаватая	236	687
А кум з кумой	107	666	А ў Васечкі на дварэ	295	697
А кум із кумой на куце сядзіць	211	683	А ў гародзе яліначка	485	728
А кум куме вельмі рад	379	711	А ў горадзе на рыначку	388	713
А кум куме рад	380	711	А ў Зіноўі, а ў Зіноўі	285	695
А кум кумой рад	384	712	А ў каго, а ў каго вінаград на дварэ?	288	695
А кумачка-галубачка	262	691	А ў каго да явар на дварэ?	143	673
А кумачка, любачка	364	709	А ў каго зелен сад на дварэ?	248	689
А кумку мне вельмі рад	383	712	А ў каморачцы аганёк га- рыць	53	656
А кумушка-любушка, дзе жывеш?	363	709	А ў каморы, а ў каморы	120	668
А лятала сыза павуныка	434	720	А ў катле медзяное дно	509	732
А на бабцы саян	239	683	А ў лузе каліна	518	733
А на дварэ дож ідзець	328	703	А ў масце, а ў масце	467	726
А наша бабулька малімонка	310	699	А ў масце, масце сон-трава расце	465	725
А не шуміце, зялёныя лугі	535	735	А ў Мірона малайца	303	698
А па возеру, а па сінень- каму	604	747	А ў нашага Івана явар на дварэ	193	680
А па мору, мору	605	747	А ў новай каморы	608	748
А пара, пара, бабулечка, да двара	305	698			

* Паказальнік склалі С. Т. Бахмет і Л. І. Павецьева. У першай калонцы лічбаў указаны старонкі тэкстаў, у другой — каментарыяў.

А ў нядзелечку спаранечку	127	670	Ай, у нядзельку вельмі раненька	137	672
А ў нядзеліньку паранюсіньку	136	672	Ай, устану рана, ранюсенька	520	734
А ў нядзельку параненьку	401	715	Антоська ў полазі ляжыць	182	678
А ў нядзельку раненька	128	670	Арэшацька-чарушанька	144	673
А ў полі ветры	515	733	Астаўма, мілы, мы усё дзела	451	723
А ў саду вішня	217	684	Ах вы, кумачкі мае	439	721
А ў саду яблынька бяленька цвіціць	222	685	Ах вы, столікі мае	437	721
А ў сеначках, у сеначках	73	661	Ах ты вольха, ты вольха	87	663
А ўпілася бабка, ўпілася	321	701	Ах ты, мая гарэліца	460	725
А ўпілася бабусячка	281	694	Баба Еўка, дзед Тумаш	360	709
А ўчора бабка, а ўчора любка	200	681	Бабачка кашу крае	230	686
А ўчора бабка на радзінках была	276	693	Бабіна доля плахая	314	700
А ўчора бабка на радзінках была	277	694	Бабка да ўнучкі	187	679
А ўчора бабка на радзінках была	282	694	Бабка з унучкаю гаварыла	322	701
А хто ў нас у полазе ляжыць?	66	659	Бабка к унучцы	188	679
А хто, хто каля рэчанькі свішчыць	545	737	Бабка кашку нясець	324	702
А хто, хто па каморачцы ходзя?	119	668	Бабка мая, чырвоная рожа	196	680
А цераз мора, цераз сіня	175	677	Бабуліна доля ліхая	313	700
А чаго, бабка, а чаго, любка	208	683	Бабулька ж мая міленькая	145	673
А што па масту па калінаваму	167	676	Бабулька наша	343	705
А шумела-грымела	527	734	Бабулька, пахнучая мята	241	688
А я ўчора ды кумусечка	302	698	Бабуля, бабуля	232	687
А я ўчора із вячора	284	695	Бабусюхна, любусюхна	271	693
А як [к] куму кума	329	703	Бабуся, бабуся	336	704
А ясен месяц усю ноч свеціць	389	713	Бабуся дамой адпраўляецца	307	698
Ад нядзелькі да нядзелькі	450	723	Бабуся мая гордая	179	677
Адкуль ты, бабка?	327	702	Бабуся мая горная	180	678
Ай, дамоў, дамоў, дамовачкі	506	731	Бабуся на куце села	132	671
Ай, дуду-дуду	351	706	Бабуся таўчы, малоць ня- дужа	332	703
Ай, зелена, зелена ў лузе трава	598	746	Бедавала наша бабулька	312	699
Ай, кум куме рад	381	712	Бог таму даў	546	737
Ай, не стук стучыць	154	674	Была ціха на моры пагода	571	741
Ай, паедзем мы	630	751	Бярозка, бярозка карані- стая	534	735
Ай, піў ба я піва	489	729	Ванькава жонка	54	657
Ай, стучыць-гручыць	157	675	Венаград на дварэ	197	681
Ай, там на лугу	297	697	Весела, ясна сонца на небе	198	681
			Весела, ясна сонца на небе	199	681
			Вінаград на дварэ	293	696
			Віно п'яна, віно п'яна	478	727
			Выбачайце, госці	443	722
			Вып'ем, кумка, чарачку	475	727
			Вып'ем мы па румачцы	462	725
			Гарэлачка-вішнёвачка	458	724
			Гарэлачка, гарэлачка	459	724
			Гарэлачка-паненачка	455	724
			Гарэлачку п'ю, я яе люблю	461	725

Гарэліца горка	457	724	Жана на мужа гневалася	626	751
Гоман-гоман	168	676	З серадошкі на чацвер	617	749
Гуляла бабуся, гуляла	228	686	За гарою яліначка	544	737
Да было у бабкі	352	707	Закладайце, запрагайце	349	706
Да дайце ж мне	472	726	Залажыце, запражыце	350	706
Да й у Сцяпанкі на дварэ	223	685	Запрагайце, закладайце	267	692
Да наша Манечка ў палозе			Запрагайце, закладайце	268	692
ляжала	69	660	Запрагайце, запрагайце	266	692
Да хто ідзе?	418	717	Запражы ж ты, душулінка,		
Да я ў свайго татачкі на			варанога каня	178	677
выгодзе	542	737	Запражы-ка, мой кум	278	694
Дарожка, дарожка, а ты			Запражыце, залажыце	270	692
шыракая	602	747	Запражыце, запражыце	249	689
Дзе і тая барэлачка	496	730	Запражыце, запражыце	269	692
Дзесь паехаў мой мілы у			Запражыце, запражыце	299	697
дарогу	574	741	Запражыце, запражыце	300	697
Дзеўкі, маладухі перакоп			Запяём песню расхожую	264	691
капалі	77	661	Звалілася, скацілася	59	657
Дзяку таму кавалю	113	667	І камыш трашчыць	391	713
Дзякуй богу, што мой му-			І сцэлецца да ўецца	81	662
жык добры	487	728	І туды гара, і сюды гара	613	749
Дзякуй таму кавальку	115	668	Івалга да на бавалні гняз-		
Дождж ідзе, з стрэх цячэ	374	711	до ўе	210	683
Доля мая нешчасліва	620	750	Ігалга, івалга	89	663
Досыць нам, жонкі, ў бя-			Ідзе бабусянька да свае		
седзе сядзець	493	729	ўнучкі	177	677
Дуб да дуба пахіліўся	591	744	Ідзець сястра на вуліцы	556	740
Ды божа мой, ды мілю-			Ішоў кум да кумы	419	718
сенькі	488	728	Ішоў кум да кумы	422	718
Ды брат сястры пабаяўся	553	733	Ішоў кум па саду	415	717
Ды выйду я на вулачку	586	744	Ішоў кум па саду	219	684
Ды дождж ліець, вецер			І ёлачка зялёная	471	726
веець	373	710	Каб далі ж мне гарэлачкі	134	671
Ды зацвіцела калінка ў			Каб у нядзельку	403	715
лазе	67	660	Каб у Слышку на рыначку	273	693
Ды зацвіцела калінка ў			Каб учора ды бабусячка	344	703
лозе	68	660	Каб цябе, бабка	242	688
Ды сядзем жа мы на ла-			Каб я знала, ведала	244	689
вачцы	464	725	Каб я знала, каб я ведала	245	689
Ды ў гародзе яліначка	570	741	Каб я знала, каб я ведала	512	733
Ды ў хаце людзей сабра-			Каб я знала, малада	243	689
лася	76	661	Казала бабка, казала любка	301	698
Ды ўсе мужыкі	174	677	Казалі, наша бабка хвара-		
Ды хто ў нас, ды хто ў нас	169	676	віта	331	703
Ды хто, хто каля рэчанькі			Кала цэркаўкі сцежачка	260	691
свішча?	56	657	Каліна, маліна мая	88	663
Ехаў кум са кумою	398	714	Каля месяца, каля яснага	133	671
Ёлачка зялёная	308	699	Каля месяца, каля яснага	214	684
Ёсць у нашай бабкі	357	708	Кладзіце на мыла	231	687
Жана мая дарагая	82	662	Кланялася кума куму	394	714
Жана мужа зашанавала	627	751	Кланялася кума куму	395	714

Кланялася кума куму	396	714	Нашы кароўкі мычаць	492	729
Кум да кумы вельмі рад	378	711	Не ведала жонка	628	751
Кум да кумы прыехаў	382	712	Не дорага піва п'янае	447	722
Кум да кумы прыехаў	425	718	Не жаніўся — было гора	622	750
Кум з кумой на покуце сядзяць	209	683	Не кукуй, зязюлечка, рана	202	681
Кум з кумою на куце сядзіць	212	683	Не кукуй, зязюлечка, рана	203	682
Кум з кумы рад, рад	377	711	Не па масту па калінаваму	165	676
Кум куме заляцаўся	369	710	Не пасмею ў бабусячкі па- пытаці	263	691
Кум ля кумы сядзіць	238	688	Не стук стучыць ды па се- нечках	158	675
Кум па вуліцы ішоў	421	713	Не стук стучыць па вуліцы	161	675
Кум па горачкі пахаджы- ваець	417	717	Не ў піру была, а ў бясе- дачцы	483	728
Кум ходзіць па саду	390	713	Не цясовы церам стаіць	78	661
Кума кума любіла	387	713	Ні слава, ні слава	220	685
Кума мая, кумачка, дзе жывеш?	362	709	Нігдзе ж мы так не пагу- лялі	147	673
Кума па садзе хадзіла	416	717	Нядужа бабка, нядужа	330	703
Кумачка па накуце села	131	671	Ой, белая бярозачка	117	668
Кумка на куце села	130	671	Ой вы, сівыя галубы	585	743
Лужком, лужком сцежка шла	550	733	Ой, гікнулась мне лягенька	519	733
Лятаў верабей	194	680	Ой, гром грывіць, і мароз трашчыць	392	713
Мае мужчыначкі, скажу я вам навіну	632	751	Ой, да выйду я да на ву- лачку	587	744
Матушка-ластушка, галоўка баліць	618	750	Ой, дайце мне, дайце мне	474	727
Межы клетачкі, меж істо- пачкі	150	674	Ой, даўно, даўно я ў брата была	557	739
Міл гарэлкі не п'е	479	727	Ой, ды кум з кумой цераз тын жылі	409	716
Мой свякратка добры	543	737	Ой, дымна, дымна ў садзе	70	660
На гарэ ліпка нахілілася	413	717	Ой, запала, ой, запала	290	696
На дварэ вярба сукаватая	235	687	Ой, зелена, зелена ў лузе трава	597	746
На дварэ і стучыць, і гру- чыць	155	675	Ой, знаці, знаці	616	749
На дварэ сасна пахілілася	411	716	Ой, каб жа я знала	589	744
На дварэ ў мяне	294	696	Ой, кум да кумы заляцаўся	365	710
На полі дубочкі	568	740	Ой, кум куме рад	375	711
На сталае каша стала	325	702	Ой, кум куме рад	376	711
На сталае каша стаяла	326	702	Ой, кум у кумы папы- таўся	371	710
Наварыў брат наш піва	564	740	Ой, кум у кумы пытае	426	719
Нам учора праява была	348	706	Ой, куме, куме	452	723
Наша Агата савой хадзіла	151	674	Ой, куме, куме	454	724
Наша бабка-галубка	337	704	Ой, куме, куме, смачна га- рэлка	453	724
Наша бабка нядужа, ня- дужа	334	703	Ой, маці, маці	578	742
Наша бабка падпіла	317	700	Ой, Мікіта, Мікіта	508	732
Наша бабулька да й малі- монка	206	682	Ой, на высокай гарэ	207	682
Нашто ж ты, кумок	253	690	Ой, на моры па беражку	560	739

Ой, наварыла млада Ганечка	435	720	Пап'ем мы, пап'ем, пагуляем	567	740
Ой, пад мосцікам	466	725	Папрасілі мяне на хрысціпачкі	480	727
Ой, паехаў мой міленькі	427	719	Парадзіха ў палозе ляжыць	64	659
Ой, пайду я лугам, лугам	581	742	Паражылечка наша ў полажы ляжала	181	673
Ой, пайду я цёмным лесам	511	732	Пасаджу я квасоліну	429	719
Ой, пара, пара ўсім да двара	309	699	Пасею шалвею	619	750
Ой, рана-ранюсенька	593	745	Пасярод двара дыі Іванавага	85	663
Ой, скочыла паражыльгечка	189	679	Піла б я, гуляла	528	735
Ой, там каля рэчкі, ой, там каля броду	577	742	Піў бы я мёд і віно	83	662
Ой ты, дубе	531	735	Піў бы я мёд і віно	84	663
Ой, ты ж маці, маці	532	735	Плавала вутачка-гусь на вадзе	594	745
Ой ты, салавей, начная пташка	205	682	Прышоў кум да кумы	386	713
Ой, у лесе на верасе	523	734	Прышоў кум да кумы	423	718
Ой, ў полю садочак	183	678	П'яна баба, п'яна	315	700
Ой, хто, хто з паўночы ходзіць?	172	676	Рана пеўнічкі заспявалі	227	686
Ой, цёмная ночка	569	741	Рана, рана, яшчэ і пеўні не пелі	72	669
Ой, чыя ж то жана	86	663	Раса жыта расіла	490	729
Ой, я ў свае ўнучанькі	304	698	Расцвілася роза пры дарозе	575	741
Ох вы, столікі ж да мае	438	721	Садавая яблынка	60	658
Ох, учора, мае кумачкі	449	723	Салавей, салавей з зязюлькай разгаварываў	109	667
Па багатаю сястру	561	739	Салавейка лугавы	600	747
Па вуліцы да стучыць-гручыць	164	675	Саскачыла да Хрузачка	58	657
Па загор'ю сінія краскі цвіцелі	444	722	Слава богу, што я ўпілася	486	728
Па куму з кумам сем паслоў слалі	195	689	Соўніка за лес коціцца	525	734
Па сінем мору селязенюшка	57	657	Спарадзіла міня мамка у вяліку пятніцу	129	670
Па уліцы, вуліцы	538	736	Стучэла-гручэла	156	675
Па ўсіх акенцах анёлы стаяць	139	672	Судзі, божа, нядзелькі даждаці	599	746
Паглядзі, бабка, паглядзі, любка	224	685	Сцэлецца да ўецца	80	662
Пад дубам, дубам ячмень малачу	540	736	Сягоння бабка	283	695
Паеду я да да Мугулева	226	686	Сягоння ў нас імяніны	442	721
Паехаў муж Панас ды ў дарожаньку	123	669	Сягонняшні вечарок у небе зазвінела	138	672
Паздароў, божа, каваля	111	667	Сядзелі мужчыначкі на страсе	505	731
Пайду я, пайду лугам, ракою	522	734	Сядзем, сядзем, пабяседзем	432	720
Палажу кладачку	521	734	Сядзіць баба на куце	251	690
Палын, палын — трава горкая	580	742	Сядзіць бабка на куце	252	699
			Сядзіць бабка на куце	323	701
			Сядзіць галубчык а на кусціку	477	727
			Сястра брату пірог даець	596	746

То й не стук стучыць	153	674	Хмель да хмель да калінач-		
Тры сястрыцы стрыкаліся	595	745	ку клоніць	541	737
Туга, мая туга	548	738	Ходзе па вуліцы ўнук	213	683
Ты кума мая, ты душа мая	105	666	Хто ж там стучыць па ву-		
Ты кумачка маладая	399	715	ліцы	160	675
У гародзе за платом	319	701	Хто ж у нас у палозе ля-		
У горадзе, на рыначку	402	715	жыць?	65	659
У ельнічку, ў бярэзнічку	306	698	Хто касіць ідзе	173	677
У Іванькі вінаград на			Хто ў нас, хто ў нас паў-		
дварэ	141	672	ночы ходзіць?	171	676
У майго браціткі бяседачка	551	733	Хто, хто каля рэчкі сві-		
У майго браціткі бяседачка	556	739	шчыць?	55	657
У майго дзедка п'юць	470	726	Цалавала кума кума	397	714
У нашага кума бела бяроза	254	699	Цераз бор, бор дарожка	588	744
У нашага Івана	142	673	Цераз бор сасна калыха-		
У нашага Іванькі	286	695	лася	407	716
У нашага Сцяпанкі	124	669	Цераз бор сасна павалілася	408	715
У нашага Якімкі	79	662	Цераз гару сцежачка ля-		
У нядзельку п'ю, п'ю	624	750	жала	176	677
У нядзельку рана-паранень-			Цераз гулачку ўсё кума		
ку	110	667	мая	414	715
У нядзельку рана-паранень-			Цераз рэчаньку, цераз бы-		
ку	126	670	страю	95	655
У нядзелю ранесенька	152	674	Цераз рэчаньку, цераз бы-		
У садочку на відочку	431	719	струю	94	664
У Ягора пара коні на			Цераз рэчаньку, цераз бы-		
дварэ	296	697	струю	96	665
Узяў кум куму за правую			Цёмна ночка ды нявідная	607	748
руку	385	712	Цёмная хмара на двор на-		
Упіла да ўела чорная га-			ходзіць	225	685
лачка	201	681	Цёпла лета, яшчэ цяплей		
Упілася бабка	318	701	будзе	572	741
Упілася бабка, упілася	316	700	Ці ведаець бабка	185	673
Упілася бабка, упілася	320	701	Ці ведаеш, бабка	186	678
Упілася молада, ледзьве йду	504	731	Ці знаеш ты, бабка	424	718
Упілася ўдоўка, упілася	529	735	Цячэ рэчачка, цячэ бы-		
Усе жоначкі дзеравенскія	140	672	страя	536	736
Учора звачора на радзінках			Чараз бор сасна павалілася	108	667
была	279	694	Чарачка залатая	510	732
Ў Антонькі ды явор на			Чарачка медавая	218	684
дварэ	191	680	Частуе мэдам саладзень-		
У полі ветрык буйны	513	733	кім	446	722
У чыстым полі карчомка			Частуйцеся, госці	445	722
стаіць	537	736	Чуць жа мне, чуць	469	726
Ужо сонца нізенька	614	747	Чые пчолы на дуброве	609	745
Усе бабкі на ксцінкі йдуць	62	658	Чырвоная каліначка	517	733
Усе людзі дзіваваліся	237	688	Чыя жана, чыя жана	63	658
Хадзі, мілы, ў белу ложу			Чыя та бабуся	526	734
спаць	484	728	Чэраз бор сасна	101	666
Хараша бабулька, хараша	333	703	Чэраз бор сасна	103	666
Хараша свята прачыстая	90	664	Чэраз бор сасна	104	666

Чэраз бор сасна павалілася	410	716	Я і молада ва грыбы		
Чэраз бор сасна павалілася	412	716	пайшла	482	728
Чэраз кладачку, чэраз дубовую	99	665	Я пайду па загуменню	393	714
Чэраз рэчаньку	97	665	Я сягоння у мяду гуду	495	729
Чэраз рэчаньку, чэраз быструю	91	664	Я ў бабіначках была	498	730
Чэраз рэчаньку, чэраз быструю	92	664	Я ў піру была, не ўпівалася	499	730
Чэраз рэчаньку, чэраз быструю	93	664	Я ў піру была, я ў бясе-душке	503	731
Чэраз рэчаньку, чэраз быструю	100	665	Я ў піру была, я ў пірушачкі	500	730
Чэраз рэчку кладачка	255	690	Я ў харошым доміку была	494	729
Чэраз рэчку кладачка	257	690	Я ўчора, малада	204	682
Што ж то за красачка	246	689	Я ўчора, малада	441	721
Што й у нашага Іванічкі	192	680	Яе мужычок зрабіў добру славу	116	668
Што й у нашага Мішачкі	121	669	Як ажаніла сына	603	747
Што пецце, людзі, гарэліцу	558	739	Як выйду я ды на вуліцу	468	726
Што стучыць, што гручыць	162	675	Як задула ды дарожачку	291	696
Шум, шум чэраз новыя сені	406	716	Як задумаў пан верабей	633	751
Шуміць, шуміць дубровачка	405	715	Як зажуруся, запечалюся	592	745
Шуркава бабулька	221	685	Як і кум з кумой чэраз тын жылі	106	666
Эй, у полі буён вецер всець	530	735	Як пазвалі мяне на бяседу	507	732
Я б гэту бабку	335	704	Як пайду я ды кала Ду-ная	433	720
Я б гэту бабку	340	705	Як пайду я лугам, лугам	583	743
Я б гэту бабку	345	706	Як пайду я луж[ы]ком,	584	743
Я б гэту бабку	347	706	луж[ы]ком	311	699
Я б гэту кумку	346	706	Як пайду я на гуменца	612	748
Я б ету бабку	342	705	Як пайду я ў луг па каліну	554	739
Я вячор млада	501	730	Як сястрыца бедна жыла	611	748
Я ж бы етага кума	341	705	Як у садзе, ў садочку		
Я ж бы ету бабку	339	705	Як у сеначках музыкі ігра-юць	74	661
Я ж молада у грыбы пайшла	481	727	Як учора бабусюхна	275	693
			Як учора да бабусюхна	280	694
			Як я сівы волы маў	359	708

АСАБОВЫ ПАКАЗАЛЬНІК ЗБІРАЛЬНІКАЎ*

- Абрамовіч Т. І. 240
 Альхімовіч П. Ф. 23, 32, 33**
 Андрэеў Н. І. 277
 Анікіевіч К. Т. 214, 267
 Апанасік А. М. 502
 Аўхімовіч М. М. 124, 280; 23, 32, 33.
 Барташэвіч Г. А. 29, 85, 88, 124, 141, 170, 171, 174, 184, 190, 197, 210, 218, 219, 232, 241, 265, 275, 290, 302, 326, 333, 406, 426, 442, 448, 449, 476
 Бартуль Т. 16, 291
 Бачынскі Л. А. 18, 238
 Брэйва Р. І. 287
 Буднік З. І. 406
 Буйніцкая Н. М. 290
 Бурносаў В. Е. 378, 449, 491
 Вайгяніца І. І. 471
 Васілеўская А. А. 351, 366, 463
 Вашкель Я. В. 476
 Вяль Л. Я. 322
 Гайдук Т. С. 201
 Ганчаронак В. 64
 Гапановіч І. Э. 277
 Гардзеі Л. 337, 365
 Гарэцкі М. 44, 47, 78, 90, 99, 106, 127, 152, 203, 279, 285, 317, 320, 414, 485
 Гаськевіч Е. 471
 Гваздзеў М. П. 9, 139, 178, 201, 215, 229, 264, 268, 280, 315, 370, 416, 449, 467
 Гвозд В. 296
 Грынблат М. Я. 11, 45, 49, 70, 84, 95, 110, 132, 164, 167, 179, 187, 202, 212, 223, 224, 231, 239, 271, 279, 292, 312, 321, 327, 339, 345, 355, 357, 367, 382, 389, 394, 419, 434, 439, 446, 449, 454, 472, 482, 488, 489, 495, 497; 26, 34, 38
 Грыневіч А. 485
 Гурскі А. І. 4, 17, 41, 63, 96, 129, 147, 154, 172, 201, 236, 237, 249, 267, 282, 290, 310, 334, 339, 375, 381, 386, 415, 420, 421, 423, 425, 440, 441, 453, 469, 487, 507; 36
 Гурывіч А. 287
 Гусціновіч В. Ф. 73, 496
 Дабравольскі У. М. 5, 6, 50, 97, 102, 103, 104, 117, 217, 230, 294, 306, 319, 428, 429, 430, 445, 501
 Даль У. 32, 203
 Дзмітрыеў М. 35
 Доўнар-Запольскі М. В. 40, 61, 88, 118, 137, 163, 166, 358
 Драздоў М. А. 210; 27, 41
 Дубяйкоўскі Л. В. 59, 66
 Дунец В. Ф. 57, 69, 186, 216
 Дэмбавецкі А. С. 46, 78, 86, 204, 328; 31
 Е. П. 19
 Емяльянаў А. С. 46, 158, 345, 379
 Знаменская Т. 406
 Зубялевіч Г. А. 471
 Зяньковіч Я. І. 253, 343
 Іваноўская В. М. 400, 411, 449, 461, 479, 485
 Ігнатовіч І. 42, 115, 340
 Кабашнікаў К. П. 85, 109, 269, 484
 Каваленка 324

* Асабовы і геаграфічны паказальнікі складзены Л. М. Салавей.

** Лічбы курсівам абазначаюць нумары запісаў, якія змешчаны ў томе пасля песень.

- Каванько В. 309
 Казлоўская М. М. 10, 68, 376
 Каляда С. І. 471
 Камінскі В. А. 73
 Капецкі Я. В. 74
 Капітанчык А. У. 479
 Каўпак 82
 Клышко А. М. 2, 278
 Кляшчонак М. М. 404, 457
 Копац Я. 196
 Коршун А. Ф. 43, 457
 Косіч М. М. 18, 66, 94, 128, 130,
 194, 226, 238, 316
 Коўчур В. П. 27, 401, 433; 39
 Краско А. 21
 Кудласевіч А. 12
 Кузняцова К. Б. 40, 46, 59, 131, 185,
 248, 254, 257, 260, 336, 345, 353,
 388, 443, 455, 485, 505
 Кулінчык М. В. 12, 92, 148, 235, 280
 Ліс А. С. 3, 31, 46, 52, 85, 111, 266,
 314, 369, 388, 471
 Лукашкова Е. Н. 77, 148
 Лукашэвіч А. 251
 Лушчыцкая І. І. 138, 153, 155, 199,
 281, 313, 395, 412, 485, 504
 Ляцкі Е. А. 48, 57, 69
 Малаш Л. А. 39, 75, 168, 284, 340,
 374, 451; 71
 Малашэвіч Т. А. 362, 364
 Маеўская Г. С. 176
 Мажэйка Э. Я. 8, 122, 283, 444
 Малевіч С. 309
 Малочка М. С. 40, 59
 Мацкевіч Ю. Ф. 107, 198
 Мельнічэнка М. 68
 Меяровіч М. С. 373
 Мікулік Н. М. 150, 280
 Мінкялевіч В. М. 364, 372, 470, 486
 Міско С. М. 192, 481
 Міхайлоўская В. М. 46
 Насовіч І. І. 13, 36, 242, 248, 300,
 305, 308, 350, 359, 419; 60, 61,
 62, 70, 72
 Нікіфароўскі М. Я. 248
 Н. К. 263; 20
 Някрасаў Н. 105
 Павецьева Л. І. 157, 493
 Пасюк М. 449
 Петруковіч А. 337, 365, 449
 Піліпёнак С. 511
 Пратасевіч П. І. 12, 458, 488
 Праэбражэнскі 36, 65, 67, 79, 116,
 328, 390
 Радчанка Э. 73, 485
 Раманаў Е. Р. 7, 26, 53, 55, 56, 58,
 64, 70, 80, 81, 83, 89, 91, 98, 100,
 101, 140, 146, 149, 151, 162, 178,
 180, 181, 182, 183, 189, 192, 207,
 209, 211, 214, 220, 221, 222, 225,
 227, 242, 244, 255, 256, 258, 263,
 279, 280, 298, 303, 311, 318, 323,
 325, 346, 347, 360, 385, 392, 396,
 397, 402, 417, 427, 438, 449, 450,
 452, 456, 462, 483, 485, 490, 506,
 511; 24, 28, 29, 30, 37, 42, 61
 Рапанавіч Я. 53, 56, 58
 Русаловіч Н. 200
 Русіновіч А. 63
 Рында Н. К. 449
 Рэйзлін А. М. 287
 Савікоўская Л. Г. 28, 142, 173,
 418, 460
 Сазонаў М. Ф. 37
 Салапей Л. М. 85, 87, 119, 348
 Самцэвіч П. А. 12, 56, 112, 133, 136,
 160, 175, 197, 243, 263, 267, 280,
 384; 40
 Сахараў С. П. 15, 16, 42, 115, 228,
 246, 261, 291, 296, 340, 371, 459
 Свідэрскі 191
 Світава К. Г. 18, 238
 Сербай І. А. 380
 Сержпутоўскі А. К. 48, 57, 65, 67
 Скіба Н. В. 73
 Скідан В. І. 46, 85, 181, 377, 407, 408
 Скурат К. 425
 Стральцоў Б. 43, 44, 45, 46, 47
 Стырнэ М. Г. 159
 Стэфкін П. 98
 Сумцоў 65
 Сцяпунін І. Р. 438
 Т-ч 342
 Тарасевіч П. І. 402
 Ткачова Л. І. 1, 46, 62, 121, 201, 245,
 270, 273, 282, 307, 332, 372, 383,
 393, 403, 432, 474, 475, 496; 17,
 18, 19, 52 (гл. Павецьева Л. І.)
 Тоўсцік 12, 34, 134, 135, 145
 Трывашкевіч А. І. 364
 Тэраўскі Ул. 485
 Уладыка Ф. С. 237, 354; 15

- Ушацкая А. А. 485
Федароўскі М. 120, 288, 289, 295,
300, 310, 330, 335, 341, 350, 352;
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12,
13, 14, 53
Фёдараў Л. М. 30, 43, 299, 391,
509, 510
Фядосік А. С. 479
Хмялеўскі М. І. 14, 51, 71, 206
Цітовіч Г. І. 11, 28, 107, 132, 142,
156, 159, 167, 173, 198, 239, 285,
293, 312, 364, 372, 373, 382, 389,
402, 418, 422, 435, 436, 446, 460,
463, 465, 466, 470, 477, 486, 492
Цішчанка І. К. 30, 60, 177, 186, 213,
223, 250, 364, 387, 479
Цыбікава В. М. 422, 424
Чачот Ян 13, 308, 350, 449, 488
Чубінскі П. П. 56, 65, 84, 94; 21
Чуркін М. 38, 140, 361
Чыгрын І. П. 123, 193, 247, 272,
286, 301
Шайкоўская С. 282
Шлюбскі А. 12, 20, 21, 24, 25, 46,
48, 56, 98, 195, 205, 214, 248,
263, 267, 274, 309, 325, 431; 16
Шолкавіч Е. В. 331
Шушкевіч М. С. 125, 408, 409,
410, 471
Шырма Р. Р. 248, 252, 276, 282,
325, 343, 344, 363, 398, 399, 413,
447, 464, 468, 473, 478, 480, 494,
498, 499, 500, 502, 503, 508, 512
Шэйн П. В. 10, 12, 14, 32, 33, 34,
35, 36, 37, 38, 48, 51, 65, 67, 71,
74, 79, 93, 105, 114, 116, 134,
135, 145, 188, 191, 196, 204, 206,
226, 267, 294, 304, 305, 309, 324,
328, 331, 356, 390; 25
Юхневіч Ф. І. 22, 76, 113, 144, 148,
161, 165, 169, 204, 220, 233, 234,
259, 239, 368, 405
Ягораў А. 44, 47, 78, 90, 99, 106,
127, 152, 203, 279, 285, 317, 320,
414, 485
Ялатаў В. І. 262, 391
Янкоўскі М. А. 372, 449
Янкоўскі Ф. 48, 49, 50, 51, 55
Янцэвіч Г. І. 287
Янчук М. А. 108, 208, 214

ГЕАГРАФІЧНЫ ПАКАЗАЛЬНІК

- Арлоўская губ.
 Лівенскі п. 29
- Валынская губ.
 Крамянецкі п. 471
 Ровенскі п. 29
 Оўручскі п. 28 *
- Віленская губ. 437
 Ашмянскі п. 54, 143, 361
 Валожынскі п. 437, 456
 Вілейскі п. 282
 Дзісенскі п. 140, 279, 392, 396,
 417, 427, 438, 449, 450, 452,
 456, 462, 483, 506, 511
 Свянцянскі п. 287, 309
- Віцебская губ. 38, 189, 309
 Віцебскі п. 12, 14, 20, 21, 24, 25,
 48, 51, 56, 71, 98, 195, 206,
 214, 221, 248, 263, 267, 298
 Гарадоцкі п. 81, 183, 211, 268
 Лепельскі п. 35, 36, 37, 46, 65,
 67, 74, 79, 116, 146, 188, 274,
 305, 328, 356, 390
 Невельскі п. 54
 Полацкі п. 74, 205, 309, 325, 431
 Себежскі п. 23, 32, 33
- Гродзенская губ. 120, 288, 310
 Ваўкавыскі п. 300, 335, 341, 398;
 4, 5, 7, 8, 10, 11
 Гродзенскі п. 413
 Сакольскі п. 295; 6, 9
 Слоцімскі п. 289, 352, 471; 13
- Калужская губ.
 Перамышльскі п. 29
- Кіеўская губ.
 Пераяслаўскі п. 94
- Ковенская губ.
 Нова-Аляксандраўскі п. 73
- Магілёўская губ. 38, 189
 Аршанскі п. 48, 80, 86, 178, 360
 Быхаўскі п. 7, 19, 38, 64, 83, 146,
 149, 162, 182, 192, 222, 303,
 318
 Горацкі п. 32, 33, 38, 78, 328
 Жлобін 53
 Магілёўскі п. 26, 53, 55, 89, 91,
 180, 227, 242, 323, 385, 490
 Мсціслаўскі п. 98, 100, 101, 207,
 397; 28, 29, 30, 37, 42
 Рагачоўскі п. 53, 209, 225, 256,
 311; 24
 Сенненскі п. 58, 70, 151, 181, 189,
 191, 220, 244, 255, 258, 267,
 280, 346, 347
 Чавускі п. 38, 46, 204
- Мінская губ. 214
 Бабруйскі п. 108, 208
 Барысаўскі п. 10, 12, 34, 134, 135,
 145, 324, 331
 Ігуменскі п. 380
 Мазырскі п. 93, 114, 294, 304; 25
 Мінскі п. 263
 Навагрудскі п. 12, 35
 Пінскі п. 61, 88, 118, 137, 163,
 166, 342, 358; 21
 Слуцкі п. 169; 1, 2
- Падзвінне 308
- Падольская губ. 84
- Смаленская губ. 51; 41
 Ельнінскі п. 97, 230
 Краснінскі п. 103, 104, 117, 217
 Парэцкі п. 102, 445
 Рослаўскі п. 210, 211; 27
 Смаленскі п. 5, 6, 50, 105, 294,
 306, 319, 428, 429, 430, 501

* Лічбы курсівам абазначаюць нумары запісаў, якія змешчаны ў томе пасля песень.

- Чарнігаўская губ. 18, 128
 Асцёрскі п. 94
 Мглінскі п. 18, 66, 94, 130, 194,
 226, 238, 316
 Старадубскі п. 238
 Бранская вобл.
 Старадубскі р. 18, 238
 Брэсцкая вобл. 82, 194
 Баранавіцкі р. 330
 Бярозаўскі р. 337, 365
 Івацэвіцкі р. (Косава) 494
 Кобрынскі р. 364, 422, 479
 * Ленінскі р. 479
 Лунінецкі р. 73, 355, 364, 489,
 496
 Ляхавіцкі р. 23, 72
 Маларыцкі р. 283
 Пінскі р. 119, 348, 449
 Пружанскі р. 252, 338, 343, 363,
 399, 424, 447, 464, 468, 470,
 473, 478, 486, 498, 499, 502,
 503
 Столінскі р. 12, 125, 231, 434, 472
 Віцебская вобл. 47, 189
 Аршанскі р. 1, 41, 96, 154, 171,
 172, 178, 219, 236, 249, 262,
 268, 282, 307, 326; 52
 * Багушэўскі р. 40, 59, 123, 247,
 272
 Бешанковіцкі р. 57, 69, 186, 216
 Браслаўскі р. 474
 Віцебскі р. 56, 212, 269; 16
 Глыбоцкі р. 4, 17, 121, 332, 383,
 393, 403, 423, 425, 432, 471,
 476, 481, 485, 496
 Докшыцкі р. 39, 75, 168, 284, 349,
 374, 425, 451
 Дубровенскі р. 170, 210, 232, 302
 Лепельскі р. 8, 122, 310, 400, 404,
 406, 411, 416, 440, 441, 444,
 457
 Лёзненскі р. 509
 Міёрскі р. 3
 Пастаўскі р. 62, 141, 449
 Расонскі р. 46, 52, 184, 190, 275
 Сенненскі р. 31, 46, 266, 345,
 394, 449
 * Сіроцінскі р. 30, 186, 187, 223,
 299, 357, 367, 391, 510
 Талачынскі р. 46, 185, 245, 248,
 254, 273, 378, 449
 Ушацкі р. 12, 43, 402, 457, 458,
 488
 Чашніцкі р. 193, 286, 301
 Гомельская вобл.
 Акцябрскі р. 351
 Брагінскі р. 366, 463
 Веткаўскі р. 85
 Лельчыцкі р. 416, 467
 Рэчыцкі р. 201, 215, 264
 Гродзенская вобл. 288
 Астравецкі р. 88, 409, 410
 Ашмянскі р. 364, 476
 Воранаўскі р. 362, 364
 Гродзенскі р. 406, 480
 Дзятлаўскі р. 2, 278
 * Жалудоцкі р. 287
 Зельвенскі р. 73, 449
 Іўеўскі р. 471
 Мастоўскі р. 290, 471
 Навагрудскі р. 277
 Слоні́мскі р. 449, 479
 Смаргонскі р. 455
 Магілёўская вобл. 47, 189
 Бабруйскі р. 466
 Бялыніцкі р. 10, 46, 68, 124, 157,
 158, 345, 376, 377, 379, 449,
 491, 493
 Глускі р. 372, 449
 Горацкі р. 49, 78, 84, 85, 95, 179,
 192, 202, 333, 419, 439, 443,
 482, 488; 26
 Касцюковіцкі р. 85, 87, 164, 279,
 479
 Клімавіцкі р. 408
 Клічаўскі р. 159, 293
 Краснапольскі р. 85, 339, 465
 Мсціслаўскі р. 44, 47, 78, 90, 98,
 99, 106, 127, 152, 181, 203,
 224, 279, 285, 317, 320, 414,
 495, 497; 28, 29, 42
 Слаўгарадскі р. 77, 148
 Хоці́мскі р. 407, 408, 471

* Раёны, адзначаныя зорччай, зараз расфарміраваны або перайме-
наваны.

- Шклоўскі р. 45, 46, 174, 229, 265,
271, 321; 34
- Мінская вобл.
- Барысаўскі р. 12, 56, 60, 112, 133,
136, 138, 139, 147, 150, 153,
160, 175, 176, 177, 197, 213,
241, 243, 250, 263, 267, 280,
281, 282, 290, 384, 386, 387,
412, 415, 457, 479, 485; 40
- Бярэзінскі р. 201
- Валожынскі р. 456, 485
- Вілейскі р. 63, 237, 277, 313, 354,
381, 507; 15
- Дзяржынскі р. 438
- Капыльскі р. 334; 36
- Крупскі р. 124, 280
- * Крывіцкі р. 11, 132, 142, 167,
173, 201, 239, 270, 312, 446
- * Куранецкі р. 418, 436
- Любанскі р. 372
- Маладзечанскі р. 111, 131, 240,
257, 260, 322, 336, 353, 369,
372, 388, 420, 421, 453, 461,
469, 505
- Мінскі р. 200, 282
- Мядзельскі р. 9, 287, 314, 315,
370, 409, 475, 485; 17, 18, 19
- Нясвіжскі р. 199, 253, 290, 343,
395, 487, 502, 504
- * Плешчаніцкі р. 156, 373, 382, 389,
402, 435, 460
- Слуцкі р. 27, 28, 29, 197, 218,
401, 443; 39, 43, 44, 45, 46, 47
- Смалявіцкі р. 12, 92, 129, 148,
155, 235, 280
- * Старобінскі р. 107, 198, 433, 454,
477, 492; 38
- Стаўбцоўскі р. 109, 426, 484, 512
- Уздзенскі р. 442
- * Халопеніцкі р. 22, 76, 113, 144,
148, 161, 165, 169, 204, 220,
233, 234, 259, 329, 368, 405
- Пскоўская вобл.
- Себежскі р. 406
- Беластоцкае ваяводства (Польшча)
500
- Віленскае ваяводства (1920—1939)
- Віленска-Троцкі п. 494
- Латвія 371
- Даўгаўпілскі п. 16, 42, 115, 228,
261, 291, 340, 459
- Ілукстэнскі п. 15, 246, 296
- Рэзекненскі п. 251
- Смаленская вобл. 47
- Украіна 282, 288, 471

З М Е С Т

Беларуская радзінная паэзія. <i>М. Я. Грын- блат</i>	5
Напевы радзінных песень. <i>В. І. Ялагаў</i>	38

ХРЭСЬБІННЫЯ ПЕСНІ

Пра парадзіху і бацьку дзіцяці

1. А ў каморачцы аганёк гарыць	53	656
2. Ванькава жонка	54	657
3. Хто, хто каля рэчкі свішчыць?	55	657
4. Ды хто, хто каля рэчанькі свішча?	56	657
5. Па сінем мору селязенюшка	57	657
6. Саскачыла да Хрузачка	58	657
7. Звалілася, скацілася	59	657
8. Садавая яблынка	60	658
9. А сын у мамкі ночку начаваў	61	658
10. Ўсе бабкі на ксцінкі йдуць	62	658
11. Чыя жана, чыя жана	63	658
12. Парадзіха ў палозе ляжыць	64	659
13. Хто ж у нас у палозе ляжыць?	65	659
14. А хто ў нас у полазе ляжыць?	66	659
15. Ды зацвіцела калінка ў лазе	67	660
16. Ды зацвіцела калінка ў лозе	68	660
17. Да наша Манечка ў палозе ляжала	69	660
18. Ой, дымна, дымна ў садзе	70	660
19. Рана, рана, яшчэ і пеўні не пелі	72	660
20. А ў сеначках, у сеначках	73	661
21. Як у сеначках музыкі іграюць	74	661
22. А завешаны каўры аж да самае зямлі	75	661
23. Ды ў хаце людзей сабралася	76	661
24. Дзеўкі, маладухі перакоп капалі	77	661
25. Не цясовы церам стаіць	78	661
26. У нашага Якімкі	79	662
27. Сцелецца да ўецца	80	662
28. І сцелецца да ўецца	81	662
29. Жана мая дарагая	82	662
30. Піў бы я мёд і віно	83	662
31. Піў бы я мёд і віно	84	663
32. Пасярод двара ды Іванавага	85	663
33. Ой, чыя ж то жана?	86	663

34. Ах ты вольха, ты вольха	87	663
35. Каліна, маліна мая	88	663
36. Івалга, івалга	89	663
37. Хораща свята прачыстая	90	664
38. Чэраз рэчаньку, чэраз быструю	91	664
39. Чэраз рэчаньку, чэраз быструю	92	664
40. Чэраз рэчаньку, чэраз быструю	93	664
41. Цэраз рэчаньку, цэраз быструю	94	664
42. Цэраз рэчаньку, цэраз быстраю	95	665
43. Цэраз рэчаньку, цэраз быструю	96	665
44. Чэраз рэчаньку	97	665
45. Чэраз кладачку, чэраз дубовую	99	665
46. Чэраз рэчаньку, чэраз быструю	100	665
47. Чэраз бор сасна	101	666
48. Чэраз бор сасна	103	666
49. Чэраз бор сасна	104	666
50. Ты кума мая, ты душа мая	105	666
51. Як і кум з кумой чэраз тын жылі	106	666
52. А кум з кумой	107	666
53. Чэраз бор сасна павалілася	108	667
54. Салавей, салавей з зязюлькай раз- гаварываў	109	667
55. У нядзельку рана-параненьку	110	667
56. Паздароў, божа, кавалю	111	667
57. А спасіба кавалю	112	667
58. Дзяку таму кавалю	113	667
59. А спасіба таму кавалёчку	114	668
60. Дзякуй таму кавальку	115	668
61. Яе мужычок зрабіў добру славу	116	668
62. Ой, белая бярозачка	117	668
63. А белая бярозачка	118	668
64. А хто, хто па каморачцы ходзя?	119	668
65. А ў каморы, а ў каморы	120	668
66. Што й у нашага Мішачкі	121	669
67. Паехаў муж Панас ды ў дарожаньку	123	669
68. У нашага Сцяпанкі	124	669
69. А рой, рой ды па мору плывець	125	669

Пра дзіця і дбанне аб яго долі

70. У нядзельку рана-параненьку	126	670
71. А ў нядзелечку спараненечку	127	670
72. А ў нядзельку раненька	128	670
73. Спарадзіла міня мамка у вяліку пятніцу	129	670
74. Кумка на куце села	130	671
75. Кумачка па накуце села	131	671
76. Бабуся на куце села	132	671
77. Каля месяца, каля яснага	133	671
78. Каб у нядзельку	134	671
79. А ў нядзеліньку паранюсіньку	136	672

80. Ай, у нядзельку вельмі раненька	137	672
81. Сягонняшні вечарок у небе зазві- нела	138	672
82. Па ўсіх акенцах анёлы стаяць	139	672
83. Усе жончкі дзеравенскія	140	672
84. У Іванькі вінаград на дварэ	141	672
85. У нашага Івана	142	673
86. А ў каго да явар на дварэ?	143	673
87. Арэшанька-чарушанька	144	673
88. Бабулька ж мая міленькая	145	673
89. Нігдзе ж мы так не пагулялі	147	673
90. А й сон з драмой	148	674

Пра бабу-павітуху

91. Межы клетачкі, меж істопачкі	150	674
92. Наша Агата савой хадзіла	151	674
93. У нядзелю ранесенька	152	674
94. То й не стук стучыць	153	674
95. Ай, не стук стучыць	154	674
96. На дварэ і стучыць, і гручыць	155	675
97. Стучэла-гручэла	156	675
98. Ай, стучыць-гручыць	157	675
99. Не стук стучыць ды па сенечках	158	675
100. Хто ж там стучыць па вуліцы	160	675
101. Не стук стучыць па вуліцы	161	675
102. Што стучыць, што гручыць	162	675
103. Па вуліцы да стучыць-гручыць	164	676
104. Не па масту па калінаваму	165	676
105. А што па масту па калінаваму	167	676
106. Гоман-гоман	168	676
107. Ды хто ў нас, ды хто ў нас	169	676
108. Хто ў нас, хто ў нас паўночы ходзіць?	171	676
109. Ой, хто, хто з паўночы ходзіць?	172	676
110. Хто касіць ідзе	173	677
111. Ды ўсе мужыкі	174	677
112. А цераз мора, цераз сіня	175	677
113. Цераз гару сцежачка ляжала	176	677
114. Ідзе бабусенька да свае ўнучкі	177	677
115. Запражы ж ты, душулінка, вара- нога каця	178	677
116. Бабуся мая гордая	179	677
117. Бабуся мая горная	180	678
118. Паражылечка наша ў полажы ляжала	181	678
119. Антоська ў полазі ляжыць	182	678
120. Ой, ў полю садочак	183	678
121. Ці ведаець бабка	185	678
122. Ці ведаеш, бабка	186	678
123. Бабка да ўнучкі	187	679

124. Бабка к унучцы	188	679
125. Ой, скочыла паражыльничка	189	679
126. А йшла бабка з замор'я	190	679

Велічальныя песні да бабкі і кумоў

127. У Антонькі ды явор на дварэ	191	680
128. Што й у нашага Іванічкі	192	680
129. А ў нашага Івана явар на дварэ	193	680
130. Лятаў верабей	194	680
131. Па куму з кумам сем паслоў слалі	195	680
132. Бабка мая, чырвоная рожа	196	680
133. Венаград на дварэ	197	681
134. Весела, ясна сонца на небе	198	681
135. Весела, ясна сонца на небе	199	681
136. А ўчора бабка, а ўчора любка	200	681
137. Упіла да ўела чорная галачка	201	681
138. Не кукуй, зязюлечка, рана	202	681
139. Не кукуй, зязюлечка, рана	203	682
140. Я ўчора, малада	204	682
141. Ой ты, салавей, начная пташка	205	682
142. Наша бабулька да й малімонка	206	682
143. Ой, на высокай гарэ	207	682
144. А чаго, бабка, а чаго, любка	208	683
145. Кум з кумой на покуце сядзяць	209	683
146. Івалга да на бавалні гняздо ўе	210	683
147. А кум із кумой на куце сядзіць	211	683
148. Кум з кумою на куце сядзіць	212	683
149. Ходзе па вуліцы ўнук	213	683
150. Каля месяца, каля яснага	214	684
151. А скочыла наша Хрыстынка	215	684
152. А скакнула Ганутачка	216	684
153. А ў саду вішня	217	684
154. Чарачка медавая	218	684
155. Ё ёлачка зялёная	219	684
156. Ні слава, ні слава	220	685
157. Шуркава бабулька	221	685
158. А ў саду яблынька бяленька цві- ціць	222	685
159. Да й у Сцяпанкі на дварэ	223	685
160. Паглядзі, бабка, паглядзі, любка	224	685
161. Цёмная хмара на двор находзіць	225	685
162. Паеду я да да Мугулева	226	686
163. Рана пеўнічкі заспявалі	227	686
164. Гуляла бабуся, гуляла	228	686
165. А каб я была шэраю зязюляю	229	686
166. Бабачка кашу крае	230	686
167. Кладзіце на мыла	231	687
168. Бабуля, бабуля	232	687
169. А баранечка чорненькі, чорненькі	233	687
170. А ў бару дуб'е	234	687

171.	На дварэ вярба сукаватая	235	687
172.	А ў бару сасна ялаватая	236	687
173.	Усе людзі дзіваваліся	237	688
174.	Кум ля кумы сядзіць	238	688
175.	А на бабцы саян	239	688
176.	А каб я была	240	688
177.	Бабулька, пахнучая мята	241	688
178.	Каб я знала, ведала	242	688
179.	Каб я знала, малада	243	689
180.	Каб я знала, каб я ведала	244	689
181.	Каб я знала, каб я ведала	245	689
182.	Што ж то за красачка	246	689
183.	А ў каго зелен сад на дварэ	248	689
184.	Запражыце, запражыце	249	689
185.	Сядзіць баба на куце	251	690
186.	Сядзіць бабка на куце	252	690
187.	Нашто ж ты, кумок	253	690
188.	У нашага кума бела бяроза	254	690
189.	Чэраз рэчку кладачка	255	690
190.	Чэраз рэчку кладачка	257	690
191.	А куды ты ідзеш, кумюся?	259	691
192.	Кала цэркаўкі сцежачка	260	691
193.	А кумачка-галубачка	262	691
194.	Не пасмею ў бабусечкі папытаці	263	691
195.	Запяём песню расхожую	264	691
196.	Запрагайце, закладайце	265	691
197.	Запрагайце, запрагайце	266	692
198.	Запрагайце, закладайце	267	692
199.	Запрагайце, закладайце	268	692
200.	Запражыце, запражыце	269	692
201.	Запражыце, залажыце	270	692
202.	Бабусюхна, любусюхна	271	693
203.	Каб учора ды бабусечка	273	693
204.	Як учора бабусяхна	275	693
205.	А ўчора бабка на радзінках была	276	693
206.	А учора бабка на радзінках была	277	694
207.	Запражы-ка, мой кум	278	694
208.	Учора звячора на радзінках была	279	694
209.	Як учора да бабусяхна	280	694
210.	А ўпілася бабусечка	281	694
211.	А ўчора бабка на радзінках была	282	694
212.	Сягоння бабка	283	695
213.	А я ўчора із вячора	284	695
214.	А ў Зіноўі, а ў Зіноўі	285	695
215.	У нашага Іванькі	286	695
216.	А ў каго, а ў каго вінаград на дварэ?	288	695
217.	А скачыла Просічка з печкі далой	289	696
218.	Ой, запала, ой, запала	290	696
219.	Як задула ды дарожачку	291	696
220.	А у садзе вішня	292	696

221. Вінаград на дварэ	293	696
222. На дварэ ў мяне	294	696
223. А ў Васечкі на дварэ	295	697
224. У Ягора пара коні на дварэ	296	697
225. Ай, там на лугу	297	697
226. Запражыце, запражыце	299	697
227. Запражыце, запражыце	300	697
228. Казала бабка, казалы любка	301	698
229. А я ўчора ды кумусечка	302	698
230. А ў Мірона малайца	303	698
231. Ой, я ў свае ўпучанькі	304	698
232. А пара, пара, бабулечка, да двара	305	698
233. У ельнічку, ў бэрэзнічку	306	698
234. Бабуся дамоў адпраўляецца	307	698
235. Ёлачка зялёная	308	699
236. Ой, пара, пара ўсім да двара	309	699

Жартоўныя песні да бабкі і кумоў

237. А наша бабулька малімонка	310	699
238. Як пайду я на гуменца	311	699
239. Бедавала наша бабулька	312	699
240. Бабуліца доля ліхая	313	700
241. Бабіна доля плахая	314	700
242. П'яна баба, п'яна	315	700
243. Упілася бабка, упілася	316	700
244. Наша бабка падпіла	317	700
245. Упілася бабка	318	701
246. У гародзе за платом	319	701
247. Упілася бабка, упілася	320	701
248. А ўпілася бабка, ўпілася	321	701
249. Бабка з унучкаю гаварыла	322	701
250. Сядзіць бабка на куце	323	701
251. Бабка кашку нясець	324	702
252. На сталі каша стала	325	702
253. На сталі каша стаяла	326	702
254. Адкуль ты, бабка?	327	702
255. А на дварэ дож ідзець	328	703
256. А як [к] куму кума	329	703
257. Нядужа бабка, нядужа	330	703
258. Казалі, наша бабка хваравіта	331	703
259. Бабуся таўчы, малоць нядужа	332	703
260. Хараша бабулька, хараша	333	703
261. Наша бабка нядужа, нядужа	334	703
262. Я б гэту бабку	335	704
263. Бабуся, бабуся	336	704
264. Наша бабка-галубка	337	704
265. А казалі, бабка хваравіта	338	704
266. Я ж бы ету бабку	339	705
267. Я б гэту бабку	340	705
268. Я ж бы етага кума	341	705
269. Я б ету бабку	342	705

270. Бабулька наша	343	705
271. Каб цябе, бабка	344	705
272. Я б гэту бабку	345	706
273. Я б гэту кумку	346	706
274. Я б гэту бабку	347	706
275. Нам учора праява была	348	706
276. Закладайце, запрагайце	349	706
277. Залажыце, запражыце	350	706
278. Ай, дуду-дуду	351	706
279. Да было у бабкі	352	707
280. А было ў бабкі	355	707
281. А было ў бабкі, а было ў любкі	356	708
282. Есць у нашай бабкі	357	708
283. Як я сівы волы маў	359	708
284. Баба Еўка, дзед Тумаш	360	709
285. Кума мая, кумачка, дзе жывеш?	362	709
286. А кумушка-любуска, дзе жывеш?	363	709
287. А кумачка, любачка	364	709
288. Ой, кум да кумы заляцаўся	365	710
289. Кум куме заляцаўся	369	710
290. Ой, кум у кумы папытаўся	371	710
291. Ды дождж ліець, вецер веець	373	710
292. Дождж ідзе, з стрэх цячэ	374	711
293. Ой, кум куме рад	375	711
294. Ой, кум куме рад	376	711
295. Кум з кумы рад, рад	377	711
296. Кум да кумы вельмі рад	378	711
297. А кум куме вельмі рад	379	711
298. А кум куме рад	380	711
299. Ай, кум куме рад	381	712
300. Кум да кумы прыехаў	382	712
301. А кумку мне вельмі рад	383	712
302. А кум кумой рад	384	712
303. Узяў кум куму за правую руку	385	712
304. Прышоў кум да кумы	386	713
305. Кума кума любіла	387	713
306. А ў горадзе, на рыначку	388	713
307. А ясен месяц усю ноч свеціць	389	713
308. Кум ходзіць па саду	390	713
309. І камыш трашчыць	391	713
310. Ой, гром грыміць, і мароз трашчыць	392	713
311. Я пайду па загуменню	393	714
312. Кланялася кума куму	394	714
313. Кланялася кума куму	395	714
314. Кланялася кума куму	396	714
315. Цалавала кума кума	397	714
316. Ехаў кум са кумою	398	714
317. Ты кумачка маладая	399	715
318. А ў нядзельку параненьку	401	715
319. У горадзе, на рыначку	402	715

320.	Каб у Слышку на рыначку	403	715
321.	Шуміць, шуміць дубровачка	405	715
322.	Шум, шум чэраз новыя сепі	406	716
323.	Цэраз бор сасна калыхалася	407	716
324.	Цэраз бор сасна павалілася	408	716
325.	Ой, ды кум з кумой цэраз тын жылі	409	716
326.	Чэраз бор сасна павалілася	410	716
327.	На дварэ сасна пахілілася	411	716
328.	Чэраз бор сасна павалілася	412	716
329.	На гарэ ліпка нахілілася	413	717
330.	Цэраз гулачку ўсё кума мая	414	717
331.	Ішоў кум па саду	415	717
332.	Кума па садзе хадзіла	416	717
333.	Кум па горачкі пахаджываець	417	717
334.	Да хто ідзе?	418	717
335.	Ішоў кум да кумы	419	718
336.	Кум па вуліцы ішоў	421	718
337.	Ішоў кум да кумы	422	718
338.	Прышоў кум да кумы	423	718
339.	Ці знаеш ты, бабка	424	718
340.	Кум да кумы прыехаў	425	718
341.	Ой, кум у кумы пытае	426	719
342.	Ой, паехаў мой міленькі	427	719
343.	Пасаджу я квасоліну	429	719
344.	У садочку на відочку	431	719

Хрэсьбіныя бяседыныя песні

А. З а с т о л ь н ы я

345.	Сядзем, сядзем, пабяседуем	432	720
346.	Як пайду я ды каля Дуная	433	720
347.	А лятала сыза павунька	434	720
348.	Ой, наварыла млада Ганечка	435	720
349.	А у лузе дуб не зялёны	436	720
350.	Ах вы, столікі мае	437	721
351.	Ох вы, столікі ж да мае	438	721
352.	Ах вы, кумачкі мае	439	721
353.	Я ўчора, малада	441	721
354.	Сягоння ў нас імяніны	442	721
355.	Выбачайце, госці	443	722
356.	Па загор'ю сінія краскі цвіцелі	444	722
357.	Частуйцеся, госці	445	722
358.	Частуе мадам салатзенькім	446	722
359.	Не дорага піва п'янае	447	722
360.	А сядзелі у бяседзе	448	722
361.	Ох, учора, мае кумачкі	449	723
362.	Ад нядзелькі да нядзелькі	450	723
363.	Астаўма, мілы, мы усё дзела	451	723
364.	Ой, куме, куме	452	723

365.	Ой, куме, куме, смачна гарэлка	453	724
366.	Ой, куме, куме	454	724
367.	Гарэлачка-паненачка	455	724
368.	Гарэліца горка	457	724
369.	Гарэлачка-вішнёвачка	458	724
370.	Гарэлачка, гарэлачка	459	724
371.	Ах ты, мая гарэліца	460	725
372.	Гарэлачку п'ю, я яе люблю	461	725
373.	Вып'ем мы па румачцы	462	725
374.	Ды сядзем жа мы на лавачцы	464	725
375.	А ў масце, масце сон-трава расце	465	725
376.	Ой, пад мосцікам	466	725
377.	А ў масце, а ў масце	467	726
378.	Як выйду я ды на вуліцу	468	726
379.	Чуць жа мне, чуць	469	726
380.	У майго дзедка п'юць	470	726
381.	Каб далі ж мне гарэлачкі	471	726
382.	Да дайце ж мне	472	726
383.	Ой, дайце мне, дайце мне	474	727
384.	Вып'ем, кумка, чарачку	475	727
385.	Сядзіць галубчык а на кусціку	477	727
386.	Віно п'яна, віно п'яна	478	727
387.	Міл гарэлкі не п'е	479	727
388.	Папрасілі мяне на хрысціначкі	480	727
389.	Я ж молада у грыбы пайшла	481	727
390.	Я і молада ва грыбы пайшла	482	728
391.	На ў піру была, а ў бяседачцы	483	728
392.	Хадзі, мілы, ў белу ложу спаць	484	728
393.	А ў гародзе яліначка	485	728
394.	Слава богу, што я ўпілася	486	728
395.	Дзякуй богу, што мой мужык добры	487	728
396.	Ды божа мой, ды мілюсенькі	488	728
397.	Ай, піў ба я піва	489	729
398.	Раса жыта расіла	490	729
399.	Нашы кароўкі мычаць	492	729
400.	Досыць нам, жонкі, ў бяседзе ся- дзець	493	729
401.	Я ў харошым доміку была	494	729
402.	Я сягоння у мяду гуду	495	729
403.	Дзе і тая барэлачка	496	730
404.	Я ў бабіначках была	498	730
405.	Я ў піру была, не ўпівалася	499	730
406.	Я ў піру была, я ў пірушачкі	500	730
407.	Я вячор млада	501	730
408.	Я ў піру была, я ў бяседушке	503	731
409.	Упілася молада, ледзьве йду	504	731
410.	Сядзелі мужчыначкі на страсе	505	731
411.	Ай, дамоў, дамоў, дамовачкі	506	731
412.	Як пазвалі мяне на бяседу	507	732

413. Ой, Мікіта, Мікіта	508	732
414. А ў катле медзяное дно	509	732
415. Чарачка залатая	510	732

Б. У л а с п а б я с е д н ы я

416. Ой, пайду я цёмным лесам	511	732
417. Каб я знала, каб я ведала	512	733
418. У полі ветрык буйны	513	733
419. А ў полі ветры	515	733
420. Чырвоная каліначка	517	733
421. А ў лузе каліна	518	733
422. Ой, гікнулась мне лягенька	519	733
423. Ай, устану рана, ранюсенька	520	734
424. Палажу кладачку	521	734
425. Пайду я, пайду лугам, ракою	522	734
426. Ой, у лесе на верасе	523	734
427. Соўніка за лес коціцца	525	734
428. Чыя та бабуся	526	734
429. А шумела-грымела	527	734
430. Піла б я, гуляла	528	735
431. Упілася ўдоўка, упілася	529	735
432. Эй, у полі буён вецер веець	530	735
433. Ой ты, дубе	531	735
434. Ой, ты ж маці, маці	532	735
435. Бярозка, бярозка караністая	534	735
436. А не шуміце, зялёныя лугі	535	735
437. Цячэ рэчачка, цячэ быстрая	536	736
438. У чыстым полі карчомка стаіць	537	736
439. Па уліцы, вуліцы	538	736
440. Пад дубам, дубам ячмень малачу	540	736
441. Хмель да хмель да каліначку кло- ніць	541	737
442. Да я ў свайго татачкі на выгодзе	542	737
443. Мой свякратка добры	543	737
444. За гарою яліначка	544	737
445. А хто, хто каля рэчанькі сві- шчыць	545	737
446. Бог таму даў	546	737
447. Туга мая, туга	548	738
448. Лужком, лужком сцэжка шла	550	738
449. У майго браціткі бяседачка	551	738
450. Ды брат сястры пабаяўся	553	738
451. Як сястрыца бедна жыла	554	739
452. У майго браціткі бяседачка	556	739
453. Ой, даўно, даўно я ў брата была	557	739
454. Што пеце, людзі, гарэліцу	558	739
455. Ой, на моры на беражку	560	739
456. Па багатаю сястру	561	739
457. Наварыў брат наш піва	564	740
458. Ідзець сястра па вуліцы	566	740

459.	Пап'ем мы, пап'ем, пагуляем	567	740
460.	На полі дубочки	568	740
461.	Ой, цёмная ночка	569	741
462.	Ды ў гародзе яліначка	570	741
463.	Была ціха на моры пагода	571	741
464.	Цёпла лета, яшчэ цяплей будзе	572	741
465.	Дзесь паехаў мой мілы у дарогу	574	741
466.	Расцвілася роза пры парозе	575	741
467.	Ой, там каля рэчкі, ой, там каля броду	577	742
468.	Ой, маці, маці	578	742
469.	Палын, палын — трава горкая	580	742
470.	Ой, пайду я лугам, лугам	581	742
471.	Як пайду я лугам, лугам	583	743
472.	Як пайду я луж(ы)ком, луж(ы)-ком	584	743
473.	Ой вы, сівыя галубы	585	743
474.	Ды выйду я на вулачку	586	744
475.	Ой, да выйду я да на вулачку	587	744
476.	Цераз бор, бор дарожка	588	744
477.	Ой, каб жа я знала	589	744
478.	Дуб да дуба пахіліўся	591	744
479.	Як зажуруся, запечалюся	592	745
480.	Ой рана-ранюсенька	593	745
481.	Плавала вутачка-гусь на вадзе	594	745
482.	Тры сястрыцы стрыкаліся	595	745
483.	Сястра брату пірог даець	596	746
484.	Ой, зелена, зелена ў лузе трава	597	746
485.	Ай, зелена, зелена ў лузе трава	598	746
486.	Судзі, божа, нядзелькі даждаці	599	746
487.	Салавейка лугавы	600	747
488.	Дарожка, дарожка, а ты шыракая	602	747
489.	Як ажаніла сына	603	747
490.	А па возеру, а па сіненькаму	604	747
491.	А па мору, мору	605	747
492.	Цёмна ночка ды нявідная	607	748
493.	А ў новай каморы	608	748
494.	Чые пчолы на дуброве	609	748
495.	Як у садзе, ў садочку	611	743
496.	Як пайду я ў луг па каліну	612	748
497.	І туды гара, і сюды гара	613	749
498.	Ўжо сонца нізенька	614	749
499.	Ой, знаці, знаці	616	749
500.	З серадонькі на чацвер	617	749
501.	Матушка - ластушка, галоўка ба-ліць	618	750
502.	Пасею шалвею	619	750
503.	Доля мая нешчасліва	620	750
504.	Не жаніўся — было гора	622	750
505.	У нядзельку п'ю, п'ю	624	750
506.	Жана на мужа гневалася	626	751

507. Жана мужа зашанавала	627	751
508. Не ведала жонка	628	751
509. А зазвалі мяне ў пір	629	751
510. Ай, паедзем мы	630	751
511. Мае мужчыначкі, скажу я вам навіну	632	751
512. Як задумаў пан верабей	633	751

**ХРЭСЬБІННЫЯ ПРЫПЕЎКІ, ПРЫГАВОРКІ
І ЖАРТЫ**

Хрэсьбічныя прыпеўкі	637	752
Прыгаворкі бабкі і кума	641	753
Застольныя тосты і жарты	646	755
Прыказкі і прымаўкі	648	756
Каментарыі	651	
Алфавітны паказальнік песень	758	
Асабовы паказальнік збіральнікаў	765	
Геаграфічны паказальнік	768	

На беларусском языке

РОДИННАЯ ПОЭЗИЯ

Издательство «Наука и техника»
Минск, Ленинский проспект, 68

Рэдактар Г. Юрчанка

Мастацкае афармленне В. Саўчанкі

Мастацкі рэдактар Н. Яўменава

Тэхнічны рэдактар І. Валахановіч

Карэктары Ф. Анісаровіч, Л. Шабуня

Друкуецца па пастанове РВС АН БССР

АТ 12 685. Здана ў набор 14/IV-1971 г. Падпісана да друку 14/VI-1971 г. Фармат 60×84¹/₁₆. Папера друк. № 1 (энцыклапедычная). Друк. арк. 49. Уч.-выд. арк. 22,9. Выд. заказ 56. Друк. заказ 308. Тыраж 4100 экз. Цана 2 р. 53 к.

Друкарня імя Францыска (Георгія) Скарыны выдавецтва «Навука і тэхніка» АН БССР і Дзяржкамітэта СМ БССР па друку.
Мінск, Ленінскі праспект, 68